

FABL TÜRÜNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

Aslıhan ÇOMAKLI

Yüksek Lisans Tezi

İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı

Doç. Dr. Reyhan KELEŞ

2020

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

Aslıhan ÇOMAKLI

FABL TÜRÜNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Reyhan KELEŞ

ERZURUM - 2020

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "FABL TÜRÜNDE DEĞERLER EĞİTİMİ" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[18.09.2020]

Aslıhan ÇOMAKLI
Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Reyhan KELEŞ danışmanlığında, Aslıhan ÇOMAKLI tarafından hazırlanan bu çalışma 18 / 09 / 2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Mehmet GÖKTAŞ

İmza: **Aslı Islak İmzalıdır**

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Reyhan KELEŞ

İmza: **Aslı Islak İmzalıdır**

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Halime ÇAVUŞOĞLU

İmza: **Aslı Islak İmzalıdır**

Aslı Islak İmzalıdır
Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ.....	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BATIDA VE İSLÂMÎ EDEBİYATLARDA FABL

1.1. FABL TÜRÜ VE ÖZELLİKLERİ.....	3
1.1.1. Batı Edebiyatında Fabl Türü	5
1.1.2. İslâmî Edebiyatlarda Fabl Türü.....	6
1.1.2.1. Arap Edebiyatında Fabl Türünün Tarihî Gelişimi.....	6
1.1.2.2. Fars Edebiyatında Fabl Türünün Tarihî Gelişimi.....	8
1.1.2.3. Türk Edebiyatında Fabl Türünün Tarihî Gelişimi.....	9
1.2. FABL TÜRÜNDE ÖNE ÇIKAN İSİMLER VE ESERLERİ	11
1.2.1. Aisopos'un Hayatı ve Eserleri.....	11
1.2.2. La Fontaine'in Hayatı ve Eserleri	12
1.2.3. George Orwell'ın Hayatı ve Eserleri.....	14
1.2.4. Grimm Kardeşler'in Hayatı ve Eserleri.....	15
1.2.5. Beydeba'nın Hayatı ve Eserleri.....	16
1.2.6. Şeyhî'nin Hayatı ve Eserleri	18
1.2.7. Sadî Şirazi'nin Hayatı ve Eserleri	19
1.2.8. Mevlânâ'nın Hayatı ve Eserleri.....	20
1.2.9. Ahmet Mithat Efendi'nin Hayatı ve Eserleri	22
1.2.10. Feridüddin Attâr'ın Hayatı ve Eserleri.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞER KAVRAMI VE DEĞERLER EĞİTİMİ

2.1. KAVRAMSAL ALAN	25
2.2. DEĞERLER EĞİTİMİ TARİHÇESİ.....	26
2.3. FABL TÜRÜNDE ELE ALINAN DEĞERLER VE DEĞER KARŞITI KAVRAMLAR.....	28

2.3.1. Değerler	28
2.3.1.1. Adil Olmak	28
2.3.1.2. Alçakgönüllülük	30
2.3.1.3. Azim-Kararlılık	31
2.3.1.4. Bağımsızlık-Özgürlük	32
2.3.1.5. Barış	33
2.3.1.6. Bilgelik	34
2.3.1.7. Cesaret	35
2.3.1.8. Çalışkanlık	36
2.3.1.9. Doğruluk/ Dürüstlük	38
2.3.1.10. Dostluk	42
2.3.1.11. Empati	46
2.3.1.12. Eşitlik	47
2.3.1.13. Güvenilirlik	48
2.3.1.14. Hoşgörü	50
2.3.1.15. Kanaatkâr Olmak	52
2.3.1.16. Merhamet	54
2.3.1.17. Misafirperverlik	57
2.3.1.18. Özgüven	58
2.3.1.19. Paylaşmak	59
2.3.1.20. Sabır	61
2.3.1.21. Saygı	62
2.3.1.22. Sorumluluk	63
2.3.1.23. Sözünde Durmak	64
2.3.1.24. Vatanseverlik	66
2.3.1.25. Yardımlaşma	68
2.3.2. Değer Karşıtı Kavramlar	71
2.3.2.1. Açgözlülük	71
2.3.2.2. Adaletsizlik	73
2.3.2.3. Aldatma	74
2.3.2.4. Bencillik	75
2.3.2.5. Düşmanlık	77

2.3.2.6. Hırsızlık	79
2.3.2.7. Kıskançlık	81
2.3.2.8. Kibir	83
2.3.2.9. Korkaklık	89
2.3.2.10. Merhametsizlik	90
2.3.2.11. Sabırsızlık	90
2.3.2.12. Sorumsuzluk	91
2.3.2.13. Tembellik	92
2.3.2.14. Yalancılık	93
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	101
EKLER	109
ÖZGEÇMİŞ	172

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FABL TÜRÜNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

Aslıhan ÇOMAKLI

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Reyhan KELEŞ

2020, 172 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Reyhan KELEŞ

Doç. Dr. Mehmet GÖKTAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Halime ÇAVUŞOĞLU

Çocuk edebiyatı, son zamanlarda yapılan çalışmalarla edebiyata farklı bir bakış açısı kazandıran önemli bir alandır. Çocuk edebiyatı içerisinde yer alan fabl türü de öğretici ve yaratıcı özellikleri ile çocuk edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Batı edebiyatı ve İslâmî edebiyatlar içerisinde ele alınan fabl türü eserler incelenmiş ve bu eserler içerisinde değerler tespit edilmiştir.

Çalışma, iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde fabl türünün tanımı ve amacı ele alınarak bu türün Batı edebiyatı ve İslâmî edebiyatlardaki örneklerine yer verilmiştir. İslâmî edebiyat; Arap edebiyatında fabl türü, Fars edebiyatında fabl türü ve Türk edebiyatında fabl türü şeklinde üç dala ayrılarak bu alandaki eserler incelenmiştir. İkinci bölümde ise kavramsal alan başlığı altında değer kavramı ve değerler eğitiminin tarihçesi incelenerek değerler ve değer karşıtı kavramlar alfabetik sıralanıp fabl türündeki eserler içerisinde bu değerlerin ele alınışına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Fabl Türü, Değerler, Değer Karşıtı Kavramlar.

ABSTRACT**MASTER THESIS****FABL VALUES EDUCATION****Ashhan ÇOMAKLI****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Reyhan KELEŞ****2020, 172 pages****Jury: Assoc. Prof. Dr. Reyhan KELEŞ****Assoc. Prof. Dr. Mehmet GÖKTAŞ****Assist. Prof. Dr. Halime ÇAVUŞOĞLU**

Children's literature is an important field which has contributed different points of views to literature by studies done so far. Fable genre which is stated in children's literature with its didactic and creativity feature composes a significant role in children's literature.

In this study, fable type works that are discussed in Western and Islamic literatures were examined and values were determined in these works.

The study consists of two parts: In the first chapter, the definition and purpose of the fable genre is discussed and its examples in Western and Islamic literatures are given. Islamic literature; the works in this field have been examined by dividing into three branches: fable genre in Arabic literature, fable type in Persian literature, and fable type in Turkish literature. In the second chapter, the concept of value and the history of values education are examined under the conceptual domain title, and values and anti-value concepts are listed alphabetically and the handling of these values in fable-type work is included.

Keywords: Children's Literature, Fable Genre, Values, Concepts Opposite Values.

ÖNSÖZ

Çocuk edebiyatı, tarihi çok eski zamanlara dayanmasına rağmen son zamanlarda daha fazla rağbet görür hâle gelmiştir. Bu alan içerisinde eski dönemlere ait birçok eser yer almaktadır, ancak bu eserleri inceleme ve bilim dalı hâline getirme işlemi yakın dönemlerde gerçekleştirilmiştir. Çocuk edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturan fabl, gerek Batı edebiyatında gerekse İslâmî edebiyatlarda ele alınan, kapsamı geniş ve öğreticiliği ile öne çıkan bir türdür.

Bu çalışmada, Batı ve İslâmî edebiyatlarda ele alınan fabl türündeki eserler incelenerek; bu eserlerdeki değerler alfabetik sıralanıp fabl türünün eğitici ve öğretici yönünün ön plana çıkarılmasına yer verilmiştir.

Bu çalışmada, her daim yanımda olan ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Reyhan KELEŞ'e, bölümümüzün değerli hocalarından Doç. Dr. A. Hilal KALKANDELEN ve Doç. Dr. Mehmet GÖKTAŞ'a, her zaman büyük destekçim olan değerli hocam Prof. Dr. Musa BİLGİZ'e ayrıca annem Asuman ÇOMAKLI, babam Recep ÇOMAKLI ve eşim Osman SARIGÜN'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Erzurum, 2020

Aslıhan ÇOMAKLI

GİRİŞ

Edebiyat, içerisinde birçok türü barındıran geniş bir ilim sahasıdır. Bu alanın içerisinde yer alan çocuk edebiyatı, son dönemlerde yapılan akademik çalışmalarla daha fazla ön plana çıkmıştır. Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyata çocuklar için edebiyat ya da kısaca çocuk edebiyatı denir.¹ Çocuk edebiyatının tanımında görüldüğü gibi bu edebiyat, çocukların dünyasını yansıtan ve onlara ışık tutan bir edebiyat alanıdır. Çocuk edebiyatının çocuklara faydaları şu şekilde ele alınabilir:

- Çocuk edebiyatı, çocuklarda güzellik duygusunu geliştirir.
- Eğlendirme ve eğitime işlevi görür.
- Duygu ve düşünce dünyasını dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirir.²
- Çocuğun hayatı, insanı ve çevreyi tanımaya ortam hazırlar.

Çocuk edebiyatı ile ilgili kaleme alınan eserlerin çoğunda değerlere vurgu yapılmaktadır ve çocuklara bu alanda eğitim verilmesi amaçlanmaktadır. Değer kelimesi, “üstün ve faydalı nitelik” olarak tanımlanmaktadır.³ Dürüst bir yaşamın en önemli ilkeleri olan değerler, ulaşmak istenen idealleri ifade ederler. Bireyin günlük yaşamının temel bir parçası olan ve onun yaşamına anlam kazandıran idealler, kararlar ve davranışlarına yol gösteren inançlardır. Değerler, insanın amaçlarına uygun bir şekilde kendini gerçekleştirmelerine de yardımcı olmakla birlikte hayatlarına bir anlam katmakta, hayatın, dürüstlük, hoşgörü, iyilik gibi yanlarını çoğaltmaktadır.⁴ Bunlar ise toplumsallaşmayı beraberinde getirmektedir ve toplumsal kargaşayı önlemektedir. Davranış, kişilerin benimsediği değerler doğrultusunda şekillenmektedir. Değerler ile ilgili yapılan araştırmalarda ve eğitim alanında ele alınan kaynaklar incelendiğinde, özellikle “adalet, barış, sorumluluk, cesaret, özgürlük, eşitlik, saygı, sevgi, hoşgörü, güven, bağımsızlık, dürüstlük, doğruluk, yardımseverlik” gibi değerlerin öne çıktığı görülmektedir.⁵

¹ Duygu Yavuz, “Çocuk Edebiyatı ve Kültürel Semboller”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 2019, 178.

² Yavuz, 179.

³ Mehmet Hengirmen, *Türkçe Okul Sözlüğü*, Engin Yayınları, Ankara 2017, 88.

⁴ Hülya Kasapoğlu, “Okulda Değerler Eğitimi ve Hikâyeler”, *Milli Eğitim Dergisi*, 43 (198), 2013, 100.

⁵ Selahattin Turan, *Eğitimde Alternatif Yaklaşımlar*, Asil Yayıncılık, Ankara 2003, 75.

Türk Millî Eğitim sisteminin genel amaçlarında vurgulandığı gibi öğrencilere kazandırılmak istenen birçok değer ele alınmaktadır. Bu değerler ile “iyi insan”, “iyi vatandaş” yetiştirmeyi amaçlayan eğitim sistemi, değerlerin tüm eğitim basamaklarında öğrenciye kazandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu noktada çocuk edebiyatı içerisinde yer alan fabl türü de onların eğitimi için kullanılan önemli bir kaynak olarak ele alınmaktadır.

Millî Eğitim tarafından ele alınan “adalet, barış, sorumluluk, cesaret, özgürlük, eşitlik, saygı, sevgi, hoşgörü, güven, bağımsızlık, dürüstlük, doğruluk, yardımseverlik” gibi kök değerler fabl türü içerisinde ele alınmıştır. Böylece çalışma fabl türü ve içerisinde yer alan değerler üzerinde yoğunlaşarak şekillenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BATIDA VE İSLÂMÎ EDEBİYATLARDA FABL

1.1. FABL TÜRÜ VE ÖZELLİKLERİ

Latince hikâye anlamına gelen fabl, “fabula” sözcüğünden kaynağını almaktadır ve kıssadan hisse türünde, ahlâkî öğeleri ele alarak simgesel hikâyeler anlatır.⁶ Aynı zamanda bizde hayvan masalı olarak bilinen fabl, dilimize Fransızca ‘fable’ kelimesinden girmiştir.⁷ Kısaca fabl, ahlâk ilkelerini anlatan, kahramanları genellikle hayvanlardan oluşan sembolik hikâye türü şeklinde tanımlanmaktadır. Fabl türünde yazılan eserler incelendiğinde fablların genel olarak masalımsı eserler arasında yer aldığı görülmektedir. Ancak fablın sonunda okuyucuya ders verilmesi onu masaldan ayırmaktadır. Ayrıca hikâyelerde yer alan hayvanlar, kendi temel özelliklerinin yanı sıra insana ait bazı özellikleri ve değerleri de üstlenir. Fabl türünün belirtilen özellikleri göz önüne alındığında ise fabl şöyle de tanımlanmaktadır: Sonunda ders verme amacı taşıyan, güldüren, güldürürken aynı zamanda düşündüren öykülerdir. Bunun yanı sıra fabllarda yer ve zaman genellikle belirsizdir ancak olaylar hikâyelerde bahsedilen hayvanların mekânlarında geçer. Fabllarda verilen mesajlar toplumun genel olarak benimsediği adalet, dostluk, doğruluk, alçak gönüllülük, kanaat gibi değerler üzerine kurulur. Aynı zamanda fablların, toplumu eğitici ve kötü davranışlardan caydırıcı özelliği bulunmaktadır. Fabllarda soyut konular, olay planı ve hayvanların konuşturulması ile somutlaştırılarak işlenir. Ayrıca fabllar için şunu söylemekte mümkündür: Çocuklara, iyi ve ahlâkî davranışlar kazandırma ve değerleri hayata geçirme bakımından eğitici yanı güçlü eserlerdir. Özellikle 10-12 yaşlarındaki çocuklar fabl okumaktan, anlatmaktan ve dinlemekten zevk alırlar. Bunun yanı sıra fabl türünün sonunda yazar tarafından söylenilen atasözü gibi sözler çocukta dil bilincinin uyanmasına katkıda bulunmaktadır.⁸ Şiir (manzum) veya düzyazı (nesir) şeklinde yazılabilirler. Fabllarda hayvanlar konuşturularak doğruluk, dürüstlük, alçak gönüllülük,

⁶ Tacettin Şimşek, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2016, 304.

⁷ Erdal Kelime, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem Yayınları, Ankara 2015, 134.

⁸ Suat Urgan, “Fabl Türünün Çocuk Edebiyatında Yeri ve Günümüzde Bu Türden Yararlanma Olanakları” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 2006, 5.

yardımsızlık gibi olumlu davranışlar özendirilirken; kıskançlık, açgözlülük, cimrilik gibi olumsuz davranışlar yerilir.⁹

Fabl türünün dört ögesi vardır: Bunlar; kişiler, olay, yer ve zamandır.¹⁰

1. Kişiler: Fabllarda olaylar, kişileştirilmiş en az iki hayvanın arasında geçmektedir. Bunlardan biri genelde iyi ahlâklı bir tipi canlandırırken diğeri bunun zıttı bir tipi canlandırmaktadır. Fabllarda kişiler betimlenmezler, çünkü hayvanların genel olarak bilinen özellikleri bulunmaktadır. Örneğin; fablda ele alınan karakter tilki ise kurnaz insan yerine konulurken aslan ise cesaretli biri yerine konulmaktadır. Ayrıca fabl gibi anlatmaya dayalı metinlerin tümünde anlatılacak bir olayın yanı sıra onu aktaran bir anlatıcı ve bakış açısı bulunmaktadır. Fabl türünde genel olarak kullanılan anlatıcı bakış açısı ise gözlemci bakış açısıdır. Bu bakış açısında anlatıcı dış dünyada meydana gelen durumları gözlemler ve ele aldıkları gözlemleri tarafsız bir biçimde dinleyiciye aktarır.¹¹ Gözlemci bakış açısında kişinin cinsiyeti verilmez ve betimlemesi yapılmaz. Anlatıcı da aynı okuyucu ya da dinleyici gibi kahramanları izlemektedir ve yaşanan olaylardan ders çıkarmaktadır.

2. Olay: İnsanların başına gelebilecek herhangi bir olay, fablın konusudur. Olay, kahramanın özlem, beğenme, korku, istek, öfke gibi duygularından doğar.

Fabl plânı dört bölümdür: Serim, düğüm, çözüm, öğüt.

Serim: Olayın çeşidine, olaydan çıkarılacak derse göre kişileştirilmiş hayvanların tanıtımının yapıldığı bölümdür.

Düğüm: Fablda verilmek istenen derse göre olay gelişir. Genel olarak sık ve kısa konuşmalar vardır. Yapılan bu birkaç konuşma ile olay düğümlenir.

Çözüm: Fablın en kısa bölümüdür ve bu bölümde olay, beklenmedik bir sonuçla biter.

Öğüt: Bu bölümde ana fikir, öğüt niteliğinde verilir. Fabllarda bu bölüm bazen başta bazen sonda olur. Bazı fabllarda ise olayın sonucu okuyucuya bırakılır.

⁹ Ruhi Kara, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem Yayınları, Ankara 2015, 134.

¹⁰ Şimşek, 138.

¹¹ Meral Demiryürek, “Kurgusal Metinlerde İkinci Kişili Anlatıcı ve Bakış Açısı”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2, 2013, 121.

3. Yer: Fabllarda yer tasviri yapılmaz, ancak çevre iyi bir şekilde verilmelidir: Orman, kuş yuvası, yol, göl kenarı gibi. Olayla birlikte olayın geçtiği yer de değişebilir.

4. Zaman: Fabldaki olay da diğer olaylar gibi bir zaman diliminde geçer ve kronolojik zaman kullanılır.

Günümüzde ilgiyle okunan fabl türünün kökleri çok eski çağlara dayanmaktadır. Türün bilinen en eski örneklerine M.Ö. VII. ve VIII. yüzyıllarda Asur-Babil masallarında ve Hesiodos'ta rastlanır. Doğu'da diğer ilk fabl örneklerine eski Hint edebiyatında rastlanıldığı ve ilginç bir örneği sayılan "Pançatantra Masalları"nın M.Ö. Keşmir'de derlendiği söylenirken; Batı'da ilk fabl yazarı olarak Aisopos gösterilir.¹² "Pançatantra Masalları" için şunlar da söylenmektedir: Bu masalların, zamanın iki genç prensini eğitmek amacıyla Vishnuşarman adlı biri tarafından anlatıldığı eserin başında belirtilmiştir.¹³ Bu masallarda hem insanlar hem de hayvanlar yer almaktadır. Pançatantra Masalları'nda zaman zaman hikâyeler arasına felsefi mısralar serpiştirildiği için tamamıyla yetişkinlere hitap etmektedir. Aynı zamanda bu masallar Aisopos ve La Fontaine'in fabllarının en önemli kaynakları arasındadır. Pançatantra Masalları'nın bir bölümü ABD'de resimlendirilerek çocuklar için yayımlanmıştır.¹⁴

1.1.1. Batı Edebiyatında Fabl Türü

Birbirlerinden bağımsız ortaya çıkan Eski Hint ve Akdeniz kültürlerindeki fabl türünün kaynağı çok eskiye dayanır.¹⁵ Aisopos ve La Fontaine bu alanda öne çıkan yazarlardır. Her ikisi de günümüzde etkisini devam ettiren ve diğer yazarlara ilham olan isimlerdir. Ele aldıkları eserler içerisinde birçok masala yer verilmiştir. Bu masallar değerlere vurgu yapan ve genel olarak her yaşa hitap eden nasihatlerde bulunan eserlerdir. Aisopos ve La Fontaine'nin yanı sıra Batı döneminde birçok yazar da fabl türünde eserler kaleme almıştır. Bunlarla ilgili araştırmalar şöyle ele alınmaktadır:

Büyük yazarları örnek alan İngiliz George Orwell ve James Thurber çağdaş fabl yazarları olarak bilinmektedir. James Thurber, Amerikalı bir karikatürist, mizahçı ve çocuk kitabı yazarı olarak tanınmaktadır. Çocuk kitapları arasında özellikle fabllara yer

¹² Kara, 134.

¹³ Kelime, 137.

¹⁴ Şimşek, 142.

¹⁵ Ugan, 3.

vermiştir. *Odamda Baykuş Var* ve *Many Moons* kitapları James Thurber'in fabl türünde yazdığı eserleridir. Ayrıca 1903 yılında Hindistan'da doğan George Orwell da özellikle *Hayvan Çiftliği* adlı eseriyle fabl türünde önemli bir yapıt kaleme almıştır.

Fabl türünde örnekler veren kişiler arasında Rus yazar İvan Andreyeviç de bulunmaktadır. XIX. yüzyılda gelişen çocuk edebiyatı ile fabl türü yeni bir okur kitlesine ulaşmıştır ve Kenneth Grahme, Levis Carroll, Hilaire Belloc, Beatrix Potter Rudyard Kipling, Joel Chandler Haris, Beatrix Potter gibi yazarlar fabl türünde örnekler ele almışlardır.¹⁶ Bunların yanı sıra Grimm Kardeşler olarak bilinen Wilhelm Grimm ve Jacob Grimm adında iki kardeş Alman masal yazarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı edebiyatında genel olarak fabl türünün öne çıkan isimler bu şekildedir. Günümüzde bu türe özgü eserlere daha çok önem verilmekte ve bu alan ile ilgili çalışmalar giderek artmaktadır.

1.1.2. İslâmî Edebiyatlarda Fabl Türü

1.1.2.1. Arap Edebiyatında Fabl Türünün Tarihî Gelişimi

Arap dünyası, edebiyat konusunda kendini geliştirmiş, ilerlemiş bir toplum olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kendi aralarında yaptıkları şiir yarışmaları ile ön plana çıkan Araplar, bu şiir yarışmalarını yıllık düzenledikleri büyük panayırlarda halka sunup onların beğenisini kazanırlardı. Cahiliye Dönemi olarak bilinen dinî anlayışlarındaki hatalı düşüncelerinin olduğu bir dönem geçirmelerine rağmen Araplar edebiyat anlamında sürekli gayret göstermiş ve aralarından iyi şairler ve yazarlar çıkmıştır. Edebî türler içerisinde şiire verdikleri önemi diğer türlere de göstermişlerdir. Araplar, Cahiliye Dönemi'nden sonra mitolojiyle tanışmış bir millettir. Bu dönemden itibaren mitoloji Arap kültüründe yerini almıştır. Bu alanda Arap edebiyatında hayvanların diliyle hikâyeler kaleme alındığı görülmektedir. Bu *Kıyasu'l-emsâl*'lerde açık bir şekilde görülmektedir. el-Mufaddal ed-Dabbî'nin (h.170) *el-Emsâl*'i; Ebû Hilâl el-Askerî'nin (h.395), *Cemheretü'l-emsâl*'i; el-Meydânî'nin (h.518) *Mecmau'l-emsâl*'i söz konusu emsâl kitaplarının önde gelenlerindendir.¹⁷ Ayrıca Cahiliye Dönemi'nde ele alınan

¹⁶ Şimşek, 305.

¹⁷ Selim İpek, "Arap Edebiyatında Fabl Türünün Yeri", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (35), 2012, 30.

şairlerde de fabl türü hikâyelere yer verilmiştir. Özellikle de el-A'sa, en-Nâbiga ez-Zübyânî ve Ümeyye b. Ebi's-Salt'ın divanlarında fabl türünde hikâyeler yer almaktadır. Aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'de de ibret amacıyla hayvanların diliyle ifade edilen birçok ayet bulunmaktadır. Örneğin Hz. Süleyman'ın ordusu karınca vadisinden geçerken karıncaların aralarındaki konuşmaya Hz. Süleyman'ın şahit olması ve karıncalarla arasındaki diyalog şöyledir: “Süleyman'ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan müteşekkil orduları toplandı; hepsi bir arada düzenli olarak sevk ediliyordu. Nihayet karınca vadisine geldikleri zaman, bir karınca: ‘Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin; Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesin!’ dedi.”¹⁸ Kur'an-ı Kerim'de geçen bu olay gerçek hayatta yaşanmış mucizevî bir hadise olduğundan dolayı fabl türü içerisinde yer almamaktadır. Çünkü fabllarda konuşturulan hayvanlar ve yaşanan olaylar tamamen masal ürünüdür. Ancak ayette geçtiği gibi karıncaların Hz. Süleyman ile konuşması fabl türü ile benzerlik göstermektedir.

Araplar, Abbasî dönemindeki toplumlar arası kaynaşma neticesinde farklı kültürlerle bir araya gelmişlerdir ve onların yazdıkları hikâyelerle tanışmışlardır. Bu alanda en büyük adımı atan kişi İbnu'l-Mukaffa'dır. İbnu'l-Mukaffa, sözlü devam eden hikâye anlatma geleneğini, şifahi kültürü yazıya aktaran ve yazılı edebiyatı Arap edebiyatına kazandıran ilk kişi olarak bilinmektedir. Bu başlangıçla birlikte Hint ve İran edebiyatlarında tercüme edilen bu kalıcı eserler Araplar tarafından da Arapçaya tercüme edilmiştir.

Yine yazarın *Kitabu'n-Nemr ve's-Sa'leb* (Kaplan ve Tilki) isimli kitabı fabl türünde ele alınan bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Sehl b. Harun, *Kaplan ve Tilki* kitabında hayvanların dilinden anlattığı akıcı hikâye örnekleriyle zulmün kötülüğünü, adil olmayan bir yönetimin zararlarını, hak ve adaletin üstünlüklerini siyasî ve toplumsal alanlarda yöneticilere öğüt verip yol göstermeye çalışmıştır.¹⁹

Arap edebiyatının öncü şairlerinden biri olan Ebu'l-Alâ el-Maarî'nin (m.973-1057) de fabl türünde yazdığı hikâyeleri vardır. Bunlardan bazıları *Kitâbu'l-Kâif*, *Kitâbu't-Tayr*, *Kitâbu'l-Uşfurîn*, *Risâletu's-Sâhil ve's-Şâhic*'dir. Arap edebiyatında fabl türünde eser vermiş diğer şair ise Ebu'l-Abbâs Kemâluddîn Ahmed b. Abdulmu'min b.

¹⁸ Hayreddin Karaman, v. dğr. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014, Neml, 27/17, 187.

¹⁹ Orak, 232.

Mûsâ b. ‘Îsâ b. Abdulmu’min el-Kaysî es-Şerîfî en-Nahvî’dir (m.1162-1222). es-Şerîfî’nin *es-Seyyâdu ve’t-Tayr (Avcı ve Kuş)* adında fabl türünde yazdığı bir masalı vardır.²⁰ Fabl türünde eser yazan bir diğer yazar ise *Hayâtü’l-Hayevân* adlı kitabıyla tanınan Muhammed b. Mûsâ ed-Demîrî’dir. Fabl türüyle ilgilenen diğer bir edip Muhammed b. Ahmed b. Mansur b. Ahmed b. Îsâ el-İbşihî’dir. (m.1388-1446)²¹ Aynı zamanda iyi bir vaiz olan İbşihî’nin fabl türündeki en önemli eseri *el-Mustatraf fî Külli Fennin Mustazraf* isimli antolojisidir. Küçük ansiklopedik bir eser olan bu eserin bir bölümü belli başlı hayvanlar ve bunların özellikleri hakkında bilgilere ayrılmıştır. Ahmed b. Ahmed b. Selâme el-Kalyûbî (m.1580 – 1658) ise birçok ilim alanında kendini yetiştirmiş ilmî kişiliği ile tanınan birisidir. el-Kalyûbî’nin fabl türünde Aslan, Kurt ve Tilki masalının La Fontaine’nin fabllarına kaynak olduğu sanılmaktadır.²²

Arap edebiyatında ele alınan eserler ve bu eserleri sunan yazarlar yukarıda belirtildiği gibi ele alınmıştır. Bu eserler içerisinde özellikle fabl türündekiler incelenmiş ve bu eserlerin hangi kültürden Arap edebiyatına geldiği ve diğer kültürlerle nasıl aktarıldığı ele alınmıştır. Kısaca Arap edebiyatı da aynı diğer milletlerin edebiyatı gibi hem farklı kültürlerden etkilenmiş hem de farklı kültürleri etkilemiştir. Fabl türünde eserler çok fazla olmasa da bu türe bir ilginin olduğu da göz ardı edilemez.

1.1.2.2. Fars Edebiyatında Fabl Türünün Tarihî Gelişimi

Fars edebiyatının pek çok yazar ve şairi asırlar boyunca konuşulacak eserler ortaya koymalarına rağmen bu yazar ve şairlerin fabl türünde fazla eser yazmadığı gözlenmektedir. Sayı az olsa da ele alınan eserler fabl türünde ses getirmiştir.

Fars edebiyatında XVI. yüzyılda yaşamış olan ünlü mizahçı Ubeyd-i Zâkânî *Muş u Gurbe (Fare ile Kedi)* adında fabl türündeki eseri kaleme almıştır. Tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1885’te İstanbul’da Ebüzziya Tevfik Matbaası’nda basılmıştır ve Farsça baskısı Tahran’da 1942’de çıkmıştır.²³ Bu eser Fars edebiyatında önemli eserler arasında yerini almıştır.

²⁰ İpek, 30.

²¹ İpek, 31.

²² Avcı, 50.

²³ Talât Halman, “Ubeyd-i Zâkânî”, *Türkoloji Dergisi*, 1(18), 2011, 169.

Fars edebiyatında ünlü olan bir diğer eser de Şeyh Sâdî'nin *Gülüstan* adlı eseridir. Bu eserdeki hikâyeler sözlü ve yazılı olarak kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Aynı zamanda birçok konuyu içinde barındıran bu eser Doğu ve Batı dillerine de çevrilmiştir. Ayrıca *Gülüstan*, okullarda Farsça öğretiminde kullanılan başlıca kaynaklardandır.

1.1.2.3. Türk Edebiyatında Fabl Türünün Tarihî Gelişimi

Türk edebiyatının ilk fabl örneği Şeyhî'nin *Harnâme*'sidir. Fabl türündeki bu eserde, eşiğin başından geçen olaylar anlatılmaktadır.

Diğer bir eser Ömer Rıza Doğrul'un çevirerek Türk edebiyatına kazandırdığı *Kelile ve Dimne*'dir. Doğrul, *Kelile ve Dimne*'yi İbnü'l-Mukaffâ'nın Arapça çevirisinden Türkçeye çevirerek yayınlamıştır. Ayrıca Ali Çelebi, bu eseri *Hümâyunnâme* adı altında tercüme etmiştir. *Hümâyunnâme*, Vishnuşarman adında bir Brahman'ın, bir kralın üç oğluna hayvanların dilinden hikâyelerle devlet yönetimi hakkında bilgi vermek amacıyla yazdığı *Pançatantra* adındaki bir nasihat kitabına dayanmaktadır.²⁴ *Pançatantra*, onun varlığından haberdar olan Sasani hükümdarı Nuşirevan'ın (531-579) çabalarıyla ele geçirilir, Sanskritçe'den Pehlevice'ye tercüme ettirilir ve Arap edebiyatının önemli yazarlarından İbnü'l-Mukaffâ'nın (ö.759?) bu Pehlevice yazılmış kopyayı Arapçaya *Kelile ve Dimne* adıyla tercümesi ile İslâm dünyası bu eserle tanışır.²⁵ XVI. yüzyılda yaşamış hattat, şair ve müderris Ali Çelebi, *Kelile ve Dimne*'nin Hüseyin Vâiz-i Kâşîfi (ö.1505) tarafından XV. yüzyıl sonlarında, Herat valisi Timurlu Sultan Hüseyin Baykara'nın (1470-1506) sarayında, onun veziri Emir Ahmed Süheylî'ye (ö.1513) ithafen *Envâr-ı Süheylî* adıyla yapılan Farsça tercümesini temel alarak eseri *Hümâyunnâme* adıyla Türkçeye tercüme etmiştir.²⁶ Çeviriyi 1543 yılında tamamlayan Ali Çelebi, eserin müsveddeleri erdemli ve büyük zatların sınavından geçtikten ve onların övgü ve takdirlerini kazandıktan sonra çalışmasını Kanuni Sultan Süleyman'a (1520-1566) sunmuştur.²⁷ Rivayete göre Kanuni eseri büyük bir ilgiyle karşılayarak onu Bursa kadılığına atamıştır ve bundan sonra *Hümâyunnâme*'yi her gece okuduğu iddia

²⁴ Kemal Çağdaş, *Pançatantra Masalları*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962, 97.

²⁵ Ömer Rıza Doğrul, *Kelile ve Dimne*, İstanbul Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1941, 16.

²⁶ Ömer Faruk Akün, *Alâeddin Ali Çelebi*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. II, İstanbul 1989, 315-318.

²⁷ Şebnem Parlador, "Ali Çelebi'nin Hümâyunnâmesi", *Sanat Tarihi Dergisi*, 20 (1), 2011, 96.

edilmiştir.²⁸ *Hümâyûnnâme*’nin bugün yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerde tespit edilen yüz altı nüshası bulunmaktadır.²⁹ Sultan İkinci Abduhamit’in telkiniyle Ahmet Mithat Efendi bu eseri *Hulasâ-i Hümâyunnâme* adıyla bazı yerlerine şerhlerde bulunarak yeniden tercüme etmiştir. Bu eser 1304 yılında Matbaa-i Âmire’de basılmıştır; ancak bilinmeyen bir nedenden dolayı Abdulhamit’in bastırıldığı bu eseri sarayın bir odasına koyarak neşir sahasına çıkarmadığı bilinmektedir.³⁰ Bunun yanı sıra Mevlânâ’nın *Mesnevî*’sinde fabl türüne örnek olabilecek hikâyeler mevcuttur. Ayrıca Güvâhî’nin *Pendnâme*’sinde Tilki ile Aslan, Aslan ile Oduncu, Kurbağa-Akrep, Keçi ile Koyun, İki Kaz ile Bir Kurbağa, Ağustos Böceği ile Karınca hikâyeleri bulunmaktadır.³¹

Batı dünyasına ait fabllar, Tanzimat Döneminden sonra dilimize çevrilmeye başlamıştır. Örneğin Kayserili Rüştü’nün *Nuhbetü’l-etfâl* (1858) adlı ilk Türkçe alfabesinde bazı çeviri fabllara yer verilmiştir.³² Çeviri çalışmaları yapan edebiyatçılarımızın başında Ahmet Mithat Efendi (1844– 1912), Şinâsî (1826–1869) ve Recâizâde Mahmut Ekrem (1847–1914) gelir.³³ Şinâsî, La Fontaine’in “Kurt ile Kuzu” hikâyesini dilimize çevirmiş, ayrıca kendisi de bu türde “Eşek ile Tilki”, “Karakuş Yavrusu ile Karga” ve “Arı ile Sivrisinek” gibi manzum hikâyeler yazmıştır. Ahmet Mithat Efendi, *Kıssadan Hisse* (1869) adlı eserinde Aisopos ve La Fontaine’den yaptığı çevirilerin yanı sıra kendisinin yazdığı fablları da toplamıştır. Recâizâde Mahmut Ekrem de yine La Fontaine’den “Kurbağa ile Öküz”, “Horoz ile İnci”, “Ağustos Böceği ile Karınca” ve “Karga ile Tilki” gibi birtakım çeviriler yapmıştır. Recâizâde Mahmut Ekrem bu çalışmalarıyla edebiyatımızda fabl türündeki eserlere katkıda bulunmuştur. Muallim Naci’nin “Kırlangıç”, “Kuzu”, “Oduncu ile Azrail” ve “Avcı” gibi hikâyelerini; Nabizâde Nazım’ın “Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk” adlı eserlerini de dönemin çocuk şiirleri açısından ilk örnekleri ve ilk habercileri olarak sayabiliriz.³⁴

La Fontaine’in manzum hikâyeleri, birçok şair ve yazar tarafından değişik tarihlerde Türkçeye çevrilmiştir. Bu isimler arasında çevirileri ile çocukların ilgisini çekebilen ve hâlâ okunmakta olanları şöyle sıralayabiliriz: İ. Alaattin Gövsa, Orhan Veli

²⁸ Bekir Sıtkı Baykal, *Peçevi Tarihi I*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, 64-65.

²⁹ Bülül Tuncay, *Hümâyûn-nâme (İnceleme-Tenkitli Metin)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, 38.

³⁰ İpek, 35.

³¹ Şimşek, 306.

³² Ferhan Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara 2011, 67.

³³ Yasin Kılıç, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem Yayınları, Ankara 2015, 134.

³⁴ Kılıç, 136.

Kanık (1914–1950), Siracettin Hasırcıoğlu (1877–1937), Ulvi Elöve (1881–1975), M. Fuat Köprülü (1890–1966), Vasfi Mahir Kocatürk (1907–1961). La Fontaine’in bütün fablları Türkçede Sabahattin Eyüboğlu’nun *Masallar* (1969) adlı kitabında ilk kez topluca yayımlanmıştır.³⁵ La Fontaine’in masallarını Türkçeye kazandıran Nazım Hikmet’tir. Bunun yanı sıra Tarık Dursun da bu türle ilgili eserler kaleme almıştır.

İbrahim Aleaddin Gövsa, çocuk edebiyatı ile ilgili düşüncelerini *Bediî Terbiye* adlı eserinde dile getirmiştir. Gövsa bu eserinde çocuk edebiyatının çok önemli bir konu olduğundan ancak çocuk edebiyatı fikrinin edebiyatımıza tam anlamıyla yerleşmediğinden bahsetmiştir. Zeki Gürel, Gövsa’nın çocuk şiiri kitabını yayınlamıştır. Bu şiir kitabında Tilkinin Vaadi, Horoz ile İnci gibi fabl türünde şiirler de bulunmaktadır. Ali Ulvi Elöve *Çocuklarımıza Neşideler* adlı şiir kitabında La Fontaine’den yaptığı çevirilerin yanı sıra bu çevirilerden esinlenerek yazdığı fabl türü şiirlere de yer vermiştir. Ayrıca Ali Berat Alptekin’in *Hayvan Masalları* adlı eseri bulunmaktadır.³⁶ Yalvaç Ural, Mustafa Ruhi Şirin, Bestami Yazgan gibi isimler de çağdaş fabl yazarlarımız arasındadır.

1.2. FABL TÜRÜNDE ÖNE ÇIKAN İSİMLER VE ESERLERİ

1.2.1. Aisopos’un Hayatı ve Eserleri

Batı’da ilk fabl yazarının Frikyalı Aisopos olduğu bilinmektedir. Aisopos’un M.Ö. 620-650 yılları arasında yaşadığı tahmin edilmektedir. Aisopos’un baskıcı bir yönetim yüzünden düşüncelerini dile getiremediği için küçük hayvan hikâyeleri ile fikirlerini anlattığı söylenmektedir. Eski Yunanlı şair Hesiodos’un (MÖ. VII.yy) Atmaca ile Bülbül hikâyesinin yanı sıra MÖ. VII. yüzyılın savaşçı şairi Arkhilokhos’un da buna benzer masalları günümüze ulaşmıştır.³⁷ Aisopos’un hayatı hakkında şöyle bir bilgi de yer almaktadır; Aisopos, Sisam adasının kralı Iadmon’un kölesidir ve köleyken anlattığı hayvan masalları o dönemde büyük ilgi görmüştür. Anlattığı masallar ile Aisopos, Iadmon tarafından azat edilerek ödüllendirilmiştir. Kölelikten azat edilen Aisopos, Manisa ve çevresinde kurulmuş olan Lidya devletine yerleşmiştir. Lidya’nın son kralı

³⁵ Oğuzkan, 68.

³⁶ Şimşek, 307.

³⁷ Şimşek, 304.

olan Krezüs'ün sarayında bilge bir kişi olarak göreve başlamıştır.³⁸ Hayatının sonuna kadar sarayda danışmanlık yapmış ve Delphoi'de ölmüştür. Pheronlu Demetrius, Aisopos'un ilk derlemesini yapmıştır. Demetrius 100 Aisopos masalını yalın dil ile yazmış ve yayınlamıştır.³⁹ Daha sonra bu masallar Belâgat Okulunda bir çeşit dil alıştırmaları olarak ele alınmıştır. Aviaus, Planudes adlı şairler Aisopos masallarıyla ilgilenmişlerdir. Bu dönemde ele alınan eserler fabl türünün dünya genelinde yaygınlaşmasını sağlayan önemli eserlerdir.

Phaedrus'un derlediği Aisopos Masalları, 5 kitap ve Yeni Masallar bölümü olmak üzere toplam 6 kitaptan meydana gelmektedir; 1. Kitap 31, 2. Kitap 8, 3. Kitap 19, 4. Kitap 26, 5. Kitap 10 masal ve 6. bölüm şeklinde Yeni Masallar 30 masal içermektedir.⁴⁰ Buna göre Phaedrus'un yaptığı derlemede *Aisopos Masalları* toplam 124 masaldan oluşmaktadır. Bu masalarda iyilik, dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik gibi değerler benimsetilmeye çalışılmaktadır.⁴¹

Aisopos Masalları önceleri manzum olarak anlatılmış daha sonraları yazıya geçirilmiş didaktik ürünlerdir.⁴² Bu masallar, toplumsal düzen içerisinde mutlu yaşama yollarını insanlara göstermeye çalışmaktadır. Ayrıca ahlaki değerleri benimsetmeyi de amaçlamaktadır. *Aisopos Masalları* genel olarak kısa ve özlü masallardır. Anlatılmak istenen konu okuyucuya direkt olarak aktarılmaktadır, dolaylı bir anlatıma çok fazla yer verilmemektedir. *Aisopos Masalları*'nın sonunda okuyucuya nasihat verilerek toplumsal düzenin sağlanması amaçlanmaktadır. Böylece bu masallar hem bireyin hem de toplumun ahlaki açıdan gelişimlerine destek olmaktadır.

1.2.2. La Fontaine'in Hayatı ve Eserleri

La Fontaine 1621 yılında dünyaya gelmiştir ve babası yüksek tabakadan bir memurdur. Genel olarak çocukluğunu kırlarda, bahçelerde ve dağlarda geçirmiştir.

³⁸ Şimşek, 18.

³⁹ Ayşe Yıldız, "Ezop Masallarının Dinleme Becerisine Etkisi", *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 2(3), 2019, 193.

⁴⁰ Çetin Derdiyok, "Sadi'nin Bostan'ı ve Ezop Masalları'nda Ortak Temalar", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(12), 2003, 3.

⁴¹ Turan, Selahattin, (2011). *Masalların Çocuk Hakları Bağlamında Çözümlemesi ("Her güne bir masal" Adlı Kitap Üzerine Bir Çalışma* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

⁴² Derdiyok, 9.

Nitekim kaleme aldığı eserlerin konularını hep hayvanlar arasındaki olaylardan almıştır.⁴³ Ayrıca çok çalışkan olan ve ders verici nitelikte eserler kaleme alan yazar, özgürlüğüne de düşkün biridir. Eserlerinde hayvanlar aracılığıyla, insanlara değerler ile ilgili öğütler vermiştir.

La Fontaine, Aisopos ve Beydaba gibi önemli yazarların eserlerinden ve kendisinden önce yaşamış Planudes, Edmund Spenser, Phaedrus gibi şairlerden etkilenecek fabl türünde önemli eserler kaleme almıştır.⁴⁴ La Fontaine Fransız bir yazardır ve *La Fontaine Masalları* olarak bilinen eseri ile Batı'da büyük yankı uyandırmıştır. *La Fontaine Masalları*'nın ayırıcı özellikleri; açık ve yalın bir anlatım, canlı ve renkli bir dil olarak sıralanmaktadır. Bu masallar yoluyla La Fontaine, hayvanlar üzerinden insanlara yönelik eleştirilerde bulunmaktadır.⁴⁵ La Fontaine toplam 238 masal yazmış ve bu masalları on iki ciltlik *Fables* adlı kitapta toplamıştır.⁴⁶ *La Fontaine Masalları*'nın en belirgin özelliklerinden biri La Fontaine'nin hayvanları şiirsel bir üslupla ahlaki karakterlere büründürmesi ve hayvanların şahsında toplumda var olan insan tiplerini eleştirerek ahlaki dersler vermesidir.⁴⁷ La Fontaine, fabllarında genellikle kısa olayları anlatır ve gerçek anlatıma yer vererek masalların daha açık ve anlaşılır olmasını sağlar. *La Fontaine Masalları*'nda sıkıcı bir anlatım yerine şiirsel anlatımın tercih edilmesi çocukların okumalarını daha zevkli hâle getirmektedir. Fabl türünün mimarları olarak bilinen iki önemli yazar sayesinde fabl, diğer yazarlara da ilham kaynağı olmuştur. Bu sayede dünya genelinde fabl türünde eserler çoğalmaya başlamıştır.

Mornet, *La Fontaine Masalları*'nın içeriği hakkında şunları söylemektedir: “La Fontaine, fabllarında insan ruhunun bir yüzünü tahlil ederek, toplu eserleriyle bütün bir insanlık âlemini yaşatmıştır. Kendi dediğine göre, fabl, sahnesi bütün kâinat olan yüz perdelik bir dramdır. Ancak bu dramın aktörleri insanlar olmayıp, hayvanlardır. Bu aktörler yalnız vahşiliğin, hilenin, saflığın sembolü değildir. Aynı zamanda fizyonomileri, bedeni ve ruhi karakterleri olan canlı varlıklardır. Bunlar karşı karşıya

⁴³ Yıldız Avcı, “La Fontaine’in Fabllarında Alegorik Ögeler ve Bunların Temsil Ettiği Değerler”, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(7), 2012, 40.

⁴⁴ Şimşek, 305.

⁴⁵ Şimşek, 20.

⁴⁶ Avcı, 41.

⁴⁷ Beytullah Karagöz, “Fablların Pedagojik Karakteristiği Üzerine Bir Analiz”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 2015, 355.

geldikleri zaman konuşur, çarpışır, becerikli davranır veya aldanırlar. Fakat bunları ahlakçıya yardım etmek için yapmazlar. Hayat böyledir, iştahları, ihtirasları, kaderleri yüzünden bu olaylar başlarına gelir.”⁴⁸ Bunun yanı sıra *La Fontaine Masalları* ile ilgili Tacettin Şimşek’in görüşleri şöyledir: “Fabllarında ilham aldığı Aisopos’un açıkça verdiği ahlak ya da davranış dersini, La Fontaine daha örtük biçimde okuyucuya sunar. Bu Aisopos’un anlatıcı, La Fontaine’in şair olmasıyla ilgilidir. Yalın ve açık bir anlatım; canlı, nükteli ve renkli bir dil; hayvanlar üzerinden insana yönelik eleştiri *La Fontaine Masalları*’nın ayırıcı özelliğidir”⁴⁹ Bu ifadelerde de belirtildiği gibi La Fontaine, masallarında şiirsel anlatımıyla ön plana çıkmıştır. Bu masallarıyla da insanlara öğütler vererek onların ahlaki yönlerini geliştirmeyi amaçlamıştır.

1.2.3. George Orwell’in Hayatı ve Eserleri

George Orwell, 1903 yılında Hindistan’da doğmuştur ve asıl adı Eric Blair’dir. 1922-1928 yılları arasında Birmanya’da polis olarak görev yapan Orwell, istifa ederek yazar olmak için eğitimini tamamladığı İngiltere’ye dönmüştür.⁵⁰ Büyük yazarları örnek alan İngiliz George Orwell çağdaş fabl yazarlarından.

George Orwell, özellikle *Hayvan Çiftliği* adlı eseriyle fabl türünde önemli bir yapıt kaleme almıştır. Küçük yaşlardan beri kelimelerle arasının iyi olduğu bilinen yazar, yazarak kendi dünyasını yarattığı belirtilmiştir. 1933’te yayımlanan *Paris ve Londra’da Beş Parasız (Down and Out in Paris and Londra)* adlı eserinde Paris ve Londra’da geçirdiği zor durumdan bahsetmiş, *Katalonya’ya Selam (Homage to Catalonia)* adlı eserinde de 1937’de İspanya İç Savaşı’na katılıp burada yaşadıklarını kaleme almıştır.⁵¹ Eserleri arasında fabl türüne giren *Hayvan Çiftliği (Animal Farm)* ise bir çiftlikte yaşayan domuzların var olan yanlış düzene başkaldırısı olarak ele alınmış ve hem çocuklara hem de büyüklere ders verici nitelikte yazılmıştır. *Hayvan Çiftliği*, yazarın II. Dünya Savaşı yıllarında yaşadıklarının da etkisi ile bir eleştirisi

⁴⁸ Nevin Yürür, *Fransız Edebiyatı Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1946, 46.

⁴⁹ Tacettin Şimşek, “Çocuk Edebiyatında Estetiğin Rolü, Mevcut Potansiyeli Uyandırmak”, *Türk Dili Dergisi*, 12, 2014, 33.

⁵⁰ Selva Çelik, “George Orwell’in Hayvan Çiftliği Adlı Eserinin Satirik Çerçeve İncelenmesi”, *Anasay Dergisi*, 11, 2020, 209.

⁵¹ Çelik, 210.

mahiyetindedir.⁵² Aslında George Orwell, *Hayvan Çiftliği* eseriyle Stalin rejimine karşı sert bir taşlamada bulunmaktadır.⁵³ Roman, güldüren, düşündüren aynı zamanda ders verme amacı güden fabl tarzında hiciv yüklü olarak kaleme alınmıştır. Kitabın niteliği ve dili incelendiğinde çocuklara yönelik masal formatında yazılmıştır. Ancak bu eserin çocuklardan ziyade büyükleri hedef aldığı görülmektedir.

Romanın içeriğinde çiftlik yönetimini ele geçiren domuzların çiftlikte eşitliği sağlamak amacıyla güç zehirlenmesine kapılarak kendilerini daha üstün ve ayrıcalıklı hâle getirmeleri anlatılmaktadır. Aynı zamanda *Hayvan Çiftliği* sosyal ilişkiler, politik düzende meydana gelen yozlaşma bağlamında ele alınan büyük bir alegorik eserdir.⁵⁴ Bunun yanı sıra okuyucuya politik, edebî ve kültürel açıdan katkı sağlayan bir romandır. Ayrıca zengin çağrışım dünyası, anlam katmanları ile fabl türüne de katkı sağlamaktadır. *Hayvan Çiftliği* romanı, iyi niyetlerle başlayan her hareketin denetlenmeden, sorgulanmadan ilerlemesi hâlinde, kötü sonuçlara yol açacağını vurgulamaktadır. Hayvanların yaşayışları üzerinden insanlara gönderme yapan yazar, insanoğlunun da güç elde ettikten sonra bu gücü kötüye kullanma ihtimalinin olacağını belirtmektedir. Aslında bu eserin vurgulamak istediği nokta diğer fabllarda olduğu gibi sembol olarak kullanılan hayvanlar üzerinden insanlara nasihatlerde bulunmaktır.

1.2.4. Grimm Kardeşler'in Hayatı ve Eserleri

Grimm Kardeşler olarak bilinen Wilhelm Grimm ve Jacob Grimm adında iki kardeş, Alman masal yazarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya'da köy köy, kasaba kasaba dolaşarak eski Alman masallarını, şiirlerini ve efsaneleri derlemiş, edebî bir üslupla yeniden yazarak 1812'den sonra *Çocuk ve Ev Masalları* adıyla yayınlamışlardır.⁵⁵

⁵² Gülden Çiftçi, "Kitap İncelemesi: Animall Farm (Hayvan Çiftliği), George Orwell", *Uluslararası Yönetim Eğitim ve Ekonomik Perspektifler Dergisi*, 1 (2), 2013, 16.

⁵³ İsmail Fidan, "Hayvan Çiftliği", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(6), 2018, 187.

⁵⁴ Murat Turna, "Hayvan Çiftliği Romanında Alegori", *Edebi Eleştiri Dergisi*, 4(1), 2020, 46.

⁵⁵ Cemile Ercan, "Örnek Masal Çözümlemesi İle Halk ve Sanatsal Masal Arasındaki Farklılıklar", *Doğu Esintileri Dergisi*, 12, 2020, 180.

Grimm Kardeşler masal toplama işinde tek başlarına hareket etmemişlerdir. Bu işi ekip çalışması olarak yapmışlar ve eğitilmiş kadınlardan yardım almışlardır.⁵⁶ Grimm Kardeşler'in bu çabaları sonucunda toplam 210 farklı masal ortaya çıkmıştır.⁵⁷ *Grimm Masalları* olarak derlenen bu masal kitabında da fabl türünde hikâyelere yer vermişlerdir. Ayrıca Grimm Kardeşler Romantik dönemde yaşamış ve Heidelberg Romantik ekolünde etkin rol oynamışlardır.⁵⁸ Aynı zamanda 200 yıl geçmesine rağmen *Grimm Masalları* dünya çapında tanınan ve en çok okunan masallar arasındadır.⁵⁹

Hint edebiyatının Alman Romantizminin başlıca kaynaklarından biri olması ve Schlegel Kardeşlerin Hint edebiyatından çeviriler yapması *Grimm Masalları*'nın da bu alanla bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır.⁶⁰ Bilkan, *Masal Estetiği* adlı eserinde *Grimm Masalları*'nın çeşitli kültürlerden dinlerden, Hint mitolojisinden ve Antik Yunan'dan etkilenecek yayıldığını belirtmektedir.⁶¹ Grimm Kardeşler'in farklı kültürlerin de etkisi ile oluşturdukları masalları korkaklık karşısında cesaret, umutsuzluk karşısında umut, kötülük karşısında iyilik gibi birçok karşıtlıkları harmanlamaktadır ve bu yönüyle de okuyucuya öğütler vermektedir. Aslında bütün bunlar olay örgüsünün vazgeçilmezidir, çünkü bu şekilde masal kahramanı iyiliğe giden yolu öğrenmekte ve böylece okuyucuya da örnek olmaktadır.

1.2.5. Beydeba'nın Hayatı ve Eserleri

Beydeba, MÖ.1. yüzyılda yaşamış fabl yazarıdır.⁶² Beydeba'nın doğum yerinin Şam olduğu ve sonraları Çin'e göç ettiği ile ilgili rivayetlerin yanı sıra Bakü'de doğup, sonraları Hindistan'a göç ettiği de rivayet edilmektedir.⁶³ Aynı zamanda Beydeba yazmış olduğu el yazmalarına göre Sarp'ın zamanında yaşamıştır ve Büyük İskender, ordusuyla Çin'e ilerlerken geçtiği yerleri fethederek Beydeba'nın yaşadığı yeri ele

⁵⁶ D. Demirer Şahin, *Seçilmiş Grimm Masallarında Kadın Figürleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2014, 65.

⁵⁷ Şahin, Hamdullah, "Grimm Masallarındaki Cadı İmajı", *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 2018, 118.

⁵⁸ Ercan, 182.

⁵⁹ Meral Ozan, "Grimm ve Kunos Masallarında Güzellik Anlayışı", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 5(1), 2017, 33.

⁶⁰ Ozan, 36.

⁶¹ Ali Fuat Bilkan, *Masal Estetiği*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009, 28.

⁶² Abuzer Kalyon, "Kelile ve Dimne'nin Tercüme Serüveni", *Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 16, 2004, 230.

⁶³ Kalyon, 231.

geçirmiştir. Bundan dolayı Beydeba'nın Büyük İskender zamanında yaşadığı düşünülmektedir.⁶⁴ Tarık Özcan bu alanda yaptığı çalışmalarda Beydeba'nın gerçek ismi üzerinde birçok farklı görüş yer alırken çoğunluk 'Ketku' isminde hemfikirdir ve Türk olduğu ifade edilmiştir.⁶⁵ Beydeba fabl türünde ortaya koyduğu *Kelile ve Dimne* adlı eseriyle ünlenmiştir. Bu eserin yanı sıra *Bülbül ile Bağcı* adlı eseri de bulunmaktadır.⁶⁶

Kelile ve Dimne, fabl türünün ilk ve en önemli eserlerinden biridir. Beydeba tarafından Sanskritçe olarak yazılmıştır. *Kelile ve Dimne* nasihatname, siyasetname ve fabl türlerinin dünya edebiyatındaki en özgün türlerinden biridir. Bu nedenle *Kelile ve Dimne*'nin dünya dillerinde altmışı aşan birçok tercümesi yapılmıştır. Ayrıca XIV. yüzyıldan itibaren değişik müellifler tarafından Batı Türkçesi (Osmanlı Türkçesi) ve Doğu Türkçesine (Çağatay) tercüme edilmiştir.⁶⁷ Sanskritçe *Karataka* ve *Damanaka* Sanskritçede *Pançatantra* olarak da adlandırılmıştır. Çince Avadanas, Süryanice ve Arapçada *Kelile ve Dimne* adı ile de anılmıştır.⁶⁸

Beydeba bu eseriyle fabl türüne büyük katkıda bulunmuştur. *Kelile ve Dimne* VI. yüzyıl sonlarında Pehlevî ve Süryanî dillerine, VII. yüzyıl başlarında Arapçaya çevrilmiş, sonraki yüzyıllarda ise diğer Doğu ve Batı dillerine tercüme edilmiştir. *Kelile ve Dimne* Pehlevîceden Arapçaya çevrildikten sonra Türkçe, Yunanca, Slavca, Fransızca, Danimarkaca, Farsça, Latince, İtalyanca, İspanyolca, Almanca, İngilizce, Flemenkçe gibi pek çok dile Arapça tercümesinden çevrilmiştir.⁶⁹ Eserin adı birinci bölümde bir hikâyenin kahramanı olan iki çakaldan gelmektedir; "Kelile" "doğrunun ve dürüstlüğü" simgesi, "Dimne" ise "yanlışın ve yalanın" simgesidir. Ayrıca kitapta yer alan hikâyeler *Binbir Gece Masalları*'nda olduğu gibi iç içe geçmiş birçok hikâyeden oluşmaktadır. 'Dostluğun Bozulması', 'Dost Kazanma', 'Savaş ve Barış', 'Zenginliklerimizin Kaybı' ve 'Tedbirsizlik ve Acele Karar Vermeye Dair' şeklinde

⁶⁴ Şimşek, 72.

⁶⁵ Tarık Özcan, "Art Zamanlı Bir Geçiş: Kelile ve Dimne'den Küçürek Öyküye", *Erdem Dergisi*, 65, 2013, 25.

⁶⁶ Feyzi Çimen, "Çağatayca Bir Hayvan Adı Üzerine Etimolojik Bir Deneme", *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 6, 2015, 75.

⁶⁷ Feyzi Çimen, "Molla Muhammed'in Timur'un Çağatayca Kelile ve Dimne Tercümesi", *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2, 2013, 90.

⁶⁸ Kadriye Orak, "Kelile ve Dimne Tercümeleri Kitlelerin Eğitimdeki Rolü", *Türkiyat Mecmuası*, 2(23), 2013, 225.

⁶⁹ Kara, 134.

eser beş bölümden meydana gelmektedir.⁷⁰ Her bölümde asıl olan bir hikâye ve bu hikâyenin içerisinde de başka hikâyeler yer almaktadır. Beydeba, bu eserinde diğer fabl türünde yazılan eserlerde olduğu gibi okuyucuya öğüt vermeyi amaçlamaktadır. Bu hikâyeler ile okuyucuyu düşündürürken aynı zamanda bireysel ve toplumsal açıdan onların gelişimlerine fayda sağlayacak nasihatlerde bulunmaktadır.

1.2.6. Şeyhî'nin Hayatı ve Eserleri

Şeyhî'nin hayatı, dört Osmanlı padişahı olan I. Murad, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmed ve II. Murad saltanatına denk gelmektedir ve doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir.⁷¹ Kütahya'da doğmuştur. "Hekim Sinan" namıyla şöhret kazanmış ve kaynaklarda Yusuf, Sinan, Yusuf Sinan, Yusuf Sinanüddîn isimleriyle zikredilmiştir.⁷² Ahmedî'den aldığı derslerle eğitim hayatına başlamış ve dönemin diğer âlimlerinden de ilim tahsil etmiştir. Ayrıca eğitimini ilerletmek için İran'a gitmiştir.⁷³ Şeyhî, Ankaralı Hacı Bayram-ı Veli'nin halifelerindendir, ancak irşat seccadesinde kimseyi yetiştirmemiştir.⁷⁴ Aynı zamanda Anadolu şairlerinin öncülerinden biridir. Bundan dolayı "Şeyhî" mahlasını kullanmıştır.⁷⁵ Ölüm tarihi konusunda kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamakla birlikte Şeyhî'nin II. Murad devrinde vefat ettiği belirtilmiştir.

Şeyhî'nin *Harnâmesi*, Türk edebiyatının ilk fabl örneği olarak bilinmektedir. *Harnâme*, bir eşeğin başından geçen olayları anlatarak fabl türünde ele alınmaktadır. Eserin yazılışı hakkında farklı görüşler bulunmaktadır ancak en çok benimsenen görüş şudur: II. Murad Şeyhî'yi çok takdir eder ve onu vezir yapmak ister. Ancak Şeyhî'yi çekemeyen kimseler buna engel olmaya çalışır. Şeyhî de her şeye rağmen Nizâmî'nin *Hüsrev ü Şîrîn* adlı mesnevisini Farsçadan Türkçeye çevirir. Çevirmiş olduğu eserin 1000 beytini padişaha arz eder ve padişah bunu çok beğenir. Şeyhî, memleketine gider ve *Harnâme* isimli eserini yazıp padişaha gönderir.⁷⁶ *Harnâme*, toplam 126 beyitten oluşmaktadır. Hikâyenin olay örgüsü şu şekildedir:

⁷⁰ Orak, 227.

⁷¹ Mustafa İsen, *Latîfî Tezkiresi*, Akçağ Yayınları, İstanbul 2000, 46.

⁷² Mehmet Özdemir, "Harnâme'nin Tahkiye Dışındaki Bölümlerine Şekil ve Muhteva Açısından Bakış", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 2010, 70.

⁷³ Özdemir, 71.

⁷⁴ İsen, 50.

⁷⁵ Ayşe Dalyan, "İki Farklı Latîfî Tezkiresi ve Nüshaları", *Türk Dili Araştırmaları Dergisi*, 68, 2019, 52.

⁷⁶ Özdemir, 76.

- Sürekli yük taşıyan ve bundan dolayı cılız kalmış eşeğin, otlayan semiz öküzleri görmesi.
- Onlara neden böyle güçlü olduklarını sorması.
- Öküzlerin, buğday öğütürken insanlara yardım ettiklerini söylemesi.
- Eşeğin öküzlere özenerek buğday tarlasındaki buğdayları çiğnemesi.
- Tarla sahibinin bu durum karşısında eşeğin kuyruğunu ve kulaklarını kesmesi.
- Yolda bilge eşekle karşılaşması ve bilge eşeğin onu azarlaması.

Hayvanların ağzından insanların dünyasını anlatan şair, mizah ile şiiri, övgü ile yergiyi sembolik bir anlatımla bir araya getirmiştir. Aynı zamanda *Harnâme*, mizahi bir üslûpla yazılmıştır ve sosyal tenkit içermektedir. Şeyhî, fabl örneği olan bu eserinde insanlara söyletmek istemediği sözleri hayvanlara söyletmiştir. Mine Mengi, “Hayvanların ağzından insanın dünyasına ayna tutan şair, hayal ile gerçeği yüzleştirmiş; mizah ile şiiri, övgü ile yergiyi sembolik bir anlatımla karşı karşıya getirmiştir.”⁷⁷ diyerek Şeyhî’nin fabl türü ile okuyucuya aktarmak istediği mesajlara vurgu yapmıştır. Bunun yanı sıra hikâyede bilge eşek, verdiği örnekler ve öğütlerle hikâyeye didaktik bir nitelik kazandırmıştır. *Harnâme*, ayrıca “açgözlülük, kanaatli olmak, öfke, kıskançlık ve kurnazlık” gibi evrensel kavramları da işlemektedir.⁷⁸

1.2.7. Sadî Şirazî’nin Hayatı ve Eserleri

Moğol dönemi şairlerinden Sadî Şirazî (ö. 691/1292), ilim geleneğine mensup bir ailenin çocuğu olarak Şiraz’da dünyaya gelmiştir.⁷⁹ Şairin hayatı ile alakalı bilgiler hem sınırlı hem de ihtilaflıdır. Mevcut bilgilere göre Moğol istilasını zamanında ülkedeki kargaşadan bunalıp Şiraz’ı terk eden şair Bağdat’a giderek tahsilini tamamlamış ve tekrar Şiraz’a dönüşüne kadar ilmini artırmak, hayat tecrübesini geliştirmek için uzun seyahatlerde bulunmuş, döneminin âlim ve mutasavvıflarından istifade etmiş, gezip gördüğü ülkelerde pek çok farklı kesimlerden insanlarla tanışmıştır.⁸⁰ Şair, ömrünün

⁷⁷ Mine Mengi, “Harnâme Kime Sunulmuştur”, *Türkoloji Dergisi*, 4, 1977, 79.

⁷⁸ Mengi, 81.

⁷⁹ Elif Çeviker, “Şiirsel Bir Ahlâk ve Nasihat Kitabı Olarak Bostan ve Gülistan’da Kadın”, *Nüşa*, 20(50), 2020, 5.

⁸⁰ Çeviker, 6.

sonlarında inzivaya çekilerek tefekkür hayatı yaşamış ve doğduğu şehir olan Şiraz'da vefat etmiştir.

Gülîstan, Salgurlu hanedanından olan Ebû Bekir b. Sa'd b. Zengî adına Sadî Şirazî tarafından 1258'de kaleme alınmıştır. Türkçeye ilk tercümesi Kıpçak Türkçesiyle Seyf-i Sarâyî tarafından yapılmıştır.⁸¹ *Gülîstan*, taklit edilemeyen bir eserdir ve padişahların davranışlarını, derviş ahlakını, kanaatli olmanın önemini, susmanın yararlarını, güçsüzlük ve yaşlılığı, terbiyeli olmayı ve sohbet adabını konu almaktadır.⁸² Eserinin içinde adalet, merhamet, sır saklamak, misafirperverlik, cömertlik, tevazu, kibir, tövbe, kusurları örtmek, şükür, ahlak, gıybet, gençlik, yaşlılık, sebat gibi konuları sıkça işleyerek, fabl türünde de bu konulara yer vermiş ve her yaşa hitap eden anlatımıyla nasihatlerde bulunmuştur.⁸³

Yazıldığından beri önemle üzerinde durulan *Gülîstan*'ın binlerce yazma nüshası dünya kütüphanelerinde yerini almıştır. Seyf-i Serâyî'den sonra İsbîcâbî *Gülîstan*'ı Çağatay Türkçesine 800 (1397-98) yılında çevirmiştir.⁸⁴ Eser hakkında A. Fehmi Karamanlıoğlu 1967 yılında doçentlik tezi olarak hazırlamıştır.⁸⁵ *Gülîstan* beğenilen ve ders veren nitelikte bir eser olduğu için birçok dile tercüme ve şerh edilmiştir.

1.2.8. Mevlânâ'nın Hayatı ve Eserleri

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, bugün Afganistan sınırları içerisinde bulunan Horasan ülkesinin Belh şehrinde 30 Eylül 1207 yılında doğmuştur.⁸⁶ Mevlânâ'nın babası, Hüseyin Hatibi oğlu Bahâeddin Veled'tir ve hayattayken "Bilginlerin Sultanı" unvanını almıştır.⁸⁷ Annesi ise Mümine Hatun olup Belh Emiri Rükneddin'in kızıdır.⁸⁸ Sultânü'l-Ulemâ Bahâeddin Veled, Moğol istilasının yaklaşması ve bazı siyasi olaylardan dolayı 1212 veya 1213 yıllarında ailesiyle Belh şehrinde ayrılp Nişâbur

⁸¹ Nevin Mazman, "Oğuz Ergene, Sadî-Gülîstan Tercümesi", *Littera Turca Sournal of Turkish Language and Literature*, 3(4), 2017, 273.

⁸² Çeviker, 8.

⁸³ Mengi, 82.

⁸⁴ Salih Aybey, "Sâdî Şîrâzî'nin "Bostan" ve "Gülîstan" Adlı Eserlerinin Din Eğitimideki Yeri ve Önemi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(69), 2019, 429.

⁸⁵ Mazman, 274.

⁸⁶ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, 28.

⁸⁷ Mengi, 33.

⁸⁸ Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı*, İnkılâp Yayınları, İstanbul 1987, 848.

şehrine yerleşmiştir.⁸⁹ Mevlânâ, 1225 yılında Karaman'da Şerafettin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile evlenmiştir ve bu evlilikten Mevlânâ'nın Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi adında iki oğlu olmuştur.⁹⁰ Gevher Hatun yıllar sonra vefat edince Mevlânâ, Kerrâ Hatun adında bir çocuğu olan dul bir kadınla ikinci evliliğini yapmıştır ve bu evlilikten Muzaffereddin ve Emir Âlim Çelebi adında iki oğlu ile Melike Hatun adında bir kızı olmuştur.⁹¹ Babası 12 Ocak 1231 yılında Konya'da vefat edince talebeleri ve müritleri bu defa Mevlânâ'nın çevresinde toplanmıştır.⁹² Mevlânâ etrafındakilere ders verip ilimle, dinle meşgul olurken 15 Kasım 1244 yılında Şems-i Tebrizî ile karşılaşmıştır.⁹³ Aralarındaki muhabbetin ilerlemesiyle birlikte birbirlerini ilim açısından geliştirmişlerdir. Mevlânâ Şems'in ölümünden sonra uzun yıllar inzivaya çekilmiş ve 17 Aralık 1273 Pazar günü vefat etmiştir. Mevlânâ yaşamını "Hamdım, piştım, yandım" sözleri ile özetlemiştir.⁹⁴ Ayrıca ölüm gününü yeniden doğuş günü olarak kabul etmiş ve ölüm gününe düğün günü veya gelin gecesini manasına gelen "Şeb-i Arûs" demiştir.⁹⁵

Mevlânâ, kaleme aldığı eserleriyle günümüzde de etkisini devam ettirmektedir. Özellikle *Divan-ı Kebir* ve *Mesnevî* adında iki büyük eser meydana getirmiştir. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî*'de kendi tasavvuf anlayışını sergilemiştir.⁹⁶ Farsça olan *Mesnevî*, 25.700 beyitten oluşmaktadır.⁹⁷ Ayrıca Mevlânâ eserine sadece *Mesnevî* ismini vermemiştir; *Keşşâfü'l-Kur'ân*, *Fıkh-ı Ekber*, *Saykalü'l-ervâh* ve *Hüsâmînâme* gibi isimler de kullanmıştır.⁹⁸ Mevlânâ, *Mesnevî*'yi seyr ü sülûk yolunda olanlar için kılavuz niteliğinde yazdığını belirtmiştir.⁹⁹ Bunun yanı sıra *Mesnevî*, tasavvufun bütün incelikleriyle birlikte didaktik ama duygusal bir dille ele alınmıştır.

⁸⁹ Özkırımlı, 855.

⁹⁰ Ali Özdek, "Konya Türkü Metinlerinde Mevlânâ ve Mevlevilik Üzerine Bir Araştırma", *Rast Müzikoloji Dergisi*, 1(2), 2013, 33.

⁹¹ Mengi, 43.

⁹² Mengi, 39.

⁹³ Erkan Türkmen, "Şems ve Mevlânâ", *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 2010, 17.

⁹⁴ Türkmen, 19.

⁹⁵ Harata, 163.

⁹⁶ Refik Turan, "Mesnevî ve Mesnevî'nin Sosyal Bilgiler Programında Yer Verilen Değerler Çerçevesinde İncelenmesi", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 2010, 38.

⁹⁷ İsmail Kekeç, "Türk Edebiyatında Mesnevî ve Roman İlişkisine Dair Görüşler Üzerine Bir Değerlendirme", *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi*, 2(1), 2017, 188.

⁹⁸ Kamuran Eronat, "Mevlânâ'nın Mesnevî'sindeki Meseller ile Küçük Öyküler Arasındaki İlişki", *Erdem Dergisi*, 65, 2013, 36.

⁹⁹ Kekeç, 190.

Hüsametdin Çelebi, *Mesnevî*'nin kâtibi olarak bilinmektedir. Çelebi bu eseri yazarken Mevlânâ'nın beyitleri aklına nerede geldiyse beklenmeden bir anda söylediğini ve kendisinin de bu beyitleri yazmaya bazen yetişemediğini ifade etmiştir.¹⁰⁰ Mevlânâ *Mesnevî*'de kullandığı fabl türüyle toplumsal sorunları dile getirmiştir. Hayvanların ağzından aktardığı olayları bir sonuca bağlamıştır. Böylece okuyucuya hikâyelerden nasihatler vererek onları gerçek hayata hazırlamıştır.

1.2.9. Ahmet Mithat Efendi'nin Hayatı ve Eserleri

Ahmet Mithat Efendi ilk Türk romancı olmasının yanı sıra, Tanzimat döneminin de popüler yazarlarından biridir.¹⁰¹ 27 Haziran 1878 yılında *Tercüman-ı Hakikat* adında Osmanlı tarihinin en uzun ömürlü gazetesini çıkarmıştır. Bu gazetenin ömrü 1921'e kadar sürmüştür.¹⁰² Ahmet Mithat Efendi, başlangıçta gazetenin tüm yazılarını kendisi yazmış ancak zamanla Ahmet Cevdet, Hüseyin Rahmi, Ahmet Rasim gibi isimler gazetenin yazarları arasına girince yazılarını bu yazarlarla paylaşmıştır.¹⁰³ 1879'da ise Matbaa-i Âmire'ye müdür olarak tayin edilmiştir. Ölümüne dek iki yüzden fazla eser yayımlayan Ahmet Mithat Efendi, Millî Eğitim Bakanlığının belirlediği 100 büyük Türk edebiyatçısı listesinde yer almıştır.¹⁰⁴

Ahmet Mithat Efendi, genel olarak eserlerinde Avrupa'nın bilim ve sanayisini överken Osmanlı toplumunun ahlâkî değerlerinin korunması gerektiğini de vurgulamıştır. Yani Doğu'nun manevî değerleri ile Batı'nın terakkisinin birleşmesi arzusunu taşımaktadır.¹⁰⁵ Dilde sadeleşmeyi savunup, genç yazarlara destek vermiştir. Bununla birlikte Ahmet Mithat'ın anlatıları okuyucuyla birlikte yaşayan, onları dışlamayan ve üstünlük taslamayan metinlerdir.¹⁰⁶ Eserlerini daha çok öykü ve roman türünde vermiştir. “*Açıkbaş*”, “*Ahz-i Sar*”, “*Ziba*” adlı tiyatro eserleri de kaleme

¹⁰⁰ Eronat, 38.

¹⁰¹ Nur Sümeyra Yalım, Doğulu Bir Müstağrib; Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 2019, 436.

¹⁰² Ahmet Caferoğlu, Ahmet Mithat Efendi ve Türkçemiz, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1(4), 1946, 5.

¹⁰³ Caferoğlu, 6.

¹⁰⁴ Selçuk Çıkla, Ahmet Mithat Efendi'nin Roman Yazma Yöntemi, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 37, 2015, 80.

¹⁰⁵ Yalım, 449.

¹⁰⁶ Nüket Esen, Ahmet Mithat'ın Okuyucusu, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 47(47), 2012, 102.

almıştır.¹⁰⁷ *Kıssadan Hisse* eserinde ise fabl türüne yer vermiştir. Bu eserde bulunan kısa öyküler *Aisopos Masalları*’ndan ve *La Fontaine Masalları*’ndan çevrilmiş metinlerden oluşmaktadır. Bu çevirileri ile fabl türündeki çalışmalara katkı sağlamıştır. *Kıssadan Hisse* ayrıca içerisinde yer alan fabllar ile okuyucuya hikâyeye anlatırken en sonunda bu olaylardan bir ders çıkarmaktadır. Eserin içinde yer alan diğer hikâyelerde de aynı metot uygulanmasına rağmen fabl türünde ele alınan hikâyeler okuyucuyu daha çok eğlendirmektedir. Bunun yanı sıra eserin içerisinde yerli fıkralar da yer almaktadır. Bu hikâyeler ahlâkî çizgide ders vermeyi amaçlamaktadır. Eserin isminden de anlaşıldığı gibi her hikâyenin sonunda çıkarılacak bir ders bulunmaktadır.

1.2.10. Feridüddin Attâr’ın Hayatı ve Eserleri

Feridüddin Attâr, XII. yüzyılda İran’ın Nişabur kentinde doğmuştur.¹⁰⁸ Sufi geleneğinin öncülerinden biri ve Mevlânâ’nın fikir babasıdır.¹⁰⁹ Aynı zamanda eczacılık ve tıp ile meşgul olduğu için “Attâr” lakabını alarak bu lakapla meşhur olmuştur.¹¹⁰ Feridüddin Attâr, yaşadığı dönemin en büyük şairlerinden ve din bilginlerinden sayılan zühd ve takva sahibi bir insan olarak bilinmektedir.¹¹¹ Bunun yanı sıra şair, kısa şiirlerden oluşan *Divan* adlı kitabıyla birlikte otuzdan fazla eser yazmıştır.¹¹² Bu eserler içerisinde *Dîvân*, *Esrârname*, *Mantiku't-tayr*, *Musîbetname*, *Îlâhîname*, *Cevâhîrname*, *Şerhu'l-Kalb*, *Tezkiretü'l-Evliyâ* yer almaktadır.¹¹³

Mantiku't-tayr (Kuş Dili) adlı eser, fabl türünün örnekleri arasındadır. 1187 yılında yazılmış olup 4724 beyitten oluşmaktadır.¹¹⁴ Eserin içeriği şöyledir: Kuşlar bir gün kendilerine padişah seçmeye karar verir. Sonra Hüdhüd kuşu gelir ve bütün kuşların padişahının Simurg kuşu olduğunu söyler. Onu arayıp bulmalarını tavsiye eder ve kuşlar da Simurg’u aramak için yola çıkar. Yaklaşık 30 kuş Simurg’a ulaşır ve kuşlar

¹⁰⁷ Çıkla, 86.

¹⁰⁸ Musa Balcı, *Taşa Kazınmış Sözler: İslâm Öncesi Fars Öğüt Edebiyatı*, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2016, 33.

¹⁰⁹ Balcı, 35.

¹¹⁰ Kemal Yavuz, “Çeşitli Yönleriyle Mantiku’t-tayr ve Garib-nâme Mesnevileri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 31, 2004, 347.

¹¹¹ Mehmet Kanar, “Mantiku’t-Tayr’ın Manzum Çevirisi Üzerine”, *Doğu Esintileri Dergisi*, 11, 2019, 172.

¹¹² Ebru Güvenen, “Mantiku’t-Tayr’da Tasvirî Fiiller”, *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 18, 2020, 17.

¹¹³ Yavuz, 350.

¹¹⁴ Kanar, 173.

Simurg’a bakınca kendilerini görürler. Feridüddin Attar yazmış olduğu bu eserden yola çıkarak Tanrı ve kuşların bir olduğunu, her şeyin Tanrı, Tanrı’nın ise her şey olduğunu belirtir. Bu görüşün adına Vahdet-i Vücud denilmektedir.¹¹⁵ Aslında Feridüddin Attâr, sufizme giden bu tasavvufî görüşünü anlatmak için *Mantıku’t-tayr*’ı kaleme almıştır. ¹¹⁶ Fabl türünde yazdığı bu eseriyle dine ve hayata karşı bakış açısını ortaya koymuştur.

¹¹⁵ Güvenen, 22.

¹¹⁶ Kanar, 176.

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞER KAVRAMI VE DEĞERLER EĞİTİMİ

2.1. KAVRAMSAL ALAN

Değer, toplumu oluşturan bireylerin çoğunluğu tarafından benimsenen, ele alınan ve yaşamı düzenleyen davranış, inanç, duygu ve düşünceye denir.¹¹⁷ Aynı zamanda değer, toplumun varlığı, birliği ve devamı için bireylerin çoğunluğu tarafından kabul edilen temel ahlaki ilke olarak kabul edilmektedir.¹¹⁸ Bu tanımlar kapsamında değeri; ahlaki, ekonomik, toplumsal ve hukuki değer şeklinde sınıflandırmak da mümkündür.

Ahlaki anlamı: Bireylerin yapmış olduğu davranışların iyi-kötü veya yanlış-doğru olduğunu belirleyen ilkeler sistemidir.

Ekonomik anlamı: Elde edilen bir eşyanın para ile ölçülen karşılığıdır.

Toplumsal anlamı: Bir toplumun benimsediği kültürel, sosyal ve bilimsel değerlerinin maddi ve manevi öğeler şeklinde ele alınmasıdır.

Hukuki anlamı: Toplumun kabul ettiği değerlerin hukuka uygunluğu olarak tanımlanır. Haklının kazanması taraftarıdır ve hukukun üstünlüğü benimsenir.

İnançlar değerlerin kaynağıdır. Toplumun benimsediği inançlar değerleri, değerler ise toplumun kültürel yapısını oluşturmaktadır. Kara, değerleri maddi değer ve manevi değer olarak iki kısma ayırmaktadır.

Maddi değer: Genellikle eşyanın veya alınıp satılan ürünlerin parayla ölçülebilen karşılığıdır. Maddi olarak ele alınmasa da maddi gelir elde edilen her şey maddi değer kapsamında değerlendirilir. Örneğin; unvan, makam, şan, mevki gibi.

Manevi değer: Bireylerin yaşamında manevi iz bırakan bayrak, inanç, kültür ve marş gibi sembolere manevi değer denir. Bireyin gönlüne, ruhuna ruha ait olan ve hitap eden her şeydir.¹¹⁹

¹¹⁷ Şimşek, 332.

¹¹⁸ Hengirmen, 90.

¹¹⁹ Kara, 145.

Toplumların tamamında saygı, sevgi, merhamet gibi birçok değer bulunmaktadır. Değerler öğretilen ve öğrenilebilen kavramlardır. Değerlerin ilk var olduğu ve bireyin karakterini şekillendirdiği yer ailedir. Ailenin yanı sıra çevre ve okul gibi faktörler bireyin hayatına sonradan girmektedir ve bu faktörler onun değer bilincine şekil vermektedir.

2.2. DEĞERLER EĞİTİMİ TARİHÇESİ

Değerler eğitimi, ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den itibaren başlayan ve kıyamete kadar da devam edecek olan bir süreçtir. İnsanlığın var olmasıyla birlikte toplum algısı oluşmaya başlamıştır ve toplumu bir arada tutmak için insanlar birtakım girişimlerde bulunmuşlardır. Bu girişimlerin en başında toplumda barış ve huzur ortamını sağlamak gelmektedir. Savaşın, kavganın ve düşmanlığın olmadığı bir toplum oluşturma amaçlanmıştır. İlk dönemlerde topluluklar günümüzdeki gibi fazla ve kalabalık olmadığı için barış ve huzuru sağlamak daha kolay olmuştur. Ancak nüfus arttıkça ve dünyanın her köşesinde farklı toplumlar oluştuğunda güvenli ortam oluşturmak daha da zorlaşmıştır. Yüce Allah toplumların huzur içinde yaşamaları için hemen hemen her topluluğa peygamber göndermiş ve peygamberler gönderildikleri topluma insanlığı yani değerleri öğretmiştir. Değerler eğitimi tarihi bu nedenle ilk insanla başlamıştır demek en doğru ifade olacaktır. Evrensel kitap olan Kur'an-ı Kerim dünyadaki bütün insanlara hitap etmekte ve onların iyi bir yaşam sürmeleri için gerekli tavsiyelerde bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in (sav.) kişiliğine bakıldığında Kur'an-ı Kerim ile ahlaklandığı ve onun tüm insanlığa örnek olduğu görülmektedir.

Magna Carta, 1215 yılında İngiltere Kralı'na kabul ettirilerek onun hâkimiyetini sınırlayan insanlara hak tanıyan ilk belgedir.¹²⁰ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olan Magna Carta, insanların haklarını korumak, haksızlığı engellemek ve adaleti sağlamak için ele alınmış önemli bir bildirgedir. Değerlerin önemi bu bildirgede de ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra insan hakları için önemli bir başka belge ise 4 Temmuz 1776'da yayımlanan "Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi"dir. Aynı şekilde bu bildirgede hak ve hukuk değerleri ele alınmıştır.

¹²⁰ Tolga Uslubaş, *Temel Bilgiler Ansiklopedisi*, Parıltı Yayıncılık, İstanbul 2007, 678.

1789 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi de değerler eğitimi açısından insanlık tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. İnsan Hakları Bildirisi'nde eşitlik ve özgürlük gibi kavramlar bulunmaktadır.

Dünya genelinde değerler eğitimi için yapılan çalışmalar hız kesmeden devam etmektedir. Ülkemizde de değerler eğitimi kapsamında birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalar kapsamında değerler Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2010/53 No.lu Genelgesi ile 2010-2011 eğitim ve öğretim yılından itibaren okullarda öğretilmeye başlanmıştır. Genelgede değerler eğitiminin kapsamı şu şekilde ifade edilmiştir: "Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insanî, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır."¹²¹ Değerler Eğitimi Projesi çerçevesinde gerçekleştirilmek istenen hedefler şu şekilde belirtilmiştir:

- Öğrencilere temel insanî değerlerin kazandırılması.
- Toplumun kabul ettiği değerlerin okul ortamında geliştirilmesi.
- Öğrencilerin günlük hayatlarında kullanacakları ahlaki değerlerle yetiştirilmesi.
- Günlük hayatın yanı sıra okul ortamının da ahlaki değerlere uygun olarak şekillenmesi.
- Öğrencilerde ahlaki toplum bilincinin oluşturulması.¹²²

Millî Eğitim Bakanlığı'nca belirlenen değerler ise şunlardır: Sevgi, hoşgörü, sorumluluk, empati, saygı, öz güven, duyarlılık, adalet, cesaret, dostluk, dayanışma, temizlik, yardımlaşma, doğruluk- dürüstlük, bağımsızlık, iyimserlik, misafirperverlik, vatanseverlik, çalışkanlık, alçak gönüllülük, merhamet, selamlaşma, kültürel mirası koruma, fedakarlık.

Değerler eğitimi ile ilgili geçmişten günümüze gelen çalışmalar bunlarla sınırlı değildir ve üzerine yenileri eklenmeye devam etmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra insanların değerleri uygulamaları için öncelikle eğitimin ailede başlaması gerekir. Aile fertlerinin değerler konusunda duyarlı olmaları ve bu değerleri hayatlarına geçirmelerinin ardından çocuklarına da bu değerleri aşılamaları gerekir. Aileler

¹²¹ Özkan Sapsağlam, "Okul Öncesi Eğitim Programlarının Milli Kavramlar Açısından İncelenmesi", *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5 (1), 2020, 8.

¹²² Sapsağlam, 10.

içerisinde bu eğitim verildiği takdirde ülkede yapılan proje kapsamındaki çalışmaların amacına ulaşması ve başarılı olması kaçınılmaz olacaktır. Toplumsal kuralları değerler kapsamında belirleyip yerine getirmek ülkemizde ve diğer ülkelerde huzur ve barış ortamını yaygınlaştıracaktır.

2.3. FABL TÜRÜNDE ELE ALINAN DEĞERLER VE DEĞER KARŞITI KAVRAMLAR

2.3.1. Değerler

2.3.1.1. Adil Olmak

Adalet ‘adl’ kökünden türeyip “doğru olmak, adaletli davranmak, eşitlemek” gibi anlamlara gelmektedir. Adalet sözlükte adil olmak, insanların hakkını ve hukukunu göz önüne alarak herhangi bir konuda alınan kararlarda tarafsız olmak demektir.¹²³ Adil olan kişi, yakın çevresi de dâhil olmak üzere adaletten sapmamalıdır. Her alanda doğru olur. İnsanları aldatmaktan uzak durur, gerçeği kesinlikle saptırmaz. Olaylara menfaat eksenli bir şekilde değil, doğruluk ve adaleti ilke edinerek yaklaşır. Kur’an-ı Kerim’de de adaletli olmak ile ilgili şu ayet yer almaktadır: “Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı ve akrabaya karşı cömert olmayı emreder; hayâsızlığı, kötülüğü ve zorbalığı yasaklar. İşte Allah aklınızı başınıza alasınız diye siz böyle öğütler veriyor.”¹²⁴ Aynı zamanda Hz. Muhammed (sav.) de bir taraftan Mekke’li ve Medine’li Müslümanlar arasında kardeşlik ilan ederken diğer taraftan da Medine Sözleşmesi ile bütün insanlar arasında adaleti sağlamaya çalışmıştır.

Adil olmak fabllarda ele alınan önemli değerlerden biridir. *La Fontaine Masalları*’ndaki “Sarıca Arılarla Bal Arıları”¹²⁵ örneklerdendir. Ele alınan bu masalda ortada sahipsiz kalan bir peteğin hangi arılara ait olduğu konusunda şüpheye düşülmüştür. Bu şüpheden kurtulmak için eşek arısına giden sarıca arılar ile bal arıları, bu sorunun çözülmesini istemektedirler. Ancak eşek arısı adil bir karar vermek istediği için çok zorlanmıştır. Diğer arılarla bu konu hakkında konuşup sarıca arılar ve bal

¹²³ Ali Bakkal, “Adalet Kavramının Çeşitli Tezahürleri”, *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, 5, 2018, 6.

¹²⁴ Karaman, Nahl, 16/90, C.III, 431.

¹²⁵ Nazım Hikmet, *La Fontaine Masalları*, Bilge Yayınevi, Ankara 1949, 31.

arılarından bu balı tekrar yapmalarını istemiştir. Bu durum sarıca arıların pek hoşuna gitmemiştir, çünkü balın sahibi bal arılarıdır. Sarıca arıların tavır ve davranışlarını gören eşek arısı peteği sahibine iade etmiştir. Böylece eşek arısı adil bir karar almıştır.

Masalda ele alınan değer; adaletli olmak değeridir. Eşek arısı ani bir karar alıp herhangi bir tarafı desteklememiştir. Adaletli bir tavır sergileyerek kararını yapılan çalışmaları inceledikten sonra vermiştir. İnsanoğlu da sosyal bir varlık olduğu için günlük yaşantısında bu gibi durumlarla karşılaşabilir. Eşek arısının yapmış olduğu gibi olayları iyi bir şekilde inceledikten sonra adaletli davranmalıdır. Toplumsal açıdan adaletin önemini Yüce Allah (c.c.) ayetinde şöyle belirtmiştir; “Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğütler veriyor. Şüphesiz Allah her şeyi işitmekte her şeyi görmektedir.”¹²⁶

Adaletin vurgulandığı bir diğer örnek yine *La Fontaine Masalları*’nda yer alan “Vebaya Yakalanan Hayvanlar”¹²⁷ isimli masaldır. Bu masalda vebaya yakalanan hayvan topluluğu anlatılmaktadır. Aslan bir gün bütün hayvanları toplar ve veba yüzünden huzurlarının kaçtığını hepsine anlatır. Vebanın hangi hayvan yüzünden ortaya çıktığını bulmak için adaletli bir çözüm bulur. Bütün hayvanların yaptığı kötülükleri anlatmasını ve en suçlu olanın cezasını çekmesi gerektiğini söyler.

Masalda veba hastalığının kötülük yapan kişiler tarafından bulaştığı vurgulanmaktadır. Bu sebeple aslan herhangi bir hayvanı suçlamak yerine her hayvanı dinleyip ona göre suçluyu bulma yoluna gider. Masalda vurgulanan değer, adaletli olmak değeridir ve aslan da en adil yolla suçluyu bulmuştur. Böylece adil bir karar almıştır. Bu konu ile ilgili Kur’an-ı Kerim’de Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: “Ey iman edenler! Kendiniz, ana-babanız veya akrabanız aleyhine de olsa adaletten asla ayrılmayın, Allah için şahitlik eden kimseler olun. Zengin olsunlar, yoksul olsunlar Allah onlara sizden daha yakındır. Öyleyse siz hislerinize uyup adaletten ayrılmayın. Eğer adaletten sapar veya üzerinize düşeni yapmaktan geri durursanız bilin ki, Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.”¹²⁸ ve “Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi

¹²⁶ Karaman, Nisâ, 4/58, C. II, 81.

¹²⁷ Hikmet, 141.

¹²⁸ Karaman, Nisâ, 4/13, C. II, 159.

adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu, takvaya daha uygundur. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”¹²⁹ Ayetlerde de görüldüğü gibi adaletli olmak Allah'ın da (c.c.) rızasını kazanmaya yönelik bir davranış olduğundan dolayı kişi adaleti, hayatının her alanında uygulamalıdır.

Batı edebiyatının önemli eserlerinden biri olan *Aisopos Masalları* 'nda da adalet konusuna yer verilmiştir. “Aslanın Krallığı”¹³⁰ adlı masalda kral aslanın yaptığı iyilikler anlatılmaktadır. Aslan adaletli, iyi huylu, güçlü ve güçsüz arasında ayrımcılık yapmayan mükemmel bir kraldır. Onun bu davranışlarından bütün hayvanlar memnundur. Özellikle masal, kralın adalet yönünü ön plana çıkararak onun örnek alınmasını sağlamıştır. Masalların ele aldığı adalet ile ilgili birçok atasözü de geçmişten gelerek günümüzde değerini korumaktadır. Örneğin: “Adalet ile zulüm bir yerde durmaz.”¹³¹ ve “Adalet, bilenmiş kılıçtan daha keskindir.”¹³² gibi atasözleri adaletin önemini vurgulamaktadır.

2.3.1.2. Alçakgönüllülük

Alçakgönüllü olmak, kişinin merhamet, hoşgörü, sevgi, anlayış gibi olumlu duyguları içselleştirmesi ve bu duyguları toplumsal ilişkilerine de yansıtabilme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır.¹³³ Yani alçakgönüllülük tam anlamıyla kibir ve gururun karşıtıdır. İnsanın kendini toplumdan daha aşağı bir seviyede görmesi değil, insanın kendi değerlerini, becerilerini, yeteneklerini bilmesi ve buna göre davranışlar sergilemesidir. Yaşantısıyla örnek olan İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (sav.) günlük yaşantısında ne kapalı kapılar ardına çekilir, ne perdeler arkasına gizlenir ne de kendisinin önüne hususi olarak yemek taşınırdı. Toprak üzerinde oturur, yerde yemek yer ve; “Ben kulun oturduğu gibi oturur, kulun yediği gibi yerim. Ben ancak bir kulum!” buyururdu.¹³⁴ Kısaca alçakgönüllü olmak insanın hayatını şekillendiren ve onu yücelten önemli bir değerdir. Fabllarda en çok işlenen konulardan biri alçakgönüllülüktür. Bu değer vurgulandığı masallardan bazıları şöyle ele alınabilir:

¹²⁹ Karaman, Mâide, 5/8, C. II, 229.

¹³⁰ Nurullah Ataç, *Aisopos Masalları*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1989, 125.

¹³¹ Ahmet Selçuk, *Atasözleri Sözlüğü*, Karatay Yayınları, Ankara 2019, 17.

¹³² Selçuk, 18.

¹³³ Ayşen Temel, “Kişisel Bir Yetkinlik Olan Alçak Gönüllülüğün Kurumsal Bir Yetkinliğe Dönüşmesi: Alçak Gönüllü Organizasyonlar”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 2013, 16.

¹³⁴ Hanifi Akın, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı*, Polen Yayınları, İstanbul 2013, 145.

Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde yer alan "Katır ve Deve"¹³⁵ adlı hikâyede alçakgönüllülük teması işlenmiştir. Hikâyede katır, hayranı olduğu devenin güzel yönlerini ona söyler. Deve, katırın kendisi hakkında düşündüklerini öğrenince çok mutlu olur, ama kibirlenmeden bütün bu özelliklerin Allah vergisi olduğunu söyler. Böylece hem alçakgönüllü olduğu için hem de Allah'a şükcrünü dile getirdiği için değerini katırın gözünde bir kademe daha artırmış olur. Alçakgönüllü olmak kişiyi yüceltir ve değerini artırır. Ayrıca konuyla ilgili "Alçak uçan yüce konar, yüce uçan alçak konar"¹³⁶, "Ağacın meyvesi olunca, başını aşağı salar"¹³⁷ gibi atasözleri atalarımızın alçakgönüllülük üzerinde önemle durduğunu göstermektedir.

2.3.1.3. Azim-Kararlılık

Azim ve kararlılık birbirini tamamlayan değerler olarak bilinmektedir. Önemli bir insani değer olan azim bir işteki engelleri yenme kararlılığıdır.¹³⁸ Engelleri yenebilmenin yanı sıra kazanma arzusu olarak da tanımlanmaktadır. Kararlılık ise, bir işi yapmada kesin olma, istikrarlı olma durumu olarak ele alınmaktadır.¹³⁹ Tanımlarda da görüldüğü üzere iki değer birbirini tamamlar niteliktedir. Bu kavramlar fabl türünde şöyle ele alınmıştır: *La Fontaine Masalları* 'nda yer alan "Tavşanla Kaplumbağa"¹⁴⁰ adlı masal kaplumbağa ile tavşanın yarışmasını anlatmaktadır. Tavşan kaplumbağanın yavaş olduğunu bilir ve onun bu özelliğini küçümser. Her durumda onu geçeceğini düşündüğü için yarış başlamasına rağmen tavşan gidip başka şeylerle uğraşır. Kaplumbağa ise büyük bir azim ve kararlılıkla hedefe doğru yol alır. Tavşan bir ağacın altında uyumaktadır. Uyandığında kaplumbağanın hedefe ulaştığını görür ve tavşan için her şey artık çok geçtir. Masalda da görüldüğü gibi tavşan yavaş hareket etmesine rağmen azimli ve kararlı olduğu için kendisinden daha hızlı olan tavşanı yenmeyi başarmış ve zaferi elde etmiştir.

¹³⁵ Adnan Karaismailoğlu, *Mevlânâ Mesnevî*, Akçağ Yayınları, Ankara 2018, 356.

¹³⁶ Selçuk, 22.

¹³⁷ Selçuk, 20.

¹³⁸ Ahmet Selçuk, *Türk Dil Kurumu Kurallarına Uygun Türkçe Sözlük*, Karatay Yayınları, Ankara 2019, 36.

¹³⁹ Selçuk, 190.

¹⁴⁰ Hikmet, 127.

2.3.1.4. Bağımsızlık-Özgürlük

Bağımsızlık ve özgürlük aynı anlama gelen kavramlar olup herhangi bir sınırlama, zorlama olmaksızın düşünme, düşündüklerini ifade etme ve bu bağlamda davranış sergileme durumu şeklinde açıklanmaktadır.¹⁴¹ Özgürlük; özgür irade, kişisel özgürlük, ifade özgürlüğü, öz irade, özerklik ve ahlaki sorumluluk kavramlarını da içine alan geniş bir kapsama sahiptir.¹⁴² Bu kavrama fabl türündeki eserlerde de yer verilmiştir. *La Fontaine Masalları*’nda yer alan “Kurtla Köpek”¹⁴³ masalında özgürlük, hür olmak üzerinde durulmaktadır. Hikâyeye göre kurt ve köpek karşılaşır ve kurt köpeğin çok rahat ve çok güzel bir hayatı olduğunu düşünür. Köpek, kurdu ikna eder ve artık köpek gibi bir hayata başlamaya hazırlanır. Ta ki kurt, köpeğin boynundaki tüylerin olmadığını görene dek. Nedenini sorar, köpek ise tasmadan dolayı olduğunu söyler. Tasmanın ne işe yaradığını ve hangi amaçla kullanıldığını öğrenince köpek ile yaşamaktan vazgeçer. Çünkü kurt özgürlüğüne düşkün, hür olmayı seven bir hayvandır. Masalda da görüldüğü gibi özgürlük kişilerin yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmelerini sağlayan bir değerdir. Başkalarına bağlı yaşamak, karar alırken kısıtlanmak ve düşüncelerini rahat bir şekilde dile getirememek esaretin göstergesidir. Bu durum da kişisel ve toplumsal huzuru engellemektedir. Neticede bağımsızlık-özgürlük değeri bireysel ve toplumsal açıdan önemli bir değerdir.

Batı edebiyatı sahasında yer alan *Aisopos Masalları*’nda “Tarla Faresiyle Şehir Faresi”¹⁴⁴ adlı masalda da özgürlük değerine yer verilmiştir. Bu masalda iki farenin dostluğu anlatılmaktadır. Köy faresi fakir ancak özgür bir hayata sahipken, şehir faresi zengin ancak esir bir hayata sahiptir. Köy faresi ve şehir faresi çok iyi anlaşır, birbirlerini misafir ederler. Köy faresi, şehir faresinin zengin sofrasını çok beğenir ancak onun özgür hareket edemediğini görür. Köy faresi bu duruma çok üzülür ve her ne kadar fakir de olsa özgürlüğün yerini hiçbir şeyin tutmayacağını anlar. Yani köy faresi, zengin ancak esir bir hayattansa fakir ancak özgür bir hayatın daha huzurlu olacağını düşünerek kendi yaşantısını tercih eder. Masaldan da anlaşılacağı üzere insanoğlu özgür bir hayatta kendisini daha huzurlu ve güvende hissetmektedir.

¹⁴¹ Uslubaş, 128.

¹⁴² Selma Temur, *Türkçe Sözlük*, Karemat Yayıncılık, İstanbul 2015, 42.

¹⁴³ Hikmet, 17.

¹⁴⁴ Ataç, 157.

Özgürlük ile oluşan güven ve huzur ortamı topluma yansiyarak toplumsal hayatı da güzelleştirmektedir.

2.3.1.5. Barış

Barış kelime anlamı olarak savaşın bitmesi ve bu durumun bir antlaşmayla belirtilmesi olarak ele alınan sulh şeklinde de ifade edilen bir kavramdır.¹⁴⁵ Aynı zamanda kişilerin, toplumların birbirleriyle uyum içerisinde olması, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam olarak da tanımlanmaktadır.¹⁴⁶ Barış kavramı dinin de temel aldığı konulardan biridir. Gerek Kur'an-ı Kerim'de sıkça ele alınan gerekse Hz. Muhammed'in (sav.) hayatında görülen önemli bir değerdir. Özellikle Mekke'nin fethedildiği gün Mekke'de güven ve barış ortamı sağlaması ve herhangi bir kişinin canına, malına zarar vermemesi Hz. Muhammed'in (sav.) barışa verdiği önemi gözler önüne sermektedir. Fabl türünde ele alınan eserlerde barışa dair şu hikâyeler yer almaktadır:

Kelile ve Dimne'de yer alan bir hikâyede iki deniz kuşunun başından geçen kötü bir olay anlatılmaktadır.¹⁴⁷ Hikâyenin başında dişi kuş, erkek kuşa bir türlü fikrini benimsetemez. Hâlbuki haklı olan ve mantıklı kararı alan dişi kuştur. Geç de olsa erkek kuş, dişi kuşun haklı olduğunu anlar. Bunun üzerine yanlış kararı yüzünden bir dalgayla yumurtasını alan denizperisinden yumurtasını geri ister. Ancak bu sandığı kadar kolay olmaz. Bunun üzerine yalnız gitmek yerine arkadaşlarından da yardım ister. Denizperisi de karşısında kalabalık bir kuş grubu görünce yaptıklarının yanlış olduğunu anlar ve deniz kuşu ile barış kararı alır. Hikâyeye göre erkek kuşun yanlış düşünmesi ve yanlış kararlar alması dişi kuşun hoşuna gitmez ve erkek kuşu bu konuda uyarır. Ancak erkek kuş aldığı yanlış karardan dönmez ve araları açılır. Zaman sonra hatasını anlayan erkek kuş barışmak için dişi kuşun yanına gider ve aralarındaki anlaşmazlığı çözerler. Erkek kuş başlarda hatalı davranışlar sergilemesine rağmen sonradan barış yoluna girer ve bu değerlin önemini de böylece okuyucuya aktarmış olur.

¹⁴⁵ Selçuk, 42.

¹⁴⁶ Uslubaş, 140.

¹⁴⁷ Osman Koca, *Beydeba Kelile ve Dimne*, Beyan Yayınları, İstanbul 2015, 107.

2.3.1.6. Bilgelik

Bilgelik, bilge kimsenin taşıdığı nitelik, bilge olma durumu olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁸ Aynı zamanda felsefî bir terim olarak da şöyle ele alınabilir: Herkesin ulaşamadığı, derin, kapsamlı, bütünsel bilgi.¹⁴⁹ Tanımlarda da görüldüğü gibi bilme işi ve bu işi devam ettirebilme yetisi bilgelik olarak ele alınmaktadır. Ayrıca insan sadece bilgiyi elde etmekle kalmamalı bunu davranışlarına da yansıtmalıdır. Böylece bilgelik bilgi ile eylemin bütünlüğünü göstermektedir. Bu durumda bilge insanın aynı zamanda ahlaklı insan olması gerektiğine işaret edilmektedir.

Mesnevî'de yer alan bir hikâyede üç balığın avcılarla yaşadığı sıkıntılı süreç anlatılır.¹⁵⁰ Hikâyeye göre üç balıktan ikisi aklını kullanıp avcılar elinden kurtulmayı başarırken, diğer balık onlara uymayıp kendi bildiğini okuyarak avlanmaya devam eder. Bilge balıklardan biri yaşadığı denizi tehlike geçene kadar terk etme kararı alır, ancak vatanına kesinlikle döneceğini belirtir. Cahil olan balık ise vatanını çok sevdiğini, bırakıp bir yere gitmeyeceğini söyler. Bilge balık da vatanını çok sevdiğini, ancak tehlike anı olduğu için kısa süreliğine emniyet amaçlı başka denize gittiğini söyler. Bilge balık böylece avcının elinden kurtulur. Diğer bilge balık ise ölü taklidi yaparak avcıdan kurtulur. İnatçı olan cahil balık avcının elinde can verir. Hikâyede de görüldüğü gibi bilge olmak ve bilge kişilerin nasihatlerini dinlemek, tecrübelerine güvenmek kişiyi bütün olumsuzluklardan korumaktadır.

Şeyhî'nin kaleme aldığı *Harnâme* adlı eserde bilgelik konusu ele alınmaktadır.¹⁵¹ Eserde odun taşımaktan yorulan ve öküzlere özenen bir eşek anlatılmaktadır. Bu eşek öküzlerin hem çok iyi beslenmelerine hem de odun taşımak gibi yorucu bir işle uğraşmamalarına çok özenir. Günlerini öküzleri izleyerek ve onlar gibi olmanın hayalini kurarak geçirir. Bir gün eşeklerin başı olan ve herkese yol gösteren bilge eşeğin yanına gider, ona öküzlere özendiğini anlatır. Bilge eşek bu sohbet sırasında özenen eşeğe büyük bir ders verir. Öküzlerin ve eşeklerin dünyaya gönderiliş amacının farklı olduğunu ve herkesin bu dünyada bir görevinin olduğunu anlatır. Öküzler arpa, buğday yiyerek, ekmeğin oluşmasını ve insanların aç kalmasını önlerken eşeklerin ise odun

¹⁴⁸ Ahmet Doğan, *Türkçe Sözlük*, Akçağ Yayıncılık, İstanbul 2003, 54.

¹⁴⁹ Uslubaş, 173.

¹⁵⁰ Karaismailoğlu, 533.

¹⁵¹ Mehmet Özdemir, *Şeyhi Harnâme*, Kapı Yayınları, İstanbul 2006, 10-77.

taşıyarak kışın soğuktan korunmalarını sağladığını anlatır. Her görevin hem kendilerine hem de çevredekilere yarar sağladığını belirtir. Ancak özenen eşek bilge eşeği dinlemez ve hem kulağından hem de kuyruğundan olur. Hikâyede belirtildiği gibi bilge eşek, özenen eşeğin yanlış yapmasını önlemek için nasihatlerde bulunur ve örnekler verir. Günlük hayatta da bireyler çevrelerinde bilge olan kişilerin yaşam tecrübelerinden faydalanmalıdır ve onların önerilerini dikkate almalıdır ki özenen eşeğin yaşadığı talihsizliği yaşamamış olsunlar.

2.3.1.7. Cesaret

Cesaret, kişinin zor veya tehlikeli bir durumla karşılaştığında kendinde hissettiği güven duygusu olarak tanımlanmaktadır.¹⁵² Aynı zamanda yüreklilik ve yiğitlik anlamlarına da gelen cesaret, Hz. Muhammed'in (sav.) de en belirgin özelliklerinden biridir. Hz. Muhammed (sav.), çok fazla zorlandığı ve sıkıntı yaşadığı anlarda dahi cesaretinden ödün vermemiştir. Mekkeli müşriklerin sergilemiş olduğu zalimce davranışlara hatta Taif'te müşriklerin kendisini taşıyarak şehirden çıkarmasına rağmen yapmış oldukları davranışların ve benimsedikleri inanç, geleneklerin doğru olmadığını cesaretli bir şekilde söylemiştir. Örneğin; müşriklerin yaptıkları baskılara ve kendilerince sundukları cazip tekliflere karşı Allah Resulü "Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime verseler yine de yolumdan dönmem." buyurarak cesaretini ortaya koymuştur.¹⁵³ Cesaret, kişiyi yücelten ve onu korkaklıktan arındıran bir değerdir.

La Fontaine Masalları'nda yer alan "Tavşanla Kurbağalar"¹⁵⁴ isimli masalda korkak bir tavşandan bahsedilmektedir. Tavşan her şeyden korkmaktadır ve bu korku yüzünden rahatça yaşayamamaktadır. Bir gün korkak tavşan göle gider ve orada bulunan kurbağalar korkarak göle kaçarlar. Bunu gören tavşan çok sevinir ve aslında cesur bir tavşan olması gerektiğini düşünür. Çünkü kendisinden de korkan hayvanların olduğunu görmüştür. Kurbağaların korkması tavşanın cesaretlenmesine vesile olmuştur. Günlük hayatta da bu gibi durumlarla karşılaşılmaktadır, ancak masalda vurgulanan durumun aksine cesaretli olmak için korkak kişilerle karşılaşmaya gerek yoktur. Kişi her zaman cesur olmalı ve bu cesareti davranışlarına yansıtmalıdır.

¹⁵² Doğan, 66.

¹⁵³ Akın, 101.

¹⁵⁴ Hikmet, 50.

Aisopos Masalları'nda da cesaret değerine yer verilmiştir. “Hiç Aslan Görmemiş Tilki”¹⁵⁵ adlı masalda aslan görmeyen bir tilkinin korkaklığından bahsedilir. Hikâyeye göre tilki, aslanı ilk gördüğünde çok korkar, ancak birkaç defa gördükten sonra korkmaktan vazgeçer. Cesaretini toplar ve aslanın karşısına çıkar. Daha sonra aslana karşı olan korkusu azalır. Böylece tilki artık daha cesaretli olur. Masalda da görüldüğü gibi korkulan şeylerin üzerine gidip o korkuyu yendikçe korkunun yerini cesaret alır. Bu sebeple korkuyu azaltmak için cesur davranmak ve bunu içsel olarak hissetmek çok önemlidir. Masalda cesaretli olmanın ve bunu davranışa yansıtmanın önemi vurgulanmaktadır. Nitekim şu atasözü de masalda anlatılan değere vurgu yapmaktadır: “Sen işten korkma, iş senden korksun.”¹⁵⁶

2.3.1.8. Çalışkanlık

Çalışkanlık kişinin düzen ve disiplini sağlayarak girişimde bulunduğu işleri başarması ve aynı düzenlilikle işlerine devam etmesidir yani çalışkan olma hâlidir.¹⁵⁷ Kur'an-ı Kerim'de de çalışmanın, emek harcamanın ve çalışkanlığın önemi birçok ayette vurgulanmaktadır. Örneğin; “Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.”¹⁵⁸, “İçinde dinlenesiniz diye geceyi, (işlerinizi) görmenizi sağlasın diye gündüzü size bahşeden O'dur. Kuşkusuz dinlemesi bilen bir topluluk için bunda dersler vardır.”¹⁵⁹ ve “Gündüzü de çalışıp kazanma zamanı kıldık.”¹⁶⁰ gibi ayetlerde Yüce Allah (c,c.) çalışmanın, çalışkan olmanın önemine dikkat çekerek gündüzün çalışma zamanı, rızık peşinde koşma zamanı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy da birçok şiirinde çalışkanlığın önemine vurgu yapmıştır. Örneğin:

“Asumani, hakdani cümle mevcudat için
Kurtuluş yok sa'y-i daimden, terakkiden bugün.
Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur!
Bunların hakkında bilmem bir bahanen var mı? Dur!”¹⁶¹

¹⁵⁵ Ataç, 36.

¹⁵⁶ Selçuk, 115.

¹⁵⁷ Temur, 71.

¹⁵⁸ Karaman, Necm, 53/39, C. V, 259.

¹⁵⁹ Karaman, Yunus, 10 /67, C. III, 120.

¹⁶⁰ Karaman, Nebe, 78/11, C. V, 637.

¹⁶¹ Mehmet Ertuğrul Düzdağ, *Mehmet Âkif Ersoy Safahat*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, 25.

Şiirinde şair, hedefe ulaşmak için çalışıp çabalayan bir insanın zorluklar karşısında pes etmeden, azim, sebat göstererek çalışmaya devam etmesi hâlinde hedefine mutlaka varacağını belirtmektedir. Nitekim Mehmet Akif, başarının çalışmaya, çalışmanın da başarıya âşık olduğuna inanmaktadır. Başarı ve çalışkanlığı birbirlerinin olmazsa olmazları olarak gören Mehmet Akif, amaç için çalışma ve gayret bir araya gelmişse başarının mutlaka elde edileceğine inanmıştır.¹⁶²

Öncelikle hemen herkes tarafından bilinen şu hikâye ile çalışkanlık değerinin ele alınmasında fayda olacaktır. *La Fontaine Masalları*’nda yer alan “Ağustos Böceği ile Karınca”¹⁶³ masalı, çalışkanlık değerinin en iyi ifade edildiği masaldır. Ağustos böceği tembel, hayatını yaz kış şarkı söyleyerek geçirirken, karınca durmadan çalışarak evine ekmek götüren bir hayvandır. Çalışmasının karşılığı olarak karınca kışın sefa sürerken ağustos böceği ise yazın çalışmak yerine bol bol şarkı söylediği için kışın hem aç hem de evsiz kalır. Karıncadan yardım ister ve tembelliğinin cezasını soğuk havalarda açlık çekerek öder. Masalda da görüldüğü gibi düzenli, disiplinli ve zamanında işlerini halletmek insanı hem çalışkan yapmakta hem de işlerini kolaylaştırmaktadır. Neticede kişi çalışmaya, çalışkan olmaya özen göstermeli ve hayatını bu yönde şekillendirmelidir.

Aisopos Masalları’ndaki “Karınca ile Tonuzlan Böceği”¹⁶⁴ masalı çalışkan bir karıncadan bahsetmektedir. “Ağustos Böceği ile Karınca” masalındaki gibi karınca bütün yaz boyunca çalışıp kışa hazırlık yaparken Tozulan böceği yaz boyu yatmış, dolayısıyla kışın zorluk çekmiştir. Bu masalda Aisopos, karakterleri değiştirerek çalışkanlığı La Fontaine tarzında anlatmıştır.

Her iki masalda da görüldüğü gibi genellikle karınca çalışkan ve iyi bir hayvan olarak ele alınmaktadır. Bu durum hayvanlara yüklenen karakteristik özelliklerle ilgilidir. Örneğin: “İyi” olarak karakterize edilen hayvanlar kuş, karınca, tavşan gibi canlılar dikkat çekmektedir. Buna göre çocuk kitaplarında genellikle yırtıcılar kötü olarak yansıtılırken, gündelik yaşamda karşımıza çıkan ve fiziksel, estetik ve cana yakınlık anlamında insana yakın olan hayvanların “iyi” olarak yansıtıldığı sonucuna

¹⁶² Ahmet Köç, “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif ve Safahat”, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 2020, 110.

¹⁶³ Hikmet, 13.

¹⁶⁴ Ataç, 155.

ulaşılmıştır.¹⁶⁵ Karınca da insana yakın ve fiziksel olarak küçük, sevimli bir hayvan olması sebebiyle iyi karakterli hayvanlar sınıfında yerini almıştır. Ayrıca sürekli bir şeyler taşıması, hareket hâlinde olması da onun çalışkan olduğunu gösterir.

Mesnevî'de yer alan "Av Hayvanları ve Aslan"¹⁶⁶ adlı hikâyede aslanın av hayvanları ile yaşadığı olay anlatılmaktadır. Ormandaki bütün hayvanlar huzur içinde yaşarken içlerindeki aslan bütün hayvanların huzurunu kaçırmaktadır. Bundan rahatsız olan hayvanlar aslanla bu konuyu konuşup bir sonuca varmaları gerektiğini düşünürler. Aslan bu huzursuzluğu aç kaldığı için çıkardığını söyler, diğer hayvanlar ise bu duruma son vermesi gerektiğini vurgulayarak aslana rahatsız olduklarını belirtirler. Aslan bu durumun düzelmesi için ne yapacağını sorar ve diğer hayvanlar da aynı kendileri gibi aslanın çalışıp çabalayarak kendi avını bulabileceğini söylerler. Aslan bu konuşmadan sonra diğer hayvanların huzurunu kaçırmamaya dikkat eder ve çalışmaya, açlığını gidermeye başlar. Masalda görüldüğü gibi çalışmak, emek harcayarak bir yerlere gelmek kişisel ve toplumsal gelişim açısından önemlidir. Çalışkanlık sayesinde düzenli ve huzurlu bir yaşam oluşmaktadır. "İşleyen demir ışıldar."¹⁶⁷, "Akan su yosun tutmaz."¹⁶⁸ atasözlerinde de vurgulandığı gibi çalışkan olmak, emek harcamak kişinin körelmesini ve tembelleşmesini önler.

Sadî Şirazî'nin *Bostan* adlı eserinde yer alan "Derviş ile Tilki"¹⁶⁹ hikâyesi çalışkanlığa vurgu yapan hikâyelerdendir. Bu hikâyede Allah'ın kulları için yarattığı rızıklar üzerinde durulmaktadır. Bu rızıkları elde edebilmek için de çalışmanın, emek harcamanın öneminden bahsedilmektedir.

2.3.1.9. Doğruluk/ Dürüstlük

Doğruluk ve dürüstlük birbirini tamamlayan iki kavram olarak ele alınmaktadır; Dürüstlük, kişinin doğruluk, güven gibi özelliklerine işaret eden bir kavramdır.¹⁷⁰ Doğruluk ve dürüstlük, güven, samimiyet, adalet gibi kavramları da beraberinde getirmektedir. Görüldüğü üzere bu iki değer bir arada kullanılan ve bir bütünü temsil

¹⁶⁵ Arife Peker, "Çocuk Kitaplarında Yer Alan Hayvan Karakterlerine Çevre Eğitimi Açısından Bakış: İçerik Analizi Çalışması", *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(2), 2019, 296.

¹⁶⁶ Karaismailoğlu, 73.

¹⁶⁷ Selçuk, 44.

¹⁶⁸ Selçuk, 21.

¹⁶⁹ Hikmet İlaydın, *Sâdî Şîrâzî Bostan*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1989, 118.

¹⁷⁰ Temur, 99.

eden değerlerimiz arasında bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in (sav.) de sıdk yani doğruluk yönü diğer özellikleri gibi bütün insanlık tarafından örnek alınmaktadır. Örneğin: Hz. Muhammed (sav.), Safâ tepesinden Mekkelilere seslenirken; “Şu vadinin arkasında size saldırmak isteyen süvari birlikleri var desem bana inanır mısınız?” diye sorduğunda onlar hep bir ağızdan, “Evet, inanırız. Biz senin bugüne kadar yalan söylediğini hiç görmedik.” diye karşılık vermişlerdir.¹⁷¹ Hz. Muhammed (sav.) kendisi hiçbir zaman doğruluktan ayrılmadığı gibi Müslümanların da daima doğru olmalarını istemiştir. O, bir gün Medine çarşısında dolaşırken elini bir buğday çuvalına daldırıp ve altının ıslak, üstünün ise kuru olduğunu görmüştür. Bunun üzerine “... İnsanların görmeleri için ıslak olan kısmı üste koymak gerekmez miydi? Bizi aldatan bizden değildir.” buyurmuştur.¹⁷² Hz. Muhammed'in (sav.) hayatında da görüldüğü gibi doğruluk kişiyi geliştiren, kalbi güzelleştiren bir değerdir. Hadislerin yanı sıra atasözlerinde de bu değerlerle ilgili ifadeler yer verilmiştir. “Doğru sarsılır ancak yıkılmaz”¹⁷³ “Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar”¹⁷⁴ ve “Doğru söz acıdır.”¹⁷⁵ Bu atasözlerinden bazılarıdır.

Kelile ve Dimne'de yer alan bir hikâyede dürüstlük üzerinde durulmaktadır.¹⁷⁶ Hikâyeye göre dişi ve erkek güvercin, yuvalarını çalışıp çabalayıp buğday ve arpa ile doldururlar. Buğday ve arpalar yaş olduğu için fazla görünür, erkek kuş da yuvasına daha fazla buğday ve arpa getirmek için çalışmaya gider. Topladıkları bu buğday ve arpaları da zor günlerinde kullanacaklarına dair birbirlerine söz verirler. Uzun zaman sonra erkek güvercin yuvasına döndüğünde buğday ve arpanın azaldığını görür. Hâlbuki buğday ve arpalar yaş olduğu için fazla görünmüş ve kuruduktan sonra azalmış gibi bir algı oluşturmuştur. Dişi güvercin yemediğini söylese de erkek güvercin ona inanmayıp onu galayarak öldürür. Dişi güvercin doğru söyler, ancak erkek güvercin onu yalancılıkla suçlar. Bir yıl sonra aynı durum erkek güvercinin başına gelince yaptığı hatayı anlar ve dişi güvercine yaptığı haksızlık yüzünden pişman olur.

¹⁷¹ Müslim, İmân, 355; Buhârî, Tefsîr, (Şuarâ) 2.

¹⁷² Müslim, İman, 164.

¹⁷³ Temur, 63.

¹⁷⁴ Selçuk, 53.

¹⁷⁵ Selçuk, 52.

¹⁷⁶ Koca, 214.

Mesnevî'de geçen "Hz. Süleyman ve Hüdüh"¹⁷⁷ adlı hikâyede Hz. Süleyman ve Hüdüh arasında geçen bir diyalog yer almaktadır. Hüdüh Hz. Süleyman'a karşı gayet dürüst şekilde cevaplar verir ve onu birçok sıkıntıdan kurtarır. Hz. Süleyman Hüdüh'ün bu hâlini görünce onu en iyi arkadaşı ilan eder. Hüdüh ve Hz. Süleyman bu durumdan çok memnundur, ancak onların bu ilişkisini kıskanan bir de karga vardır. Karga Hz. Süleyman'a Hüdüh'ün yalan söylediğini iddia ederek aralarını bozmak ister, ancak Hz. Süleyman ve Hüdüh'ün arasındaki arkadaşlık bağı çok sıkı olduğu için aslında karganın yalan söylediği ortaya çıkar.

Mevlânâ başka bir hikâyesinde yine dürüstlük değerini ele alarak bu değerın önemine dikkat çekmiştir. "Doğan ve Kaz"¹⁷⁸ adlı hikâyede doğanın, kazı kandırmaya çalışması ve bunun sonucunda olanlar anlatılmaktadır. Hikâyeye göre doğan, kazı kandırıp onu avlamaya çalışmaktadır. Kazın gölden çıkması için her türlü yalanı söyler, ancak kaz bu yalanların hiçbirine inanmaz. Bu durum üzerine doğan, kazı kandırmayacağını anlar ve planlarından vazgeçer.

Her iki masalda da görüldüğü gibi doğruluk insanı hatadan kurtarır. Ayrıca doğru sözlü olmak arkadaşlık bağlarını güçlendirmekte ve bireysel ve toplumsal açıdan herkese faydalı olmaktadır. Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de doğruluğa şöyle yer vermiştir: "Ayetlerimiz konusunda gerçekten sapanlar bizden gizlenemezler. Bu durumda ateşe atılan mı daha iyidir, yoksa kıyamet günü (huzurumuza) güvenle gelen mi? İstediginizi yapın! O, yaptıklarınızı görmektedir."¹⁷⁹ Doğruluktan sapmak ve yalancılığa yönelmek Allah'ın (c.c.) hoşnut olmadığı ve yanlış bulduğu bir davranış olduğundan dolayı kişi yaşamında doğruluk ve dürüstlüğe yer vermelidir.

La Fontaine Masalları'nda yer alan "Yarasa ile Gelincik"¹⁸⁰ ve "Çoban Olan Kurt"¹⁸¹ masallarında yalancılığın, sahtekârlığın kötü, dürüstlüğün ise iyi bir davranış olduğu vurgulanmaktadır. "Yarasa ile Gelincik" masalında gelinciğin yuvasına gelen yarasa tam yuvayı dağıtacakken gelincik oraya gelir ve yarasaya kim olduğunu sorar. O da yarasa değil kuş olduğunu söyleyerek gelinciği kandırır. Bunun üzerine gelincik bir şey demez. Başka bir zaman yarasa yine gelinciğin yuvasına gelir ve bu defa kuş değil

¹⁷⁷ Karaismailoğlu, 83.

¹⁷⁸ Karaismailoğlu, 314.

¹⁷⁹ Karaman, Fussilet, 41/40, C. IV, 712.

¹⁸⁰ Hikmet, 41.

¹⁸¹ Hikmet, 64.

fare olduğunu söyleyerek yine gelinciği kandırır. Yalan söyleyerek kurtulduğunu zanneder. Hâlbuki yalanın en büyük zararı kendine vereceğinden habersizdir. Buna benzer durum “Çoban Olan Kurt” adlı masalda da ele alınmaktadır. Masalda hile yapan bir kurdun hikâyesi anlatılmaktadır. Kurt, koyun sürüsünün çobanını uyurken görünce aklına bir fikir gelir. Gidip çobanın kılığına girer ve uyuyan çobanın yerine geçer. Orada bulunan koyunları kendi mekânına götürmek için koyunlara seslenir. Tam da bu sırada sesini çobana benzetemediği için yakayı ele verir. Böylece kurdun sahtekârlığı ortaya çıkar.

Her iki masalda da dürüstlüğün önemine vurgu yapıldığı görülmektedir. Yalan söyleyerek işlerini halledeceklerini zanneden yarasa ve kurt, yalanları açığa çıkınca ortada kalmışlardır. Masallarda olduğu gibi günlük hayatta da doğru ve dürüstlüğü prensip hâline getiren kişiler güvenilir olduğu için toplum tarafından örnek gösterilmektedirler. Doğruluk ve dürüstlük, kişiye manevi yönden kazançlar sağlayan önemli değerlerdir. Bu konu ile ilgili “Senin yanında hak yola dönenlerle birlikte, sana buyrulduğu gibi emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Sizde azıp sapmayın; çünkü Allah, yaptıklarınızı çok iyi görmektedir.”¹⁸² ayeti doğruluğun, dürüstlüğün önemini ele alan bir diğer ayettir.

Aisopos’un “Tilki ile Oduncu”¹⁸³ masalında güven ve dürüstlük konusu ele alınmıştır. Tilki avcılardan kaçır, oduncu ise tilkinin bir yere saklanmasını, bunu kimseye söylemeyeceğini tilkiye söyler. Tilki oduncuya güvenir, ancak oduncu tilkiye söylediği gibi dürüst olmaz ve tilkinin yerini avcıya söyler. “Köpek, Horoz Bir de Tilki”¹⁸⁴ masalında ise iyi anlaşılan köpek ve horozun yalancı tilki yüzünden başlarına gelenler anlatılmaktadır. Hikâyeye göre köpek ve horoz çok iyi anlaşıyorlarmış. Bir akşam uyuyacaklarken horoz ötmüş ve tilki gelmiş, onları kandırıp yemeyi düşünmüş ve ikisini de kandırıp yemiştir.

Her iki masalda görüldüğü gibi Aisopos, masallarında dürüstlük kavramını öne çıkararak okuyucuya nasihatlerde bulunmuştur. Yazarların bu tür değerlere masallarında yer vermeleri ve hem çocuklara hem de gençlere yönelik ders vermeleri ahlaki eğitimi

¹⁸² Karaman, Hûd, 11/112, C. III, 203.

¹⁸³ Ataç, 30.

¹⁸⁴ Ataç, 117.

eğlenceli hâle getirmektedir. Böylece değerler eğitimi eğlenerek öğrenme metoduyla desteklenmiş olmaktadır.

2.3.1.10. Dostluk

Dostluk, kişiler arasında kurulan sevgi, saygı ve güven bağına denir.¹⁸⁵ Kişisel çıkarlardan arındırılmış, karşındakini önemseme durumudur. Sonsuza dek olan arkadaşlıktır da denilebilir.¹⁸⁶ Dostluklarda zamanın önemi yoktur, başın ne zaman sıkışırsa sıkışsın, koşabildiğin, kapısını çaldığında gözlerindeki o bakışı anlayabildiğin tarifsiz bir duygudur. Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de dostluğa vurgu yapmış ve birçok ayette dostluktan bahsetmiştir. Örneğin: “Sizin veliniz ancak Allah’tır, peygamberidir, bir de Allah’ın emirlerine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren müminlerdir”¹⁸⁷ “Kim Allah’ı, peygamberini ve iman edenleri veli edinirse bilsin ki Allah’tan yana olanlar mutlaka galip geleceklerdir.”¹⁸⁸ Görüldüğü gibi bu iki ayette, müminler için bir dost çevresi sıralaması yapılmakta ve bu sıralama peş peşe gelen bu ayetlerde tekrarlanmaktadır. Dostluk kurulacak kişilerin özellikleri ayette belirtilmektedir ve dini bir yolda dostluk kurulması tavsiye edilmektedir. Hz. Muhammed (sav.), Medine’ye hicret ettiğinde de Ensar ve Muhacir kardeşliği ile dostluğun önemli bir değer olduğunu tüm insanlığa göstermiştir. Dostluk değerine fabl türündeki eserlerde de yer verilmiştir. Bu örneklerden bazıları şöyledir:

Kelile ve Dimne adlı eserde ele alınan “Fare ve Güvercin”¹⁸⁹ adlı hikâyede dostlukla birlikte birçok değere yer verilmiştir. Hikâyenin başlarında avcı tarafından hazırlanan tuzağa düşen güvercin topluluğundan bahsedilmektedir. Güvercinler ağa takılınca ilk önce ne yapacaklarını şaşırırlar, ancak daha sonra düşünerek ve birbirlerinin fikirlerini tartışarak bir sonuca varırlar. Birlikten kuvvet doğar anlayışıyla bütün güvercinler birbirlerine yardım ederek kanatlarını çırpırlar ve tuzaktan kurtulmaya çalışırlar. Bu fikir her ne kadar iyi bir fikir olsa da tuzaktan kurtulmaları için yeterli değildir. Ancak asla ümitsizliğe düşmezler ve farklı fikirler düşünürler. Bunun üzerine içlerinde bilge güvercinin aklına başka bir fikir gelir ve en yakın dostu olan

¹⁸⁵ Uslubaş, 316.

¹⁸⁶ Doğan, 98.

¹⁸⁷ Karaman, Maide, 5/55, C. II, 291.

¹⁸⁸ Karaman, Maide, 5/56, C. II, 291.

¹⁸⁹ Koca, 142.

farenin onları bu tuzaktan kurtaracağını diğer güvercinlere bildirir. Böylece dostu olan farenin yanına giderler ve tuzaktan kurtulmak için büyük bir adım atmış olurlar. Masalda da görüldüğü gibi kişinin başı sıkıştığında ilk gideceği yer, kişinin dostudur. Bir kişinin dost bulması çok zordur ama bulunduğu da kaybedilmemesi gereken değerli bir hazinedir. Hz. Muhammed (sav.) dostluğa önem vermiştir ve nasihatlerde de bulunmuştur. Örneğin: Resulullah (sav.), yetiştirdiği müminlerin birbirlerine bağlılık ve düşkünlük kıvamını şöyle bir benzetmeyle dile getirmiştir: “Müminler, karşılıklı dostluklarında, merhametleşmede, karşılıklı sevgi duymada, bir vücut gibidirler; bir organ rahatsızlık duyduğunda, vücudun diğer uzuvları, yüksek ateş ve uykusuzlukla birbirleriyle çağırırlar.”¹⁹⁰ Bu itibarla, sahabelerin Hz. Muhammed (sav.) ile birlikte geçirdikleri bu eşsiz dönemine, “Mutluluk asrı” anlamında, “Asr-ı saadet” denilmiştir.¹⁹¹

Kelile ve Dimne adlı eserde dostluk değeri başka bir masalda tekrar ele alınmaktadır. “Kedi ile Fare”¹⁹² başlıklı hikâyede yer alan kedi ve farenin yaşamında ele alınan ana düşünce birbirine düşman olarak bilinen bu hayvanların aslında ne kadar iyi dost olabileceğidir. Kedi avcının tuzağına düşer ve fare buna ilk başta çok sevinir. Ancak daha sonra fareyi yemek için oraya toplanan diğer düşmanları görünce, aklını kullanıp kedi ile işbirliği yapar. Kediyi düştüğü tuzaktan kurtaracağını söyler, ancak bunun karşılığı olarak nankörlük değil iyi davranış beklediğini de belirtir. Bunun üzerine kedi, fareye söz verir ve fare kedinin içinde bulunduğu ağları kemirmeye başlar. Kemirdiği ağlar açıldıktan sonra kedi, avcının elinden kurtulur ve fareyi de diğer hayvanların elinden kurtarıp oradan uzaklaşırlar. Bu olaydan sonra fare ve kedi birbirlerine verdikleri sözü tuttukları için aralarındaki güven sağlamlaşır ve mükemmel dostluğun temelleri atılmış olur. “Ağaç yaprağıyla, insan dostuyla güzeldir”¹⁹³, “Dostun attığı taş baş yarmaz.”¹⁹⁴ atasözleri de masallarda vurgulandığı gibi dostluğun önemini ele almaktadır. Ayrıca atasözlerinde dostluğun bir kişi için çok önemli olduğu ve dostun söylediğinin can yakmayacağını altı çizilmektedir.

¹⁹⁰ Müslim b. el-Haccac Ebü'l-Hasan el-Kuşeyrî, el-Müsnedü's-Sahih.

¹⁹¹ Vehbi Şahinalp, “Kur’ân’ın Öngördüğü Dostluk”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28(28), 2012, 78.

¹⁹² Koca, 221.

¹⁹³ Selçuk, 19.

¹⁹⁴ Selçuk, 41.

Mesnevî'de de dostluğun önemine vurgu yapılmıştır. Mevlânâ, “Fare ve Kurbağanın Arkadaşlığı”¹⁹⁵ adlı hikâyesinde fare ve kurbağanın dostluğuna dikkat çekmiştir. Fare ve kurbağa birbirleriyle karşılaştıktan sonra biraz sohbet ederler ve iyi anlaşmalarıyla da arkadaşlıkları başlar. Zamanla bu arkadaşlık dostluğa dönüşür. Fare ve kurbağa çok iyi anlaşır ve günlük belirli saatlerde gölün başında buluşurlar, birbirlerine hikâyeler anlatıp güzel sözler söylerler. Böylece artık ayrılmayan birbirlerini çok seven iki iyi dost olurlar.

Her iki masalda da anlatıldığı gibi fare ve diğer hayvanlar arasında sıkı bir dostluk vardır. Hayvanların karakteristik özelliklerine bakıldığında farenin de dost yanı vurgulanmıştır. Yapılan araştırmalara göre fare gibi ufak ve yüz olarak sevimli olan hayvanlara kötü karakteristik özelliklerden ziyade iyi özellikler atfedilmiştir.¹⁹⁶

La Fontaine Masalları'nda ele alınan “Kuğu Kuşu ile Aşçıbaşı”¹⁹⁷ ve “Ayı ile Bahçe Meraklısı Adam”¹⁹⁸ adlı masallarda dostluk değeri ele alınmıştır. “Kuğu Kuşu ile Aşçıbaşı” masalında bir kaz ve kuğunun dostluğundan bahsedilir. Kaz ve kuğu çok iyi anlaştıkları için birbirlerinden ayrılmazlar ve birlikte vakit geçirirler. Bir gün bir aşçı, kuğuyu tam kesecekken kuğu aşçıya kendisini kesmemesi için yalvarır. Kuğunun yakın arkadaşı olan kaz, kuğunun başına gelenlere çok üzülür. Aşçıbaşı bu iki dostu perişan hâlde görünce merhamet eder ve kuğuyu kesmekten vazgeçer. Aynı zamanda “Ayı ile Bahçe Meraklısı Adam” masalında da ayı ve bir adamın dostluğundan bahsedilir. Ayı yaşamından sıkılmıştır, her şey ona anlamsız gelmektedir. Aynı şekilde adam da ayı gibi yaşamından sıkılmış ve yurdunu terk etmiştir. Bir gün ayı ve adam karşılaşır. Adam ayıyı kaldığı yere davet eder ve onu çok iyi ağırlar. Ayı da adamın bu davranışlarından çok memnun olur. Ayı, adama bazen diğer arkadaşları tarafından dışlandığını anlatır. Ancak adam her zaman ayının yanında olacağını söyler ve her ikisi iki iyi dost olurlar. Görüldüğü gibi dostluk, sadece mutlu, güzel günlerde değil kötü, sıkıntılı günlerde de arkadaşının yanında yer almaktır.

La Fontaine, “Kedi ile İki Serçe”¹⁹⁹ masalında bu iki hayvanın dostluğundan bahsetmektedir. Kedi ve fare çocukluktan beri iki iyi dosttur. Ara sıra kavga etseler de

¹⁹⁵ Karaismailoğlu, 824.

¹⁹⁶ Peker, 297.

¹⁹⁷ Hikmet, 77.

¹⁹⁸ Hikmet, 161.

¹⁹⁹ Hikmet, 191.

hemen barışırlar. Onların arasını açmaya çalışan hayvanlar olsa da onların dostluk bağları çok kuvvetli olduğundan bunu hiçbir zaman başaramazlar.

La Fontaine'nin yanı sıra Aisopos da dostluk değerinden bahseden fabllar yazmıştır. “Tarla Faresiyle Şehir Faresi”²⁰⁰ adlı masal, dostluk değeri içinde de ele alınabilecek güzel bir örnektir. Bu masalda iki farenin dostluğu anlatılmaktadır. Köy faresi ve şehir faresi farklı yaşamlara sahip olsalar da sağlam dostlukları ile birbirlerine bağlanmışlardır. Şehir faresi köy faresini evine davet etmiştir ve onu en güzel şekilde ağırlamıştır. Ardından onunla birlikte yaşamayı bile teklif etmiştir, ancak köy faresi kendi yaşantısına alıştığı için bu güzel teklifi üzülererek de olsa reddetmiştir. Masallarda da ele alındığı gibi dost, kişinin en değerli hazinesidir ve her zaman onun en büyük destekçisidir. Dost, değeri ölçülemeyen en büyük yoldaştır, sırdaştır.

Feridüddin Attar'ın *Mantıku't-tayr* adlı eserinde “İki Tilki”²⁰¹ birbirlerini çok seven, yaşadıkları ayrılığa rağmen birbirlerini asla unutmayan ve bırakmayan iki dostun hikâyesi anlatılmaktadır. İki tilki güzel günler geçirirler, ta ki padişah onları ayırmaya kadar. Ayrıldıklarında dahi birbirlerine bir daha bir araya gelmenin sözünü verirler ve dostluklarını bir kez daha güçlendirmiş olurlar.

Grimm Masalları’nda ele alınan “Köpekle Serçe”²⁰² masalında köpek ve serçenin dostluğu ele alınmıştır. Aç olan köpeğin karnını doyurması için minik serçenin yaptığı fedakârlıklar anlatılmıştır. Bu fedakârlıklar ile aralarındaki dostluk daha da pekişmiştir. Zamanla birbirlerini daha çok sevmişler ve bitmeyen, sonsuza kadar devam edecek bir dostluk bağı kurmuşlardır. Masalda da görüldüğü gibi dostluk, fedakârlık ve güvene dayalı ortaya çıkan önemli bir olgudur. Bu değerın devam etmesi için de aynı fedakârlığın ve samimiyetin devam etmesi gereklidir. Samimi bir iletişim ile birbirini anlayan kişiler birbirlerine karşı ellerinden gelen fedakârlığı gösterirler. Bunun sonucunda birbirlerine olan bağlılıkları daha da artar ve birbirlerine karşı daha anlayışlı olurlar.

²⁰⁰ Ataç, 157.

²⁰¹ Abdülbaki Gölpınarlı, *Feridüddin Attar Mantık Al Tayr*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2006, 143.

²⁰² Kamuran Şipal, *Grimm Masalları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018, 399.

2.3.1.11. Empati

Empati, sözlükte şöyle ifade edilir: Kişinin diğer kişilerin duygularını anlayabilmesi ve onlarla aynı duyguyu paylaşabilme durumudur.²⁰³ Empati, bir kişinin duygu, düşünce açısından kendisini karşısındaki kişinin yerine koyması ve olaylara karşısındaki kişinin hislerini benimseyerek yaklaşmasıdır.²⁰⁴ Empati yapmak aynı yaklaşım içinde olmak değildir, saygı duymak, karşı tarafın hoşlandığı şeyleri sevmek değil, en azından algılamak, izzet göstermektir. Başkasının sevdiği şeyleri aşağılamak veya yüceltmek empati kapsamında olamaz. Başkalaştırma yapılırken empati oluşamaz, benden, senden değil, sen ve ben birliktelik, eşgüdüm ve iş birliği temelinde, ilişki boyutu ile ancak oluşabilir.²⁰⁵ “Canı canla ölçmeli”²⁰⁶ atasözünde empati vurgulanmıştır. Kişi kendisine yapılmasını istemediği bir davranışı başkalarına da yapmamalıdır. Bu kavram ile ilgili örneklere fabl türündeki eserlerde şöyle yer verilmiştir.

Mevlânâ, “Fare ve Devenin Hikâyesi”nde²⁰⁷ empati değerine yer vermiştir. Hikâyede deve ve farenin arasında yaşanan olay anlatılmaktadır. Fare, devenin sırtında gittiği için kendini deveden daha üstün hisseder. Bu durumun farkına varan deve, fareyi sırtından indirir ve onun önder olduğunu karşılarına çıkan sudan önce farenin geçmesi gerektiğini söyler. Fare suyu görünce deveye karşı yaptığı saygısızlığın farkına varır ve deveye o sudan geçemeyeceğini söyler. Deve, suyun derin olmadığını söylese de fareye göre su çok derindir. Deve o an empati kurmadığı için fareyi anlayamaz. Bunun üzerine deve, farenin pişmanlığının farkına varıp onu tekrar sırtına alır ve onun sudan geçmesine yardımcı olur. Aslında deve fareye saygılı olma konusunda bir ders vermiştir. Dersini alan fare ise deveyi empati kurmaya davet etmiştir. Fiziksel açıdan farklı oldukları için deveye kolay gelen şey fare için imkânsızdır. Fare de bu durumu deveye anlatmıştır, deve anlayışlı bir tavır sergileyerek empati kurmuş ve fareyi sırtına almıştır. “İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır”²⁰⁸ atasözünde de açıkça empati

²⁰³ Selçuk, 110.

²⁰⁴ Elif Ersoy, “Empati: Tanımı ve Önemi”, *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 2016, 10.

²⁰⁵ Hatice Karagöz, “Biraz Empati; Başkası Değil, Sen, Kendini Onun Yerine Koyarak Duygusalılık Boyutu Oluşturmalısın”, *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi*, 3(1), 2018, 3.

²⁰⁶ Selçuk, 40.

²⁰⁷ Karaismailoğlu, 284.

²⁰⁸ Selçuk, 78.

vurgulanmaktadır. Masalda ve atasözünde olduğu gibi bireyler hem birbirlerine karşı hem de diğer canlılara karşı empati kurmalıdır. Onların ne hissettiği, olaylara karşı tutum ve davranışları sorgulanmak yerine empati kurarak onların bu davranışlarında haklılık payı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

2.3.1.12. Eşitlik

Eşitlik, hem yasalar karşısında hem de toplumsal yaşantıda bütün insanların aynı kabul edilmesi, eşit olunması ve ayırım yapılmaması anlamına gelmektedir.²⁰⁹ Bütün insanlar haklar bakımından eşit doğar, ancak dünyadaki yaşantıları ve imkânları farklı olabilir. Bu farklılık insanlar arasında eşitsizlik varmış gibi görünse de aslında bütün insanlar temelde eşittir ve bir insanın başka insana karşı herhangi bir üstünlüğü yoktur. Yüce Allah'ın (c.c) Kur'an-ı Kerim'de eşitlik ile ilgili ayetleri şöyledir: “İnkâr edenler, insanları Allah yolundan ve Mescid-i Harâm'dan alıkoyanlar ile orada zulmederek her kim haktan sapsarsa ona elem veren bir azap tattırırız.”²¹⁰ ve “Allah size kendinizden bir örnek veriyor: Elinizin altında bulunan köleleriniz aranızda, size verdiğimiz rızıklarda sizinle eşit haklara sahip ve birbirinizden çekindiğiniz gibi kendilerinden çekindiğiniz ortaklarınız var mı? İşte aklını kullanan kimseler ayetlerimizi böyle açıklıyoruz.”²¹¹ ayetleri kişilerin eşit haklara sahip olduğuna vurgu yapmaktadır. Ancak eşit haklara rağmen inanmayan, ibadetlerini yerine getirmeyen kişilere karşı azabın da hazır olduğu vurgulanmaktadır. Irkçılığı kesin bir şekilde reddeden ve arka planda bırakan eşitlik, böylece değerler içerisinde de önemli bir yer edinmiştir. Aynı zamanda Hz. Muhammed (sav.) Veda Hutbesi'nde “Arap'ın Acem'e üstünlüğü yoktur”²¹² diyerek bütün herkesin eşit olduğunu vurgulamıştır ve bu konuya son noktayı koymuştur. Özellikle ırktan dolayı oluşan asabiyetlerin önüne geçen Hz. Peygamber Veda Hutbesi'ndeki konuşmasıyla evrensel bir kural olarak eşitlik prensibini ortaya koymuştur.²¹³ Bu kavram ile ilgili örneklerle fabl türündeki eserlerde de yer verilmiştir. Bu örneklerden bazıları şöyledir:

²⁰⁹ Tuba Öztürk, *Resimli Türkçe Sözlüğü*, Sait Yayıncılık, İstanbul 2017, 114.

²¹⁰ Karaman, Hac, 22 /25, C. III, 725.

²¹¹ Karaman, Rûm, 30/28, C. IV, 309.

²¹² Câhız, el-Beyân, II, 407.

²¹³ Hasan Dam, Değerler Eğitimi Açısından Veda Hutbesinde İnsan Onuru, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 2014, 59.

Aisopos Masalları'nda ele alınan masalarda eşitlik üzerinde durulmuştur. “Horozlar ile Keklik”²¹⁴ masasında kekliğin yaşadığı zorluklar anlatılır. Keklik horozların içine gelir ve horozlar ona hiç huzur vermezler. Sürekli onu döverler ve kümeden atmaya çalışırlar. Keklik horozların ırkçılık yaptığını düşünür. Bu düşüncesinde de haklıdır, ancak zaman sonra kendi aralarında da kavga ettiğini görünce üzüntüsü daha da artar. Masalda ifade edildiği gibi horozların ırkçı davranışları eşitsizliğe yol açmıştır. Eşitsizliğe yol açan bu durum ise kötü bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında masalda ele alınan bu durum toplum genelinde sürekli yaşanan büyük bir sorundur. Kişinin başka bir kişiye karşı asla üstünlüğü olamaz ve Yüce Allah'ın (c.c.) da vurguladığı gibi üstünlük ancak takvadadır. Bu sebeple herkes eşit olarak dünyaya gelmiştir ve eşit haklara sahiptir. Masalda olduğu gibi ırkçılık yapmak ve kişilere karşı eşit davranmamak yanlış bir davranıştır. Eşitlik kişilerin hayatını şekillendiren en önemli değerlerdendir.

Aynı eserde ele alınan bir diğer masal da “Aslanın Krallığı”dır.²¹⁵ Bu masalda kral aslanın yaptığı iyilikler anlatılmaktadır. Aslan adaletli, iyi huylu, güçlü ve güçsüz arasında ayrımcılık yapmayan mükemmel bir kraldır. Onun bu davranışlarından bütün hayvanlar memnundur. Herkese karşı eşit bir tavır sergileyen aslanın davranışları örnek bir davranış olarak ele alınmaktadır. Okuyucuya da böylece eşitliğin, ayrımcılık yapmamanın önemi aktarılmıştır.

2.3.1.13. Güvenilirlik

Güvenilirlik, güvenilir olma durumu olarak ifade edilirken kendisine can ve mal emanet edilebilir olma durumu olarak da tanımlanmaktadır.²¹⁶ Güven sözcüğü ise çekinmeden, kuşku duymadan karşıdakine bağlanma duygusu olarak ele alınan ve kişiler arasındaki ilişkiyi etkileyen, yönlendiren bir kavramdır.²¹⁷ Kısaca güvenilirlik, kişinin hem karşı tarafa hem de kendine karşı dürüst olması, itimat etmesidir. Hz. Muhammed (sav.) diğer kişilik özellikleri gibi güvenilirliği ile de bütün insanlara örnek olan bir peygamberdir. Hz. Muhammed (sav.), peygamber olmadan önce de emanetleri en güzel şekilde muhafaza ettiği, verdiği sözleri tuttuğu ve insanlara her zaman güven

²¹⁴ Ataç, 23.

²¹⁵ Ataç, 125.

²¹⁶ Öztürk, 136.

²¹⁷ Uslubaş, 442.

verdiği için insanlar arasında “Muhammedü'l-Emin (Güvenilir Muhammed)” olarak tanınmıştır.²¹⁸ Hz. Hatice (ra.) ile yeni tanıştıklarında Hz. Hatice (ra) ona çok güvenmiştir ve ticaret kervanını emanet etmiştir. Aynı zamanda Hz. Muhammed’e (sav.) düşman olanlar bile hiç tereddüt etmeden bütün değerli eşyalarını ona emanet etmişlerdir. Hz. Muhammed’in (sav.) hayatından örneklerde de görüldüğü gibi güvenilir kişiliği ile herkes tarafından sevilip örnek alınmıştır.

Beydeba’nın *Kelile ve Dimne* adlı eserinde yer alan hikâyede aslan ve dostlarını anlatan bir olaya yer verilmiştir.²¹⁹ Bu hikâyede aslan mazlum, yardıma ihtiyacı olan bir deveyle karşılaşır ona merhamet eder ve güven içerisinde yaşayacağına dair ona söz verir. Deve aslana güvenir ve aralarında güven bağı kurulur. Ancak aslanın arkadaşları bu durumdan rahatsız olurlar ve bir şekilde aslanı ikna edip deveyi yemesini sağlarlar. Aslan, deveye karşı verdiği sözü tutmayıp ayrıca güveni de sarsarak büyük bir hataya düşer. Ancak iş işten geçmiştir. Başlarda güvenle başlayan dostlukları maalesef çevrenin etkisi ile güvensiz bir hâl alır. Hikâyede de belirtildiği gibi güven kısa süreli, gelip geçici bir durum değildir. Güven duygusu karşı tarafa hissettirildiğinde hep var olmalıdır ve korunmalıdır.

La Fontaine Masalları ve *Aisopos Masalları*’nda da güven değeri işlenmiştir. *La Fontaine Masalları*’nda “Kurt, Keçi ve Keçi Yavrusu”²²⁰ adlı masal, *Aisopos Masalları*’nda ise “Ağustos Böceği ile Tilki”²²¹ masalı bunlardandır. “Kurt, Keçi ve Keçi Yavrusu” masalında keçi yavrusunu kandırmak isteyen bir kurt, keçinin yavrusuna öğütleri ile istediğini elde edemez. Parolayı da doğru söylemesine rağmen güvensiz bir tavır takındığı için keçi yavrusu gerçeği ortaya çıkarır ve hayatını kurtarır. Böylece keçi yavrusu annesinin sözüne güvenip, sözünü dinlediği için hayatını kurtarır. Kurt ise sergilediği güvensiz davranışı ile amacına ulaşamamıştır. Yüce Allah’ın (c.c.) ayetlerinde de güvenilir olmak şöyle ele alınmaktadır: “Şayet yolculuk hâlinde olur ve yazacak birini bulamazsanız, teslim alınmış rehinler (yeterlidir). Birbirinize güveniyorsanız, kendisine güvenilen borçlu emaneti yerine getirsin ve Rabbi olan

²¹⁸ Sabahattin Nayir, *Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2020, 92.

²¹⁹ Koca, 103.

²²⁰ Hikmet, 91.

²²¹ Ataç, 335.

Allah'tan korksun. Tanıklığı gizlemeyin. Kim onu gizlerse şüphesiz onun kalbi günahkârdır. Allah yaptıklarınızı eksiksiz bilmektedir.”²²²

Aisopos Masalları’nda yer alan “Ağustos Böceği ile Tilki” masalında da tilkinin kurnazlığı anlatılmaktadır. Tilki, ağustos böceğinin daldan aşağı inmesini, onu yakından görmek istediğini söyler. Ağustos böceği de tilkiye güven testi yapar. Bir yaprağı aşağı atar. Tilki, ağustos böceği zanneder ve üzerine atlar. Ağustos böceği de tilkiye güven olmayacağını o an anlar. Böylece tilki güven testinden kalarak, kendisine güvenilmeyeceğini bir kez daha kanıtlamış olur. Fabl türündeki eserler incelendiğinde tilkinin kurnaz olması ve diğer hayvanları aldatması her masalda vurgulanmaktadır. Tilkinin kötü hayvanlar kategorisinde yer almasının sebebi fiziksel olarak tilkinin yırtıcı olmasının yanı sıra vahşi yaşamda hayatta kalma mücadelesidir.²²³ Tilki diğer hayvanlara göre daha güçsüzdür ve o hayvanların içerisinde yaşamını devam ettirebilmesi için kurnaz olmak zorundadır.

2.3.1.14. Hoşgörü

Hoşgörü, kişinin çevresinde olan olayları, öne sürülen düşünceleri anlayışla karşılaması ve hoş görme durumudur.²²⁴ Eş anlamlısı tolerans anlamına gelmektedir. Tanımlar ışığında şunlar söylenebilir: Hoş görmek, olaylara ön yargısız yaklaşımdır.

Aslan’ın ilkokul öğrencileri ile yaptığı bir röportajda “Neden hoşgörülü olunmalıdır?” sorusuna öğrencilerin çoğu “iyi bir birey olmak için” şeklinde cevap vermişlerdir. Bazı öğrencilerin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Hoşgörülü olunca kişi mutlu olur.”

“Hoşgörülü olunca karşımızdaki kişinin kalbi kırılmaz.”

“Hoşgörülü olan kişiler birbirlerine yardımcı olurlar.”

“Dünya, hoşgörülü olunmazsa kötü bir yer olur ve yaşanmaz hâle gelir.”²²⁵

²²² Karaman, Bakara, 2/283 C. I, 446.

²²³ Peker, 296.

²²⁴ Aslan Ünlü, *Yeni Türkçe Sözlük*, Menekşe Yayınları, İstanbul 2011, 143.

²²⁵ Serkan Aslan, “İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Değeri ile İlgili Algılarının İncelenmesi: Fenomenolojik Bir Çalışma”, *Millî Eğitim Dergisi*, 47(217), 104-105.

Çocukların bakış açılarında da görüldüğü gibi hoşgörülü olmak iyilik ve güzelliğin oluşmasına vesile olan bir değerdir. Bunun yanı sıra Hz. Muhammed (sav.) tüm yaşantısı boyunca hoşgörülü olmuştur. Bizzat kendisi “Gerçek şu ki ben, Haniflik, hoşgörü ve kolaylık Peygamberi olarak gönderildim; sünnetime muhalefet eden benden değildir.”²²⁶ buyurmuş; böylece O, tebliğ ettiği İslâm dinini Tevhit, kolaylık ve hoşgörü dini olarak tanımlamıştır.²²⁷ Hz. Peygamber’in hoşgörülü davranması ve tatlı dilli olması, birçok kişinin hür iradesiyle İslâm’ı kabul etmesine vesile olmuştur. Yüce Allah (c.c.) da Kur’an-ı Kerim’de hoşgörülü olmayı kullarına tavsiye etmiştir. Örneğin: “Ehl-i Kitap’tan çoğu, hakikat kendilerine apaçık belli olduktan sonra, sırf içlerindeki haset duygusundan ötürü, sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek istediler. Yine de siz, Allah hükmünü ortaya koyuncaya kadar affedin ve hoşgörün. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir.”²²⁸ şeklinde buyurarak insanların hayatlarında hoşgörüye yer vermeleri gerektiğini belirtmiştir.

La Fontaine Masalları’nda yer alan “İki Keçi”²²⁹ adlı masalda iki inatçı keçiden bahsedilmektedir. Hikâyeye göre keçiler bir dereye karşılaşırlar. İnatçılık ederler ve her ikisi de önce köprüden geçmek ister. İnatçılıklarından ikisi de vazgeçmez ve birbirlerine karşı hoşgörülü olmadıkları için dereye aşağı yuvarlanırlar. Masalda vurgulanan değer; hoşgörülü olmaktır. Bu değerın karşıtı olan kavram ise hoşgürsüzlük kavramıdır. Hoşgürsüzlüğün kötü bir davranış olduğu keçilerin bu hareketleriyle aktarılmış olur. Masalda da görüldüğü gibi hoşgörülü davranışlarda bulunmak her iki taraf içinde daha güzel olur. Aynı zamanda hoşgörülü olmak kişinin kalbini yumuşatmaktadır ve olaylara karşı daha anlayışlı olmasını sağlamaktadır. Yüce Allah (c.c.) ayetinde hoşgörülü olmanın önemini şu ayetle de vurgulamaktadır: “Sen onlara sırf Allah’ın lütfettiğı merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah’a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.”²³⁰

²²⁶ Buhari, İman, 29; Tirmizi, Menakıp, 32; İbn Hanbel, V,266; VI, 116, 223; Acluni, Keşfü’l-Hafa, I, 251 (658), 340 (914).

²²⁷ Abdullah Yıldız, “Hz. Peygamber’in İnsan Sevgisi ve Hoşgürsü”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17), 2007, 201.

²²⁸ Karaman, Bakara, 2/ 109, C. I, 182.

²²⁹ Hikmet, 193.

²³⁰ Karaman, Âl-i İmrân, 3/159, C. I, 698.

2.3.1.15. Kanaatkâr Olmak

Kanaatkâr olmak, elimizdekilerle yetinme farkındalığı ve sahip olduklarımızla mutlu olma durumudur.²³¹ Kanaatkâr olmak kişinin hayatını düzenler ve her zaman huzurlu olmasını sağlar. Kanaatkâr olmak ile ilgili birçok atasözü de bulunmaktadır. Örneğin: “Kanaatte izzet, tamah da zillet vardır.”²³², “Azıcık aşım, kaygısız başım.”²³³ atasözlerinde de anlatıldığı gibi kanaatli olmak kişinin yaşamında daha huzurlu olmasını ve elinde var olanlara şükretmesini sağlamaktadır.

Mevlânâ *Mesnevî*’sinde kanaatkârlıkla ilgili birçok değere yer vermektedir. *Mesnevî*’de yer alan “Oduncunun Eşegi ve Atlar”²³⁴ hikâyesinde eşeğin özendiği hayattan sonrasında nasıl kaçtığı anlatılmaktadır. Bütün yükü taşıyan ve gece gündüz çok çalışan eşek, bu durumdan her ne kadar şikâyet etse de sahibine karşı gelmez. Eşeğin belinin iki büklüm olduğunu gören zengin bir adam eşeği satın alıp atının olduğu yere götürür. Eşek, atın bakımlı ve rahat olduğunu görünce ona özenir. Ancak bir zaman sonra atın savaşa gittiğini ve savaştan döndükten sonra her yerinin yara bere içinde olduğunu görür. Bunun üzerine kendi hayatının aslında çok rahat ve güzel olduğunu düşünür ve hâline şükreder. Eşek artık kanaatkâr bir tutum sergileyerek kendisine verilen görevleri güzel bir şekilde yerine getirir. Hikâyede de anlatıldığı gibi insanlar kendi durumlarına kanaat etmeyip başkalarının hayatına özentili duyarlar. Fakat bu özentinin onları açgözlülüğe, kanaatsizliğe sürüklediğinin farkına varmazlar. Ancak kişi her durumda hâline şükredip kanaatkâr olmalıdır. Elinde var olan her şeyin kıymetini bilmelidir.

La Fontaine Masalları’nda “Sünger Yüklü Eşekle Tuz Yüklü Eşek”²³⁵ adlı masal kanaatli olmak üzerinde durmuştur. Masal şöyle anlatılır: Tuz yüklü eşek ve sünger yüklü eşek aynı yolu yürürler. Tuz yüklü eşek verilen görevleri yerine getirir ve sesini çıkarmaz. Bir suyun üstünden geçerken yükü ağır gelir ve suya düşer. Tuz suda eriyince eşeğin yükü hafifler. Eşek bu duruma çok sevinir. Sünger yüklü eşek diğer eşeği kıskanır ve kendi yükü hafif olmasına rağmen daha da hafif olmasını ister. Hâline

²³¹ Ünlü, 170.

²³² Şerif Benekçi, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Damla Yayınevi, Ankara 2019, 85.

²³³ Benekçi, 27.

²³⁴ Karaismailoğlu, 671.

²³⁵ Hikmet, 46.

şükretmez ve o da kendini bir suya atar, ancak süngerler suyu çekince ağırlaşır ve eşeğin yükü önceki hâline göre daha da ağırlaşır. Hâline şükretmeyip kıskançlık yapan eşek daha da ağır yük taşıyarak bedelini öder. Masalda kanaatkâr olmak ve kanaatsiz olmak bir arada verilmiştir. Tuz yüklü eşek örnek bir davranış sergilerken, açgözlülük yapan sünger yüklü eşek açgözlülüğünün cezasını çekmiştir. Eğer sünger yüklü eşek hâline şükretseydi o zaman daha az yorulacaktı ve daha mutlu olacaktı. Günlük hayatta da kişilerin daha iyisini isteme ve şükürsüz davranışları onları bulundukları konumdan daha aşağılara çekmektedir. Ancak var olanla yetinip, şükretmek ise kişinin daha iyi yerlere gelmesine vesile olacaktır. Böylece kişi her hâline şükretmelidir ve var olanla mutlu olmalıdır. “Bugünkü tavuk, yarınki kazdan iyidir.”²³⁶ ve “Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz.”²³⁷ şeklindeki atasözleri de kanaatli olmanın önemini vurgulamaktadır.

Bostan’da yer alan “Kocakarının Kedisi”²³⁸ adlı hikâyede kedinin yaşadıkları anlatılır. Kocakarının evinde dilediği gibi yaşayan kedi, kocakarı ölünce bu evde kalmak yerine daha iyi olduğunu düşündüğü padişahın evine gider. Orada kimse ona huzur vermez ve saraya geldiğine pişman olur. Daha iyiyi ararken elindekinden ve huzurundan olan kedi hatasını anlayınca kanaatli olmanın ve hâline şükretmenin önemini daha iyi kavrar.

Mantıku’t-tayr’da kanaatkârlığa iki hikâyede yer verilmiştir. “Keklik ile Hüdhüd”²³⁹ hikâyesinde Hüdhüd’ün keklik ve kuşa, sordukları soruya cevap olarak kanaatli olmanın öneminden bahsettiği anlatılmıştır. Keklik, dağlarda ve taşlarda mücevher arayan bir hayvandır. Ormandaki yaşantısından sıkılmış ve daha iyi bir yaşama sahip olmak için mücevher aramaya başlamıştır. Ancak onun bu hâli açgözlülük ve kanaatsizliğe doğru gitmiştir. Bunu fark eden Hüdhüd ise onu uyarmış ve mücevher sevgisi yüzünden canından olacağını ona anlatmıştır. Ancak kekliğin gözünü mücevherler kaplamış ve onları arayıp bulmadan da ormana geri dönmeyeceğini bildirmiştir. Hüdhüd mücevher sevdası sebebiyle kekliğin yara bere içinde kaldığını ve bu sevdadan vazgeçememesinin başına daha çok belalar açacağını bildirmiştir. Hüdhüd, kanaatkârlığın önemli bir değer olduğunu ve bunun devamlı bir şekilde var olması

²³⁶ Emin Özdemir, *Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2018, 37.

²³⁷ Özdemir, 29.

²³⁸ İlaydın, 242.

²³⁹ Gölpınarlı, 60.

gerektiğini vurgulamıştır. Masalda da anlatıldığı gibi bazı kişilere yaptığının yanlış bir davranış olduğu söylenir, ancak o kişinin gözünü mal, para hırsı bürüdüğünden açgözlü davranışlarına devam eder ve çevresinde ona karşı yapılan uyarıları duymaz. Bu davranışı da onu hatalar yapacağı hayata sürükler. Kısaca kişi çalışmalı çabalamalı ancak hırsa kapılıp hüsrana uğramamalıdır.

2.3.1.16. Merhamet

Merhamet, kendimiz ve başkaları için en iyi olan şekilde davranabilmek olarak tanımlanabilir.²⁴⁰ Merhamet, karşı tarafı anlamak ve incitmeden yumuşak bir huyla davranma hâlidir. Kur'an-ı Kerim'de merhamet ile ilgili birçok ayet bulunmaktadır. "Sen onlara sırf Allah'ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever."²⁴¹ Ayette Hz. Peygamber'in merhametli olması ile birçok kişinin İslâm'a yöneldiği vurgulanarak merhametli olmanın önemine dikkat çekilmektedir. "Öyleyse sakın yetimi ezme! El açıp isteyeniyi de sakın azarlama."²⁴² ayetiyle Yüce Allah (c.c.) özellikle yetimler üzerinde durarak kullarının merhametli olmalarını emretmiştir. Ancak merhametli olmak sadece yetimlere karşı değil tüm canlılara karşı olmalıdır. Hz. Muhammed (sav.) de merhametli davranışlarıyla tüm insanlığa örnek olmuştur. Allah (c.c.) onu âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Bu yüzdendir ki Hz. Muhammed (sav.) yetimlere, çocuklara, kadınlara, yaşlılara merhametle davranmıştır.²⁴³ Hatta hayvanlara ve diğer bütün canlılara merhametle yaklaşmış, etrafındakilere de bunu tavsiye ederek "Merhamet etmeyene merhamet olunmaz."²⁴⁴ buyurmuştur. Yine O "Çocuklara selam vermiş, hâl hatır sormuş, onların oyunlarına katılmış, sorunlarıyla ilgilenmiştir. Çocuklara sevgi ve şefkat göstermeyen insanların merhametsiz olduğunu söylemiştir."²⁴⁵

²⁴⁰ Ünlü, 218.

²⁴¹ Karaman, Âl-i İmrân, 3/159, C. I, 698.

²⁴² Karaman, Duhâ, 93/10, C. V, 743.

²⁴³ Nayir, 95.

²⁴⁴ Buhârî, İman, 24.

²⁴⁵ Buhârî, Edeb, 17.

Merhametli olmak hususunda *Kelile ve Dimne*'de aslan ve dostlarını ele alan bir hikâye anlatılır.²⁴⁶ Bu hikâyede aslan, mazlum, yardıma ihtiyacı olan bir deveyle karşılaşır ona merhamet eder ve güven içerisinde yaşayacağına dair ona söz verir. Güçlü olan aslanın kibirlenmesinden ziyade yardıma ihtiyacı olan deveye merhamet etmesi ve yardımda bulunması okuyucuya merhametin kıymetli bir değer olduğunu yansıtır. Aslanın bu davranışı diğer hayvanlara da örnek olacak bir davranıştır. Mazlumun üzerinde hâkimiyet kurmak yerine onun elinden tutup ona yardımcı olması ve ona merhamet etmesi aslanın da iyi niyetli olduğunu göstermektedir.

La Fontaine “Aslanla Fare”²⁴⁷, “Güvercinle Karınca”²⁴⁸, “Kuğu Kuşu ile Aşçıbaşı”²⁴⁹ ve “Köylü ile Yılan”²⁵⁰ adlı masallarında merhametli olmaya vurgu yapar. “Aslanla Fare” masalında aslanın yanına gelen fare aslandan çok korkar, ancak aslan ona zarar vermez ve ona merhamet eder. Fare, aslanın yaptığı bu büyüklüğü bir gün aslan ağlara takılır fare aslanı o tuzaktan kurtarır. Böylece aslana yardım ederek fare de büyüklüğünü göstermiş olur. Aynı şekilde *Kelile ve Dimne*'de gücü ve kuvveti temsil eden aslanın merhameti incelemesi anlatılır. Ancak aslan güç gösterisi değil de merhametiyle ön plana çıkarak asıl gücün iyilik olduğunu göstermiş olur. “Karıncayı bile ezmek (incitmemek)”²⁵¹, “Altın yürekli olmak”²⁵² deyimleri de merhametli olmayı dile getirir.

“Güvercinle Karınca” masalında merhametli olunması gerektiği şöyle vurgulanır: Güvercin dereden su içerken suya bir karınca düşer. Karıncayı gören güvercin suya küçük bir çöp bırakıp karıncanın sudan kurtulmasını sağlar. Böylece karınca sudan güvercin sayesinde kurtulur. Masalda güvercinin karıncaya karşı merhametli davranışı dikkat çekmektedir. Güvercinin merhameti sayesinde karıncanın hayatı kurtulmuş olur.

“Kuğu Kuşu ile Aşçıbaşı” masalında güçlü olan tarafın son anda merhamet ederek güçsüzü kurtarmasından bahsedilmektedir. Masal şöyle anlatılmaktadır: Bir kaz ve kuğunun dostluğu ile başlayan hikâye dostluk değerini de vurgulamaktadır. Çok iyi anlaştıkları için birbirlerinden ayrılmazlar ve birlikte vakit geçirirler. Bir gün bir aşçı,

²⁴⁶ Koca, 103.

²⁴⁷ Hikmet, 48.

²⁴⁸ Hikmet, 49.

²⁴⁹ Hikmet, 77.

²⁵⁰ Hikmet, 132.

²⁵¹ Benekçi, 58.

²⁵² Özdemir, 20.

kuğuyu alıp kesmek ister. Kaz olanlara çok üzülür. Aşçıbaşı bu iki dostu perişan hâlde görünce merhamet eder ve kuğuyu kesmekten vazgeçer. Böylece aşçı merhametli yönünü ortaya koyarak okuyucuya bu değeri aktarır. Aşçının hayvanlara karşı merhametli olması diğer insanlar tarafından örnek alınması gereken bir davranıştır. Masallarda hayvanların hayvanlara karşı merhametli olmalarının yanı sıra insanların da hayvanlara karşı merhametli olmalarının anlatılması hem çocuklara hem de gençlere ders verecek nitelikte olmuştur. Kişilerde böylece çevrelerindeki hayvanlara karşı daha merhametli davranır ve onlara gereken ilgiyi göstermiş olur.

Aisopos Masalları'nda da *La Fontaine Masalları*'nda olduğu gibi merhamete birçok masalda yer verilmiştir. Aslında masallarda ele alınan değerler sayesinde çocukları eğitmek ve bu değerleri onlara aşılamak daha da kolay olmaktadır. *Aisopos Masalları*'nda “At ile Asker”²⁵³, “Bahçıvan ile Köpek”²⁵⁴ ve “Aslan ile İyilik Bilir Fare”²⁵⁵ adlı masallarda merhamet değerinin öneminden bahsedilmektedir. Hikâyeye göre, “At ile Asker” masalında askerin atına karşı merhametli davranışı anlatılmaktadır. Asker kendisiyle savaşa gelen atının yorulmasına ve canının yanmasına dayanamaz. Ona elinden geldiğince iyi bakmaya çalışır, ancak savaş ortamı olduğu için ona gereken ilgiyi gösteremez. Bunun üzerine atına merhamet eder ve onu eve gönderir. Böylece onu savaş ortamından da kurtarmış olur. Askerin atına karşı her durumda düşünceli davranması ve ona merhamet etmesi okuyucuyu etkiler niteliktedir.

“Bahçıvan ile Köpek” masalında da vurgulanan değer merhamettir. Bu masalda köpek kuyuya düşer ve bahçıvan onu kurtarmak için kuyuya iner. Onun bu durumuna üzülür ve ona merhamet eder ve kurtarmak için çabalar. Masalda bahçıvanın iyi niyeti ve merhameti söz konusuken köpeğin davranışı olumsuz olduğu için istenilen amaca ulaşamamıştır. Aynı şekilde *La Fontaine Masalları*'nda geçen “Köylü ile Yılan” masalında da merhamet gösterilen hayvanın nankörlük yaptığı ve ona verilen değeri anlamadığı ortaya konulmaktadır. Köpeğin yanlış anlaşılardan dolayı ona yardım eden adama saldırması merhamete karşılık nankörlüktür. Bu da her iki taraf için kötü sonuçlar doğurmuştur. Köpek nankörlük yapmaya devam eder ve adam da artık diğer hayvanlara merhamet etmeyi bırakırsa kişi ve toplum açısından iyi olmayan sonuçlar

²⁵³ Ataç, 95.

²⁵⁴ Ataç, 102.

²⁵⁵ Ataç, 132.

ortaya çıkar. Bu durumda köpek yanlış anlaşılmayı bir tarafa bırakmalı ve adamın merhametine karşılık ona teşekkür etmelidir. Adam ise onu yanlış anlayan köpeğe karşı yine merhamet etmeli ve onu incitmeden bu davranışın güzelliklerini anlatmalıdır.

“Aslan ile İyilik Bilir Fare” masalında merhametli bir aslandan bahsedilmektedir. Aslan tam fareyi yiyecekken farenin yalvarmalarına dayanamaz ve ona merhamet eder. Aslan da bir gün tuzağa düşer, fare aslanın ona karşı olan merhametli davranışını unutmaz. Ağları kemirerek aslanı içinde bulunduğu zor durumdan kurtarır. Masaldan hareketle kişilerinde birbirlerine karşı merhametli davranmaları sonucunda toplumsal huzurun beraberinde geleceği vurgulanmaktadır.

2.3.1.17. Misafirperverlik

Misafirperverlik, kişinin misafirlerine karşı her türlü ikramda bulunması, onları sevmesi demektir.²⁵⁶ Aynı zamanda misafir ağırlamak, misafirin gönlünü hoş tutmak anlamında da kullanılır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de misafirperverliği Hz. İbrahim (a.s.) kıssası ile kullarına aktarmaktadır. “Elçilerimiz İbrahim’e (a.s.) müjdeyi getirip selâm vermişlerdi. O da ‘Selâm’ dedi, çok geçmeden (konuklarına) kızartılmış bir buzağı getirdi.”²⁵⁷ ve “İbrahim’in (a.s.) ağırlanan misafirlerinin haberi sana geldi mi? Onlar İbrahim’in (a.s.) yanına girmişler, selâm vermişlerdi. İbrahim (a.s.) de selâm almış, içinden; ‘Bunlar, yabancı.’ demişti. Hemen ailesinin yanına giderek semiz bir dana (kebabını) getirmiş, onların önüne koyup; ‘Buyurun, yemez misiniz?’ demişti.”²⁵⁸ Ayetlerde de ifade buyrulduğu gibi Hz. İbrahim (a.s.), misafirperverliği ile tanınan bir peygamberdir. Hz. İbrahim (a.s.) bir gün misafirlerini evine davet etmiş ve onlara en değerli, semiz hayvanlarından birini kesip özenli bir şekilde ikramda bulunmuştur. Bu ikramını da bizzat kendisi yapmış ve misafirlerine zevkle hizmet etmiştir.²⁵⁹ Hz İbrahim (a.s.), verilen örneklerde de görüldüğü gibi misafir ağırlamayı seven, onlara karşı cömert olan bir peygamberdir. Bunun yanı sıra misafirperverlik Türk kültürünün de manevi değerlerinin başında gelmektedir. Misafir her zaman baş tacıdır ve ona karşı en

²⁵⁶ Temur, 226.

²⁵⁷ Karaman, Hûd, 11/69, C. III, 185.

²⁵⁸ Karaman, Zâriyât, 51/24-27, C. V, 220.

²⁵⁹ Osman Nuri Topbaş, *Faziletler Medeniyeti 2*, Erkam Yayınları, Ankara 2007, 140.

iyi şekilde hizmet edilmeye çalışılır. Halk arasında sıklıkla kullanılan; “Misafir rızkıyla gelir.” sözü de Türklerin misafire verdiği önemi gösterir.²⁶⁰

Aisopos Masalları’nda yer alan “Davetli Köpek”²⁶¹ adlı masalda misafir olan bir köpeğin hikâyesi anlatılmaktadır. Hikâyeye göre köpek bir eve misafir olarak davet edilir ve bu duruma sevinir. Yiyecekler de çok güzel görünmektedir. Tam yemeklere başlayacakken ev sahibi ile köpek arasında bir tartışma başlar. Ev sahibi köpeği evden kovar. Köpek çok üzgün bir şekilde evine geri döner. Misafir olarak gittiği evden kovulmak köpeği çok üzer. Ancak misafirperver olmayan ev sahibi yaptığı davranışı normal karşılar. Masalda misafirperver olmayan bir ev sahibinin misafirine karşı sert tutumu eleştirilmektedir. Eve gelen misafire karşı saygılı olmak, güler yüz göstermek misafirperver olan bir kişinin yapması gereken davranışlardır.

La Fontaine Masalları’nda yer alan “Ayı ile Bahçe Meraklısı Adam”²⁶² masalında misafirperverliğe şöyle temas edilir: Masalda ayı yaşamından sıkılmıştır, her şey ona anlamsız gelmektedir. Bu nedenle yaşadığı yeri terk edip gider ve yeni bir hayat kurar. Aynı ayı gibi hayatından sıkılıp yurdunu terk eden bir adam vardır ve o da ayıyla aynı yere yerleşir. Bir gün ayı ve adam karşılaşır, adam ayı ile sohbet ettikten sonra onu evine davet eder. Evinde ayıyı çok iyi ağırlar ve göstermiş olduğu misafirperverlik aralarındaki dostluğu daha da kuvvetlendirir.

2.3.1.18. Özgüven

Özgüven, bireyin kendisi ile ilgili olumlu duygular beslemesi ve böylece kendini iyi hissetmesi anlamına gelmektedir.²⁶³ Kendisini seven ve kendisine değer veren kişi çevresindeki kişilerle barışık olur, iyi geçinir. Ayrıca özgüven, kişinin kendine güvenmesidir. Özgüven, hayat boyu devam eden ve erken yaşlarda oluşmaya başlayan kişinin toplum içerisinde de destekçisi olan bir kavramdır.²⁶⁴ Özgüveni ile tüm insanlığa örnek olan birçok cesur insan vardır. Bu cesur, özgüvenli insanların başında gelenlerden

²⁶⁰ Abdülhamit Toprak, “Türk Kültüründe Misafirperverlik ve Sofra Açmak/ Sofra Çekmek”, *Mecmua*, 7, 2019, 77.

²⁶¹ Ataç, 115.

²⁶² Hikmet, 161.

²⁶³ Ünlü, 252.

²⁶⁴ İlkay Yalman, “Öğrencilerin Özgüven Seviyeleri İle Mesleki Başarı Düzeyleri Arasındaki İlişki: Cumhuriyet Üniversitesi Meslek Yüksek Okullarında Uygulama”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 2018, 225.

biri de Hz. Ali'dir. Hz. Ali (a.s.), özgüven konusunda örnek bir halifedir. Hz. Muhammed (sav.), Mekke'den Medine'ye hicretinde, O'nu öldürmek isteyen müşrikler her kabileden adamlar seçerek plan uyguladıklarında özgüvenin ve emre itaatın doruk noktasında olan Hz. Ali (a.s.) hiç korkmadan ve tereddüt etmeden Hz. Muhammed'in (sav.) yatağına yatmış, müşrikleri beklemekten çekinmemiştir. Yine Hayber'in fethinde Hz. Ali, özgüven ve kahramanlığını sergilemiş örnek olmuştur.

Aisopos Masalları'nda yer alan "Tavşanla Kurbağalar"²⁶⁵ masalında her şeyden korkan tavşanlar anlatılmaktadır. Tavşanlar bu huylarını terk edemedikleri için bir suya atlayıp boğulmak isterler. Ne var ki suya tam atlayacakken oradaki kurbağalar tavşanlardan korkarlar. Tavşanların özgüvenleri yerine gelir ve suya atlamaktan vazgeçerler. Masalda da anlatıldığı gibi kurbağaların korkması, tavşanları cesaretlendirir ve özgüvenlerinin yerine gelmesini sağlar. Ancak günlük hayatta kişinin özgüvenli olması için korkak insanlarla karşılaşması şart değildir. Kişi, özgüven elde edebilmesi için cesur olmalıdır ve olaylar karşısında korkak davranmamalıdır. Kendi görüşlerini rahat bir şekilde dile getirmelidir. Böylece özgüvenli bir birey olur.

2.3.1.19. Paylaşmak

Paylaşmak, "bir şeyi pay etmek veya bir şeyi bölüştürmek" demektir.²⁶⁶ Paylaşmak kişinin elinde var olan maddi veya manevi değerli gördüğü şeyleri karşındakilerle bölüşmesidir. Onlara da elinde var olanı sunmasıdır.²⁶⁷ Kur'an-ı Kerim'de paylaşmak ile ilgili birçok ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerin çoğunluğunda zekât ve sadaka konuları üzerinde durularak zengin kişilerin varlıklarını fakir kişilerle paylaşmasına yer verilmiştir. Örneğin: "Mallarını Allah yolunda harcayanların örneği, her başağında yüz tanenin bulunduğu yedi adet başak çıkaran bir tohum tanesi gibidir. Allah dilediğine katlayarak verir, Allah (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir."²⁶⁸ "Kendilerini Allah yolunda adadıklarından seyahat ve ticarete imkân bulamayan yoksullara verin. Yoksulluklarını gizli tuttukları için bilmeyen onları zengin sanır. Kendilerini simalarından tanırsın. Onlar insanlara asla el açmazlar. Hayır için

²⁶⁵ Ataç, 123.

²⁶⁶ Selçuk, 304.

²⁶⁷ Ünlü, 261.

²⁶⁸ Karaman, Bakara, 2/261, C. I, 417.

yaptınız her harcamayı Allah bilmektedir.”²⁶⁹ ve “Allah’a ve ahiret gününe iman edip de Allah’ın kendilerine verdiğinden harcasalardı ne olurdu sanki! Allah onların durumunu hakkıyla bilmektedir.”²⁷⁰ Ayetlerin yanı sıra Hz. Muhammed (sav.) de paylaşma ile ilgili yaşantısıyla örnek olmuştur. Örneğin: "Bir adam Hz. Peygamber'e (sav.), ‘Ey Allah’ın Resulü, hangi sadaka en faziletlidir?’ diye sordu. Hz. Peygamber, ‘Sağlıklıyken ve fakirlik endişesi ve zengin olma hırsı ile hareket ederken sadaka vermendir. Sadaka vermeyi son nefesini yaşadığın ana kadar erteleme.’ buyurdu.”²⁷¹ ve “Kim helal kazancından bir hurma miktarı sadaka verirse -ki Allah sadece helal olanı kabul eder- Allah o sadakayı büyük bir hoşnutlukla kabul eder. Sonra onu sahibi için, sizden birinizin tayını yetiştirdiği gibi (özenle) dağ gibi olana kadar büyütür (bereketlendirir)”²⁷² buyurarak toplumu sadaka vermeye, paylaşmaya yönlendirmiştir.

Aisopos Masalları’nda yer alan “Kurt ile Eşek”²⁷³ adlı masalda başkan olan kurdun yaptıkları anlatılmaktadır. Kurt, diğer kurtların özellikle av konusunda birbirleriyle avlarını paylaşmaları gerektiğini söylemiş. Bunun üzerine kendisinin avını inine sakladığını gören eşek, kendisinin de kurallara uyması gerektiğini söyleyerek başkan kurdu uyarmış. Masalda da belirtildiği gibi paylaşmak kendin için değerli olan şeylerin başkalarına verilmesiyle tam manasıyla yerine gelmiş olur. Yani sadece paylaşmanın önemini anlatıp bunu davranışlarda göstermemek paylaşmayı tam anlamıyla yerine getirmemektir. Kısaca masaldan çıkarılacak sonuç şudur ki; başkalarından yapmalarını istediğimiz davranışları öncelikle kendi hayatımızda uygulamalıyız. Aynı zamanda atasözlerinde paylaşmanın önemi vurgulanmıştır. Örneğin: “Komşu komşunun külüne muhtaçtır.”²⁷⁴, “Verirsen doyur, vurursan duyur.”²⁷⁵ ve “Ekmeğini yalnız yiyen, yükünü yalnız taşır.”²⁷⁶ gibi atasözleri paylaşmanın kişiler arasında birlik ve beraberliği sağlanacağını ve her iki tarafın paylaşma ile mutlu olacağını vurgulamaktadır.

²⁶⁹ Karaman, Bakara, 2/273, C. I, 418.

²⁷⁰ Karaman, Nisa, 4/39, C. II, 64.

²⁷¹ Buhârî, Vesâyâ, 7.

²⁷² Buhârî, Zekât, 8.

²⁷³ Ataç, 148.

²⁷⁴ Benekçi, 91.

²⁷⁵ Selçuk, 130.

²⁷⁶ Selçuk, 57.

2.3.1.20. Sabır

Sabır, sözlükte gerçekleşecek herhangi bir şeyi telaşlanmadan, rahat bir şekilde bekleme olarak tanımlanmaktadır.²⁷⁷ Ayrıca kişinin öfkeli olduğu bir anda öfkelenmemesi, tahammül etmesi ve yaşanan kötü olaylar karşısında dayanıklılık göstermesi gibi anlamlara gelmektedir.²⁷⁸ Yüce Allah (c.c.), birçok ayetinde sabırlı olmayı kullarına emretmiştir. Örneğin: “Size bir iyilik gelirse bu onları üzer, ama başınıza bir kötülük gelse buna sevinirler. Eğer sabreder ve sakınırsanız, onların tuzağı size hiçbir zarar vermez. Allah onların yaptıklarını çepeçevre kuşatmıştır.”²⁷⁹, “Ey iman edenler! Sabredin, kararlılıkla yarışın, düşmana karşı hazırlıklı olun (birbirinize dayanıp bağlanın), Allah’a karşı gelmekten sakının ki başarıya ulaşabilesiniz.”²⁸⁰ ve “(Allah) göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin Rabbidir. Şu hâlde, O’na ibadet et ve O’na ibadet etmede sabırlı ol. Hiç, O’nun adını taşıyan bir başkasını biliyor musun?”²⁸¹ şeklinde daha birçok ayette sabırlı olmak tavsiye edilmektedir. Aynı zamanda peygamberler içerisinde sabır ve tahammülün sembolü olarak Hz. Eyyûb (a.s.) peygamber bilinir. Hz. Eyyûb (a.s.), başına gelen sıkıntılara karşı asla kırgınlık göstermemiş, uzun süre sabır ve metanet göstermiş, hastalıklara birer halis ibadet, Allah’ın bir hediyesi nazarıyla bakmış, sabır içinde şükretmiştir.²⁸² Başına gelen felaketleri büyük bir teslimiyetle karşılamıştır, Allah’ı zikre ve tespih etmeye devam etmiş ve Allah’tan gelen her şeye rıza göstermiştir. Darlık zamanında da bollukta olduğu günler gibi sâlih, hasta ve muhtaç kullar için örnek bir hayat yaşamış ve güzel bir örnek olmuştur. Bedenindeki dayanılmaz dert ve acılara karşı gösterdiği sabır, tahammül, tevekkül ve Cenâb-ı Hakk’a yaptığı niyaz ve dualardan sonra şifa bulmuştur. Bu sabrından dolayı, sabır timsali olarak zikredilmiştir.

Mesnevî’de yer alan “Ceylan Yavrusu ve Eşekler”²⁸³ hikâyesinde ceylanın yabancı bir ortamda yaşadığı zorluklar ve bu zorluklara karşı gösterdiği sabır

²⁷⁷ Temur, 279.

²⁷⁸ Halil İbrahim Kahraman, “Cahiliye’den İslâm’a Sabır Kavramı”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(10), 2019, 89.

²⁷⁹ Karaman, Âl-i İmrân 3/120, C. I, 658.

²⁸⁰ Karaman, Âl-i İmrân 3/200, C. I, 738.

²⁸¹ Karaman, Meryem 19/65, C. V, 139.

²⁸² Abdulvahap Yıldız, “Hz. Eyyûb’ün (a.s.) Hastalıklar Karşısındaki Sabrı ve Manevî Hastalıklarımız”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36(36), 2016, 135.

²⁸³ Karaismailoğlu, 618.

anlatılmaktadır. Ceylan kendi memleketinden alınıp ineklerin, eşeklerin olduğu bir ahıra kapatılır. Ceylan bu duruma çok üzülür ama yapacak bir şeyi yoktur. Ceylan, eşekler ve ineklerle arkadaş olmak ister, ancak onlar ceylanla alay eder ve kesinlikle onu aralarına almazlar. Hatta bir ara aslana yem olarak vermeyi planlarlar. Ceylan ise kendine yapılan zulümlere sabretmektedir. *Mesnevî*'de anlatıldığı gibi sabretmek büyük bir erdemdir ve sabırlı davranmak sonrasında kişiye huzur ve mutluluk getirmektedir. Sabırlı davranmak diğer değerler gibi kişiyi yücelten bir değerdir denilebilir. Sabırlı olan kişi Allah (c.c.) ile arasındaki bağı daha da kuvvetlendirmektedir.

2.3.1.21. Saygı

Saygı, üstünlük, yaşlılık ve kutsallık gibi kavramları da içerisinde bulunduran bir değerdir. Herhangi bir kimseye veya bir şeye karşı dikkatli ve özenli davranma, hürmet gösterme olarak ifade edilmektedir.²⁸⁴ Kur'an-ı Kerim'de saygı ile ilgili ayetler genellikle Hz. Âdem (a.s.) ve O'na itaat etmek istemeyen şeytan arasında geçmektedir. Hz. Âdem (a.s.) ilk yaratıldığında ona saygı ile secde edilmesi melek ve şeytana emredilmiştir. Melekler secde etmeyi kabul ederken şeytan kibri yüzünden saygısızlık etmiş ve secde etmeyeceğini belirtmiştir. "Meleklerle, 'Âdem'e secde edin' dediğimizde İblis dışındakiler derhal secde ettiler; o direndi, büyüklendi ve kâfirlerden oldu."²⁸⁵, "And olsun, sizi yarattık; sonra size şekil verdik; sonra da meleklerle, 'Âdem'e secde edin!' diye emrettik. İblisin dışındakiler secde ettiler. O secde edenler arasında yer almadı."²⁸⁶ ve "Hani Rabbin meleklerle demişti ki; 'Ben şekillenebilir balçıktan yapılma kuru bir çamurdan bir insan yaratacağım' demişti."²⁸⁷ şeklinde birçok ayette şeytanın yapmış olduğu saygısızlık vurgulanmaktadır. Melekler Hz. Âdem'e (a.s.) saygı ile secde ederek Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmışlardır. Bu kıssa ile Yüce Allah (c.c.), hem kendisine hem de yarattıklarına karşı saygılı olmayı tüm kullarına emretmektedir. Hz. Muhammed de (sav.) insanlara karşı saygılı davranır, onların düşüncelerine saygı gösterirdi. Farklı inanışlara sahip kişilere saygı göstermiştir ve kesinlikle onlara inançlarından, fikirlerinden dolayı saygısızlık yapmamıştır. Bir karar almadan önce istişare yaparak arkadaşlarının da o konu hakkındaki düşüncelerini öğrenip bu

²⁸⁴ Ali Püsküllüoğlu, *Çağdaş Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2017, 286.

²⁸⁵ Karaman, Bakara, 2/34, C. I, 100.

²⁸⁶ Karaman, A'râf, 7/11, C. II, 504.

²⁸⁷ Karaman, Hicr, 15/28, C. III, 348.

düşüncelere değer vermiş ve saygı göstermiştir. İslâmî örneklerin yanı sıra masallarda da saygı değeri ele alınmıştır. Beydeba'nın eserinden bir örnek şöyledir:

Kelile ve Dimne adlı eserde yer alan hikâyede iki deniz kuşunun başından geçen kötü bir olay anlatılmaktadır.²⁸⁸ Hikâyenin başında dişi kuş, erkek kuşa bir türlü fikrini benimsetememiştir. Hâlbuki haklı olan ve mantıklı kararı alan dişi kuştur. Geç de olsa erkek kuş, dişi kuşun haklı olduğunu anlamıştır. Bunun üzerine yanlış kararı yüzünden bir dalgayla yumurtasını alan deniz perisinden yumurtasını geri ister. Ancak bu sandığı kadar kolay olmadığından dolayı yalnız gitmek yerine arkadaşlarından da yardım istemiştir. Denizperisi de karşısında kalabalık bir kuş grubu görünce ve yaptıklarının yanlış olduğunu anlayınca deniz kuşu ile barış kararı alır. Hikâyede de anlatıldığı gibi fikirlere saygı göstermek ve karşı tarafa saygılı davranmak olayların problemsiz bitmesini sağlamaktadır. Eğer karşı taraf dinlenmezse hikâyenin başında anlatıldığı gibi yanlış anlaşılmalarda oluşmaktadır ve düşüncelere saygı gösterilmediği için gergin ortam meydana gelmektedir. Bütün bu olumsuzlukların önüne geçmek için karşı tarafın düşüncelerini benimsemek yerine sadece saygı göstermek yeterli olmaktadır.

2.3.1.22. Sorumluluk

Sorumluluk, bir kimsenin yapmakla yükümlü olduğu işleri en güzel şekilde yapma durumu olarak ifade edilmektedir.²⁸⁹ Aynı zamanda sorumluluk, kişinin yapması gereken işleri zamanında yerine getirmesi olarak ifade edilmektedir.²⁹⁰ Sorumlu bir bireyde bulunması gereken özellikler şunlardır:

- a) Toplum içerisinde sahip olduğu rolleri ve bu rollerin beraberinde getirmiş olduğu görevleri hür bir şekilde üstlenebilmek,
- b) Olaylar karşısında sağlıklı düşünmek ve bu yönde kararlar almak,
- c) Yapmış olduğu davranışın hem yasal bakımdan hem de ahlaki bakımdan uygun olduğunu bilmek,
- d) Yapması gereken davranışı yerine getirmediği durumda oluşacak olumlu-olumsuz sonuçları üstlenebilmek,

²⁸⁸ Koca, 107.

²⁸⁹ Püsküllüoğlu, 301.

²⁹⁰ Adem Sezer, "Öğretmenlerin Sorumluluk Değeri Algılarının İncelenmesi", *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 2017, 128.

- e) Güvenilir olmak.²⁹¹ Sorumluluk ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların yanı sıra millî şair Mehmet Akif Ersoy da şiirlerinde bu değere yer vermiştir.

Mehmet Akif sadece kültürel anlamda düşük seviyede olan bireylerin değil, bireylerle birlikte devlet idarecilerinin de üzerine düşen önemli sorumluluklar olduğunu vurgulamıştır ve bu sorumlulukları yerine getirmek için var güçleri ile çalışmaları gerektiğini belirtmiştir.

“Ey cema’at, yeter Allah için olsun, uyanın
Sesi pek müdhiş, öter sonra kulaklarda çanın”²⁹²

Şair, bu mısralarda devlet yöneticileri üzerinden vatandaşın da sorumluluk duygularını uyandırmaya çalışmıştır.

Kelile ve Dimne’de sorumluluk değerine “Üç Balık”²⁹³ hikâyesinde yer verilmiştir. Hikâyede gölde yaşayan üç balık ve o üç balığın başından geçen tehlikeli olaylar anlatılmaktadır. Hikâyeye göre üç balıktan ikisi akıllı, mantıklı kararlar alabilen balıklarken biri aklını kullanamayan, bu nedenle de başını sürekli derde sokan bir balıktır. Hikâyenin sonunda aklını kullanıp sorumluluğunu yerine getiren balıklar canını kurtarmış, ancak sorumsuz olanlar ne yazık ki hatalarının bedelini canıyla ödemiştir. Hikâyede anlatıldığı gibi sorumluluk sahibi olan kişiler, yapacakları işi zamanında hallederler ve böylece sıkıntı yaşamazlar. Günlük hayatta da kişiler düzenli bir şekilde işlerini halledebilmeleri için sorumluluklarını yerine getirmelidirler. Bu sayede kişiler yaptığı işlerde daha başarılı olurlar. “Kesinlikle, hiç kimse bir başkasının sorumluluğunu yüklenmez.”²⁹⁴ ayeti de kişisel sorumluluktan bahsetmekte ve sorumluluk sahibi olunması gerektiğinin üzerinde durmaktadır.

2.3.1.23. Sözünde Durmak

Sözünde durmak, söz verdiğinde o sözü yerine getirmek, söylediğini yapmak anlamlarına gelmektedir.²⁹⁵ Ahde vefa tabiri Türkçe olmamakla birlikte aynı anlamın

²⁹¹ Erol Şahan, (2011). *İlköğretim 5. ve 8. Sınıf Ders Programlarındaki Sorumluluk Eğitime Dönük Kazanımların Gerçekleşme Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

²⁹² Köç, 129.

²⁹³ Koca, 93.

²⁹⁴ Karaman, Necm, 53/38, C. V, 265.

²⁹⁵ Püsküllüoğlu, 305.

karşılığıdır. Aynı zamanda yemin etmek, ant aynı anlamı taşımaktadır. Yüce Allah (c.c.) sözünde durmanın önemini ayetlerde vurgulayarak kullarına verilen sözleri yerine getirmelerini emretmiştir. “Rüştüne erişinceye kadar yetimin malına, güzel bir niyetle olmadıkça yaklaşmayın. Ahde vefa gösterin; çünkü ahid sorumluluk doğurur.”²⁹⁶ Ayetin yanı sıra Peygamber Efendimiz de bir hadisinde sözünde durmanın önemine vurgu yapmıştır. “Ebû Hüreyre’den (r.a) rivayet edildiğine göre Hz. Muhammed (sav.) şöyle buyurdu: “Münâfığın alâmeti üçtür:

Konuşunca yalan söyler.

Söz verince sözünde durmaz.

Kendisine bir şey emanet edilince hıyanet eder.”²⁹⁷ Hadiste de vurgulandığı gibi sözünde durmak, tam anlamıyla iman etmenin alametidir. Eğer bunun tam tersi söz konusu olursa münafıklık ortaya çıkar.

Kelile ve Dimne adlı eserde aslan ve dostlarını anlatan bir hikâyeye yer verilmiştir.²⁹⁸ Hikâyenin başlarında farklı değerler ele alınmıştır, devamında ise sözünde durma değeri vurgulanmıştır. Hikâyenin değeri aktaran kısmında aslan ve dostları aç kalmaya başlar ve bu durumdan rahatsız olan aslanın dostları kurnazca bir fikir düşünürler. Bu fikirleri de aslanın deveyi yemesini sağlamak fikridir. Bu durumu aslana anlatırlar, ancak aslan kesinlikle kararından dönmez. Söz verdiğini ve sözünde durması gerektiğini vurgulayarak okuyucuya sözünde durmanın önemini aktarmaktadır. Masalda anlatıldığı gibi aslan vermiş olduğu sözün arkasında durmuştur ve böylece diğer hayvanlara da örnek olmuştur. Sözünde duran kişi aynı zamanda güvenilir kişidir. Verdiği sözleri yerine getirerek karşı tarafın güvenini kazanır. Böylece kişi toplum içerisindeki saygınlığının devamını ve toplumun güvenini kazanabilmek için sözünü tutmalıdır, kimseyi yüz üstü bırakmamalıdır. Atasözlerinde de sözünde durmanın önemine vurgu yapılmaktadır. Örneğin: “Er olan sözünde durur.”²⁹⁹ ve “Söz verme verdinse dönme.”³⁰⁰ gibi birçok atasözünde söz verilince o sözün yerine getirilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Sözün namus olduğu ve ağızdan bir kere çıkan sözün

²⁹⁶ Karaman, İsrâ, 17/34, C. III, 476.

²⁹⁷ Buhârî, İmân 24, Şehâdât 28, Vesâyâ 8, Edeb 69; Müslim, İmân 107-108.

²⁹⁸ Koca, 103.

²⁹⁹ Sabahattin Özafşar, *Atasözleri Sözlüğü*, Ema Kitap Yayıncılık, İstanbul 2018, 58.

³⁰⁰ Özafşar, 117.

mutlaka yerine getirilmesi gerektiği ele alınarak bu konunun hassasiyeti atalarımız tarafından dile getirilmiştir.

Kelile ve Dimne’de yer alan bir diğer hikâye “Kedi ile Fare”³⁰¹ sözünde durmanın önemini okuyucuya aktarmaktadır. Kedi ve farenin hikâyesinde birbirine düşman olarak bilinen bu hayvanların aslında ne kadar iyi dost olabileceği ve birbirlerine verdikleri sözü tutmalarının onları daha da yakın dost yaptığı vurgulanmıştır. Kedi avcının tuzağına düşer ve fare buna ilk başta çok sevinir. Ancak daha sonra fareyi yemek için oraya toplanan diğer düşmanları görünce fare, aklını kullanarak kedi ile işbirliği yapar. Kediye düştüğü tuzaktan kurtaracağını söyler, ancak bunun karşılığı olarak nankörlük değil iyi davranış beklediğini belirtir. Bunun üzerine kedi, fareye söz verir ve fare kedinin içinde bulunduğu ağları kemirmeye başlar. Kemirdiği ağlar açıldıktan sonra kedi, avcının elinden kurtulur ve fareyi de diğer hayvanların elinden kurtarıp oradan uzaklaşırlar. Bu olaydan sonra fare ve kedi birbirlerine verdikleri sözü tuttukları için aralarındaki güven sağlamlaşır ve mükemmel dostluğun temelleri atılmış olur.

2.3.1.24. Vatanseverlik

Vatanseverlik, vatanını sevme, vatani için her türlü fedakârlığı yapma anlamlarına gelmektedir. Ayrıca vatani için düşmanlara karşı savaşma, topraklarını koruma ve bunu yaparken milletini düşünerek hareket etme olarak tanımlanmaktadır.³⁰² Bu tanımın eksik kalmaması için, ilimde, fende ve ahlâkta ülkesini ileriye taşıması konusunda çalışmalarda bulunmak tabiri de tanıma eklenmelidir. Hz. Muhammed (sav.), Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarında vatanseverliğini ortaya koymuş ve savaşları iyi bir şekilde yönetmiştir. Bedir Savaşı’ndaki galibiyetin ardından Uhud Savaşı’nda savaş tecrübelerini askerlerine anlatmış, ancak askerlerin aceleci davranışları savaşın seyrini değiştirmiştir. Hendek Savaşı’nda ise savaşla ilgili istişare yapılmış ve bunun sonucunda Selmân-ı Farisî’nin önerileri ile hendek kazılması kararı alınmıştır. Bütün bu savaşlarda vatanını kurtarmak ve vatani için varını yoğunu ortaya koyan kişiler vatanseverliği yaşayarak tüm insanlığa örnek olmuşlardır. Vatanseverlik hakkında millî şair Mehmet Akif Ersoy da görüşlerini şiirleri ile dile getirmiştir. Mehmet Akif için

³⁰¹ Koca, 221.

³⁰² Ünlü, 353.

kendisi için kıymetli bir yere sahip olan vatanseverlik değerini *Safahat*’ta ve İstiklâl Marşı’nda aktarmıştır.

“Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı”

Mehmet Akif’e göre, bütün bireyler, vatanına sahip çıkmalı, o benim demeli, onun derdiyle hemhal olmalı ve onun bekası için gayret etmelidir. Düşman bir “cehennem olarak” gelse de can vatana siper edilmelidir.

Şaire göre herkes yaşadığı vatani her ne şartta olursa olsun savunmak, korumak ve onu daha ileriye götürmekle mükelleftir. Bu her vatandaşın üzerine düşen asli görevlerden birisidir.

“Sahipsiz olan memleketin batması haktır;
Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır”

İstiklal şairimiz, şiirlerinde memleketin içinde bulunduğu durumla alakalı bütün fertleri uyarmış, bu durumun ehemmiyeti konusunda herkesi bilinçlendirmek istemiş ve gerekirse vatanın birliği, bütünlüğü ve bekası için ölümün bile göze alınması gerektiğini önemle vurgulamıştır.³⁰³

Vatanseverlik ile ilgili en anlamlı örnek Mevlânâ’nın *Mesnevî*’sinde geçmektedir. *Mesnevî*’de yer alan “Balıklar”³⁰⁴ hikâyesinde üç balığın avcılarla yaşadığı sıkıntılı süreç anlatılmaktadır. Üç balıktan ikisi aklını kullanıp avcılarının elinden kurtulmayı başarırken, diğer balık onlara uymayıp kendi bildiğini okuyarak avlanmıştır. Bilge balıklardan biri yaşadığı denizi tehlike geçene kadar terk etme kararı alır, ancak vatanına kesinlikle döneceğini belirtir. Cahil olan balık ise vatanını çok sevdiğini, bırakıp bir yere gitmeyeceğini söyler. Bilge balık da vatanını çok sevdiğini, ancak tehlike de olduğu için kısa süreliğine emniyet amaçlı başka denize gittiğini söyler. Bilge balık böylece avcının elinden kurtulur. Diğer bilge balık ölü taklidi yaparak avcıdan kurtulur. İnatçı olan cahil balık ise avcının elinde can verir. Hikâyede de belirtildiği gibi vatanseverlik sadece savunmasız bir biçimde vatani korumakla olmaz. Eğer vatanseverlik söz konusu ise akıl da bu işin içine dâhil edilmeli ve karşı tarafın davranışlarına göre hareket edilmelidir. Üç balık da vatanını çok sevmekte, ancak cahil olan balık aklını kullanıp vatanını kurtarmak yerine inatçılık edip canından olmuştur.

³⁰³ Köç, 109.

³⁰⁴ Koca, 93.

Bu durumda vatanseverlik tek boyutlu bir değer olmayıp aslında bütün değerleri içerisine alan temel değerdir denilebilir. Yani vatanını seven kişi, sorumluluk sahibi, sabırlı, saygılı ve çalışkan olur. Vatanseverlik sadece sözde değil aynı zamanda bütün değerleri davranışlara yansıtarak gösterilmektedir. “Ana gibi yar vatan gibi diyar olmaz.”³⁰⁵ ve “Bülbülü altın kafese koymuşlar, ille de vatanım demiş.”³⁰⁶ atasözleri vatanseverliğin önemine vurgu yaparak kişi için vatanının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

2.3.1.25. Yardımlaşma

Yardımlaşma, ihtiyaç duyulduğu durumlarda bireylerin birbirlerine destek olması, yardımlaşmak işi, birbirine yardım etme olarak tanımlanmaktadır.³⁰⁷ Yardımlaşmanın kıymetli bir hâle gelebilmesi için bu eylemin çıkar ilişkisinin dışında tutulması gerekmektedir. Karşı taraftan herhangi bir karşılık beklemeeksizin yapılan yardımlar yardımlaşma değerinin tam karşılığıdır denilebilir. Yardımlaşma bir kişinin vazgeçilmez ihtiyaçları arasındadır ve birey doğduğu andan itibaren yaşamının her anında yardımlaşmaya ihtiyaç duymaktadır. O nedenle kişiler ihtiyaçlarını ancak başkalarının yardımıyla karşılamaktadır. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez. Onu düşman eline bırakmaz. Her kim Müslüman kardeşinin bir ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir. Her kim bir Müslümanın bir sıkıntısını giderirse Allah da onun kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntısını giderir. Her kim dünyada, bir Müslümanın (ayıbını) örterse Allah da kıyamet günü onun (ayıbını) örter."³⁰⁸ Yüce Allah (c.c.) “İyilik ve takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının”³⁰⁹ buyurmaktadır. Bir başka ayette de “Herkesin yüzünü ona doğru çevirdiği bir yönü vardır. Öyleyse hayırlarda yarışın. Nerede olursanız olun, Allah sizin hepinizi bir araya getirecektir. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir.”³¹⁰ buyurarak Müslümanları insanlığa faydalı olacak işlerde yarışmaya

³⁰⁵ Özafşar, 17.

³⁰⁶ Özafşar, 28.

³⁰⁷ Ünlü, 362.

³⁰⁸ Müslim, Birr, 58.

³⁰⁹ Karaman, Mâide, 5/2, C. II, 202.

³¹⁰ Karaman, Bakara, 2/148, C. I, 235.

çağırılmaktadır. Ayetlerde de görüldüğü gibi İslâm, paylaşma ve yardımlaşma duygusunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Fabllarda da yardımlaşmaya yer verilmiştir.

Aynı dönemin yazarları olan Aisopos ve La Fontaine, masallarında yardımlaşma değerine yer vermiştir. *Aisopos Masalları* 'nda yer alan “Engerek ile Su Yılanı”³¹¹ ve *La Fontaine Masalları* 'nda yer alan “Maymunla Yunus Balığı”³¹² yardımlaşma değerinin örnekleridir. “Engerek ile Su Yılanı” masalında iki yılan birbiriyle kavga etmiştir. Kurbağalarda bir yılanın tarafını tutmuş ve kavgada ona yardım edeceğini söylemiştir. Kavga başlamıştır. Kurbağalar kavgada yapacak bir şey bulamayınca bağırarak taraflarını desteklemişlerdir. Yılan diğer yılanı yenmiş, ancak kurbağaların desteğini yetersiz bulduğu için ona kızmıştır. Kurbağalar daha güçsüz oldukları için sadece yılanı sözleriyle desteklemiş ve yılanı psikolojik olarak yardım etmiştir. Yılan başta bu duruma kızsada masalda görüldüğü gibi yardımlaşma sadece maddi değil manevi olarak da yapılmaktadır. Kurbağalar sözlü olarak yılanlara destek vermiş, onlara manevi açıdan yardımcı olmuşlardır. Günlük hayatta yardımlaşma sadece para ile değil masaldaki gibi manevi şekilde de olmaktadır. Bundan ötürü kişiler birbirlerine ellerinden geldiği kadar yardım ederek her zaman birbirlerinin manevi destekçileri olmalıdır. “Nerede birlik, orada dirlik.”³¹³ ve “Birlikten kuvvet doğar.”³¹⁴ gibi atasözleri yardımlaşmanın bireysel ve toplumsal faydasına dikkat çekmektedir.

La Fontaine Masalları 'nda yer alan “Maymunla Yunus Balığı”³¹⁵ masalında ise yunus balığının diğer hayvanlara yaptığı yardımlar anlatılmaktadır. Bir gün karşısına bir maymun çıkar ve onu sudan alıp sırtında taşıyarak karaya götürür. Maymun bu durumdan çok memnun olur ve yunus balığı ile konuşmak ister. Yunus balığına kendisinin kim olduğunu söyler. Yunus balığı maymunun üstün bir hayvan olduğunu öğrenir, ancak bu yunus balığı için pek önemli değildir, çünkü o diğer hayvanlara yardım etmeyi çok sevmektedir. Masalda görüldüğü gibi yardımlaşma karşılıksız ve kişi ayırt etmeksizin herkese karşı yapılan bir eylemdir. Menfaat gözetilerek karşı tarafa yardım edilirse bu yardım etmekten daha ziyade bencillik yapmaktır. Yardımlaşma,

³¹¹ Ataç, 80.

³¹² Hikmet, 85.

³¹³ Özdemir, 59.

³¹⁴ Özafşar, 33.

³¹⁵ Hikmet, 85.

menfaatten, bencillikten ve kibirden arınık bir değerdir. Çıkar ilişkisi gözetmeksizin yapılması gereken bir eylemdir.

Beydeba da *Kelile ve Dimne* adlı eserinde yardımlaşma değerini ele almıştır. Aslında ele alınan bu hikâyede birçok değer bir arada verilmiştir. Hikâye, avcı tarafından hazırlanan tuzağa düşen güvercin topluluğundan bahsetmektedir.³¹⁶ Güvercinler ağa takılınca ilk önce ne yapacaklarını şaşırırlar, ancak daha sonra düşünerek ve birbirlerinin fikirlerini tartışarak bir sonuca varırlar. Birlikten kuvvet doğar anlayışıyla bütün güvercinler birbirlerine yardım ederek kanatlarını çırpırlar ve tuzaktan kurtulmaya çalışırlar. Birbirlerine yardım etmeleri ve birlikten kuvvet doğar inancı ile hareket etmeleri hikâyede vurgulanan temel noktadır. Okuyucuya yardımlaşmanın önemi anlamlı bir şekilde aktarılmıştır. Atalarımız “Bir elin nesi var iki elin sesi var.”³¹⁷ sözünü söyleyerek yardımlaşmanın önemine vurgu yapmışlardır. Bu atasözü tam manasıyla anlatılan masalın özeti şeklindedir. Güvercinlerin birbirine yardım etmesi ile ağlardan kurtulması, yardımlaşmanın işaretidir.

Mesnevî’de yer alan “Fare ve Devenin Hikâyesi”³¹⁸ adlı eserde bu ikisi arasında yaşanan olayda kibirli olmanın yanlış bir davranış olduğu, yardımlaşmanın ise değerli bir eylem olduğu anlatılmaktadır. Fare, devenin sırtında gittiği için kendini deveden daha üstün hisseder. Bu durumun farkına varan deve, fareyi sırtından indirir ve onun önder olduğunu, karşılarna çıkan sudan önce farenin geçmesi gerektiğini söyler. Bir zaman sonra deve, farenin pişmanlığının farkına varıp onu tekrar sırtına alır ve onun sudan geçmesine yardımcı olur. Başlarda yardıma ihtiyacı olmadığını kanıtlamaya çalışan fare sonradan yanlış bir düşünce içerisinde olduğunu anlar ve yardıma muhtaç olduğunu deveye hissettirir. Devenin affedip ona yardım etmesi de aslında değerlerin insanı yücelttiğine ve iyi bir insan yaptığına işaret etmektedir.

³¹⁶ Koca, 142.

³¹⁷ Özafşar, 35.

³¹⁸ Karaismailoğlu, 284.

2.3.2. Değer Karşıtı Kavramlar

2.3.2.1. Açgözlülük

Açgözlülük, kanaatli olmak değerinin karşıtı olarak ele alınmaktadır. Elinde olan maddi ve manevi bütün varlığıyla şükretmek yerine her zaman daha iyisini istemek ve elinde olanı da beğenmemek açgözlülük olarak tanımlanmaktadır.³¹⁹ Yüce Allah (c.c.) ayetlerinde kanaatli olunmasını, açgözlülüğten kaçınılmasını kullarına emretmiştir. Ayette şöyle buyrulmuştur: “And olsun ki mallarınız ve canlarınız konusunda denemeden geçirilirsiniz; şüphesiz sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah'a ortak koşanlardan birçok üzücü şey işitirsiniz. Eğer sabreder ve sakınırsanız bilin ki bu size gereken davranışlardır.”³²⁰ Ayette mal-mülk konusunda açgözlü olmanın ya da cimrilik yapmanın kula yakışmayacağını bunun yerine hem olana şükretmenin hem de Allah (c.c.) yolunda harcamanın O'nun rızasını kazandıracağını vurgulamaktadır. İslâm Peygamberi, Ebû Saîd Sa'd İbn Sinân el Hudrî'den rivayet edildiği üzere şöyle buyurmuştur: “Yanımda mal olsaydı sizden esirgemezdim, kim istemekten çekinir iffetli davranırsa Allah onun iffetini artırır, kim tokgözlü olmak isterse Allah onu başkalarına muhtaç olmaktan kurtarır, kim sabretmeye gayret ederse Allah ona sabır verir, hiçbir kimseye sabırdan daha geniş ve hayırlı bir şey verilmemiştir.”³²¹ Hadiste birçok değere vurgu yapıldığı gibi konu ile ilgili tok gözlülük özellikle ele alınmaktadır. Tok gözlü olan kişinin kazancında bereket görülür ancak bunun tam tersi olan açgözlülükte ise maddi ve manevi açıdan kayıplar ortaya çıkar. Ayrıca, İslâm Peygamberi, Ebu Hüreyre'den rivayet edildiği üzere, “Veren el alan elden daha üstün ve hayırlıdır. İnfak ederken geçimini üstlendiğin kimselerden başla. Sadakanın hayırlısı ihtiyaç fazlası maldan verilendir veya fakiri bolluğa kavuşturacak olandır. Kim istemekten sakınırsa Allah onu kimseye muhtaç etmez. Kim de tok gözlü olup kanaat ederse Allah onu başkasına muhtaç etmeyerek zengin kılar.”³²² buyurmuştur. Rivayetlerde anlatıldığı gibi kanaatli ve tok gözlü olmak Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmada önemli etkenlerdir. Böyle olan kişiler maddi ve manevi açıdan bolluğa ulaşan kişilerdir.

³¹⁹ Doğan, 7.

³²⁰ Karaman, Âli İmran, 3/186, C. I, 730.

³²¹ Buhârî, Zekat 50; Müslim, Zekat 126.

³²² Buhari, Zekat 18, Müslim, Zekat 94.

Değerler ile ilgili fabl türünde birçok örnek olduğu gibi değerler karşıtı kavramlar içinde ele alınan eserlerde birçok örnekle karşılaşmaktadır. Açgözlülükle ilgili örnekler şunlardır:

Şeyhî'nin *Harnâme* adlı eseri açgözlülük kavramını anlatan önemli örneklerden biridir.³²³ *Harnâme* diğer fabl türündeki eserlere nispeten daha kısa olmasına rağmen kanaatli olmak değerinin önemini okuyucuya aktarmaktadır. *Harnâme*'de eşek ve öküzün hikâyesi anlatılmaktadır. Eşek, öküzün daha rahat yaşadığını düşünerek kendi hayatından şikâyet etmeye ve öküz gibi olmaya çalışır. Ancak bu durum eşeği isyana sürüklemekte ve açgözlü bir hâle getirmektedir. Eşek de hâlimden memnun olmadığını bilge bir eşeğe anlatır ve onun nasihatlerini kulak ardı eder. Hâl böyle olunca eşek kanaat etmemesi ve açgözlü olmasının cezasını kuyruğu ve kulağını kaybederek öder. Eğer eşek hâline şükretseydi ve kendiyle barışık olsaydı organlarını kaybetmeyecek ve daha mutlu bir hayata sahip olacaktır. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere kanaatli olmak değeri ile kişi hayatına da olumlu anlamlar yükleyip şükür sahibi olmaktadır. Bu da hayatın güzellikleriyle karşılaşılmasını, olumsuzluklara karşı daha dirençli olunmasını sağlamaktadır. Ancak masaldaki gibi açgözlülük yapmak ve elinde olanla yetinmeyip her zaman daha iyisini istemek ve bunu hırsa dönüştürmek elinde olanları da kaybetmeye sebep olmaktadır. O nedenle kişi, her zaman elinde var olana şükretmelidir ve açgözlülük yapmamalıdır. “Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur.”³²⁴ ve “Gözü tanede olan kuşun ayağı tuzaktan kurtulmaz.”³²⁵ atasözleri açgözlü olmanın kötü bir davranış olduğunu vurgulayarak açgözlü olunduğunda kişinin başına gelecek durumlardan bahsetmektedir.

Aisopos Masalları 'nda yer alan “Et Taşıyan Köpek”³²⁶ masalında köpeğin yaptığı açgözlülük anlatılmaktadır. Köpek kendi etini ırmaktan geçirirken, etle giden bir köpek daha var sanıp kendi etinden olmuştur. Eğer kanaatli olup kendi etiyle yetinse karnı doyuracaktır. Ancak açgözlü olmanın cezasını aç kalarak ödemiştir.

La Fontaine Masalları 'nda yer alan “Altın Yumurtlayan Tavuk”³²⁷ masalında tavuğun sahibinin açgözlülüğü ele alınmaktadır. Aslında herkes tarafından bilinen bir

³²³ Özdemir, 10-77.

³²⁴ Selçuk, 49.

³²⁵ Benekçi, 67.

³²⁶ Ataç, 119.

³²⁷ Hikmet, 109.

masaldır, altın yumurtlayan tavuğu sahibi sabırsızlık yaparak kesmek ister. Çünkü içindeki altınları sabredip beklemektense birden bütün altınlara sahip olmanın daha güzel olacağını düşünür. Tavuğun sahibi tavuğu alır ve keser. Ancak tavuğun içinden yumurta çıkmaz çünkü o ancak hayattayken bu altını çıkarabiliyordur. Masalın sonunda açgözlü adam hem altınlardan hem de tavuktan olmuştur. Burada okuyucuya kanaatli olmanın önemi bir kez daha anlatılmaktadır. “Gözü doymamak”³²⁸ deyiimi açgözlü olmaya işaret etmektedir ve masallarda görüldüğü gibi açgözlü olmaktansa kanaatkâr olmanın önemi vurgulanarak, kişiler de kanaatkâr olmaya yönlendirilmektedir.

2.3.2.2. Adaletsizlik

Bu kavram hakka ve hukuka aykırı davranış, adaletsiz olma durumu anlamlarına gelmektedir. Kısaca adalet değerinin tam tersi olan bir durumdur denilebilir. Kur'an-ı Kerim'de adaletsizlik yapmanın Allah'ın (c.c.) hoşnut olmayacağı bir eylem olduğu vurgulanmaktadır. “Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”³²⁹ Bunun yanı sıra “Rüşvet kapıdan girince adalet pencereden kaçar.”³³⁰ atasözü ile de rüşvetin olduğu yerde adaletsizliğin baş göstereceği belirtilmiştir.

Aisopos Masalları 'nda adalet değerinin karşıtı olan adaletsizlik “Çoban ile Yaban Keçileri”³³¹ ve “Aslan, Eşek ve Tilki”³³² masalları ile okuyucuya aktarılmaktadır. “Çoban ile Yaban Keçileri” masalında çobanın keçilerine karşı adaletsizliği anlatılır. Çoban kendi sürüsüne karışan yaban keçilerine çok iyi davranır. Kendi keçilerinden ayırmaz ve hepsine çok iyi bakar. Ancak bir zaman sonra çoban kendi keçilerindense yaban keçilerini daha üstte tutar. Bu adaletsizliği hisseden yaban keçileri sürüyü terk eder. Çobanın adaletsiz davranışı elinde var olanları da kaybetmesine sebep olur. Ayrıca “Aslan, Eşek ve Tilki” masalında da açgözlü ve adaletsiz bir aslan anlatılmaktadır. Aslan, diğer hayvanlarla avladıkları avı pay ederken ve ettirirken adil bir dağılım

³²⁸ Özdemir, 71.

³²⁹ Karaman, Mâide, 5/8, C. II, 218.

³³⁰ Özafşar, 110.

³³¹ Ataç, 20.

³³² Ataç, 136.

yapmaz. Avların çoğunu kendi alır. Açgözlülüğü onu adaletsiz karar almaya yönlendirmiştir.

Her iki masalda da anlatıldığı gibi adaletsizlik yapan çoban ve aslan bu davranışları ile doğru karar alamamışlardır. Çobanın yaptığı taraf tutma ve bunun sonucunda adaletsiz davranması sürüsü tarafından hoş karşılanmamıştır. Aynı zamanda aslanın yapmış olduğu adaletsiz paylaşım toplumsal açıdan kabul görmeyen bir durumdur. Bu sebeple kişi bir konu hakkında karar aldığı zaman adalete başvurulmalıdır ve adaletsiz karar almamaya özen göstermelidir. Böyle davranarak toplumsal huzurun da sağlanmasına vesile olunmalıdır.

2.3.2.3. Aldatma

Aldatmak, güvenilirlik değerinin karşıtı olarak ele alınmaktadır. Beklenmedik bir davranışla yanıltmak veya birine verilen sözü tutmamak anlamlarına gelmektedir.³³³ Aldatma eylemi karşıdakinin güvenini sarsan ve kişinin toplumsal açıdan da ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen bir kavramdır. Yüce Allah (c.c.) ayetlerinde aldatma ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. “Münafıklar, Allah'a oyun etmeye kalkışıyorlar. Hâlbuki Allah onların oyunlarını kendi başlarına çevirmektedir. Onlar, namaza kalktıklarında üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah'ı da pek az hatıra getirirler.”³³⁴, “Ey insanlar! Rabbinize saygısızlıktan sakının; hiçbir babanın evladından fayda göremeyeceği; evladında babasından hiçbir yarar sağlayamayacağı günden korkun! Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın; o, yoldan çıkarıcı şeytan da Allah hakkında sizi kandırmasın.”³³⁵ Ayetlerde görüldüğü üzere şeytan ve münafıklara vurgu yapılarak aldatmanın kullara yakışmayacağı ele alınmaktadır. Atasözlerinde de aldanmak ve aldatmanın kişiyi yanlış davranışlara sürükleyeceği vurgulanmaktadır. Örneğin; “Ucuz alan pahalı alır (pahalı alan aldanmaz).”³³⁶ Atasözünde de belirtildiği gibi aldanmak, aldatmak kişiyi yanlış sürüklemektedir. Bu kavrama fabl türündeki eserlerde de yer verilmiştir.

³³³ Doğan, 20.

³³⁴ Karaman, Nisâ, 4/142, C. II, 164.

³³⁵ Karaman, Lokmân 31/33, C. IV, 342.

³³⁶ Özdemir, 88.

Kıssadan Hisse adlı eserde Ahmet Mithat Efendi aslında herkes tarafından bilinen bir masalı ele alarak aldatmanın kötü bir davranış olduğunu vurgulamıştır. “Kurtlar ile Kuzular”³³⁷ hikâyesinde kurtlar, kuzuları kandırıp etkileyici sözler söyleyerek aldatırlar ve kuzuları koruyan köpekleri de kötüleyerek kendileri için uygun ortamı ayarlarlar. Böylece kuzuları kandırmışlardır. Hikâyede görüldüğü gibi yalan söyleyerek karşı tarafı aldatmak kişiye ve çevresine zarar verir. Doğru sözlü olmak ve doğruluğu her davranışa yansıtmak kişiyi güvenilir kılar. Böylece toplumda güven ortamı oluşur ve toplum daha sağlıklı bir yapıya sahip olmuş olur.

Grimm Masalları’nda yer alan “Kurt ile Yedi Keçi Yavrusu”³³⁸ masalında yine hayvanları aldatan bir kurttan bahsedilir. Kurt, keçi yavrularını bir şekilde kandırarak onları yemiş ve amacına ulaşmıştır. Bu masalda da görüldüğü gibi aldatmak olumsuz bir davranıştır ve karşıdakinin güvenini sarsan bir olgu olduğundan dolayı aldatan değil güven veren taraf olunmalıdır. Günlük hayatta da kişi karşı tarafı aldatmak yerine güven vermelidir. Güvenilir davranışlarını hayatın bütün alanına yaymalı ve çevresindekilere örnek olmalıdır.

2.3.2.4. Bencillik

Bencillik, yalnızca kendini ve kendi çıkarını düşünme durumu anlamına gelmektedir.³³⁹ Bencil insanlar sadece kendileri için faydalı olan şeyleri benimserken ve o yönde çalışmalar yaparken diğer insanları düşünmez ve onların faydasına olacağı işlerden uzak durur. Bu durum da kişinin ahlâkî yönden eksik kalmasına sebep olur. Ayrıca bencillik, kişinin kendi çıkarlarına odaklanması ve bu çıkarlarını her zaman ön planda tutmasıdır.³⁴⁰ Yüce Allah (c.c.) Kur’an-ı Kerim’de bencilliğe vurgu yaparak bencilliğin nefsî bir davranış olduğunu vurgulamıştır. “Eğer bir kadın kocasının, kötü muamelesinden yahut yüz çevirmesinden endişe ederse aralarında bir uzlaşmaya varmalarında onlara günah yoktur ve sulh hayırlıdır. Nefisler de cimriliğe meyillidir. Eğer güzel davranır ve Allah’a itaatsizlikten sakınırsanız şüphesiz Allah

³³⁷ Sabahattin Çağın, *Ahmet Mithat Efendi Kıssadan Hisse*, Dergah Yayınları, İstanbul 2011, 44.

³³⁸ Kamuran Şipal, *Grimm Masalları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018, 32.

³³⁹ Temur, 50.

³⁴⁰ Naciye Çelik, “Eğitimde Bencillik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(3), 2019, 158.

yaptıklarınızdan haberdardır.”³⁴¹ Ayette belirtildiği gibi bencillik, kötü bir davranıştır, tamamen kendini düşünüp başkalarını düşünmemek iyi bir kul olmanın tam tersidir. Bencil duygulardan ve davranışlardan sıyrılmak gerekir. Anlayışlı bir biçimde herkesin faydalanacağı kararlar alınmalıdır ve bu yönde davranışlar ortaya konulmalıdır.

Aisopos Masalları ve *La Fontaine Masalları*’nda bencillik kavramının yanlış bir davranış olduğu “Kuyruksuz Tilki”³⁴² ve “Eşekle Köpek”³⁴³ masalları ile ele alınmaktadır. “Kuyruksuz Tilki” masalında kuyruğu kopan bir tilki anlatılmaktadır. Tilkinin kuyruğu koptuğu için diğer tilkilerin yanına çıkmaya utanır ve aklına bir fikir gelir. Diğer tilkilerin de kuyruğunu koparmak ister ve onlara artık yeni modanın kuyruksuz olmak olduğunu söyler. Bencillik yaptığını anlayan tilkiler kuyruksuz tilkinin yalanına inanmazlar. Onun bu bencil davranışı arkadaşlarıyla da arasının bozulmasına neden olmuştur. Görüldüğü gibi bencillik hem kişiye hem de çevresine zarar veren kötü bir davranıştır. Bencil kişiler, kendilerini düşünürler ve bu davranışlarıyla başkalarının üzerinde hâkimiyet kurmak isterler. Böyle davranmanın da kendilerine bir şeyler kazandıracağını zannederek bu davranışlarına devam ederler. Oysaki bencillik, kişiyi toplum içerisinde küçük düşüren bir davranıştır. Bu sebeple hem bireysel hem de toplumsal açıdan huzurlu bir ortam için bencil davranışlar terk edilmelidir.

“Eşekle Köpek” masalında da bencillik ele alınmıştır. Masalda yardımsever olmayan bir eşeğin yaptıkları anlatılmaktadır. Köpek çok acıkmıştır ve eşekten yardım istemektedir. Ancak eşek köpeği duymazlıktan gelir ve bahane olarak çobanın uyanmasını beklediğini söyler. Köpek çok aç olduğunu söylese de eşek bunu umursamaz. Bunun üzerine kurtlar gelir ve eşek, köpekten yardım ister. Köpek, eşeğin bencil hareketlerini hatırlar ve kendi başının çaresine bakmasını söyler. Bencilliğin yanlış bir davranış olduğunu anlayan eşek için artık çok geçtir. Bencilliğinin cezasını kurtlar eşeğe ödetir. Masalda da ele alındığı gibi başkalarına yardım etmek, onların sıkıntılarını gidermek kişiyi mutlu edecekken, eşeğin yapmış olduğu gibi bencil davranışlarda bulunmak kişiye de topluma da zarar vermektedir. Bundan ötürü kişi elinden geldiği kadar başkalarına yardım etmelidir ve sadece kendi çıkarını düşünerek

³⁴¹ Karaman, Nisâ, 4/128, C. II, 152.

³⁴² Ataç, 35.

³⁴³ Hikmet, 164.

bencil bir tutum sergilememelidir. Bencillikten arındırılmış, herkesin birbirini düşündüğü ve birbirine yardım ettiği toplum daha sağlıklı ve yaşanabilir bir toplum olacaktır.

2.3.2.5. Düşmanlık

Düşmanlık kavramı dostluk değerinin karşıtı bir kavramdır. Düşmanca duygu ve davranış anlamlarına gelmektedir.³⁴⁴ Aynı zamanda bir kişinin başka bir kişiye karşı kötü, kırıcı duygular beslemesi şeklinde tanımlanmaktadır. Ayetlerde düşmanlığın kulluğa zarar vereceği vurgulanmaktadır. Örneğin: “Onlardan birçoğunun günaha girmede, düşmanlık etmede ve haram yemede birbirleriyle yarıştıklarını görürsün. Yapmakta oldukları şey ne kötüdür!”³⁴⁵ Bu ayetin yanı sıra düşmanlığın şeytan tarafından insanlara tavsiye edildiği şu ayette vurgulanmaktadır: “Şeytan içki ve kumar yoluyla aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?”³⁴⁶ Ayetlerde belirtildiği gibi düşmanlık kişiye zarar veren ve onu kötü yollara sürükleyen bir davranıştır. O nedenle kişi her zaman barış yanlısı olmalıdır ve davranışlarında da bunu yansıtmalıdır. Peygamberler döneminde düşmanlık eden, onların sözlerine inanmayan ve kaos ortamı oluşturan birçok kişi olmuştur. Her peygamber, düşmanlık eden bu kişilere karşı sabırlı olmuş, hatta onların doğru yolu bulması için dua etmişlerdir. Diğer peygamberlerin karşılaştıkları olumsuz durumlar ile Hz. Muhammed (sav.) de karşılaşmıştır. Özellikle Mekke döneminde sevdikleri ve kendisine uygulanan boykot, düşmanlığın açık göstergesidir. Ancak Hz. Muhammed (sav.), bu duruma sabretmiş ve onun iyi niyetini gören birçok düşman Müslüman olmuştur.

La Fontaine Masalları’nda yer alan “Kartal, Yaban Domuzu ve Kedi”³⁴⁷ masalında fesatlık yapan bir kediden bahsedilmektedir. Kedi, kartal ve yaban domuzunun arasını açmak için elinden geleni yapar. Domuzun yaptığı davranışları kartala kötüleyip kartalı domuza karşı doldurur. Aynı şeyleri kartal için de yapar ve ortalığı karıştırır. Hâl böyle olunca kartal ve domuz birbirine düşman olur ve kedi de amacına ulaşmış olur. Bütün hayvanları birbirine düşüren kedi herkesin düşman

³⁴⁴ Ünlü, 107.

³⁴⁵ Karaman, Mâide, 5/62, C. II, 299.

³⁴⁶ Karaman, Mâide, 5/91, C. II, 336.

³⁴⁷ Hikmet, 74.

olmasına neden olmuştur. Masalda düşmanlığın yanlış bir davranış olduğu anlatılmıştır. Böylece okuyucunun bu konuda daha hassas olması gerektiği vurgulanmıştır. Birçok masalda kedinin nankör olduğu vurgulanmaktadır. Araştırmalara göre “kötü” karakter özelliği gösteren hayvanların önemli bir bölümü yırtıcıdır. Ancak kedi bu yırtıcıların içerisinde yer almamaktadır. Kedi evcil hayvanlar kategorisinde yer almasına rağmen masallardaki karakteristik özelliği nankör olarak geçmektedir.³⁴⁸ Nankör olmaları, kendilerine yapılan iyilikleri suiistimal etmelerinden kaynaklanmaktadır. Günlük hayatta da karşılaşılan bu durum masalarda kedilerin nankör olarak nitelendirilmesine sebep olmuştur. Konu ile ilgili birkaç atasözü şöyledir: “Sen dost kazan, düşman ocağın başından çıkar.”³⁴⁹ ve “Dost başa, düşman ayağa bakar.”³⁵⁰ Atasözlerinde de anlatıldığı gibi düşmanlık kişiye zarar veren, çevresini de kötü etkileyen bir davranış olduğundan dolayı dostluk ve barış kişi tarafından ilke edinilmelidir.

Aisopos Masalları’nda düşmanlığın anlatıldığı iki masal ele alınmıştır. “Eşek, Tilki Bir de Aslan”³⁵¹ ve “Aslan ile Yaban Domuzu”³⁵² masallarında çıkarıcılık üzerine kurulan sahte dostluktan ve duruma göre dostluğu bırakmanın yanlış bir davranış olduğundan bahsedilmektedir. “Aslan ile Yaban Domuzu” masalında kavga eden domuz ve aslan anlatılmaktadır. İkisi kavga eder, ancak daha sonra onları yemek için orada bekleyen düşman akbabaları görünce barışıp dost olurlar. Dostlukları aslında sahtedir ve sadece çıkar ilişkisi için dostmuş gibi görünmüşlerdir. Ancak tehlike geçtikten sonra düşmanlıklarına devam edeceklerdir. Masalda da görüldüğü gibi gösteriş ile yapılan hiçbir iş hayırlı değildir ve düşmanlığın da hatalı bir davranış olduğu anlamlı bir şekilde vurgulanmıştır. Kişi çıkar ilişkilerinden uzak durmalıdır ve sahte dostluklar yerine sağlam arkadaşlıklar kurmalı, düşmanca davranışlardan uzak durmalıdır.

“Eşek, Tilki Bir de Aslan” masalında da tilkinin sahte dostluğu anlatılır. Eşek ve tilki dost olurlar. Tilki, aslanı görünce dostluğu bırakıp aslana giderek eşiği yemesini söyler. Aslan da her ikisini yiyerek karnını doyurur. Tilkinin yaptığı kurnazlık tamamen güçlü olan tarafa gösteriş yapmaktır. Ancak dostluğu yanlış anlayıp düşmanca

³⁴⁸ Peker, 298.

³⁴⁹ Özafşar, 187.

³⁵⁰ Selçuk, 78.

³⁵¹ Ataç, 173.

³⁵² Ataç, 132.

davranmasının cezasını ağır bir şekilde ödemiştir. Masallarda da görüldüğü gibi dostluk sahte veya yapmacık bir değer değildir ve işin aslında kötü bir niyet varsa dostluğun yerini maalesef düşmanlık alır. Düşmanlık da hem kişinin kendisine hem de karşısındakine yaptığı ihanettir.

2.3.2.6. Hırsızlık

Hırsızlık, kişiye ait olmayan mülkiyeti veya bir nesneyi, izin almadan kullanma anlamına gelmektedir.³⁵³ Hırsızlık çalışarak, emek harcayarak elde edilen kazancın aksine çalışmadan, başkalarının emeklerine el koymak anlamına gelmektedir. Ayrıca bir kimsenin diğerinin taşınabilir malını rızası olmaksızın faydalanmak için bulunduğu yerden almak olarak tanımlanmaktadır.³⁵⁴ “Çok söyleme arsız olur, aç koyma hırsız olur.”³⁵⁵ atasözüyle de konuyla ilgili nasihatte bulunulmuştur. Atasözünde hırsızlığı önlemek ve hırsızlığa fırsat vermemek için karşı tarafın gözünün iyice doyurulması ve bu yönde tedbirlerin alınması vurgulanmaktadır.

La Fontaine Masalları’nda yer alan “Aslanla Avcı”³⁵⁶ masalında cesaret değerinin önemi ve hırsızlık yapmanın yanlış bir davranış olduğu vurgulanmaktadır. Köpeğini kaybeden avcı, aslanın onu kaçırıp yediğini düşünür ve karşısına çıkan çobana böyle olduğunu söyler. Ancak aslan hırsızlık yapmamış, yapmadığı bir davranış nedeniyle de suçlu görülmektedir. Masalın burasında hırsızlığın hatalı bir davranış olduğu aslanın da bu davranışta bulunmamasıyla okuyucuya örnek olduğu görülmektedir. Devamında ise aslan gelir ve avcı aslanı görünce korkusundan ona hiçbir şey söyleyemez. Cesaretin önemli bir değer olduğu ve sorunun çözümü için avcının cesaretli davranması gerektiği de ayrıca vurgulanmıştır. Masalda vurgulandığı gibi hırsızlık, kişiyi toplum içerisinde utanılacak bir hâle getirmektedir. Nitekim masalda hırsızlık yapmamak ve istenilen şeyin çalışarak elde edilmesi ya da uygun bir şekilde istenilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Böylece kişi hırsızlığa başvurmaz için daha huzurlu olacak ve toplumda da güven ortamı oluşacaktır. Kur’an-ı Kerim’de Allah (c.c.), Hz. Muhammed’e (sav.) seslenerek aslında bütün kullarına hırsızlık ve birçok

³⁵³ Öztürk, 145.

³⁵⁴ Zeki Hafızoğulları, “Hırsızlık”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 2008, 774.

³⁵⁵ Selçuk, 45.

³⁵⁶ Hikmet, 120.

konu hakkında uyarıda bulunmuştur: “Ey Peygamber! Mü’min kadınlar, Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah’tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”³⁵⁷ Ayette de belirtildiği gibi hırsızlık yapmak kula yakışmayacak bir davranıştır. Bu sebeple hırsızlık ve diğer kötü davranışlardan uzak durarak Allah’a (c.c.) layık bir kul olunmalıdır.

La Fontaine Masalları’nda yer alan “Maymunla Kedi”³⁵⁸ masalında ise diğer masaldan farklı olarak hırsızlık yapan hayvanlar anlatılmaktadır. Masalda iki kedinin yaptığı hırsızlıklar ele alınmaktadır. Kediler evde buldukları her şeyi ev sahibinden habersiz yemektirler. Emek harcayıp çalışarak yiyeceklerini almak yerine hırsızlık yaptıkları için yedikleri de içlerine sinmemektedir. Yine hırsızlık yapacakları bir gün ev sahibi kedileri yakalar ve dışarı atar. Masalda hırsızlığın insanı tembelliğe sevk ettiği de vurgulanmıştır. Hırsızlıkla elde edilen kazançlar kişiyi mutlu etmediği gibi huzursuz da eder. Oysaki her zaman çalışarak, emek harcayarak bir şeyler elde etmek kişiyi daha huzurlu yapacaktır. Yoksa kedilerin yaptığı gibi hırsızlık yapmak, kişiyi de dolayısıyla toplumu da huzursuz edecektir. Bu tür huzursuzluğun önüne geçmek içinde emek ve çalışmaya özen göstermek gerekmektedir.

Aisopos Masalları’nda da hırsızlığın kötü bir davranış olduğu anlatılmaktadır. “Karnı Şişmiş Tilki”³⁵⁹ masalında tilki kendine ait olmayan etleri ağaç kovuğuna girerek yemiştir. Açgözlülük yaparak bütün etleri yediği için karnı şişmiş ve ağaç kovuğundan çıkamamıştır. Hırsızlığın bedelini kovuğa sıkışarak ödemiştir. Masalda hem hırsızlık hem de açgözlülük anlatılarak okuyucuya nasihatte bulunulmuştur. Kişi, günlük hayatta açgözlü olmak yerine olanla yetinmelidir. Eğer böyle olmazsa masalda anlatıldığı gibi kişi açgözlülüğü yüzünden hırsızlığa da başvuracaktır. Hırsızlığın önüne geçebilmek için kanaatli olmak ve çalışıp, emek harcamak şarttır. Böylece kişi hırsızlığa yönelmeden olması gerektiği gibi istediği her şeye sahip olabilir.

³⁵⁷ Karaman, Mümtebine, 60/12, C. V, 407.

³⁵⁸ Hikmet, 14.

³⁵⁹ Ataç, 29.

2.3.2.7. Kıskançlık

Kıskançlık, sevimlikte ya da kendisiyle ilişkili, alakalı şeylerde ortaklığa dayanmamak anlamına gelir. Kıskançlık ayrıca kişinin kendinden üstün gördüğü birinden hoşlanmaması ve haset etmesi olarak da tanımlanır.³⁶⁰ Kıskançlık ileri düzeyde olursa hem kişiye hem de topluma büyük zararlar verir. Bakara Suresi'nde; "Allah'ın, kullarından dilediğine peygamberlik ihsan etmesini kıskandıkları için Allah'ın indirdiğini (Kur'an'ı da) inkâr karşılığında kendilerini harcamaları ne kötü şeydir! Böylece onlar gazap üstüne gazaba uğradılar. Kâfirler için alçaltıcı bir azap vardır."³⁶¹ ve "Ehl-i Kitap'tan çoğu, hakikat kendilerine apaçık belli olduktan sonra, sırf içlerindeki haset duygusundan ötürü, sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek istediler. Yine de siz, Allah hükmünü ortaya koyuncaya kadar affedin ve hoş görün. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir."³⁶² ayetleri vurgulanarak o dönemde yaşayan bazı kişilerin kendilerine gelen peygamberleri, getirdikleri kitapları kıskandıklarını ele almaktadır. Çünkü onlar, Allah'ın (c.c.) gönderdiklerine inanmamakta ısrar etmektedirler. Böyle olunca kıskançlık ortaya çıkmakta ve bunun kişiye de topluma da zararları yansımaktadır. Kişi kıskanmak yerine karşı tarafın başarısını kutlamalı ve azimli davranışlarda bulunmalıdır.

Mesnevî'de yer alan "Katır ve Deve"³⁶³ adlı hikâyede kibir ve kıskançlıktan bahsedilmektedir. Katır, deveyi çok üstün görür. Onun boyunun uzunluğu, her yeri görmesi katırın gözünü boyar. Deveyi her gördüğü yerde övmeye başlar. Bu durum devenin çok hoşuna gider ve o da kendinin çok mükemmel olduğuna inanır. Hâl böyle olunca devede böbürlenme ve kibir başlar. Katır da deveyi kıskanmaya başlar ve aralarında dostluk olacağı yerde kibir ve kıskançlığa dayalı bir iletişim ortaya çıkar. Bu sebeple övgülerde ve yergilerde sınırı bilmek hem kişi için hem de karşı taraf için daha iyi olur. Kıskançlık ve kibir hikâyede görüldüğü gibi aşırı övgüden dolayı ortaya çıkmıştır. Karşı tarafı kıskanmak yerine kanaatli davranarak var olan özelliklerle yetinmek kişiyi daha mutlu edecektir. Böylece içsel olarak daha huzurlu olunacaktır.

³⁶⁰ Doğan, 186.

³⁶¹ Karaman, Bakara, 2/90, C. I, 154.

³⁶² Karaman, Bakara, 2/109, C. I, 182.

³⁶³ Karaismailoğlu, 356.

“Haset, başkasının balını kendi ağzına zehir etmektir.”³⁶⁴ atasözünde de vurgulandığı gibi haset etmek yani kıskançlık kişiye zarar veren bir davranıştır. Kıskançlık yapmak yerine kişilerin başarılarını ve sahip oldukları şeyleri takdir etmek bireylerin daha da huzurlu olmasını sağlayacaktır.

Aisopos Masalları’nda anlatılan “Tilki ile Maymun”³⁶⁵ masalında tilkinin maymunu kıskanması anlatılmaktadır. Maymun oyun oynar ve diğer hayvanlar onu çok beğenir. Bunun üzerine onu kral seçmek isterler. Tilki bu durum üzerine maymunu çok kıskanır ve onu kandırmak için bazı planlar yapar. Maymunu bir tuzağa götürür ve onu aldatarak tuzağa düşürür. Maymun tilkinin yaptığı bu davranışı hiç hoş karşılamaz. Tilki kıskançlığı nedeniyle etrafına zarar vererek kötü örnek olur. Masalda da anlatıldığı gibi tilki kıskançlığı yüzünden kötü planlar yapmaya başlar ve bunları uygular. Çevresine zarar verirken iyi bir davranış yaptığını zanneder, ancak kıskançlığı onu kötü işler yapmaya yönlendirir. Günlük hayatta da bu durum kişiler arasında yaşanmaktadır. Ancak kıskançlık kişilerin arasını açmakta ve kişiler arasında düşmanlık tohumları ekmektedir. Bu durumu önlemek için kıskançlık bir kenara bırakılmalı ve kişilerin göstermiş olduğu başarılar takdir edilmelidir.

La Fontaine Masalları’nda yer alan “Öküz Kadar Kocaman Olmak İsteyen Kurbağa”³⁶⁶ adlı masalda ise ele alınan konu kendi hâline şükretmeyip başkalarını kıskanan insanların başına gelecek kötü durumlar anlatılmaktadır. Kurbağa, öküzü görür ve onun gibi iri olmak ister. Bunun için türlü türlü yollar dener. En sonunda kendini şişirerek onun gibi olacağını zanneder. Öküzü çok beğendiği ve onu kıskandığı için bu yola başvurur. Ancak yaptığı yanlış bir davranıştır. Kendini biraz daha şişman yapmak için uğraşır ve sonunda patlayarak ölür. Kanaatli olmanın önemi ve kıskançlığın zararı masalda böylece okuyucuya aktarılmış olur. Karşı tarafı kıskanıp kıskançlığı devam ettirmek yerine karşı tarafın güzel özelliklerini beğenmek ve bunu söyleyerek onu da mutlu etmek yerinde bir davranış olacaktır. Ancak kıskanç bir davranış sergileyip bunu devam ettirmek kişiye de çevresine de zarar vermektedir. Bu durumda kişi kıskançlık yerine başkalarının başarılarıyla mutlu olmalıdır.

³⁶⁴ Selçuk, 62.

³⁶⁵ Ataç, 34.

³⁶⁶ Hikmet, 15.

2.3.2.8. Kibir

Kibir, kendini herkesten üstün tutma, büyüklenme anlamına gelir. Sadece kişinin kendisinin mükemmel olduğunu düşünme ve diğer kişileri beğenmeme, her durumda kendini diğerlerinden üstün görme davranışı olarak da tanımlanabilir.³⁶⁷ Kibirli olma hâli aslında kişiyi bireysel ve toplumsal açıdan kötü yönde etkileyen bir durumdur. Oysaki alçakgönüllü olmak ve davranışları bu yönde gerçekleştirmek kişiyi daha da yüceltecektir. Yüce Allah (c.c.) ayetlerinde kibirli davranan kişileri sevmediğini bildirmiş ve alçakgönüllü olmayı kullarına emretmiştir. “Allah'a kulluk edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, elinizin altında bulunanlara iyi davranın. Allah kendini beğenen ve böbürlenip duran kimseyi asla sevmez.”³⁶⁸, “Gurura kapılarak insanlara burun kıvrırma, ortalıkta çalım satarak yürüme, unutmama ki Allah gurura kapılıp kendini beğenen hiçbir kimseyi sevmez.”³⁶⁹ ve “Bizim ayetlerimize ancak, kendilerine bu ayetlerle öğüt verildiği zaman secdeye kapanan, kibirlenmeksizin Rablerine hamt ederek tespih edenler inanırlar.”³⁷⁰ Ayetlerde belirtildiği gibi kibir, Allah'ın (c.c.) sevmediği ve şeytanın özelliği olan bir davranıştır. Örneğin, Hz. Âdem (a.s.) yaratıldığında şeytanın ve meleklerin secde etmesi emredildiğinde şeytan kibri nedeniyle secde etmeyi reddetmiştir. Şeytanın yapmış olduğu davranış Allah (c.c.) tarafından kesinlikle yasaklanmış ve bu davranışta bulunanların cezalandırılacakları vurgulanmıştır. Hz Muhammed (sav.) de hayatı boyunca asil, köle ayrımı yapmaksızın herkese aynı davranmıştır. Kimsenin kimseye karşı üstünlüğü olmadığını dile getirmiş ve kendisi de davranışlarında bunu göstererek tüm insanlığa örnek olmuştur. Mekke'nin fethi sırasında yaptığı konuşmada insanların ırklarını yüceltmeleri konusunda şunları söylemiştir: “Sizden cahiliye ayıplarını ve büyüklenmesini gideren Allah'a hamt olsun. Yoksa insanların hepsi Âdem'in (a.s.) çocuklarıdır. Allah Âdem'i (as.) de topraktan yaratmıştır.”³⁷¹ Veda Hutbesi'nde ise “Arap'ın Acem'e üstünlüğü yoktur”³⁷²

³⁶⁷ Doğan, 188.

³⁶⁸ Karaman, Nisâ, 4/36, C. II, 64.

³⁶⁹ Karaman, Lokmân, 31/18, C. IV, 336.

³⁷⁰ Karaman, Secde, 32/15, C. IV, 342.

³⁷¹ Tirmizi, Tefsir, Sure 49.

³⁷² Câhiz, el-Beyân, II, 407.

cümlesiyle de son noktayı koymuştur. Görüldüğü gibi her insan eşittir ve kibirlenmek, karşı tarafı küçük görmek dinî açıdan da hoş görülmemiştir.

Mevlânâ, *Mesnevî* adlı eserinde kibir kavramını ele alarak bu kavramın insan hayatında olumsuz etkiye sebep olduğunu vurgulamıştır. “Tavşanların Hikâyesi”³⁷³ adlı eserin başında tavşanlardan bahsedilmektedir, ancak hikâyenin ilerleyen bölümlerinde olay filler ve ay arasındaki kavgayı anlatmaktadır. Filler, ay ile kavga eder ve kendilerinin daha güçlü olduğunu söylerler. Ancak ay da fillerle kavgayı sonlandıracak gibi değildir. Her ikisi de kibirlenir ve birbirlerinden üstün olduklarını söylerler. En sonunda ayın görüntüsü fillerin su içtiği suya yansır ve bunu gören filler aydan, ay ise fillerden korkar. Böylece aralarındaki kavga sona eriyor. Hikâyede de vurgulandığı gibi kibir, kişiler arasında huzursuzluğa sebep olan olumsuz bir kavramdır. Alçakgönüllü olmak ise hem kişi hem de toplum açısından fayda oluşturan ahlaki değerlerin başında gelmektedir. Bu konu ile ilgili “Alçak yerde, tepecik kendini dağ zanneder.”³⁷⁴ sözü ile kibirli olan kişilerin kendilerini nasıl gördükleri belirtilerek kibirli olmanın aslında yanlış bir davranış olduğu vurgulanmaktadır.

La Fontaine Masalları’nda kibir kavramını ele alan birçok masal yazılmıştır. Bu masallar arasında “Heybe”³⁷⁵, “Meşe ile Kamış”³⁷⁶, “Aslanla Sinek”³⁷⁷, “Soyu ile Övünen Katır”³⁷⁸ ve “Tavşanla Kaplumbağa”³⁷⁹ masalları yer almaktadır. Bu masalların ortak mesajı kibrin kişiye zarar vermesi ve kişiyi diğer insanlardan soyutlamasıdır. Örneğin “Heybe” adlı masalda maymun ve diğer hayvanlar arasındaki iletişimden bahsedilmektedir. Maymun kendini beğenen, kibirli ve diğer hayvanları küçük gören bir karaktere sahiptir. Kendisinin mükemmel olduğunu söyleyip diğer hayvanların da kendisine benzemesini istemektedir. Bu durumu dile getirirken de kırıcı bir dil kullanıp diğer hayvanları küçümsemektedir. Diğer hayvanlar maymunun davranışlarını hiç beğenmemiş, ancak olanlara da ses çıkarmamışlardır.

Aynı şekilde “Meşe ile Kamış” masalında kendini büyük gören, kibirli bir meşeden bahsedilmektedir. Meşe, kendisinin çok güçlü olduğunu, onun bu gücünü

³⁷³ Karaismailoğlu, 388.

³⁷⁴ Özaşar, 16.

³⁷⁵ Hikmet, 20.

³⁷⁶ Hikmet, 33.

³⁷⁷ Hikmet, 44.

³⁷⁸ Hikmet, 125.

³⁷⁹ Hikmet, 127.

kimsenin yıkamayacağını söyler. Özellikle rüzgâr esince kamışın bundan çok fazla etkilendiğini dile getirerek onu iyice küçük düşürür. Ancak kamış bu sözleri hak etmediğini meşeye söyler ve kibirli olmanın hoş bir davranış olmadığını dile getirir.

“Aslanla Sinek” ve “Soyu ile Övünen Katır” masalları kibrin olumsuz etkiye sebep olduğunu anlatan masallardandır. “Aslanla Sinek” masalında aslan, sineği küçük görüp ona hakaret edince sinek bu hakaretlere dayanamayıp aslanı ısırır. Aslan, sineğin böyle bir şey yapacağını tahmin edemez ve canı çok yanar. Yine sineği kızdıracak sözler söyler, sinek tekrar aslanı ısırır. Bunun üzerine sinek, aslanı alt ettiğini düşünür ve aslandaki kibir sineğe geçer. Sinek kibirli kibirli uçarken örümceklerin yapmış olduğu ağa takılır ve orada ölür. Böylece kibirli davranış yüzünden önce aslan, ardından sinek zarar görür. “Soyu ile Övünen Katır” masalında da kendinin çok asil olduğunu söyleyen bir katır anlatılmaktadır. Çok soylu bir aileden geldiğini ve herkesin onları hayranlıkla izlediğini düşünür. Bu yönüyle de kibirlenir ve çevresindekileri hor görür. Ta ki bir değirmene gidip çalışana kadar. Orada anlar ki aslında o kadar da soylu bir hayvan değilmiş. Yüce Allah da (c.c.) ayetlerinde kibirli olmanın kötü bir davranış olduğunu vurgulayarak kullarını bu gibi yanlış davranışlardan uzaklaşmaları konusunda uyarır. “Ayetlerimizi yalanlayan ve büyüklenip onlardan yüz çevirenlere gelince, işte onlar ateş ehlidir. Onlar orada ebedi kalacaklardır.”³⁸⁰ Ayetinde de vurgulandığı gibi kibirli olanlara ve Allah’ın (c.c.) yüceliğini kibirlerine yediremeyenlere büyük bir azap vardır.

“Tavşanla Kaplumbağa” adlı masal azim ve kararlılık değerinin yanı sıra kibirli olmak konusunda da ele alınmaktadır. Kaplumbağa ile tavşanın yaptığı yarışmayı konu alan masalda tavşan, kaplumbağayı yavaş olduğundan dolayı küçümser. Yarış başladığında tavşan kaplumbağanın kazanamayacağını düşünerek başka şeylerle uğraşır, hatta bir ağacın altında uyur. Uyandığında kaplumbağanın hedefe ulaştığını görür ve tavşan için her şey artık çok geçtir. Masalda da görüldüğü gibi kaplumbağa azimli bir davranış sergilerken tavşan kaplumbağayı küçümseyen kibirli davranışıyla ona yenilmiştir.

Masalların tümünde görüldüğü gibi kibirlenen taraf her zaman zarar gören taraf olmuştur. O nedenle kibirli davranışlardan uzak durup alçakgönüllü olmak kişinin de

³⁸⁰ Karaman, A'râf, 7/36, C. II, 522.

toplumun da faydasına olacak davranışlardır. Kişi böylece hem içsel olarak hem de toplum içerisinde de huzurlu olacaktır. Başkalarının eksik yönlerini araştırmayı bırakacak ve artık kendi hayatına yönelecek, kendi eksiklerini tamamlayacaktır. Böylece kişi, hayatının daha da anlam kazanmasını sağlayacaktır.

Aisopos Masalları’nda da kibir kavramının verdiği zararları ele alan birçok masal yer alır. Bu masalların başında “İki Horoz ile Bir Karatay”³⁸¹ gelir. Masalda iki horozun tavuklar için kavgaları anlatılır. Horozlardan biri kavgayı kazanır ve kazandığı için de kibirlenmeye başlar. Horozun bu kibirli sesini duyan karga, horozu alıp götürür ve tavuk da huzura ulaşır. Kibirli davranışlar sergileyen horoz ortamdan uzaklaşınca huzura erişilmiş ve kibrin olumsuz etkileri bir kez daha vurgulanmış olur. “Kuşkusuz sen onları bağışlayasın diye kendilerini her davet edişimde parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, inanmamakta direndiler ve büyük bir kibir gösterdiler.”³⁸² ayeti de kibirlenenlerin yaptıkları davranışları ele alarak kibrin çok kötü bir davranış olduğu vurgular.

“Tilki ile Timsah”³⁸³ masalında soy ile övmek üzerinde durulmaktadır. Hikâyeye göre timsah ile tilki kendi soylarını övmeye başlar. İkisi de soylarını övmekten vazgeçmez ve kibirlenmeye devam ederler. Neticede kibirli davranışları aralarını açar. Soyla övmek konusuna Hz. Muhammed (sav.) Veda Hutbesi’nde her insanın eşit olduğunu vurgulamıştır. Kimsenin kimseye üstünlüğü yoktur. O nedenle kişiler soylarıyla övmek yerine kişisel olarak kendilerini geliştirmelidir ve Allah’a (c.c.) layık bir kul olmaya gayret göstermelidir.

Bu masallar dışında kibirle ilgili “Yunuslarla Balinaların Kavgasına Karışan Kolyoz Balığı”³⁸⁴, “Alakarga ile Kargalar”³⁸⁵, “Gölgesiyle Övünen Kurdun Başına Gelenler”³⁸⁶ ve “Papağan ile Kedi”³⁸⁷ masalları da *Aisopos Masalları*’nda yerini alır. “Yunuslarla Balinaların Kavgasına Karışan Kolyoz Balığı” küçük bir balığın kavgaya eden balıkları barıştırmak istemesini ele alan bir masalı anlatmaktadır. Barışın güzel bir şey olduğunu anlatan küçük balık, diğer balıklar tarafından dinlenmez. Ayrıca kavgaya

³⁸¹ Ataç, 22.

³⁸² Karaman, Nüh, 71/7, C. V, 561.

³⁸³ Ataç, 31.

³⁸⁴ Ataç, 68.

³⁸⁵ Ataç, 105.

³⁸⁶ Ataç, 143.

³⁸⁷ Ataç, 221.

eden balıklar küçük balığı küçük görerek azarlarlar. Balıklar kibirlenmeleri nedeniyle barışın ve huzurun güzelliğini fark edememişlerdir.

“Alakarga ile Kargalar” masalında da alakarganın kibirlenmesi anlatılmaktadır. Kibirlenen alakarga diğer kargaları beğenmez ve onlardan daha üstün olduğunu söyler. Onun bu davranışları kargaların hiç hoşuna gitmez ve alakargayı bir daha aralarına almazlar. Böylece kibirlenmenin cezasını arkadaşlarından ayrı kalmakla öder.

“Gölgesiyle Övünen Kurdun Başına Gelenler” masalında kendini çok yüce zanneden bir kurt anlatılmaktadır. Kurt, özellikle akşamları gölgesinin çok uzun olduğunu söyleyip kibirlenir ve aslandan daha güçlü olduğunu söyler. Aslan ise bunları duyunca onu bir pençede ayaklarının altına alır. Kibirli davranmasının sonucuna katlanmak zorunda kalır.

“Papağan ile Kedi” masalında da papağan ve kedi arasında geçen konuşma anlatılmaktadır. Papağan yeni geldiği evde bildiği gibi davranmakta, o ev de uzun süre kalan kedi ise evde uslu durmaktadır. Kedi papağanın davranışlarının yanlış olduğunu söyleyerek onu uyarmak ister, ancak papağan kibirli bir şekilde ondan daha üstün olduğunu, istediğini yapabileceğini söyler. Bu davranışıyla papağan güzel bir davranış sergilediğini zannederek hatalı davranmaya devam eder. Ancak kibirli davranışları sonucunda papağan evden kovulur ve kedi, papağanın bu hatalı davranışından ders çıkarır. Masalda da anlatıldığı gibi kibirli olmak, kendini beğenmek kişiyi yüceltmez, aksine onun toplum içerisinde daha kötü bir hâl almasına neden olur. Bu sebeple kibirli davranışlar bir kenara bırakılmalı yerine alçakgönüllü davranışlar sergilenmelidir.

Bostan adlı eserde de kibirli davranmanın kötü bir davranış olduğu “Kızıl Aslan ile Danışman”³⁸⁸ ve “Akbaba ile Çaylak”³⁸⁹ hikâyelerinde ele alınmıştır. “Kızıl Aslan ile Danışman” hikâyesinde kızıl aslanın kalesi ile övünmesinden bahsedilir. Kızıl aslan kalesinin çok sağlam ve çok güzel olduğunu söyleyip dururken bilge biriyle karşılaşır ve ona da kalesinin güzelliğinden bahseder. Bilge ise geçici olan şeylere bu kadar bağlanmaması gerektiğini, ayrıca çok sağlam bir kale olmadığını söyleyerek kızıl aslanın kendine gelmesini önerir. Hikâyede anlatıldığı gibi kişinin kendisiyle ve sahip

³⁸⁸ İlaydın, 69.

³⁸⁹ İlaydın, 226.

olduklarıyla övünmesi kişiyi hatalı davranışlara sürüklemektedir. Bu nedenle insan konuşmalarında ve davranışlarında kibirden uzak durmaya özen göstermelidir.

“Akbaba ile Çaylak” hikâyesinde de akbabanın çaylağa karşı kibirli davranışları anlatılmaktadır. Akbaba gözlerinin çok iyi gördüğünü söyleyip övünürken, çaylak da bunu ispatlamasını ister. Ancak akbaba bir tuzağa takılır ve aslında çok da iyi görmediği ortaya çıkar. Hikâyede hem kibirli olmanın hem de yalan söylemenin kötü bir davranış olduğu ele alınmıştır. Günlük hayatta da kişiler kendilerini övmekten ve başkalarından üstün olduklarını iddia etmekten uzak durmalıdırlar. Çünkü bu tavır toplum ve din açısından hoş karşılanmamaktadır. Bireysel ve toplumsal huzur için kibirden ve diğer kötü davranışlardan uzak durulmalıdır.

Kıssadan Hisse adlı eserde ele alınan “Arı ve Sinek”³⁹⁰ hikâyesinde arılar sineklere karşı bir üstünlük kurup, sinekleri küçük görmeye başlamışlardır. Arılar kendilerinin her alanda mükemmel olduğunu, sineklerin ise kötü bir yaşam sürdüğünü söyleyerek kibirli bir davranış sergilerler. Ancak arıların bütün bu davranışlarına rağmen sinek edebinden taviz vermeden söylemesi gerekenleri söyleyip ortamı terk eder. Arılar ise kibirli davranışları ve sözleriyle yaşamlarını sürdürmeye devam ederler. Hikâyede de görüldüğü gibi edep dışı bir davranış olan kibir kişiyi küçültür. Gerek bireysel gerekse toplumsal ilişkilerde kibir davranışından uzak durulmalıdır. “Alçak uçan yüce konar, yüce uçan alçak konar.”³⁹¹ atasözünde de belirtildiği gibi alçakgönüllü olmak kişiyi yüceltip onu daha da değerli kılarken, kibirli davranmak ise kişiyi alçaltmaktadır. Bu nedenle kişi kibirli davranmak yerine alçakgönüllü davranışlar sergileyerek çevresine örnek olmalıdır.

“Çakallar”³⁹² adlı hikâye ise şöyle ele alınmaktadır: Boya küpüne düşen çakal rengârenk olunca kendini diğer çakallardan daha üstün hisseder ve onlara karşı tavır ve davranışlarını değiştirir. Çakallar boyalı çakalın hâline bir anlam veremezler ve onun gerçekten çok üstün olduğunu düşünürler. Artık boyalı çakala ona göre davranmaya başlarlar, ta ki çakalın boyları çıkana kadar. Boyalar çıktıktan sonra boyalı çakalın böbürlenmesi ve diğer çakalları küçük görmesi de yanına zarar olarak kalır.

³⁹⁰ Çağın, 36.

³⁹¹ Selçuk, 17.

³⁹² Çam, 44.

2.3.2.9. Korkaklık

Korkaklık, cesaretli olunması gereken yerlerde duruma müdahale etmekten korkup çekinme ve telâşlanma durumu şeklinde tanımlanmaktadır.³⁹³ Kur'an-ı Kerim'de de münafıklar anlatılarak onların aslında ne kadar korkak ve yalancı oldukları vurgulanmaktadır. Çünkü onlar yalan söyleyerek şüpheleri üzerlerinden çekeceklerini zannederler ve yalancılıklarının arkasına saklanırlar. Çünkü onlar inanmadıklarının ortaya çıkmasından çok korkmaktadırlar. “Münafıklar sana geldiklerinde: Şahitlik ederiz ki sen Allah'ın Peygamberisin, derler. Allah da bilir ki sen elbette, O'nun Peygamberisin. Allah, münafıkların kesinlikle yalancı olduklarını bilmektedir.”³⁹⁴ Ayette de vurgulandığı gibi insan kendini kuşkuya kaptırdığında, ondan kurtulması zor olabilir. Kuşkuculuk, gizli inkârın (münafıklığın) karakteristik özelliklerinden birisidir.³⁹⁵

La Fontaine Masalları'nda yer alan “Aslanla Avcı”³⁹⁶ masalında avcının aslanla diyalogu ele alınmaktadır. Köpeğini kaybeden avcı, aslanın onu kaçırıp yediğini düşünür. Karşısına çıkan çobana da böyle olduğunu söyler. Ancak aslan hırsızlık yapmamıştır. O sırada aslan gelir ve avcı, aslanı görünce korkusundan ona hiçbir şey söyleyemez. Eğer avcı korkaklık yapmasaydı aslan hakkında düşüncelerinin doğru olmadığını öğrenecek ve sorununu belki de aslanın yardımıyla çözecekti. Bundan dolayı günlük hayatta da cesaretli olunması gerekir ki sorunlar kolaylıkla halledilsin. “Bir korkak bir orduyu bozar.”³⁹⁷ ve “Cesurun bakışı, korkağın kılıcından keskindir.”³⁹⁸ atasözlerinde de belirtildiği gibi cesaretli olmak kişinin toplumdaki yerini değerli kılarken, korkaklık kişiyi değersizleştirmektedir.

³⁹³ Doğan, 194.

³⁹⁴ Karaman, Münâfıkûn, 63/1, C. V, 456.

³⁹⁵ Arslan Karaoğlu, “Kur'an'da Anlatılan Münafık Tipolojilerinin En Belirgin Karakteristik Özellikleri -Nisâ 142-143. Ayetleri Örneği-“, *Eskiyeşi*, 38, 2019, 68.

³⁹⁶ Hikmet, 120.

³⁹⁷ Özafşar, 35.

³⁹⁸ Özafşar, 40.

2.3.2.10. Merhametsizlik

Merhametsizlik; katı yüreklilik, acımasızlık gibi anlamlara gelmektedir.³⁹⁹ Merhametli olmanın zıttı bir davranıştır. Merhametsizlik durumu kişiyi zalim olmaya doğru sürükler ve ahlaki ilkelerin dışına çıkarır. Merhamet konusunda kişi duyarlı olmalı ve elinden geldiğince bu değeri hayatının her aşamasında uygulamalıdır. Bazı ayetlerde merhametli olmak emredilmektedir ve Allah'ın (c.c.) merhametinin sonsuz olduğu belirtilmektedir.

Aisopos Masalları 'nda yer alan “Hırsızlar ile Horoz”⁴⁰⁰ ve “Kuşçu ile Keklik”⁴⁰¹ masallarında merhametli olmanın bireysel ve toplumsal faydalarına karşı merhametsizce davranışların olumsuzlukları vurgulanarak bu davranışlardan uzak durulması gerektiği ele alınmıştır. “Hırsızlar ile Horoz” masalında hırsızların horoza karşı merhametsiz davranışları anlatılır. Hırsızlar horozu götürüp kesecekken horoz yalvarır, ama hırsızlar kararlarından vazgeçmezler ve horozu öldürürler. Merhametsiz olmak kişiyi duygusuzlaştırmaktadır. Yüce Allah (c.c.) ayetlerinde merhametli olduğunu ve merhametli olunması gerektiğini vurgulamıştır. “Bundan sonra yine döndünüz. Eğer Allah'ın keremi ve rahmeti üzerinizde olmasaydı muhakkak zarara uğrayanlardan olurdunuz.”⁴⁰² ayette de vurgulandığı gibi Yüce Allah (c.c.) kullarına karşı çok merhametlidir. Eğer bunun tam tersi olsaydı zarar gören yine kullar olurdu.

Bu masalın yanı sıra “Kuşçu ile Keklik” masalında da merhametsizlik ele alınmaktadır. Masalda kekliğin sahibi misafirine kekliği kesip pişirecekken, keklik ona iyilik yaptığını, canına kıymaması gerektiğini söylese de adam aklına koyduğunu yapar. Misafirlerinin gönlünü hoş tutmaya çalışırken kekliğe karşı merhametsizce davranıp canını alır.

2.3.2.11. Sabırsızlık

Sabır göstermeme, sabırlı davranmama, sabırsız olma durumu anlamlarına gelen sabırsızlık, sabırlı olmanın karşıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁰³ Sabırsızlık hem

³⁹⁹ Selçuk, 221.

⁴⁰⁰ Ataç, 103.

⁴⁰¹ Ataç, 182.

⁴⁰² Karaman, Bakara, 2/64, C. I, 136.

⁴⁰³ Ünlü, 279.

kişinin kendisine hem de çevresindekilere zarar veren sosyal hayatı olumsuz yönde etkileyen bir kavramdır. Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de sabırlı olmayı insanlara emretmektedir. "Allah ve Resulüne itaat ediniz, birbirinize düşmeyiniz, sonra zayıflarsınız ve zaferi elden geçirirsiniz. Sabrediniz kuşkusuz Allah sabredenleri sever."⁴⁰⁴ şeklinde buyurarak sabrın önemine vurgu yapmaktadır. Bütün peygamberler de tebliğ görevini yerine getirirken sabırlı davranmışlar ve bu konuda tüm insanlığa örnek olmuşlardır. Dinin değer verdiği sabır konusuna karşılık sabırsız davranmak ve bunu günlük hayatta sürekli hâle getirmek kişiye zarar vermektedir.

Ahmet Mithat Efendi'nin yazdığı "Sabırsızlık"⁴⁰⁵ hikâyesinde sabırsızlık yapan bir ayının hikâyesi ele alınmaktadır. Ayı, yavrusunu çirkin olduğu için hiç sevmez ve öldürmek ister. Ancak karga onu bu düşüncesinden vazgeçirir ve ayının sabırla yavrusunu yalamasını söyler. Ayı, başlarda bu duruma karşı çıksa da karganın dediklerini yapar ve sabırlı davranışının sonucunda yavrusunun güzelleştiğini görür.

2.3.2.12. Sorumsuzluk

Sorumsuzluk kavramı insanın sorumluluklarını yerine getirmemesi ve onları kâle almamasıdır. Aynı zamanda sorumsuz olma durumu veya sorumsuzca davranış, mesuliyetsizlik anlamlarına da gelmektedir.⁴⁰⁶ Sorumluluk değerinin zıttıdır. Hz. Muhammed (sav.), Uhud Savaşı'nda askerlerini stratejik bir geçide yerleştirmiştir. Okçu birliğinde bulunanların çoğu, savaşın kazanıldığı düşüncesiyle yerlerini terk etmiştir. Oysa Allah Resulü'nün (sav.), yerlerinden ayrılmamaları konusunda onlara kesin talimatı vermiştir. Ancak askerler yerlerini terk ettikleri için Müslümanlara arkadan saldırı düzenlenmiş ve Müslümanlar dağılmıştır. Peygamberimizin (sav.) bu savaşta mübarek dişi kırılmış, dudağı yarılmış ve yüzü yaralanmıştır. Bu savaşta görüldüğü gibi Hz. Muhammed (sav.) askerlerine büyük bir sorumluluk vermiştir, ancak askerlerin yanlış anlaması ve bunun sonucunda sorumsuz davranışları büyük bir yıkıma yol açmıştır.

⁴⁰⁴ Karaman, Enfâl, 8/46, C. II, 696.

⁴⁰⁵ Çağın, 33.

⁴⁰⁶ Doğan, 302.

La Fontaine Masalları’nda yer alan “Farelerin Topladığı Meclis”⁴⁰⁷ masalında fareleri rahatsız eden bir kedinin hikâyesinden bahsedilmektedir. Bu masalda kedi, farelere zulmetmekte ve fareler bu durumdan çok fazla acı çekmektedir. Bir gün fareler toplanır ve bu duruma bir çare bulmaları gerektiğini konuşurlar. Sonunda kedinin boynuna bir çingirak takarlarsa kedinin geldiğini duyup rahatça kaçabileceklerini düşünürler. Fareler fikri çok beğenirler ama bu fikri uygulamaya koymak için hiçbir fare sorumluluk almaz. Sorumluluk almadıkları için kediden sonsuza kadar kurtulamazlar. Masalda da anlatıldığı gibi kişi sorumsuz davrandığında istenmeyen birçok durumla karşılaşır. Bu nedenle verilen görevler zamanında yapılmalı ve sorumluluk bilinci ile hareket edilmelidir. Bu durumun aksi söz konusu olduğunda masalda da belirtildiği gibi birçok sıkıntı ile karşılaşmaktadır. Sorumsuz kişinin durumu masalda olduğu gibi şu deyimle de ortaya konulmaktadır: “Dünya yıkılsa umurunda değil!”⁴⁰⁸ Belirtildiği gibi sorumsuzluk kişinin başına büyük dertler açmaktadır. Bu nedenle kişi sorumluluğunu bilmeli ve bunu davranışlarında sürekli göstermelidir.

2.3.2.13. Tembellik

Çalışkanlık değerinin karşıtı olarak karşımıza çıkan tembellik kavramı tembel olma durumu veya tembelce davranış anlamlarına gelmektedir.⁴⁰⁹ Tembellik kişiyi olumsuz yönde etkileyen ve onu sorumsuz, umursamaz ve miskin hâle getiren bir kavramdır.

Mesnevî’de yer alan “Köpekler”⁴¹⁰ adlı hikâyede ele alınan konu çalışkanlığın önemine vurgu yapmaktadır. Köpek, kışları evi olmadığı için üzülür, yaz gelince kesinlikle ev yapması gerektiğini düşünür. Yaz gelince de kemikleri genişler ve kendini rahat hisseder. Hâl böyle olunca ev yapmaktan vazgeçer. Çevresinden gelen uyarıları da kulak ardı eder ve kış gelince aynı pişmanlığa bürünür. Burada köpeğin ne kadar tembel olduğu ve tembelliği yüzünden de kendini koruyacak bir ev yapmadığı vurgulanmaktadır. “Emeksiz yemek olmaz.”⁴¹¹, “Yatan aslandan, gezen tilki yeğdir.”⁴¹²

⁴⁰⁷ Hikmet, 37.

⁴⁰⁸ Selçuk, 81.

⁴⁰⁹ Temur, 328.

⁴¹⁰ Karaismailoğlu, 392.

⁴¹¹ Özafşar, 58.

atasözlerinde vurgulandığı gibi tembellik kişiyi körelten ve çalışmaktan alıkoyan bir durumdur. Tembellik yapmak yerine emek harcamak ve çalışmak kişiyi daha da güçlendirir.

Kıssadan Hisse'de yer alan “Ulurv-i Himmet”⁴¹³ adlı hikâyede karakulak ve örümcek arasında geçen konuşma anlatılmaktadır. Örümcek emek harcayarak, çalışarak rızkını kazanmaktayken, karakulak tam aksine aslanın yanında durarak çalışmadan rızık peşine düşmüştür. Karakulağın yaptığı davranışı örümcek bilge bir şekilde eleştirir. Ancak karakulak yatmaya ve tembellik yapmaya alıştığı için ona çalışmak çok zor gelir. Örümceğin nasihatlerine kulak asmaz. Çünkü tembellik yapmak, hiçbir şeyle uğraşmamak onun için daha kolaydır. Tembellik yapan karakulak ve onun gibi olanlar için “Üstüne ölü toprağı serpilmiş gibi”⁴¹⁴ denir. Günlük hayatta da kişiler tembellik yapmak yerine çalışmalıdır ve emek harcamalıdır.

2.3.2.14. Yalancılık

Yalancılık yalancı olma durumu olup doğruluk ve dürüstlük değerinin karşıtı olan bir kavramdır.⁴¹⁵ Yalancılık aynı zamanda kişiyi diğer olumsuz davranışlara da sürükleyen bir olgudur. Kur'an-ı Kerim'de yalancılığın yanlış bir davranış olduğu birçok ayette vurgulanmaktadır. “Ancak Allah'ın ayetlerine inanmayanlar böyle bir yalanı uydurabilirler, asıl yalancılar onların kendileridir.”⁴¹⁶, “İnkâr edenler iman edenlere, “Yolumuza uyun da sizin günahlarınızı yüklenelim” derler. Hâlbuki onların günahlarından hiçbir şey yüklenecek değillerdir. Şüphesiz onlar kesinlikle yalancılarıdır.”⁴¹⁷ Ayetlerde belirtildiği gibi Allah (c.c.) yalan söyleyenleri ve yalancılığı hayat felsefesi hâline getirenleri uyarmaktadır. Yalancılık kişiyi çıkmaz bir yola sürükler ve kişi yalanının ortaya çıkmaması için başka yalanlara başvurur. Bu durumda döngüsel ve çıkılmaz bir hâl alır. Bundan ötürü doğru sözlü olunmalıdır ve kişi yaşamını da bu yönde biçimlendirmelidir. “Bir yalanı kırk doğruya saklarlar.”⁴¹⁸ atasözünde de belirtildiği gibi yalancılık döngüsel bir süreçtir ve yalan yalanı da

⁴¹² Özafşar, 134.

⁴¹³ Çağın, 45.

⁴¹⁴ Selçuk, 76.

⁴¹⁵ Doğan, 361.

⁴¹⁶ Karaman, Nahl, 12/105, C. III, 440.

⁴¹⁷ Karaman, Ankebût, 29/12, C. IV, 256.

⁴¹⁸ Benekçi, 34.

ardından getirmektedir. Ancak bu yalanlar elbet bir gün açığa çıkacaktır. O nedenle kişi yalandan uzak durmalı ve doğruluğu yaşamının her yerine yaymalıdır. Yalancılık ile ilgili fabl türünde birçok örnek ele alınmıştır.

Aisopos Masalları 'nda yer alan “Kedi ile Fareler”⁴¹⁹, “Tilki mi Kibar Maymun mu”⁴²⁰, “Üç Öküz ile Aslan”⁴²¹, “Alakarga ile Güvercinler”⁴²² ve “Yarasa ile Gelincikler”⁴²³ masalları yalancılığın kötü bir davranış olduğunu ele alan masallar arasındadır. Bu masallardan biri olan “Kedi ile Fareler” masalı klasikleşen kedi ve fare kavgasından bahseder. Kedi fareleri tek tek avlamaktadır. Bu durumdan canları sıkılan fareler deliklerinden çıkmama kararı alırlar. Kedi ölü taklidi yapar. Bunu gören fareler kediye inanmazlar, çünkü o yalancı bir kedidir. Bu durumda kedi gerçekten ölmüş olsa da ona kimse inanmaz, çünkü her zaman yalan söyleyen bir hayvan olarak tanınmıştır. Masalda da görüldüğü gibi dürüstlüğü karşıtı olan yalancılık olumsuz ve kişiyi hatalara yönelten bir davranıştır. Bu nedenle yalancılıktan uzak durulmalı ve her daim doğruluk ilke edinilmelidir. Böylece kişi hayatında daha huzurlu ve daha güvenilir olacaktır. Yüce Allah (c.c.) ayetlerinde yalancılığın kötü bir davranış olduğunu vurgulayarak kullarını uyarmaktadır. “İyi bilin ki, halis din yalnız Allah'ındır. Onu bırakıp da başka dostlar edinenler, “Biz onlara sadece, bizi Allah’a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz” diyorlar. Şüphesiz Allah ayrılığa düştükleri şeyler konusunda aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz Allah yalancı ve nankör olanları doğru yola iletmez.”⁴²⁴

“Tilki mi Kibar Maymun mu” masalında tilki ve maymun birbirlerine övünmeye başlarlar. Bir gün bir mezarlığın yanına gelirler. Maymun mezarlıkta yatan kişilerin ailesinin hizmetlileri olduğunu söyleyerek tilkiyi aldatmaya çalışır. Ancak tilki bunlara inanmaz ve maymunun yalan söylediğini anlar.

“Üç Öküz ile Aslan” masalında yine yalancılığın kötü bir kavram olduğu vurgulanmıştır. Masalda üç öküzü gözüne kestiren aslan, öküzleri yemek ister. Ancak üçünü aynı anda yemenin zor olacağını düşünerek öküzlerin aralarını bozar. Bunun için de türlü türlü yalanlar söyler. Sonuçta öküzler birbirine küserler ve aslan da amacına

⁴¹⁹ Ataç, 17.

⁴²⁰ Ataç, 34.

⁴²¹ Ataç, 54.

⁴²² Ataç, 107.

⁴²³ Ataç, 162.

⁴²⁴ Karaman, Zümer, 39/3, C. IV, 596.

ulaşmış olur. Masalda da anlatıldığı gibi yalancılık kişisel ve toplumsal huzursuzluğa sebep olur. Bu durum kişinin yaşamını olumsuz yönde etkiler. Aslanın yaptığı gibi yalana başvurmak kişiyi kötü davranışlara sürükler. Bunun sonucunda da toplumda kargaşa meydana gelir. Bu tür olumsuzlukları önlemek için yalan söylemekten uzak durulmalı ve bu konuda çevredeki insanlara örnek olunmalıdır.

“Alakarga ile Güvercinler” masalında güvercinlere özenen alakarganın olayı anlatılmaktadır. Alakarga, güvercinlerin içine girip onlar gibi davranmaya başlar, ancak ses çıkarınca kendini ele verir. Neticede bu durumdan çok utanır ve kendi cinslerinin arasına döner. Nitekim güvercinler alakarganın yaptığı yalancılığı kabul etmezler ve alakargayı aralarına almazlar. “Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.”⁴²⁵ atasözü alakarganın düştüğü durumu ifade eden bir atasözüdür. Hikâyede vurgulanan değer doğruluk iken bir taraftan da yalancılığın kötü bir davranış olduğu ele alınır.

“Yarasa ile Gelincikler” masalında da yalancı bir yarasa anlatılmaktadır. Gelincik tam onu öldürecekken önce kendisinin kuş olduğunu ardından başka bir yalan söyleyerek aslında kendisinin fare olduğunu söyler. Yalan ile canını kurtarır. Görüldüğü gibi bir kere yalan söyleyince söylenen yalanı da ortadan kaldırmak için başka yalanlara başvurulur ve bu durum daha büyük yalanlara sebebiyet verir.

La Fontaine Masalları’nda da yalancılık üzerinde durulmuştur. Kitapta ele alınan “Aslan Postu Giyen Eşek”⁴²⁶ ve “Hasta Aslanla Tilki”⁴²⁷ masalları kısa ancak dürüstlük değerini güzel bir şekilde anlatan masallardır. “Aslan Postu Giyen Eşek” masalında aslan postunu giyerek herkesi korkutmak isteyen eşeğin hikâyesi anlatılır. Hikâyede eşeğin görünen kulakları ile yalancılığı ortaya çıkar. Bunun üzerine bütün hayvan âlemine rezil olur. Yalancılığının cezasını herkese karşı rezil olmakla öder. “Yalana şerbetli olmak”⁴²⁸ deyimini eşeğin içinde bulunmuş olduğu durumu ifade eder.

“Hasta Aslanla Tilki” adlı masalda yalancılık üzerinde durulmaktadır. Masalda aslan ve diğer hayvanlar arasındaki bir anlaşma anlatılmaktadır. Aslan evine onu gelen ziyaretçilere zarar vermeyeceğine dair bir ferman yazdırır. Tilki hariç diğer hayvanlar da aslana inanır. Tilki eve giren ayak izlerini görürken dışarı çıkan ayak izlerinin

⁴²⁵ Selçuk, 132.

⁴²⁶ Hikmet, 115.

⁴²⁷ Hikmet, 134.

⁴²⁸ Selçuk, 123.

olmadığını görür. Böylece aslanın yalancı olduğu ortaya çıkmış olur. Bu masalda ele alınan değerler; dürüstlük ve güven değerleridir. Bu değerlerin karşıtı olan kavram ise yalancılık ve aldatmadır. Aslan bütün hayvanlara yalan söyleyerek aldatma girişiminde bulunmuştur. Bu davranışlar dinî ve toplumsal açıdan hatalı davranışlardır. Dolayısıyla yalandan uzak durulmalı ve doğruluk prensip hâline getirilmelidir.

SONUÇ

Çocuklara özgü bir edebiyat alanı olan çocuk edebiyatı, teknoloji ve iletişim imkânlarının hızla arttığı günümüzdeki çalışmalarla önemli gelişmeler elde edilen bir alandır. Bu alanda ortaya konulan eserlerin değerler eğitimi açısından zenginliği dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada bireysel ve toplumsal açıdan kişinin kendisini geliştirmesini sağlayacak olan değerlere yer verilmiştir. Böylece, kök değerler önceden yapılan çalışmaların aksine farklı bir tür içerisinde ele alınmıştır. Çalışmanın sonunda yer alan ‘Ekler’ bölümü tezde ele alınan masalların tam metnini içermektedir. Çalışmada *Aisopos Masalları* adlı eserden 40 masal, *Kelile ve Dimne* adlı eserden 6 masal, *Gülistan ve Bostan* adlı eserden 4 masal, *Mantıku’t-tayr* adlı eserden 5 masal, *Mesnevî* adlı eserden 13 hikâye, *Harnâme* adlı eserin tamamı, *La Fontaine Masalları* adlı eserden 32 masal, *Grimm Masalları* adlı eserden 2 masal, *Kıssadan Hisse* adlı eserden 5 masal ekler bölümünde verilmiştir. Aynı zamanda, bu çalışmanın hem çocuk edebiyatı alanına hem de değerler eğitimi üzerine yapılacak çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre bu çalışma ile bireylerin ele alınan değerleri benimseyerek bu değerleri yaşamlarına aktarmaları sağlanmaktadır. Böylece bireysel ve toplumsal alanda değerler eğitimi daha baskın şekilde yer alacaktır. Bunlara ek olarak yukarıda belirtildiği gibi çalışmada yer alan hikâye ve masallar ile ilgili veriler şu şekildedir:

İSİMLER ve ESERLERİ	MASAL ADLARI
<i>Aisopos, Aisopos Masalları</i>	“Kedi ile Fareler”, “Çoban ile Yaban Keçileri”, “İki Horoz ile Bir Karatay”, “Horozlar ile Keklik”, “Karnı Şişmiş Tilki”, “Tilki ile Oduncu”, “Tilki ile Timsah”, “Tilki ile Maymun”, “Tilki mi Kibar Maymun mu”, “Kuyruksuz Tilki”, “Hiç Aslan Görmemiş Tilki”, “İnsan ile Tilki”, “Üç Öküz ile Aslan”, “Yunuslarla

	Balinaların Kavgasına Karışan Kolyoz Balığı”, “Engerek ile Su Yılanı”, “Zeus ile Tilki”, “At ile Asker”, “Bahçıvan ile Köpek”, “Hırsızlar ile Horoz”, “Alakarga ile Kargalar”, “Alakarga ile Güvercinler”, “Alakarga ile Köpek”, “Davetli Köpek”, “Köpek, Horoz Bir de Tilki”, “Et Taşıyan Köpek”, “Tavşanlarla Kurbağalar”, “Aslanın Krallığı”, “Aslan ile Yaban Domuzu”, “Aslan ile Tavşan”, “Aslan, Eşek ve Tilki”, “Gölgesiyle Övünen Kurdun Başına Gelenler”, “Kurt ile Eşek”, “Karıncı ile Tonuzlan Böceği”, “Tarla Faresiyle Şehir Faresi”, “Yarasa ile Gelincikler”, “Eşek, Tilki Bir de Aslan”, “Kuşçu ile Keklik”, “Papağan ile Kedi”, “Ağustos Böceği ile Tilki”.
Beydeba, <i>Kelile ve Dimne</i>	“Üç Balık”, “Kedi ile Fare”.
Sadî Şirazî, <i>Gülîstan ve Bostan</i>	“Kızıl Aslan ile Danışman”, “Derviş ile Tilki”, “Akbaba ile Çaylak”, “Kocakarının Kedisi”.
Feridüddin Attâr, <i>Mantıku’t-tayr</i>	“Keklik ile Hüdüh”, “İki Tilki”, “Kuş ile Hüdüh”.
Mevlânâ, <i>Mesnevî</i>	“Av Hayvanları ve Aslan”, “Hz. Süleyman ve Hüdüh”, “Fare ve Devenin Hikâyesi”, “Doğan ve Kaz”, “Çakallar”, “Katır ve Deve”, “Tavşanların Hikâyesi”, “Köpekler”, “Balıklar”, “Ceylan Yavrusu ve Eşekler”, “Oduncunun Eşegi ve Atlar”, “Fare ve Kurbağanın Arkadaşlığı”.

Şeyhî, <i>Harnâme</i>	Harnâme
La Fontaine, <i>La Fontaine Masalları</i>	“Ağustos Böceği ile Karınca”, “Maymunla Kedi”, “Öküz Kadar Kocaman Olmak İsteyen Kurbağa”, “Kurtla Köpek”, “Heybe”, “Sarıca Arılarla Bal Arıları”, “Meşe ile Kamış”, “Farelerin Topladığı Meclis”, “Yarasa ile Gelincik”, “Aslanla Sinek”, “Sünger Yüklü Eşekle Tuz Yüklü Eşek”, “Aslanla Fare”, “Güvercinle Karınca”, “Tavşanla Kurbağalar”, “Çoban Olan Kurt”, “Kartal, Yaban Domuzu ve Kedi”, “Kuğu Kuşu ile Aşçıbaşı”, “Kurtlarla Koyunlar”, “Maymunla Yunus Balığı”, “Kurt, Keçi ve Keçi Yavrusu”, “Altın Yumurtlayan Tavuk”, “Aslan Postu Giyen Eşek”, “Aslanla Avcı”, “Soyu ile Övünen Katır”, “Tavşanla Kaplumbağa”, “Köylü ile Yılan”, “Hasta Aslanla Tilki”, “Vebaya Yakalanan Hayvanlar”, “Ayı ile Bahçe Meraklısı Adam”, “Eşekle Köpek”, “Kedi ile İki Serçe”, “İki Keçi”.
Wilhelm Grimm ve Jacob Grimm, <i>Grimm Masalları</i>	“Kurt ile Yedi Keçi Yavrusu”, “Köpeklerle Serçe”.
Ahmet Mithat Efendi, <i>Kıssadan Hisse</i>	“Sabırsızlık”, “Arı ile Sinek”, “Kurtlar ile Kuzular”, “Uluvv-i Himnet”, “Köpek ile Kurt”.

Tarih boyunca temel insani değerleri topluma ve bireylere kazandırmada önemli fonksiyon icra etmiş olan fablların değer erozyonu içinde yaşadığımız bilgi ve dijital çağında da önemli katkılarının olabileceğini gördük. Bu fablların günümüz teknolojisinin imkânlarından faydalanarak görsele aktarılması ve sosyal medyada yaygınlaşması eğitim öğretim çağındaki çocuklara temel değerlerin kazandırılmasında büyük fayda sağlayacağı kuşkusuzdur.

Dün sadece yazı diliyle ve semboller üzerinden sınırlı olarak yapılan ve adeta ölümsüzleşerek klasikleşmiş ve tarihi bir değer haline gelmiş bu eserlerin günümüzün teknik imkânlarıyla buluştuğunda eğitimin hizmetinde büyük başarılar elde edeceği izahtan uzaktır.

KAYNAKÇA

- Akın, Hanifi, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı*, Polen Yayınları, İstanbul 2013.
- Akın, Mazlum, *Türk Çocuk Edebiyatında Bilimkurgu*, Bizim Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1990.
- Akün, Ömer Faruk, “Alâeddin Ali Çelebi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: II, İstanbul 1989.
- Aslan, Serkan, “İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Değeri İle İlgili Algılarının İncelenmesi: Fenomenolojik Bir Çalışma”, *Milli Eğitim Dergisi*, 47(217), 2018, 104-105.
- Ataç, Nurullah, *Aisopos Masalları*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1989.
- Avcı, Y., “La Fontaine’in Fabllarında Alegorik Ögeler ve Bunların Temsil Ettiği Değerler”, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(7), 2012, 39-53.
- Aybey, S., “Sâdî Şîrâzî’nin “Bostan” ve “Gülistan” Adlı Eserlerinin Din Eğitimindeki Yeri ve Önemi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(69), 2019, 425-437.
- Bakkal, A., “Adalet Kavramının Çeşitli Tezahürleri”, *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 5, 2018, 1-8.
- Balcı, Musa, *Taşa Kazınmış Sözler: İslâm Öncesi Fars Öğüt Edebiyatı*, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2016.
- Baykal, Bekir Sıtkı, *Peçevi Tarihi I*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.
- Benekçi, Şerif, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Damla Yayınevi, Ankara 2019.
- Bilkan, Ali Fuat, *Masal Estetiği*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.
- Bülbül Tuncay, *Hümâyûn-nâme (İnceleme-Tenkitli Metin)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.
- Caferoğlu, A., “Ahmet Mithat Efendi ve Türkçemiz”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1(4), 1946, 1-7.
- Çağdaş, Kemal, *Pançatantra Masalları*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962.

- Çağın, Selahattin, *Ahmet Mithat Efendi Küssadan Hisse*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.
- Çelik, N., “Eğitimde Bencillik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(3), 2019, 156-168.
- Çelik, S., “George Orwell’ın Hayvan Çiftliği Adlı Eserinin Satirik Çerçeve İncelenmesi”, *Anasay Dergisi*, Sayı: 11, 2020, 209-226.
- Çıkla, S., “Ahmet Mithat Efendi’nin Roman Yazma Yöntemi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 37, 2015, 73-96.
- Çimen, F., “Molla Muhammed’in Timur’un Çağatayca Kelile ve Dimne Tercümesi”, *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı: 2, 2013, 85-99.
- _____, “Çağatayca Bir Hayvan Adı Üzerine Etimolojik Bir Deneme”, *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı: 6, 2015, 73-80.
- Dalyan, A., “İki Farklı Latifi Tezkiresi ve Nüshaları”, *Türk Dili Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 68, 2019, 49-68.
- Dam, H., “Değerler Eğitimi Açısından Veda Hutbesinde İnsan Onuru”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, 2014, 1-75.
- Demir, Rıdvan, *Yunus Emre’nin Eserlerinde Din ve Değerler Eğitimi*, Akademik Yayıncılık, Ankara 2019.
- Demirer Şahin, D., *Seçilmiş Grimm Masallarında Kadın Figürleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2014.
- Demiryürek, M., “Kurgusal Metinlerde İkinci Kişili Anlatıcı ve Bakış Açısı”, *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı: 2, 2013, 119-139.
- Derdiyok, Ç., “Sadi’nin Bostan’ı ve Ezop Masalları’nda Ortak Temalar”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(12), 2003, 3-18.
- Doğan, Ahmet, *Türkçe Sözlük*, Akçağ Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Doğrul, Ömer Rıza, *Kelile ve Dimne*, İstanbul Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1941.

- Düzdağ, Mehmet Ertuğrul, *Mehmet Âkif Ersoy Safahat*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2007.
- Eronat, K., “Mevlânâ’nın Mesnevî’sindeki Meseller ile Küçürek Öyküler Arasındaki İlişki”, *Erdem Dergisi*, Sayı: 65, 2013, 33-45.
- Ersoy, E., “Empati: Tanımı ve Önemi”, *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 2016, 9-17.
- Esen, N., “Ahmet Mithat’ın Okuyucusu”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 47(47), 2012, 97-104.
- Fidan, İsmail, “Hayvan Çiftliği”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(6), 2018, 184-189.
- Gökalp, Nurten, “Yaşlılık ve Etik”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 2017, 209-219.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *Feridüddin Attar Mantık Al Tayr*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2006.
- Güvenen, E., “Mantiku’t-Tayr’da Tasvirî Fiiller”, *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 18, 2020, 10-32.
- Hafızoğulları, Z., “Hırsızlık”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 2008, 773-796.
- Halman, T., “Ubeyd-i Zâkânî”, *Türkoloji Dergisi*, 1(18), 2011, 161-175.
- Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, İrfan Yayınları, İstanbul 1990.
- Harata, O., “Mevlânâ Celâleddîn-i Rumî ve Türk Kültürel Yaşamında Mevlevî”, *Erdem Dergisi*, Sayı: 50, 2008, 161-168.
- Hengirmen, Mehmet, *Türkçe Okul Sözlüğü*, Engin Yayınları, Ankara 2017,
- Hikmet, Nazım, *La Fontaine Masalları*, Bilge Yayınevi, Ankara 1949.
- İlaydın, Hikmet, *Sadi Şirazi Bostan*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1989.
- İpek, S., “Arap Edebiyatında Fabl Türünün Yeri”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (35), 2012, 25-38.
- İsen, Mustafa, *Latîfî Tezkiresi*, Akçağ Yayınları, İstanbul 2000.

- Kaf, Ö., “Hayat Bilgisi Dersinde Bazı Sosyal Becerilerin kazandırılmasında Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisi”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 6, 2000, 173-184.
- Kahraman, H. İ., “Cahiliye’den İslâm’a Sabır Kavramı”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(10), 2019, 87-116.
- Kalyon, A., “Kelile ve Dimne'nin Tercüme Serüveni”, *Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, Sayı: 16, 2004, 227-237.
- Kanar, M., “Mantıku’t-tayr’ın Manzum Çevirisi Üzerine”, *Doğu Esintileri Dergisi*, Sayı: 11, 2019, 170-178.
- Karagöz, B., “Fablların Pedagojik Karakteristiği Üzerine Bir Analiz”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 2015, 353-362.
- Karagöz, H., “Biraz Empati; Başkası Değil, Sen, Kendini Onun Yerine Koyarak Duygusallık Boyutu Oluşturmalısın”, *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi*, 3(1), 2018, 1-34.
- Karaismailoğlu, Adnan, *Mevlânâ Mesnevî*, Akçağ Yayınları, Ankara 2018.
- Karaman, Hayreddin, *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014.
- Karaoğlu, A., “Kur’an’da Anlatılan Münafık Tipolojilerinin En Belirgin Karakteristik Özellikleri -Nisâ 142-143. Ayetleri Örneği”, *Eskiyeni*, Sayı: 38, 2019, 45-76.
- Kasapoğlu, H., “Okulda Değerler Eğitimi ve Hikâyeler”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 43 (198), 2013, 97-109.
- Kekeç, İ., “Türk Edebiyatında Mesnevî ve Roman İlişkisine Dair Görüşler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi*, 2(1), 2017, 186-194.
- Kelime, Erdal, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem Yayınları, Ankara 2015,
- Koca, Osman, *Beydeba Kelile ve Dimne*, Beyan Yayınları, İstanbul 2015.
- Köç, A., “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif ve Safahat”, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 2020, 98-118.

- Mazman, N., “Oğuz Ergene, Sadî-Gülistan Tercümesi”, *Littera Turca Sournal of Turkish Language and Literature*, 3(4), 2017, 273-276.
- Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- Mengi, M., “Harnâme Kime Sunulmuştur”, *Türkoloji Dergisi*, Sayı: 4, 1977, 79-81.
- Nayir, Sabahattin, *Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2020.
- Oğuzkan, A. Ferhan, *Çocuk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara 2011.
- Orak, K., “Kelile ve Dimne Tercümeleri Kitlelerin Eğitimdeki Rolü”, *Türkiyat Mecmuası*, 2(23), 2013, 207-232.
- Ozan, M., “Grimm ve Kunos Masallarında Güzellik Anlayışı”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 5(1), 2017, 29-48.
- Öngören, Reşat, *İslâm Ansiklopedisi*, Test Yayınları, İstanbul 2012.
- Özafşar, Sabahattin, *Atasözleri Sözlüğü*, Ema Kitap Yayıncılık, İstanbul 2018.
- Özcan, T., “Art Zamanlı Bir Geçiş: Kelile ve Dimne'den Küçürek Öyküye”, *Erdem Dergisi*, Sayı: 65, 2013, 23-31.
- Özdek, A., “Konya Türkü Metinlerinde Mevlânâ ve Mevlevilik Üzerine Bir Araştırma”, *Rast Müzikoloji Dergisi*, 1(2), 2013, 30-46.
- Özdemir, Emin, *Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2018.
- Özdemir, M., “Harnâme'nin Tahkiye Dışındaki Bölümlerine Şekil ve Muhteva Açısından Bakış”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 2010, 68-82.
- Özdemir, Mehmet, *Şeyhi Harname*, Kapı Yayınları, İstanbul 2006.
- Özkırımlı, Atilla, *Türk Edebiyatı*, İnkılâp Yayınları, İstanbul 1987.
- Öztürk, Tuba, *Resimli Türkçe Sözlüğü*, Sait Yayıncılık, İstanbul 2017.
- Parladır, Ş., “Ali Çelebi'nin Hümâyûnnâmesi”, *Sanat Tarihi Dergisi*, 20(1), 2011, 315-318.

- Peker, A., “Çocuk Kitaplarında Yer Alan Hayvan Karakterlerine Çevre Eğitimi Açısından Bakış: İçerik Analizi Çalışması”, *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(2), 2019, 287-301.
- Püsküllüoğlu, Ali, *Çağdaş Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2017.
- Sapsağlam, Ö., “Okul Öncesi Eğitim Programlarının Millî Kavramlar Açısından İncelenmesi”, *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5 (1), 2020, 1-16.
- Sarıcık, M., “Hayvanlara Şefkat ve Merhamet Açısından Bazı Cahiliye Adetlerine Son Verilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 33, 2014, 61-86.
- Selçuk, Ahmet, *Atasözleri Sözlüğü*, Karatay Yayınları, Ankara 2019.
- Selçuk, Ahmet, *Türk Dil Kurumu Kurallarına Uygun Türkçe Sözlük*, Karatay Yayınları, Ankara 2019.
- Sezer, A., “Öğretmenlerin Sorumluluk Değeri Algılarının İncelenmesi”, *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 2017, 122-144.
- Şahan, Erol, *İlköğretim 5. ve 8. Sınıf Ders Programlarındaki Sorumluluk Eğitimine Dönük Kazanımların Gerçekleşme Düzeyleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir 2011.
- Şahinalp, V., “Kur’ân’ın Öngördüğü Dostluk”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28(28), 2012, 63-99.
- Şimşek, T., “Çocuk Edebiyatında Estetiğin Rolü, Mevcut Potansiyeli Uyandırmak”, *Türk Dili Dergisi*, Sayı: 12, 2014, 15-58.
- Şimşek, Tacettin, *Kavramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2016.
- Şipal, Kamuran, *Grimm Masalları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018.
- Temel, A., “Kişisel Bir Yetkinlik Olan Alçak Gönüllülüğün Kurumsal Bir Yetkinliğe Dönüşmesi: Alçak Gönüllü Organizasyonlar”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 2013, 15-48.
- Temur, Selma, *Türkçe Sözlük*, Karemat Yayıncılık, İstanbul 2015.

- Topbaş, Osman Nuri, *Faziletler Medeniyeti 2*, Erkam Yayınları, Ankara 2007.
- Toprak, A., “Türk Kültüründe Misafirperverlik ve Sofra Açmak/Sofra Çekmek”, Sayı: 7, 2019, 74-81.
- Turan, R., “Mesnevî ve Mesnevî’nin Sosyal Bilgiler Programında Yer Verilen Değerler Çerçevesinde İncelenmesi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 2010, 30-45.
- Turan, Selahattin *Masalların Çocuk Hakları Bağlamında Çözümlemesi (“Her Güne Bir Masal” Adlı Kitap Üzerine Bir Çalışma* (Yayımlanmış Yüksek lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.
- Turan, Selahattin, *Eğitimde Alternatif Yaklaşımlar*, Asil Yayıncılık, Ankara 2003,
- Turna, M., “Hayvan Çiftliği Romanında Alegori”, *Edebi Eleştiri Dergisi*, 4(1), 2020, 38-57.
- Türkmen, E., “Şems ve Mevlâna”, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 2010, 16-23.
- Ungan, S., “Fabl Türünün Çocuk Edebiyatında Yeri ve Günümüzde Bu Türden Yararlanma Olanakları” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 14, 2006, 3-17.
- Ünlü, Aslan, *Yeni Türkçe Sözlük*, Menekşe Yayınları, İstanbul 2011.
- Yalım, N. S., “Doğulu Bir Müstağrib; Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 2019, 434-450.
- Yalman, İ., “Öğrencilerin Özgüven Seviyeleri İle Mesleki Başarı Düzeyleri Arasındaki İlişki: Cumhuriyet Üniversitesi Meslek Yüksek Okullarında Uygulama”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 2018, 223-233.
- Yavuz, D., “Çocuk Edebiyatı ve Kültürel Semboller”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 2019, 175-184.
- Yavuz, K., “Çeşitli Yönleriyle Mantıku’t-tayr ve Garib-nâme Mesnevileri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 31, 2004, 342-355.

- Yılar, Ömer, Turan, Lokman, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem Yayınları, Ankara 2015.
- Yıldız, A., “Hz. Peygamber’in İnsan Sevgisi ve Hoşgörüsü”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17), 2007, 193-211.
- Yıldız, A., “Hz. Eyyûb’ün (aleyhis selam) Hastalıklar Karşısındaki Sabrı ve Manevî Hastalıklarımız”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36(36), 2016, 128-142.
- Yıldız, A., “Ezop Masallarının Dinleme Becerisine Etkisi”, *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 2(3), 219, 185-208.
- Yürür, Nevin, *Fransız Edebiyatı Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Fakültesi Yayınları, İstanbul 1946.

EKLER

AISOPOS MASALLARI

Kedi ile Fareler

“Bir eve fareler üşüşmüş. Bir kedi bunu haber almış, o eve gitmiş; artık fareleri birer birer tutup yiyormuş. Fareler bakmışlar ki olacak gibi değil, hep yakalanıyorlar, delikten çıkmama kararı almışlar. Kedi işi anlamış, o da bir düzen kurmuş. Odada tahta bir takoz varmış, oraya tırmanmış, kendisini asıp ölü gibi öyle durmuş. Farelerden biri delikten başını uzatıp bakmış, kediyi o hâlde görünce; ‘Kurnazlığına diyecek yok, dostum! Ama ne yalan söyleyeyim, sen çuval olsan, ben yine yaklaşmam senin yanına.’ demiş.”⁴²⁹

Çoban ile Yaban Keçileri

“Çoban keçilerini otlağa götürmüş, bir de bakmış ki hayvanlarının arasına yaban keçileri karışmış. Hiç ses etmemiş, akşam olunca hepsini alıp ağıla götürmüş. Ertesi gün bir fırtına kopmuş. Çoban hayvanlarını dışarı çıkaramamış. Hepsine de içeride bakmak zorunda kalmış. Ama kendi keçilerine birer tutam ot vermiş; ‘Ölmesinler yeter!’ demiş. Ötekilerini ise kendisine bağlanıp da kaçmasınlar diye bol bol ot vermiş, iyice beslemiş. Fırtına geçip de hava düzeldikten sonra hepsini almış, çayıra çıkarmış; yaban keçileri;

‘Ben size o kadar iyi bakayım da siz böyle kaçıverirsiniz! Amma da nankörmüşsünüz ha!’ deyince keçiler dönüp;

‘Biz senden asıl onun için kaçıyoruz ya! Bizi daha dün buldun, kaç yıllık keçilerinden daha iyi baktın, yarın da başkasını buldun mu bizi bırakıp onların yüzüne gülersin’ demişler.”⁴³⁰

İki Horoz ile Bir Karatay

“İki horoz, tavuklar yüzünden dövüşüyorlarmış; biri ötekini kaçırmış. Yenilen bir çalılığa çekilip oraya saklanmış, yenen ise havalanmış, yüksek bir duvarın üstüne çıkmış, böbürlene böbürlene ötmeye başlamış. Yukarıdan bir kartal geçiyormuş,

⁴²⁹ Nurullah Ataç, *Aisopos Masalları*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1989, 17.

⁴³⁰ Ataç, 20.

horozun sesini duyunca üstüne çullanmış, almış götürmüş, kuytu çalılığa sinen horoz ise tavukları istediği gibi arkasına takıp yaşamış.”⁴³¹

Horozlar ile Keklik

“Adamın biri evinde horoz besliyormuş; bir gün çarşıda bir keklik bulmuş. Onu da alıp horozlarla otursun diye kümese getirmiş. Horozlar kekliği dövmüşler, kovalamışlar, kovalamışlar, etmedikleri eziyet kalmamış.

Zavallı keklik; ‘Ben yabancıyım, onların soyundan değilim de onun için beni istemiyorlar’ diye üzülür dururmuş.

Ama bir gün bakmış ki horozlar birbirleriyle de dövüşüyorlar, kan içinde kalmadan ayrılamıyorlar. Bunun üzerine demiş ki;

‘Bu horozlar beni dövüyor diye ben neden yanıp yakınıyorum? Birbirlerine de kıyıyor onlar, kendilerini de esirgemiyorlar!’ demiş.”⁴³²

Karnı Şişmiş Tilki

“Tilkinin biri bir meşenin önünden geçiyormuş, kovuğa bakmış, biraz ekmekle biraz da et görmüş. Tilkinin karnı açmış, hemen ağacın kovuğuna girip eti de, ekmeği de yemiş. Ama karnı şişince kapı dar gelmiş, bir türlü çıkamamış, sızlanıp inlemeye başlamış. Oradan başka bir tilki geçiyormuş, iniltileri duyunca merak etmiş, gelip sebebini sormuş. Olan biteni öğrenince;

‘Hiç tasalanma! Bu yediklerin nasıl olsa erir, sen yine eski hâline dönersin, girdiğin gibi de çıkarsın.’ demiş.”⁴³³

Tilki ile Oduncu

“Tilkinin biri, arkasına düşen avcılardan kurtulayım derken karşısına bir oduncu çıkmış;

‘Bir yer göster de saklanayım.’ diye ona yalvarmış.

Oduncu; ‘Benim kulübeye gir, orada görmezler seni.’ demiş.

⁴³¹ Ataç, 22.

⁴³² Ataç, 23.

⁴³³ Ataç, 29.

Az sonra avcılar gelmiş oduncuya; ‘Buralarda bir tilki görmedin mi?’ diye sormuşlar.

Oduncu ağzı ile; ‘Görmedim!’ demiş. Ama bir yandan da eliyle işaret edip hayvanın nereye saklandığını göstermiş. Avcılar oduncunun dediğini duymuş, eline bakmamışlar. Tilki onların geçip gittiğini görünce saklandığı yerden çıkmış, hiçbir şey söylemeden uzaklaşmak istemiş.

Oduncu şaşmış; ‘Nasıl oluyor! Sana iyilik ettim, canını kurtardım, sen bana bir teşekkür bile etmiyor sun!’ diye siteme başlamış.

Bunun üzerine tilki; ‘Ben sana teşekkür ederdim, ederdim ama dilin ile elin birbirine uymadı ki.’ demiş.”⁴³⁴

Tilki ile Timsah

“Tilki ile timsah soydan soptan açmışlar, ikisi de;

‘Ben senden kibarım.’ diye övünürlermiş.

Timsah atalarının ününü ballandıra ballandıra anlatmış; ‘Sen beni ne sanıyorsun? Benim babalarım içinde idman okullarının başına geçmiş olanlar bile vardır!’ demiş.

Tilki; ‘Ne demezsin! Zaten senin derinden belli, idman okulunda yetişmesen sırtın böyle mi olurdu hiç?’ demiş.”⁴³⁵

Tilki ile Maymun

“Maymun bir gün, hayvanların ortasında kalkıp oynamış, görenler pek beğenmiş onu kendilerine kral seçmişler.

Tilki kıskanmış, bakmış ki bir kapanın içinde bir parça et duruyor; ‘Bir hazine buldum ama onu almak benim için kullara değil, senin gibi krallara yakışır!’ diyerek maymunu kapanın başına götürmüş. Maymun düşüncesizlik etmiş, elini kapana sıkıştırmış. ‘Sen düşürdün beni bu tuzağa.’ diye çıkışmaya başlamış.

Bunun üzerine tilki; ‘Ayol, sen hem bu kadar alıksın hem de kalkmış hayvanlara kral olacağım dersin. Olur mu böyle şey?’ demiş.”⁴³⁶

⁴³⁴ Ataç, 30.

⁴³⁵ Ataç, 31.

⁴³⁶ Ataç, 33.

Tilki mi Kibar Maymun mu

“Tilki ile maymun birlikte yolculuğa çıkmışlar. Ama yolda kibarlıktan açıp çekişmeye başlamışlar. Tilki demiş ben kibarım, maymun demiş ben senden kibarım. Gitmişler, gitmişler bir mezarlığa varmışlar. Maymun sağına bakmış, soluna bakmış derin derin içini çekmiş.

Tilki; ‘Ne oldu öyle?’ diye sormuş.

Maymun; ‘Nasıl çekmem içimi? Şu gördüğün mezarlar yok mu, her birinin altında yatan benim babamın ya bir kölesi ya da bir azatlısı.’ demiş.

Tilki; ‘At atabildiğin kadar! Biri kalkıp da yalanını çıkaracak değil ya!’ demiş.”⁴³⁷

Kuyruksuz Tilki

“Bir tilkinin kuyruğu kapana sıkışmış, kopuvermiş, tilki o kadar utanmış ki; ‘Artık yaşamak bana haram oldu, herkesin içine böyle nasıl çıkarım?’ diye düşünmeye başlamış.

Düşünmüş düşünmüş aklına bir çare gelmiş; ‘Öteki tilkilerde kuyruklarını kessinler, birinin benden farkı kalmasın!’ demiş.

Bütün tilkileri başına toplamış, onlara öğüt vermiş;

‘Bu koca kuyruğu arkanızda ne diye taşırsınız? Hem çirkin hem de yük oluyor. Hiçbir hayrı yok, kesip de atıverin.’ demiş.

Ama dinleyenlerden biri söz almış; ‘Haydi sen de bir çıkarın olmasa bize böyle öğüt mü verirdin. Sana güvenmiyoruz, inanmıyoruz.’ demiş.”⁴³⁸

Hiç Aslan Görmemiş Tilki

“Bir tilki varmış, ömründe hiç aslan görmemiş. Bir gün bakmış, önüne koca bir aslan çıkmış. Daha ilk gördüğü için öyle bir korkmuş ki az kalsın ölecekmış. İkinci görüşünde yine korkmuş, ama ilk sefer ki kadar korkmamış. Üçüncüsünde cesaret edip yanına yaklaşmış, konuşmaktan bile çekinmemiş.”⁴³⁹

⁴³⁷ Ataç, 34.

⁴³⁸ Ataç, 35.

⁴³⁹ Ataç, 36.

İnsan ile Tilki

“Adamın biri, türlü zararları dokunuyor diye bir tilkiye garaz kesilmiş. Hayvanı yakalamış, öcünü daha iyi almak için kuyruğuna bir bez bağlamış, bezi yağlayıp ateşlemiş. Ama bir tanrı tilkiyi o adamın tarlalarına salmış. Tam da ekinin kaldırılma zamanıymış; adamcağız tutuşan başaklara bakıp bakıp ağlamış.”⁴⁴⁰

Üç Öküz ile Aslan

“Üç öküz varmış, hep bir arada otlatılmış. Bir aslan onları parçalayıp yemeyi kurmuş ama teker teker gördüğü olmazmış. Üçüne karşı da ne yapsın? Bakmış olmayacak haince yalanlar uydurup aralarını bozmuş sonra her birini ayrı ayrı yakalayıp yutuvermiş.”⁴⁴¹

Yunuslarla Balinaların Kavgasına Karışan Kolyoz Balığı

“Yunuslarla balinalar kavgaya tutuşmuş, dövüşüyorlarmış. Savaşın uzayıp gittiğini gören bir kolyoz (kolyoz, ufacık bir balıktır.) suyun üzerine çıkmış, yunuslarla balinaları barıştırmaya kalkışmış.

Yunuslardan biri bakmış bakmış; ‘Ayol, senin öğütlerini dinleyip kurtulmaktansa birbirimizle çarpışıp ölmek bin kat iyidir.’ demiş.”⁴⁴²

Engerek ile Su Yılanı

“Engereğin biri her gün gelir bir pınardan su içermiş. O pınarda yuva yapan bir su yılanı kızmış; ‘Çayırın sana yetişmiyor da bir de beni mi rahatsız edeceksin?’ demiş.

Kavga gittikçe ateşlenmiş en sonunda dövüşmeye karar vermiş; ‘Kim yenerse su da toprak da onun olacak.’ demişler.

Gün kesmişler ikisi de başlamış hazırlanmaya.

Kurbağalar su yılanını hiç sevmedikleri için engereğe gitmişler; ‘Sen hiç korkma, bizde senden yanayız, yardım ederiz.’ demişler.

Günü gelmiş iki yılan birbirine saldırmış, kurbağalar ellerinden başka bir şey gelmediği için bağırıp durmuşlar. Engerek sonunda kazanmış ama kurbağalara

⁴⁴⁰ Ataç, 47.

⁴⁴¹ Ataç, 54.

⁴⁴² Ataç, 68.

çıkışmış; ‘Hani bana yardım edecektiniz? Ben düşmanımla boğuşurken siz ötüp durdunuz. Bu mu sizin dostluğunuz?’ demiş.

Kurbağalar; ‘Ne yapalım bizim gücümüz buna yetti, kolla değil sesle yardım edebildik.’ demişler.”⁴⁴³

Zeus ile Tilki

“Zeus tilkinin aklına, becerikliliğine hayran olmuş, onu hayvanların kralı ilan etmiş. Ama; ‘Bu hayvanı böyle yükselttik, bakalım huyu değişti, tamahından vazgeçti mi?’ diye merak etmiş. Yeni kral tahtırevanına kurulmuş, gerçekten Zeus bir tonuzlan böceği uçurmuş. Tilki böceği görünce dayanamamış, hâlini, şanını düşünmeden yerinden fırlamış, ille yakalamak istemiş. Zeus bunu görünce kızmış, krallığı elinden alıp yine eski hâline döndürmüş.”⁴⁴⁴

At ile Asker

“Askerin biri savaşa gitmiş, kendisiyle birlikte türlü zahmetler çekiyor, tehlikelere atılıyor diye atına iyi bakmış, her gün bol bol arpa yedirmiş. Ama savaş bittikten sonra hayvanı bayağı işlerde kullanmış, ağır yükler taşıtmış, arpasını kesip yalnız saman yedirmiş. Gel zaman git zaman bir savaş daha çıkmış, asker boru sesini duyunca hemen atını hazırlamış, kendi de silahlarını kuşanıp binmek istemiş. Ama artık atın hâli yokmuş. Her adım da sendeleyip düşüyormuş. Efendisine dönüp; ‘Sen artık git de piyade ol. Ben attım, eşeğe döndürdün beni, eşeği at edemezsin ki.’”⁴⁴⁵

Bahçıvan ile Köpek

“Bahçıvanın birinin köpeği bostan kuyusuna düşmüş. Adamcağız acımış, kurtarayım diye kalkmış kendi de kuyuya inmiş. Ama hayvan efendisi kendine bir kötülük edecek, boğacak mı sanmış nedir, dönüp ısırıvermiş. Bahçıvan artık orada durur mu? Zaten canı acımış, köpeği bırakıp çıkmış yukarı;

‘Meğer bu hayvan kendini öldürmek istemiş, benim neyime gerekti de kalktım işine karıştım? Isırdı işte beni.’ demiş.”⁴⁴⁶

Hırsızlar ile Horoz

⁴⁴³ Ataç, 80.

⁴⁴⁴ Ataç, 82.

⁴⁴⁵ Ataç, 95.

⁴⁴⁶ Ataç, 102.

“Bir eve hırsızlar girmiş ama horozdan başka bir şey bulamamışlar. Boş dönecek değiller ya! Onu alıp çıkmışlar. Evlerine götürüp kesmek istemişler.

Horoz bıçağın hazırlandığını görünce; ‘Kıymayın bana, benden insanlara iyilik gelir, ben herkesi işine gitsin diye vaktinde uyandırırım.’ demiş.

Hırsızlar; ‘Biz seni öldürmeyelim de kimi öldürelim? Tam biz hırsızlığa geldik mi, sen ötüp herkesi ayağa kaldırıyor, bizim işimize engel oluyorsun.’ demişler.”⁴⁴⁷

Alakarga ile Kargalar

“Bir alakarga varmış, öteki alakargaların hepsinden iri olduğu için hepsini de hor görüp beğenmemeye başlamış. Karakargaların arasına gitmiş, onlarla oturmak istemiş. Ama karakargalar da onun ne biçiminden hoşlanmışlar ne de sesinden. Basmışlar dayağı, kovmuşlar. Alakarga ne yapsın? Yine alakargaların yanına dönmüş. Bu sefer de onlar istememiş. İsterler mi hiç? Onların da onuru var; Sen bir kere bizi hor gördün artık burada sana yer yok!’ demişler. Böylece onu alakargalarda istememiş, karakargalar da.”⁴⁴⁸

Alakarga ile Güvercinler

“Alakarganın biri bakmış ki bir güvercinlikte semiz semiz güvercinler var, hâllerine imrenmiş, hemen üstünü başını temizlenmiş; ‘Ben de güvercinim.’ diye aralarına girmiş. İlk günler ötmeye kalkmamış, güvercinler de ne bilsinler, onu da kendilerinden sanıp ses etmemişler.

Ama bir gün alakarga yanılmış, bir bağırırım demiş. Foyası o zaman meydana çıkmış, güvercinler; ‘Güvercinin böyle bağırırını olamaz.’ deyip aralarından kovmuşlar. Alakarga güvercinlerin yemini elden kaçırınca kalkmış yine kendi milletinin arasına gitmiş. Bu sefer de alakargalar onun rengini beğenmemiş, kendi renklerine benzetememişler, kovmuşlar. Böylece alakarga hem güvercinlerin yeminden hem de kendi milletinin ağzından olmuşlar.”⁴⁴⁹

Alakarga ile Köpek

“Alakarganın biri Athena’ya kurban kesiyormuş, köpeği de et yesin diye çağırmış.

⁴⁴⁷ Ataç, 103.

⁴⁴⁸ Ataç, 105.

⁴⁴⁹ Ataç, 107.

Köpek; ‘Ne diye masrafa giriyorsun? Senin kurban kesmen neye yarar? Bilmez misin? Tanrıça senden nefret ediyor, senin geleceği bildirmene de, uğur getirmene de hiç inanmıyor.’ demiş.

Alakarga; ‘Ben de onu bildiğim için kurban kesiyorum ya! Belki yumuşatırım da benimle barışır diyorum.’ demiş.⁴⁵⁰

Davetli Köpek

“Adamın biri eşine dostuna bir ziyafet çekiyormuş; köpeği de kendi arkadaşlarından birini çağırmış; ‘Gel de birlikte yiyelim.’ demiş.

Davetli köpek keyifli keyifli gelmiş, yemeklere bakmış içinden; ‘Talihim varmış, ziyafet dediğin de böyle olur. Öyle bir yiyeceğim öyle bir yiyeceğim ki yarın bütün gün karnım acıkmayacak!’ demiş.

O içinden böyle hülyalar kurup dostuna güvene dursun, aşçı onun bir, bir yana kuyruk sallamasından sinirlenmiş, bacağından tuttuğu gibi pencereden aşağı atmış. Köpek bağıra bağıra eve dönerken yoldan arkadaşlarına rastlamış.

İçlerinden biri; ‘Nasıl, yemekler iyi miydi? diye sorunca; ‘İçkiyi pek fazla kaçırmışım, o kadar sarhoştum ki. Nereden çıktığını bilmiyorum.’ demiş.⁴⁵¹

Köpek, Horoz Bir De Tilki

“Bir köpekle bir horoz arkadaş olmuş, birlikte yola dizilmişler. Gitmişler, gitmişler, sular kararınca horoz bir ağaca tünemiş, köpek de ağacın dibinde ki kovuğa girmiş, kıvrılıp uyumuş. Ama horozun âdetidir, daha ortalık ağarmadan başlamış ötmeye. Ötmesini öteden bir tilki duymuş, koşup gelmiş;

‘Aman bir bağrıma basayım.’ diye türlü diller dökmüş. Horoz; ‘Kapıcı ağacın dibinde yatıyor, sen onu uyandır, kapıyı açsın ben de inirim.’ demiş. Tilki inanmış horozun sözüne, kapıcıyı bir bulup da konuşayım derken köpek uyanmış, üzerine atılıp paramparça etmiş.⁴⁵²

Et Taşıyan Köpek

⁴⁵⁰ Ataç, 111.

⁴⁵¹ Ataç, 115.

⁴⁵² Ataç, 117.

“Köpeğin biri ağzına bir parça et almış, bir ırmaktan geçiyormuş. Suda yankısını görünce ağzında etle giden bir köpek daha var sanmış. Kendi ağzındakini bırakıp ötekinkini kapmaya çalışmış. Ama ikisini de elden kaçırmış, biri zaten yokmuş, ötekini de su alıp götürmüş.”⁴⁵³

Tavşanlarla Kurbağalar

Tavşanlar bir gün toplanmışlar hâllerinden yanıp yakınıyorlarmış. Yakınırılar tabi kolay mı tavşan olmak. İnsandan kork, köpeğinden kork, kartalından kork, kısaca her türlüşünden kork. Öyle yılgı içinde yarın ne olacağını bilmeden yaşamaktansa bir kere ölüp gitmek daha hayırlı değil mi?

Kararlarını vermişler; ‘Kendimizi suya atalım da boğulalım, kurtulalım !’ diyerek dere boyuna doğru koşmuşlar. Kurbağalar da dere boyuna dizilmişler, güneşleniyorlarmış, tavşanların geldiğini duyunca ürküp suya kaçmışlar.

Tavşanların içinden bir akıllısı; ‘Hele durun arkadaşlar’ Kıymayın canınıza, gördünüz ya bu dünya da bizden daha korkağı da varmış.’ demiş.”⁴⁵⁴

Aslanın Krallığı

“Aslanın biri hayvanlara kral olmuş. Öfke nedir, yavuzluk nedir bilmezmiş. İyi huylu, hep hak, adalet düşünür, insan gibi bir aslanmış. Bütün hayvanları toplamış, kurda kuzu ile parsa dağ keçisi ile kaplana ceylan ile köpeğe tavşan ile helalleşmelerini, bir daha zavallıların kalbini kırmamalarını tembih etmiş.

Korkak tavşan; ‘Ben işte hep bu günü görmek istiyordum artık güçlülerde güçsüzlerden korkmayı öğrenecek.’ demiş.”⁴⁵⁵

Aslan ile Yaban Domuzu

“Yazın sıcağtan bütün hayvanların ağızları kuruduğu günlerde, bir aslanla bir yaban domuzu bir pınar başında su içmeye gelmişler. Önce sen içeceksin, önce ben içeceğim diye başlamışlar çekişmeye, iş dövüşe binmiş. Hem de nasıl bir dövüş, ya biri ölecek ya da öteki. Nedense o sırada arkadaşlarına bakmışlar, bir de ne görsünler? Akbabalar dizilmiş, iri ölsün de yiyeğim diye bekliyorlar. Bunun üzerine kavgayı

⁴⁵³ Ataç, 119.

⁴⁵⁴ Ataç, 123.

⁴⁵⁵ Ataç, 125.

bırakıp; Biz yine dost olalım, akbabaların, kargaların eline düşmekten iyidir.’ demişler.”⁴⁵⁶

Aslan ile Tavşan

“Aslanın biri uyuyan bir tavşan bulmuş, yiyecekmiş, o sırada oradan bir geyik geçmiş, aslan tavşanı bırakmış, geyiğin arkasına düşmüş. Tavşan gürültüden uyanmış hemen kaçmış, aslanda geyiği ta uzaklara kadar kovalamış, bir türlü yetişip tutamamış. Gelmiş yine tavşanı yemeye. Ama tavşanı koydunsa bul. Hiç durur mu? Aslan; ‘Oh olsun bana! Elimdekini bırakıp da başka avın peşinden koşmanın yeri miydi?’ demiş.”

⁴⁵⁷

Aslan ile Tavşan

“Aslanın biri uyuyan bir tavşan bulmuş, yiyecekmiş, o sırada oradan bir geyik geçmiş, aslan tavşanı bırakmış, geyiğin arkasına düşmüş. Tavşan gürültüden uyanmış hemen kaçmış, aslanda geyiği ta uzaklara kadar kovalamış, bir türlü yetişip tutamamış. Gelmiş yine tavşanı yemeye. Ama tavşanı koydunsa bul. Hiç durur mu? Aslan; ‘Oh olsun bana! Elimdekini bırakıp da başka avın peşinden koşmanın yeri miydi?’ demiş.”⁴⁵⁸

Aslan, Eşek ve Tilki

“Aslan, eşek bir de tilki birlik olmuşlar. Hep bir arada ava çıkmışlar. Birçok hayvan öldürüp hepsini de bir yere toplamışlar.

Aslan eşeğe; ‘Senin aklın iyi yer, şunları bir pay et bakalım.’ demiş.

Eşek üçe bölmüş. Eşek akli bu! Düşünür mü hiç? Parçaların üçü de birmiş.

Aslana dönüp; ‘Al hangisini istersen ‘ demiş.

Aslan gazaba gelip pençesini vurduğu gibi eşeği öldürmüş, yiyivermiş.

Sonra tilkiye dönüp; ‘ O beceremedi sen pay ediver.’ demiş.

Tilki ne var ne yoksa hepsini bir araya toplamış, kendine bir lokma bir şey ayırmış.

⁴⁵⁶ Ataç, 132.

⁴⁵⁷ Ataç, 133.

⁴⁵⁸ Ataç, 135.

Böylesi aslanın hoşuna gitmiş, tilkiye; ‘Sen nereden öğrendin bunu?’ diye sormuş.

Tilki; ‘Nereden öğreneceğim? Eşekten ibret aldım.’ demiş.”⁴⁵⁹

Gölgesiyle Övünen Kurdun Başına Gelenler

“Kurdun biri akşam geç vakit ücra yerlerde dolaşıyormuş. Akşamüzeri her şeyin gölgesi uzun olur, kurt da kendi gölgesini görünce koltukları kabarmış;

‘Aslandan ne diye korkuyorum ben? Hele şu boyuma boşuma kim ne yapabilir bana.’ Demiş.

Gitmiş aslanın yanına ağzına geleni aslana söylemiş. Aslan sinirlenmiş ve kurdun bunu hangi cesaretle söylediğini merak etmiş. Kurt kendisinin çok güçlü, kuvvetli olduğunu o nedenle artık kral olmak istediğini söylemiş. Aslan kurdun saçmalamalarına dayanamayıp bir pençede yıkmış kurdu yere.”⁴⁶⁰

Kurt ile Eşek

“Kurdun biri öteki kurtlara başkan seçilmiş, hemen yeni bir yasa çıkarmış; ‘Bundan böyle her kurt avda ne eline geçirirse öteki kurtlarla paylaşacak, böylece hiçbir kurt açlık çekmeyecek, birbirimizi yemekten kurtulacağız.’ demiş.

Orada bunları dinleyen bir eşek varmış, hemen gelip; ‘Senin bu yeni yasana doğrusu diyecek yok, çok güzel, yüreğinin yüceliğini gösterir. Ama sen dünkü avını götürdün inine saklandın, onu niçin ortaya çıkarıp öteki kurtlarla paylaşmıyorsun?’ demiş.

Kurt utanmış, yasayı geri almış.”⁴⁶¹

Karınca ile Tonuzlan Böceği

“Yaz günlerinde karıncanın biri tarlalarda dolaşüyor, kışın yemek için buğday, arpa topluyormuş. Karşısına bir tonuzlan böceği çıkmış;

‘Bu ne çalışma yahu! Baksana bütün hayvanlar işi gücü bırakmış, keyfediyorlar. Sen biraz eğlensene.’ demiş.

⁴⁵⁹ Ataç, 136.

⁴⁶⁰ Ataç, 143.

⁴⁶¹ Ataç, 148.

Karınca hiç cevap vermemiş. Gel zaman git zaman kış olmuş, yağmurlar yağıp tezekleri ıslatmış, tonuzlan böceği karnını doyuracak bir şey bulamayınca gelmiş, karıncaya yalvarmış.

Karınca; ‘A tonuzlan böceği! Ben çalışıp dururken benimle alay edeceğine sen de çalışsaydın. Bugün bu hâle düşmez, azıksız kalmazdın.’ demiş.”⁴⁶²

Tarla Faresiyle Şehir Faresi

“Bir tarla faresi bir ev faresiyle arkadaş olmuş, bir gün birlikte yemeğe çağırmış. Ev faresi gelmiş ama bakmış ki otlar buğdaydan başka bir yiyecek yok, hoşlanmamış.

Tarla faresine; ‘A dostum! Bu senin yaşamana karınca gibi yaşamak derler. Bense önümdeki önümde, ardımdaki ardımda, bolluk içinde yaşarım. Sen bizimle gel, bizim evdekileri paylaşıp, ikimizde mis gibi geçiniriz.’ demiş.

İkisi de hemen kalkıp yola çıkmışlar. Ev faresi arkadaşına sebzeler çıkarmış, buğday, incir, peynir, bal, yemiş çıkarmış. Tarla faresinin ağzı kulaklarına varmış; ‘bu ne dedim de bugüne kadar tarlalarda kaldım!’ diyerek dövünmüş.

Tam yemeğe oturacakları sırada bir adam gelmiş, kapıyı açmış. İki fare gürültüden korkup her biri bir deliğe girmiş. Gürültü dinince çıkmışlar. İncirden tadacaklarmış bu seferde başka biri odadan bir şey almaya gelmiş. Yine bir deliğe kaçışmışlar.

Bunun üzerine tarla faresi karnının açlığını unutup arkadaşına; ‘Dostum, bana izin. Sen doya doya yiyip içiyorsun, can besliyorsun ama türlü türlü tehlikeler, türlü türlü korkular geçiriyorsun. Ben yine gidip buğdayımla arpamı yiyeyim. Fakir yemeğidir ama ne de olsa gönül rahatlığıyla yenir.’ demiş.”⁴⁶³

Yarasa ile Gelincikler

“Yarasanın biri yere düşmüş, bir gelincik gelmiş yakalamış. Yarasa başlamış yalvarmaya; ‘Bırak ben! N’olursun.’ demiş.

Gelincik; ‘Bırakmam, kuşlara düşmanım ben, öyledir benim yaradılışım.’ demiş.

⁴⁶² Ataç, 155.

⁴⁶³ Ataç, 157.

Bunun üzerine yarasa; ‘Ayol, ben kuş değilim ki! Uçarım ama ben sıçanım!’ demiş, böylece kurtulmuş.

Gel zaman git zaman, bir gün yine bir gelinciğin eline düşmüş; ‘Kıyma bana, gelincik kardeş.’ demiş.

Gelincik; ‘Bırakamam, hiç sevmem sıçanları, kökünüzü kurutacağım!’ demiş.

Bunu üzerine yarasa; ‘Ayol, ben sıçan mıyım? Bak ben uçuyorum.’ demiş, yine kurtulmuş.

Böylece adını değiştirerek iki seferde işin içinden sıyrılmanın yolunu bulmuş.”⁴⁶⁴

Eşek, Tilki Bir De Aslan

“Bir eşekle bir tilki arkadaş olmuşlar, birlikte ava gitmişler. Önlerine bir adam çıkmış. Başlarında dolaşan tehlikeyi görünce tilki usulca aslanın yanına gitmiş;

‘Bana dokunma da eşeği getireyim ben sana.’ demiş.

Aslan razı olmuş. Tilki eşeği bir tuzağa doğru götürmüş, içine düşürmüş. Aslan bakmış ki eşek tuzaktan kurtulamayacak, önce tilkinin işini görmüş sonra eşeğe gitmiş.”⁴⁶⁵

Kuşçu ile Keklik

“Kuşçunun birine akşam geç vakit misafir gelmiş. Bakmış ki yemeği az; ‘Ayıp olmasın, bizim kekliği kesiverelim.’ demiş.

Keklik efendisinin niyetini anlayınca; ‘Nankörlük derler bu seninkine. Benim az mı iyiliğimi gördün? Ben ötüp ötüp buraya keklikleri çağırmadım mı? Senin onları yakalamana yardım etmedim mi?’ demiş.

Bunun üzerine kuşçu; ‘Ben sana nasıl acırım? Kendin söylüyorsun senin soyuna bile hayrın yok.’ demiş.”⁴⁶⁶

Papağan ile Kedi

⁴⁶⁴ Ataç, 162.

⁴⁶⁵ Ataç, 173.

⁴⁶⁶ Ataç, 182.

“Adamın biri bir papağan almış, evin içine salıvermiş. Papağan insana alışıkmiş, oradan oraya sıçramış, ocağın üzerine çıkmış, orada da tuhaf tuhaf söylenmeye başlamış.

Evin kedisi onu görünce şaşmış; ‘Sen kimsin? Nereden geliyorsun?’ diye sormuş.

Papağan; ‘Efendi beni yeni aldı.’ demiş.

Bunun üzerine kedi; ‘Sen ne arsız hayvanmışsın! Bu eve daha yeni gelmişsin, utanmadan konuşup duruyorsun. Bense bu evde doğdum, bu ev de büyüdüm. Bir şey söylenecek olsam efendilerim kızar, beni kapı dışarı ederler.’ demiş.

Papağan; ‘Hadi oradan be! Sen kendini benimle bir mi tutuyorsun? Benim sesim seninki gibi efendileri rahatsız etmez ki!’ demiş.”⁴⁶⁷

Ağustos Böceği İle Tilki

“Ağustos böceği yüksek bir dala konmuş, ötüyormuş.

Oradan tilkinin biri geçmiş; ‘Şunu bir yesem.’ diye iç çekmiş, bir kurnazlık düşünmüş.

Ağacın karşısına geçmiş, ağustos böceğinin sesine bayıldığını söylemiş ‘İn de seni bir yakından göreyim. ‘ demiş.

Ağustos böceği tilkinin meramını anlamış, daldan bir yaprak koparıp aşağıya atmış. Tilki ağustos böceği indi sanarak hemen atılmış.

Ağustos böceği; ‘Aldandın işte arkadaş.’ demiş.”⁴⁶⁸

⁴⁶⁷ Ataç, 221.

⁴⁶⁸ Ataç, 335.

KELİLE VE DİMNE

Üç Balık

“Vaktiyle bir gölde üç balık yaşarmış. Biri akıllı, diğeri yarım akıllı, öbürüyse ahmakmış. Yüksek bir yerdeymiş bu göl ve hemen yakınında doludizgin bir nehir akıyormuş. Bir gün göle iki avcı gelmiş. Yanlarındaki ağı suya bırakıp balıkları avlamak için söz birliği etmişler. Akıllı balık, iki avcı arasında geçen konuşmaları duyup çok korkmuş ve hiç zaman kaybetmeden gölden ayrılıp nehre kavuşmuş. Yarım akıllı iyice sokulmalarını beklemiş. Ne yapmak istediklerini anlayınca derhal gölden ayrılmaya karar vermiş. Fakat ne çare! Çıkış yolları meğher ağlarla kapanmış. Başına gelecekleri önceden kestiremediği için kızmış kendine ve çıkmadık candan ümit kesilmez deyip kurtulmak için çareler düşünmeye başlamış. Derken aklına ölü numarası yaparak karaya çıkmak gelmiş. Bazen sırt, bazense yüz üstü dönerek bir o yana bir bu yana kıvranmaya başlamış. Avcılar onu alıp nehirle göl arasında bir yere bırakmışlar. Balık da fırsat bu fırsat deyip nehir tarafına geçmiş ve böylece avcılarının elinden kurtulmuş. Ahmak balık ise, bir o yana gitmiş, bir bu yana... Ancak ne yapıp ettiyse, avlanmaktan kendini kurtaramamış.”⁴⁶⁹

“Şetrebe; ‘Söylentilere göre bir aslan varmış...’ deyip başlamış anlatmaya:

“ Bu aslan, insanların sıkça kullandığı yol üzerinde ki bir ormanda yaşarmış. Kurt, karga ve çakal üç yakın dostuymuş. Bir gün deve güden çobanlar bu yoldan geçerlerken arkalarında bir deve bırakmışlar. Deve şaşkın gözlerle etrafını araştırıp gide gide aslanın huzuruna varmış. Aslan ‘Kimsin, nerelisin?’ diye sormuş. ‘ Falan yerden’ diye cevaplamış. ‘Ne istiyorsun?’ demiş aslan bu kez. Nazikçe karşılık vermiş bizim deve; ‘Kralımızın buyruğu neyse o.’ Aslan bu cevaptan çok hoşlanmış ve gönül okşayıcı bir sesle; ‘Öyleyse neşe, güven ve huzur içinde aramızda kal’ deyip ona güzel bir jest yapmış. Aslanla deve nice günler mutlu ve huzurlu şekilde bir arada yaşamışlar. Derken bir gün aslan ava çıkmış. Yolda dev cüsseli bir fille karşılaşmış. Aralarında sert sürtüşmeler olmuş ilkin. Akabinde başlamışlar kavgaya. Sonuçta aslan filin keskin ve iri dişlerinden ağır yaralar alarak dönmüş yerine. Ayağa kalkamayacak derecede, feci bir şekilde hırpalanmış. Tabi aslan aç kalınca, artıklarını toplayan yordakçıları kurt, karga

⁴⁶⁹ Osman Koca, *Beydeba Kelile ve Dimne*, Beyan Yayınları, İstanbul 2015, 93.

ve çakalın da yemekten yana nasipleri kesilmiş. Mideleri bomboş, bir deri bir kemik kalmışlar sonunda.

Onları üzüntüyle izleyen aslan bir gün yardakçılarına, ‘ Biliyorum siz de epey aç kaldınız. Fakat malum işte’ deyip durumunu göstermiş. Onlarda bir ağızdan cevap vermişler; ‘Bırakın bizi kralım! Biz asıl sizi düşünüyoruz.’ Bunun üzerine aslan acıyla kükreyi; ‘İyi niyetinizden hiç şüphem yok. Şimdi gidin. Bir av tutunda birlikte güzel bir ziyafet çekelim.’ Deyip onları ormanın derinliklerine yollamış. Gider gibi yapıp bir köşeye gizlenmiş yardakçılar. Kendi aralarında fısıldaşmaya başlamışlar. Nihayet şekli kendilerine benzemeyen, oto bur deveyi gözlerine kestirmişler. ‘ Aslanı allayıp pulladık m, iş tamam!’ demiş kurt. Çakal itiraz etmiş, ‘ Kralımız ona hayat güvencesi vermişken bunu nasıl yapacağız? Buna imkan yok!’ Karga, kart sesiyle gülerek; ‘Sizi bu sorundan kurtarabilirim.’ Diyerek araya girmiş.

Karga derhal uçarak aslanın başucuna konmuş. Gürültüsüyle uyanan aslan merak içinde sormuş; ‘Bir şey buldun mu?’ Karga yana yakıla cevap vermiş; ‘ Kralım! Ancak çalışmaya ve koşmaya gücü yeten bir şey bulabilir. Oysa biz, sizin de bildiğiniz gibi aç ve sefil hayat sürmekten perişan olduk. Aramızda bir karara vardık. Eğer uygun görürseniz...’ deyip susmuş sonra. Aslan; ‘Peki, nedir kararınız?’ demiş. Karga, sinsice parlayan gözlerini kısıp çirkin sesiyle ‘ Şu ot yiyen devenin bize yararı var ki...’ der demez, aslan öfkeyle sözünü keserek; ‘Bu ne biçim art niyet böyle. Sizde dostluktan eser kalmamış. Devenin hayatını garanti ettiğini bilmez misin densiz! Korku içinde yaşayan birine şefkat kanatlarını geren ve boşa akıtılacak kana geçit vermeyen insandan kim daha fazla sevap kazanabilir! Yaralı, düşkün ve bitkin de olsam sözümünden dönmem ben!’ demiş.

Karga vaziyeti kurtarmanın telaşı içinde alttan alıp; ‘Kralım! Yerden göğe kadar haklısınız.’ demiş. Ardından usulca eklemiş; ‘Ama bazen ev halkını kurtarmak için bir can, kabile için bir ev, şehir için bir kabile, kral için bir ülke halkı mecbur kaldığında seve seve feda edilebilir. Ve bu durumdan kimsede gocunmaz üstelik! İyice sokulmuş kralın yanına; ‘Şimdi siz düşkün ve bitkin hâldesiniz. Halkınız için beslenmeniz gerek acilen.’ Kurnazca tamamlamış sözünü; ‘Çözümü biliyorum ben. Hem de sizi verdiğiniz sözden caydırmadan.’

Aslan hiçbir şey dememiş. Bu suskunluğun evet anlamına geldiğini anlayıp hemen arkadaşlarının yanına dönmüş hain karga ve soluk soluğa kalarak; ‘Müjde dostlar! Deveyi yeme hususunda kralı ikna ettim. Şimdi deveyi de alıp aslanın huzuruna gideceğiz. Ve sırasıyla her birimiz aslan için kendimizi feda edeceğiz. Fakat bu esnada yenildiğimiz takdirde kralımızın başına gelebilecek felaketleri bahane ederek birbirimizi savunacağız. Ta ki sıra deveye gelinceye kadar. Ancak bu şekilde aslanın onurunu da rencide etmeden deveyi öldürüp midelerimizi şişirebiliriz.’ demiş. Bu fikir diğer iki kallesin de yatmış aklına. Deveyi alıp çıkmışlar kralın huzuruna.

İlkin karga atılmış ortaya ve dokunaklı bir sesle; ‘Ey kralımız! Şimdi dardasın. Bu zamana kadar hep sen bizi doyurdun. Bırak da şu aciz bedenimi sana feda edeyim.’ deyince, diğer iki düzenbaz araya girip ‘Sus bakalım. Senin etin budun ne ki, kralımızı doyuracaksın. ‘Diye itiraz etmişler. Sonra çakal; ‘Kralımızı ancak ben doyurabilirim.’ Diyerek fırlamış öne. Bu sefer karga cırtlak sesiyle bağırmaya başlamış; ‘ Sen murdarsın. Bu çirkin, kokuşmuş bedeni kim yiyebilir ki? Kurt sıranın kendisinde olduğunu fark edip bir adım ileri çıkmış ve çakala bakıp; ‘Bense öyle değilim.’ dedikten sonra aslanın karşısına geçmiş ve; ‘Canım, kralımıza feda olsun.’ deyip önünde saygıyla eğilmiş. Daha önce anlaştıkları üzere itiraz süresi bu kez de kargayla çakala gelmiş; ‘Çekil şuradan’ demişler, ‘Hekimlerin, kendisini öldürmek isteyen kurt eti yesin sözünü sen hiç duymadın mı?’

Devenin kıt aklı, bu danışıklı dövüşe ermemiş. Zavallı, kendisini ortaya attığında beni de bir bahaneyle savunurlar zannetmiş. Göğsünü şişirip; ‘Karga, çakal, kurt!’ diyerek hain dostlarına bakmış, ‘Hiçbirinizin eti kralımızın midesine layık değildir.’ Sonra kendini göstermiş; ‘Oysa ben öyle miyim? Etim leziz, karnım temiz ve azalarım iştah vericidir.’ Fedakârca krala doğru ilerlemiş daha sonra; ‘Kralım beni yesin, dostlarına da yedirsın.’ Gürlemiş sesi sonunda; ‘Kralımızın midesine bir tek ben layığım. Afiyetle beni midesine indirsın.’

Ardından hain dostlarına bakmış. Kendisini kurtarmalarını beklemiş bir süre. Ama nafile! Kurt, çakal ve karga söz birliği etmişçesine dile gelip; ‘Kralımız! Deve doğru söylüyor.’ diyerek, bu sırada boncuk boncuk ecel terleri döken deveyi keskin dişleriyle bir anda paramparça etmişler.”⁴⁷⁰

⁴⁷⁰ Koca, 103.

“Eşiyle birlikte deniz kenarında yaşayan Taytava adlı bir deniz kuşu varmış. Çiftleşme zamanı eşi, Taytava’ya; ‘Yumurtalarımızı saklayıp koruyacak güvenli bir yer bulalım önce. Zira ben, deniz perisinin suyu kabartarak yavrularımızı alıp götürmesinden korkuyorum.’ demiş. Bunun üzerine Taytava ‘hayır’ anlamında başını iki yana sallayıp cevap vermiş; ‘Bulduğumuz yer çok uygun. Burada yumurtla! Güzelim deniz ve rengârenk çiçekler hem bak ne güzel!’

Dişi kuş üstelemiş; ‘Ahmak herif! Ben deniz perisinin yavrularımı alıp götürmesinden kaygılanırken düşündüğün şeye bak!’

Erkek yine itiraz etmiş; ‘Buraya yumurtla diyorum sana! Deniz perisi böyle bir şey yapmaz!’

Eşi son bir umutla direnmiş; ‘Amma da inatçısın be adam! Sana neler söylediğini, seni nasıl tehdit ettiğini ne çabuk unuttun! Bir kendine, bir de ona bak! Haddini bil!’

Fakat sözünü dinletememiş yine de. Bunun üzerine eşini bir hikâye anlatmış. Taytava bu hikâyeyi dinlemiş dinlemesine ama yine de dönmemiş kararından. Kendinden emin hâlde; ‘Korkmadan buraya yumurtla sen.’ demiş. Dişi kuş çaresiz bir şekilde rıza gösterip eğmiş başını. Çiftleşme zamanı gelmiş kapıya dayanmış. Yumurtlamış. Aradan çok geçmeden kaboran su dalgaları yumurta yuttuğu gibi gözden kaybolmuş. Dişi kuş hayıflanarak konuşmuş; ‘Biliyordum böyle olacağın.’

Erkek kuş bir yandan eşini teselli ederken öte yandan yeminler ederek kendi kendine mırıldanmış; ‘İntikamım kötü olacak.’

Sonra gitmiş kuş arkadaşına. Başından geçenleri özetleyip onlardan yardım istemiş. ‘Ne yapmamızı istiyorsun?’ demiş içlerinden biri. Bunun üzerine yarı ağlamaklı gözlerle içini çekip; ‘Gidin diğer kuş sürülerine de anlatın başımdan geçenleri. Sonra elbirliği yapıp bir şekilde deniz perisinin hakkından geliriz.’ diye cevap vermiş. İçlerinden biri araya girip; ‘Zümrüdü Anka, bizim kraliçemizdir. Hep birlikte ona gidip, derdimizi bir de ona açalım. Krallık yetkisini kullanarak intikamımızı ancak o alabilir.’ demiş.

Birlikte Kraliçe Anka’ya gitmişler. Yardım dileyip seslenmişler.

Anka onları peşine takıp denizin yolunu tutmuş. Deniz perisi, devasa ateş kuşu Anka’yı ve ardındaki sayısız kuş ordularını görünce güç yetiremeyeceğini anlayıp

Taytava'ya yavrularını geri vermiş. Barış yapmışlar aralarında. Her şey düzene girince kuşlar evine, Anka ise sarayına dönmüş.⁴⁷¹

“Anlatılagelir... Avı bol bir yer varmış. Avcılar bu nedenle hep bu bölgeye akın ederlermiş. Bir de kovuğunda karga yuvası bulunan dallı budaklı, gür yapraklı bir ağaç bulunurmuş bu yerde.

Neyse karga bir gün yuvasında oyalanırken, omuzunda ağı, elinde bastonuyla, kötü huylu, çirkin mi çirkin suratlı bir avcının ağaca doğru yaklaştığını görünce irkilir birden ve daha çok kaygılı bir dille söylenir kendi kendine; ‘Bu adamı ya ecelim yahut bir başkasının eceli getirmiş olmalı buraya. Boşuna gelecek değil ya! Hemen kuytu bir köşeye sineyim, bakalım ne yapacak?’ deyip avcıyı yakın takibe alır.

Bu sırada avcı avını yere sermiş, üzerine yemler sermiş, bir köşeye gizlenmiş beklemektedir. Derken boynundaki nişandan ötürü tasmalı güvercin denilen güvercinlerin şahı, ardında güvercin ordusuyla oradan geçer. Ne şah ne ordusu fark eder ağları. Sahipsiz yemleri görünce akılları başlarından gider, tedbiri elden bırakıp tam yemleri kursaklarına indirmek için başlarını havaya dikerken takılıverirler ağa. Avcı manzaradan hayli keyifli ellerini sıvazlaya sıvazlaya çıkagelir aniden. Güvercinler can derdine düşmüş, debelendikçe kanatları, boyunları ve başları daha bir ağlara gömülmüştür. Yalvaran gözlerle kurtuluş yolu arayan tasmalı güvercin; ‘Derdinize çare ararken aranızdaki birlik ve beraberliği bozmayın. Zira hiçbirinizin canı, bir başkasının canından daha tatlı gelmemeli size.’ diyerek onları uyarır. Ardından aynı dokunaklı ses tonuyla ilave eder; ‘Haydin şimdi, hepimiz tek vücut olup kanat çırparak ağları havalandırmaya çalışalım. Sanırım tek çaremiz bu!’

Şahlarının, ikna edip gayrete sürükleyici bu sözlerinden cesaret bularak toplanır güvercinler ve sıçradıkları gibi kanatları üstündeki ağı kaldırıp havalanırlar. Fakat avcı hiç telaşa düşmez, ümidini kaybetmez. Birazdan onların yere düşeceğini umarak öylece bekler. Bu arada karga; ‘Güvercinleri takip etmeli, işin sonunu görmeliyim.’ diyerek kendi kendine konuşur yine.

Bir ara tasmalı güvercinlerin şahı tasmalı güvercin, başını kaldırıp etrafını kolaçan eder. Avcını kendilerini takip ettiğini fark ederek arkadaşlarına döner ve ‘Şu sinsi avcı bizi izlemekte hayli kararlı’ der, ‘Böyle açıkta uçmaya devam edersek yerimiz anlaşılır,

⁴⁷¹ Koca, 107.

abuk av oluruz. ‘Kesin bir dille tutsak ordusuna emreder; ‘Şehre yönelin hemen. Belki o da yorulup çekip gider ve bizi bir daha takip etmez.’ Umudunu kaybetmez; ‘Şehrin falanca mahallesinde yaşayan fare dostum var. Ona ulaştık mı ağlardan kurtulduk demektir.’

Güvercinler söyleneni yapar. Bu arada avcı da yorulmuş, onlardan ümidini keserek evine dönmüştür. Fakat karga iz sürmeye devam etmektedir. Sonunda şahlarının bahsettiği farenin yaşadığı yere ulaştıklarında yeni bir emirle yere konarlar. Fare can güvenliğini sağlamak için toprakta yüz yuva kurmuştur. Tasmalı güvercin etrafına bakınarak fareyi ismiyle çağırır; ‘Zeyrek... Zeyrek!’⁴⁷²

“Biri dişi, diğeri erkek, iki güvercin yuvalarını buğday ve arpayla doldurduktan sonra erkek, ‘Darlık ve kuraklık çekmedikçe bu yem deposuna dokunmayalım.’ der. Dişisi; ‘Ne güzel düşündün!’ deyip bu teklifi kabul eder.

Depodaki buğday ve arpalar yaştır ama. Erkek kuş daha çok yem toplamak için yuvasını uzunca bir süre terk eder. Yaz güneşi kapıya dayanır. Yemler kuruyup büzüşür bu arada. Erkek güvercin döner yuvasına. Kuruyup büzüşen yemleri görünce deponun azaldığını sanır ve ıkışır dişisine; ‘Hani yemeyecektik?’

Dişisi onca dil döker, yemediğine dair çeşit çeşit yemin eder. Ama ikna olmaz erkeği. İhanete uğradım deyip başlar eşini gagalamaya. Zavallı kuş, gıkını bile çıkarmadan oracıkta can verir.

Aradan epey zaman geçer. Kış mevsimi gelip yağmurlar başlayınca yemler tekrar yaşarıp genleşir. Depo taşar. Erkek kuş bunu görür ve yaptığı hatayı anlar. Gel gör ki, son pişmanlık fayda vermez. Hüzünlü bir hâlde eşinin mezarına gider. ‘Sen olmadıktan sonra neyleyeyim yemleri, boş yere günahını almışım, beni bağışla’ deyip mezarı başında ağlamaya başlar.

Üzüntüsü daha bir atar sonraki günlerde. Yemekten, içmekten kesilip vereme yakalanır ve bir akşamüstü eşinin mezarı başında ruhunu teslim eder.”⁴⁷³

Kedi ile Fare

⁴⁷² Koca, 142.

⁴⁷³ Koca, 214.

Koskoca ağaç kovuğunda Rumi adlı bir kedinin, onun az berisindeki bir delikteyse Feridun isimli bir farenin yuvası vardır. Yaşadıkları bölge avcılarının uğrak yeri olup, günübirlik safariler düzenlenir bu yerde.

Her zamanki gibi yine bir gün avcının biri erkenden o yere gelir. Kedinin yaşadığı kovuğa yakın bir noktaya kurar ağını. Kedi gafilce tuzağa yakalanır. Fare, Rumi'ye yakalanmadan karnını doyurabilmenin telaşıyla bir sağa bir sola seğirterek koşarken can düşmanını ağların içinde debelenirken görür ve bu duruma çok sevinir. Tam döneceği sıra bir de bakar ki; arkasında düşmanı gelincik pusuya yatmış kendisini beklemektedir. Başını kaldırır bu kez. Ağacın tepesinde gözleriyle onu izleyen bir baykuş, yemek için fırsat kollamaktadır. Fare bu işe şaşar kalır. Arkada gelincik, önde kedi, tepesinde baykuş... Bütün düşmanları adeta ağız birliği etmişçesine etrafını çevirmiştir. Söylenir kendi kendine;

‘Etrafım kuşatılmış durumda. Bütün felaketler sanki bugünü beklemiş. Sırtımda ağır bir yük var. Oysa midem bomboş. Bir an önce karnımı doyurmazsam açlıktan ölebilirim. Çok şükür aklım yerinde. Paniğe kapılmadan bu olumsuz koşulları lehime çevirmeliyim. Zira korkmaz akıllı kimse. Her durum için alternatif bir kaçış planı düzenler. Akıl, dibi görünmez bir deniz gibidir. Bela, bilge insanlara felaket getirmez. Ancak yine de tedbiri elden bırakmamalı. Aşırı güven rehavete sokmamalı beni. Kaçmalıyım bire şekilde. Ne yapmalıyım o zaman? Acaba kediyle mi anlaşsam? Tabi ya, başka çare yok gibi. Zira o da güç durumda. Söylediklerimi dinleyip içtenliğime inanırsa pekâlâ yardımlaşarak çıkarız bu badireden.’

İç hesaplaşmasını bir kenara bırakıp kediye yaklaşır ve seslenir; ‘ Nasılsın?’ Kedi bu sorunun içtenliğinden çok alaysılığına kanaat getirip cevaplar; ‘Nasıl olacak! Arzuladığın gibi sıkıntı ve dardayım.’

Yanlış anlaşıldığını anlar fare ve ‘Hayır öyle konuşma lütfen.’ der. Gelinciği ve baykuşu gösterir sonra; ‘Bak ben de senin gibi sıkıntıdayım.’Konuya gelir; ‘Derdimiz ve düşmanımız ortak olduğuna göre işbirliği yapmalıyız. ‘Kedi meraklanır; ‘Nasıl yani?’ Fare, merakını giderir; ‘Eğer can güvenliğini temin edersen, iplerini kesip seni bu tuzaktan kurtarabilirim. Tıpkı fırtınalı bir denizde birbirlerini kurtaran gemi ve yolcuları gibi yani.’ Farenin samimiyetini geç de olsa anlayan kedi; ‘Peki, sana güveniyorum.’ der. ‘Beni ve dolayısıyla kendini bu sıkıntıdan kurtarırsan sana bir ömür

müteşekkire kalacağım.’ Fare tedbiri elden bırakmak istemez; ‘Ağını kesecek ama güvenliğim için bir ip bırakacağım geride.’

Bu tür karşılıklı güvenceler alınıp verildikten sonra fare ipleri kemirmeye başlar. Bu arada avlarından ümitlerini kesen baykuş ve gelincik rutin işlerine dönerler. Fare ağırdan alır bir zaman sonra işi. Rumi uyarır; ‘İpleri daha hızlı kesebilirsin. Yoksa beni dönek mi zannettin? Hâlbuki iyi insan, dostunun işini geciktirmez. Şimdi beni sevindirmeli ve bunun için de eski düşmanlığımızı kafandan silip ipleri bir an önce kemirmelisin. Aramızda bir anlaşma yaptık. Düşünmeyi bırak artık eşli düşmanlıkları. İyi insan gördüğü iyiliğe nankörlük etmez. Bu güzel davranış nice kötü düşünceleri siler. En büyük suç ahde vefasızlıktır.

Fare işini hızlandırır. Son ipi de koparır koparmaz kedi can havliyle ağacın tepesine tırmanır. Fare de yakındaki taşlardan birinin altına saklanır. Avcı döner ve ağları kesilmiş görünce gelişigüzel toplayıp sırtlandığı gibi hayal kırıklığı içinde yola koyulur. Ağacın tepesinden gözden kayboluncaya dek avcıyı izler kedi. Sonra taşın altında gizlenmekte olan fareye seslenir sevinçle;

‘Ey altın kalpli, güzel dost! Sana bir hayat borçluyum ben. Yaptığın iyiliği kat kat fazlasıyla ödemek istiyorum. Zahmet çekerek kurulan dostluklar bir kalemde silinmez.’ diyerek dostluklarını pekiştirmiş.⁴⁷⁴

⁴⁷⁴ Koca, 221.

GÜLİSTAN ve BOSTAN

Kızıl Aslan ile Danışman

“Kızıl Aslan’ın sağlam bir kalesi vardı. O kadar yüksekti ki Elvend dağından boynunu yüceltirdi. Yolu gelin zülfü gibi kıvrım kıvrım olan bu kalede kimseden endişe edilmez ve hiçbir şeye ihtiyaç duyulmazdı. Bir bahçenin içinde, lacivert tabağa konmuş yumurta gibi, görülmedik bir şeydi.

Bir gün padişahın yanına, uzak yollardan, huzuru mübarek bir zat geldi. Bu zat diyar diyar dolaşmış ve cihan görmüştü. Gerçeği tanıyan, hünerli bir adamdı. Güzel konuşuyor, her şeye akli eriyor, çok şeyler biliyordu. Hâsılı sözüm sohbeti yerinde bir bilgeydi.

Kızıl Aslan dedi ki; ‘Bu kadar gezmişsin, bunun gibi sağlam bir kale gördün mü?’

Adam gülümsedi; ‘Evet, çok hoş bir kale. Ancak sağlam olduğunu zannetmiyorum. Değil mi ki senden önce daha birtakım azametli padişahlar buna sahip olmuşlar ve içinde birkaç zaman kaldıktan sonra bırakıp gitmişler? Ve değil mi ki senin ardınca başka padişahlar da gelecekler, burada yaşayacaklar ve senin ümit ağacının meyvesini onlar yiyecekler? dedi.

Şu hâlde babanın saltanat devrini hatırlayarak gönlünü bu gibi düşüncelere bağlanmaktan kurtarmalısın. Nitekim felek tutmuş, babanı bir köşeye oturtmuş, öyle oturtmuş ki şimdi bir mangıra dahi hükmü geçmiyor. Her şeyden herkesten nevmi olduğu için ümidi ancak Tanrının lütfuna kalmıştır. Akıllı adamın nazarında dünyanın çöp kadar kıymeti yoktur. Çünkü o her zaman bir başkasının mekânı olmuştur.”⁴⁷⁵

Derviş ile Tilki

“Dervişin biri elsiz ayaksız bir tilki gördü.

‘Bu elle, bu ayakla nereden yiyip içiyor, nasıl yaşayabiliyor?’ diye Allah’ın lütuf ve kudretine hayran kaldı. Şaşkın derviş bu hâldeyken pençesinde bir çakalla, aslanın biri çıkageldi ve zavallı çakalı oracıkta yedi. Ondan artan şey de tilkiyi doyurdu.

⁴⁷⁵ Hikmet İlaydın, *Sadi Şirazi Bostan*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1989, 69.

Herkesin rızkını ulaştıran Allah, ertesi gün başka bir tesadüfle tilkinin günlük yiyeceğini yine gönderdi. Bu aşikâr gerçek karşısında adamın gözü açıldı. Hemen bir mescide gidip Allah’a tevekkül etti.

‘Aslanlar bile rızkını zorbalıkla yemiyorlar. İyisi mi ben bundan sonra karıncalar gibi köşeye çekileyim.’

İşini gücünü bıraktı. Lütufkâr Allah’ın gaybından rızık yollayacağını umarak yakasına gömüldü. Fakat kendisiyle ne el âlem kaygılandı ne de eş dost. Çenk gibi bir deri bir kemik kaldı. Zayıflıktan sabrı da tükendi idraki de.

Bu sırada mihrabın duvarından kulağına sesler geldi; ‘Hey kalp adam, tilki gibi elsiz ayaksız görme kendini. Git de yırtıcı bir aslan kesil. Öyle çalış ki aslan gibi senden de başkasına bir şey kalın. Neden tilkiye benzeyip artıklarla doyacaksın?’ dedi.

Aslan gibi ensesi kalın olan bir insan tilki gibi düşkünleşirse, köpekler dahi ondan üstün olurlar. Uğraş, didin başkalarıyla ye, iç. El âlemin artığına göz dikme. İmkân bulduğun müddetçe elinin emeğiyle geçin. Kendi himmetin kendi terazine gider.”⁴⁷⁶

Akbaba ile Çaylak

“Akbabanın biri çaylağa; ‘Uzağı görmekte benden üstün mahlûk yoktur.’ demişti.

Çaylak; ‘Bunu söylemek yetmez. Gel bakalım, ovanın etrafında ne görüyorsun?’ diye karşılık verdi. Akbaba bir günlük yol tutan bir yükseklikten aşağılara baktı; ‘İnanırsan, ovada bir buğday tanesi görüyorum.’ dedi.

Çaylak hayretinden sabredemedi. Yukarıdan aşağı doğru süzölmeye başladılar. Fakat akbaba o tanenin yanına gelir gelmez, ayağına uzun bir tuzağın ipliği düğömleniverdi. Zavallı, o taneyi yemek düşöncesiyle boynuna feleğın kement attığını bilememişti. Her sedef inciye gebe değildir, nişancı her zaman hedefe vuramaz, değil mi?

Çaylak; ‘Sen düşmanın tuzağına fark edemedikten sonra taneyi görmüşsün, ne faydası var?’ dedi.

İşittim, akbaba boynu kemendin içinde söyleniyor; ‘Mukadderattan kaçmanın imkânı yok ki!’ diyordu.

⁴⁷⁶ İlaydın, 118.

Velhasıl ecel, akbabanın kanına kastetmiş, kaza da onun keskin gözünü bağlamıştı.”⁴⁷⁷

Kocakarının Kedisi

“Kedinin biri bir kocakarının evinde dururdu. Bir zaman sonra kadının talihi döndü, hâli kötüledi. Kedi de koşa koşa padişahın misafirhanesine gitti. Lakin sultanın hizmetçileri onu okladılar. Zavallı kedi, kemiğinden kan damlayarak, can havliyle hem koşuyor, hem söyleniyordu;

‘Eğer bu okçunun elinden sıvışırsam. İşte ben, işte sıçan, işte de kocakarının viranesi!’ diyordu.

Bal, iğnenin yarasına değmez, cancağızım. İnsan kendi pekmeziyle kanaat etsin, daha iyi. Efendisinin verdiği razı olmayan bir kuldan Allah da razı değildir.”⁴⁷⁸

⁴⁷⁷ İlaydın, 226.

⁴⁷⁸ İlaydın, 242.

MANTIKU'T- TAYR

Keklik ile Hüdüh

“Keklik, başını kaldırıp yerinden kalktı sarhoşçasına neşeli bir hâlde, salına salına geldi. Gagası kırmızıydı, siyahlar giyinmişti, gözünden kanlar coşup akmaktaydı. Gâh dağların en yüce tepelerinde, engin bellerde uçmaktaydı gâh kılıcın önüne durup baş vermekteydi.

Dedi ki; ‘Ben mücevher elde etmek için daima dağlarda, bellerdeyim. Mücevher sevgisi, yüreğime öyle bir ateş saldı ki, bana elde ettiğim bu hoş ateş yeter. Bu ateşin harareti içimi yaktı, alevi başgösterdi mi içindeki taşlar kan hâline gelir. Görüyorsun ya bir ateş ne tesirler yapmada hemencecik kan hâline getirmede. Ben, taşla ateş arasında kaldım hem şaşırmış bir hâldeyim hem perişan hâlde. Dostlarım gözünüzü açın da yediğim, içtiğim şeye bakın. Bir taş üstünde uyuyup taş parçaları yiyen kişinin savaşırlara girişmesine ne lüzum var? Gönül bu şiddete yüzlerce zahmet çekerek katlanmada. Mücevher sevdası beni dağlara atmış. Mücevherden başka bir şey sevenin elde ettiği şey gelip geçer, geçicidir. Mücevherlerin saltanatı daimidir, mücevher daima dağlarda bulunur. Ben dağlar delisiyim, mücevher eri bir an bile dağsız belsiz duramam. Mücevherlerin saltanatı daimidir, ben de onu daima dağ tepelerinde arar dururum. Ne mücevher kadar değerli bir şey buldum, ne de ondan daha aziz ve hoş bir şey. Bana aşikâr bir mücevher gerek, mücevheri olmayan adam ne işe yarar?’

Hüdüh’ün Cevabı

Hüdüh dedi ki; ‘Ey mücevher gibi renklere boyanmış keklik, bu topallık niceye bir? Ne vakte dek bana sakat, topal özürler getireceksin? Ayağınla gagan ciğer kanlarına batmış, boyanmış da son yine bir taş üstünde mücevher elde edemedi kalakalmışsın. Mücevherin aslı nedir? Renklerle bezenmiş, boyanmış bir taş. Sen de bir taş sevdalanmış, sımsıkı bu sevdaya sarılmışsın! Mücevherlerin rengi kalmadı mı, taştan ibarettir. Artık renge kapılan adamın da ne aklı vardır, ne temkini. Kimin hakikatten nasibi varsa, kim işin aslından bir koku almışsa, renge kapılmaz, aldanmaz. Çünkü kuyumcu ancak mücevher ister, taş değil!’⁴⁷⁹

İki Tilki

⁴⁷⁹ Abdülbaki Gölpınarlı, *Feridüddin Attar Mantık Al Tayr*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2006, 60.

‘İki tilki birbiriyle buluşmuş, eş olmuşlardı. Beraberce yaşayıp geçinmeye başladılar. Bir padişah zağarıyla, doğanıyla ava çıkmıştı, bu iki tilkiyi birbirinden ayırdı.

Dişi tilki erkeğine; ‘Ey kaçacak delik arayan, söyle sonra nerede buluşacağız acaba?’ dedi.

Erkek tilki; ‘Eğer ömrümüz olursa, şehirde ki kürkçü dükkânında.’ dedi.

Konuşmaları, birbirlerine karşı davranışları aynı o gün ki gibi saygılı ve samimi devam etti. Bir daha hiç ayrıldılar.”⁴⁸⁰

Kuş ile Hüdhd

“Bir kuş, ‘Ey inancı güzel, benim hiçbir isteğim olmuyor. Bütün ömrümce dert içindeyim. Âlemde hep kederliyim ben. Kanlara bulanmış yüreğimde o kadar dert var ki, benim derdimden her zere yaslara bürünmüş! Daima şaşırılmış, aciz bir hâldeyim. Bir an bile şad oldumsa kâfir olayım. Bütün bu dertler yüzünden aklım başımda yok, serseriye döndüm adeta, önümde ki yola nasıl gidebilirim? Bu kadar derdim, elemim olmasaydı, bu seferden pek hoşlanacaktım. Fakat yüreğim kan içinde, ne yapayım? İşte hâlimi sana arz ettim, ne işleyeyim ben?’ dedi.

Hüdhd’ün Cevabı

Hüdhd; ‘Ey aldanmış, deliye, divaneye dönmüş kuş! Sen baştan ayağa kadar sevdalara gark olmuşsun! Öyle sıkı sarılmadın mı, bu dünyanın murada erişmesi de bir an içinde geçip gider, muratsızlığı da! Ne varsa ne yoksa o bir solukluk zaman içinde geçer, gider. Ömürde o soluğu almamış gibi sona erer. Mademki dünya durmuyor, geçip gidiyor, sen de geç. Onu bırak, ona pek o kadar bakma. Baki olmayan şeye gönül veren, gönlü diri bir er değildir.’ dedi.”⁴⁸¹

Kuş ile Hüdhd

“Başka bir kuş da, ‘O padişahın tapısında insaf ve vefa nicedir? Yüce Allah, bana bir hayli insaf vermiş, kimseye vefasızlık etmedim. Bu huylar birisinde toplanırsa, bilgi âleminde o adamın rütbesi nasıldır?’ dedi.

Hüdhd’ün Cevabı

⁴⁸⁰ Gölpınarlı, 143.

⁴⁸¹ Gölpınarlı, 187.

Hüdhüd; ‘İnsaf, insanı her şeyden kurtaran bir padişaktır. İnsaf sahibi olan, saçma sapan şeylerden kurtulur. İnsaf ve merhamet sahibi olman, bütün ömrünü rükûda, secde geçirmenden yeğdir. İki âlemde de insaf ve mürüvvetten daha üstün bir erlik, bir cömertlik yoktur.

Şunu hatırdı tut, apaçık insaf eden, insaf sahibi olan riyakâr olmaz. Erler insafı kimseden almadılar, fakat insaf içlerinden geldi, bir haylisi kendiliklerinden insafa geldiler. Allah vergisidir o.”⁴⁸²

Kuş ile Hüdhüd

“Bir başka kuş da Hüdhüd’ e şunu sordu; ‘Ey önümüze düşen, ey kılavuzumuz olan! O tapıda küstahlık yaraşır mı? Birisi büyük bir küstahlıkta bulunsa ardında bir korkuya uğrar mı ki? Orada küstahlıkta bulunmak doğrumu? Söyle; sırrı aç ve mana incilerini saç’ dedi.

Hüdhüd’ün Cevabı

Hüdhüd; ‘Kim de ehliyet varsa, kim Tanrı sırlarının mahremiyse, Küstahlık etse de olur, ona yaraşır bu. Çünkü daima padişahın sırrına mahremdir. Fakat sırra mahrem olan, sırları bilen bir kişi alelade bir küstah gibi küstahlıkta bulunur mu hiç? Fakat ta kıyıda ki deveci de küstahlık edebilir mi? O nasıl olurda padişaha mahrem olur? O da sır bilenler gibiküstahlıkta bulunursa, imanından da olur, canından da. Nasıl olurda askerin içinde ki bir rint, padişahına karşı zerre kadar bile küstahlıkta bulunabilir?’ dedi.”⁴⁸³

⁴⁸² Gölpınarlı, 209.

⁴⁸³ Gölpınarlı, 215.

MESNEVÎ

Av Hayvanları ve Aslan

Güzel bir ovadaki av hayvanları topluluğu, bir aslandan dolayı sürekli huzursuzdu. Bu aslan sık sık pusudan saldırıp parçalıyordu. Bu otlak hepsine tatsız olmuştu. Onlar hile kurup aslana geldiler; ‘Seni doyurmak bizim vazifemizdir.’ Bundan sonra av için gelme de, bu ot bize acı olmasın.’ Aslan dedi; ‘Ben halkın yaptığından ve hilesinden helak oldum. Ben yılan ve akrep sokmasıyla ısırıldım. Topluluk ona dedi; ‘Kazanmayı halkın zayıflığından dolayı boğaza uygun aldatma lokması bil Tevekkülden daha güzel bir kazanma yoktur. Teslim olmaktan bizzat daha sevgi nedir?’ Aslan dedi; ‘Evet, ancak kulların Rabbi ayağımızın önüne bir merdiven koydu. Adım adım dama doğru ilerlemek gerekir. ‘Hepsi ona seslerini yükselttiler; ‘Çalışmayla kısmetini elde edebilirsin. O nedenle çalışmak her şeyin başıdır. O günden sonra hem aslan hem de diğer hayvanlar çalışıp çabalayarak nimetlerini elde ettiler.’⁴⁸⁴

Hız. Süleyman ve Hüdüh

Süleyman’ın çadırı kurulduğunda bütün kuşlar huzuruna geldiler. Dildaş ve sırdaşlarını buldular, ona bir bir candan koştular. Bütün kuşlar, cik ciki terk edip Süleyman’la senin kardeşinden daha güzel konuşur oldular. Aynı dili kullanmak, akrabalık ve bağlılıktır. Bütün kuşların her biri kendi hüner, bilgi ve işiyle ilgili sırlarını, Süleyman’a birer birer gösteriyor, takdim için kendini övüyordu. İşini, sanatını ve düşüncesini anlatma sırası Hüdüh’e geldi. ‘Ey padişah! En küçük olan hünerimi anlatacağım, kısa söylemek daha iyidir.’ dedi. Süleyman; ‘O hünerin hangisi olduğunu söyle.’ dedi. Hüdüh; ‘Ben yüksekte olduğumda, yüksekten yakın gözle bakarım, yerin derinliğinde ki suyu ben görürüm; Nerededir, derinliği nedir ve ne renktir? Nereden kaynıyor, topraktan mıdır, taştan mıdır? Ey Süleyman seferde ordugâh için bu bilgiyi yanında tut.’ Sonra Süleyman dedi; ‘Ey susuz, derin çöllerde iyi arkadaş.’ Karga duyunca kıskaklıkla gelip Süleyman’a dedi; ‘O yanlış ve kötü söyledi. Padişahın önünde konuşmak edepten değildir. Özellikle yalan ve imkânsız sözü. Hüdüh dedi; ‘Ey padişah! Bu çıplak yoksula yönelik düşman sözünü, Allah aşkına dinleme. İddia ettiğim

⁴⁸⁴ Adnan Karaismailoğlu, *Mevlânâ Mesnevî*, Akçağ Yayınları, Ankara 2018, 73.

yalansa, ben başımı koydu, kopar şu boynumu. Bu olay üzerine Hüdhd'ün doğru söylediği, karganın ise yalan söylediği ortaya çıktı.”⁴⁸⁵

Fare ve Devenin Hikâyesi

Bir farecik bir devenin yularını eline geçirdi ve kibirle yola koyuldu. Deve çabukluğu nedeniyle onunla yola koyuldu; fare; ‘Pehlivanım’ diye gururlandı. Düşüncesinin ışığı deveye vurdu; ‘Sana gösteririm, sen hoş ol’ dedi. İçinde iri bir filin çaresiz kalacağı büyük bir ırmağın kıyısına kadar geldi. Fare orada durdu ve donup kaldı. Deve ona dedi: ‘Ey dağ ve çölde arkadaş olan!’ Bu duruş nedir? Neden şaşkınsın? Adım at yiğitçe ırmağa gir. Sen benim kılavuzumsun ve öncüsün; yol ortasında durma ve susma.’ Fare dedi; ‘Bu su büyük ve derindir, ben suda boğulmaktan korkuyorum, ey arkadaş!’ Deve; ‘Suyun ölçüsünü göreyim.’ dedi, hemen adım attı. ‘Ey kör fare! Su dize kadardır. Neden şaşırdın ve aklını kaybettin?’ dedi. Fare; ‘Sana karıncadır, bizeyse ejderha; dizden dize fark vardır. Deve dedi; ‘Tekrar küstahlık etme de, bu kötülükten cismin ve canın yanmasın. Sen kendin gibi farelerle boy ölçüş; farenin deveyle sözü olmaz.’ Fare; ‘Tövbe ettim. Allah için beni bu yok edici sudan geçir.’ dedi. Deve farenin durumuna üzüldü ona yardım etmek istedi ve sıçrayıp hörgücüne oturmasını söyledi.”⁴⁸⁶

Doğan ve Kaz

Doğan bir gün su üzerinde duran kazı görür ve onu oradan kaldırmak için bir şeyler düşünür. En sonunda onu aldatarak, kandırarak oradan kaldıracağı aklına gelir ve suyun kenarına gelip kaza; ‘Şeker saçan ovaları görmek için sudan kalk.’ der. Akıllı kaz ona der; ‘Ey Doğan! Uzak ol. Su, bizim için kale, emniyet ve sevinçtir. Şeytan Doğan gibidir. ‘Ey kazlar! Acele edin.’ der. Su kalesinden dışarı çıkmayın sakın. Doğana deyin; ‘Git, git. Geri dön, başımızdan elini çek. Ey aracı! Biz senin davetinden uzağız. Davetin senin olsun. Biz senin bu sözünü yutmayız. Ey kâfir! Kale bizim şeker ve şeker yurdu da senin.’ diyerek Doğan’ın onu kandırmaya çalıştığını anlar ve ondan uzaklaşır.”⁴⁸⁷

Çakallar

⁴⁸⁵ Karaismailoğlu, 83.

⁴⁸⁶ Karaismailoğlu, 284.

⁴⁸⁷ Karaismailoğlu, 314.

“Bir çakal boya küpüne girdi; o küpte bir süre kaldı. Sonra çıktı, derisi boyanmıştı, ‘Ben yüceliklerin tavusu oldum.’ dedi. Boyalı tüyleri güzel parlaklık kazanmış ve güneş o renkleri parlatmıştı. Kendini yeşil, kırmızı, pembe ve sarı gördü. Kendisini çakallara gösterdi. Hepsi dedi; ‘Ey çakalcık! Durum nedir? Başını sevinç bürümüş. Sevinçe bizden uzaklaştın; bu gururu nereden getirdin? Bir çakal yanına geldi: ‘Ey filan! Hile mi yaptın ya da gönüllerden mi oldun? Minbere çıkmak, sözle bu halkı üzme için hile yaptın. Çok çalıştın, bir muhabbet görmedin. Sonra hileyle bir arsızlık getirdin.’ Muhabbet, evliya ve peygamberlerindir; arsızlık da her alçağın sığınağıdır. Onlar; ‘Hoşuz’ diyerek halkın iltifatını kendilerine çekerler ama içten çok nahoşturlar. O rengârenk çakal geldi, ayıplayan kişinin kulağına gizlice dedi; ‘Peki bana ve rengime bak. Bizzat şamanın, benim gibi bir putu yoktur. Gül bahçesi gibi yüz renkli ve güzel oldum. Bana secde et, benden başını çekme. Haşmet, canlılık, güç ve renk gör. Bana dünyanın övücü lakabını ver. Ey çakallar! Sakının! Bana çakal demeyin. Çakalın bu kadar güzelliği nasıl olur?’ O çakallar, mumun çepeçevresindeki kelebek gibi orada bir araya geldiler; ‘Ey mücevher! Söyle, öyleyse sana ne ad verelim?’ O; ‘Müşteri yıldızı gibi erkek tavus.’ dedi. O zaman ona dediler; ‘ Can tavusları, gül bahçesinde cilveler eder. Sen öyle cilve eder misin?’ dedi; ‘Hayır, çöle gitmeden Mina’ya nasıl ayak basarım?’ Dediler: ‘Tavusların ötüşünü yapar mısın?’ ‘Hayır’ dedi. Ey ulu efendi! Öyleyse tavus değilsin. Tavusun kaftanı gökten gelir. Hile ve iddialarla on nasıl erişirsin.”⁴⁸⁸

Katır ve Deve

⁴⁸⁸ Karaismailoğlu, 323.

“Katır deveye dedi; ‘Ey güzel arkadaş! Çıkışta, inişte ve dar yolda, sen kapaklanmıyorsun ve güzelce gidiyorsun; ben her an yolumu kaybetmiş gibi kapaklanıyorum. Ben ister kuru yer olsun, ister ıslak yer olsun, her an yüz üstü düşünüyorum. Bunun sebebinin ne olduğunu bana açıkla da, ben nasıl yaşamak gerektiğini bileyim.’ Deve dedi; ‘Benim gözüm senden daha aydındır. Ayrıca da yüksekte bakıyor. Yüksek dağın üzerine çıktığımda sarp yolun sonunu akıllıca görürüm. O zaman, yolun bütün alçak ve yüksek yerlerini de Allah gözüme gösterir. Her adımımı görerek atarım; kaymaktan ve düşmekten kurtulurum. Sen önündeki iki üç adımı görürsün; yemi görürsün, ama tuzak eziyetini görmezsin.’ Size göre kör ile gören kişi ikamette, inişte ve yürüyüşte ayındır.”⁴⁸⁹

Tavşanların Hikâyesi

“Bu, bir tavşanın, ‘Ben, ayın elçisiyim ve onunla eşim’ demesine benzer dedi. Bütün av hayvanları, su pınarı üzerindeki fil sürüsünden dolayı eziyet içindeydiler. Hepsi mahrumdu ve korkuyla pınardan uzaktı; güçleri az olduğu için hile kurdular. Ayın ilk gecesi yaşlı bir tavşan dağın tepesinden fillere doğru bağırdı; ‘Ey fil padişahı! Ayın dördünde gel de pınarın içinde delili gör. Ey fil padişahı! Ben elçiyim önümde dur. Elçilere tutuklama, baskı ve öfke olmaz. Ay diyor ki; ‘Ey filler! Gidin, pınar bizimdir; buradan uzaklaşın. Yoksa sizi zorla kör ederim; söyledim, vebali boynumdan attım. Ayın kılıç darbesinden güvende olmak için bu pınarı terk edip gidin. İşte ayın, pınarda su isteyen filden dolayı titremesi bunun işaretidir. Ey fil padişahı! Pınarda bu delilden haberdar olmak için şu filan gece hazır ol.’ Ayın on beşi geçince fil padişahı geldi; pınardan su içiyordu. Fil o gece hortumunu suya vurunca su dalgalandı ve ay titredi. Ay pınarın içinde titreyince fil, onun o sözüne inandı. Ey topluluk! Biz o, ahmak fillerden değiliz ki ayın titremesi bizi korkutsun.”⁴⁹⁰

Köpekler

“Kışın köpeğin kemikleri toplanır; soğğun darbesi, onu öylece ufaltır. Der ki; ‘Benim şu kadar bedenim için taştan bir ev yapmalıyım. Yaz gelince ben elimle soğuk için taştan bir ev yapayım.’ Yaz gelince ferahlıktan dolayı kemikleri genişler, derisi neşelenir. , kendini büyük görünce der ki; ‘Ey ulu! Hangi eve sığınırım?’ Büyür, bir

⁴⁸⁹ Karaismailoğlu, 356.

⁴⁹⁰ Karaismailoğlu, 388.

gölgeye çekilir; tembel, tok güçsüz ve bencil biri olur. Gönlü, ona; ‘Ey Amca! Bir ev yap’ der. O da; ‘Söyle eve nasıl sığarım?’ der. Dert zamanında senin hırs kemiğin birbirine girer, dürülerek ufalır. ‘Tövbe ederek bir ev yapayım, kışın bir yuvam olsun’ dersin. Dert gidip, o hırsında büyüyünce köpek gibi ev sevdası senden gider. Nimete şükretmek, nimetten daha güzeldir; şükre âşık olan, nimete doğru nasıl gider? Şükretmek nimetin canıdır, nimet de deri gibidir. Çünkü şükür, seni dostun mahallesine kadar getirir. Nimet gaflet getirir, şükürse uyanıklık; padişaha şükretme tuzağıyla nimet avla. Şükür nimeti gözünü doldurur, seni bey yapar; böylece fakire yüz nimet dağıtırsın. Hakk’ın yemeğiyle ve yiyeceğiyle doyersin; böylece oburluğun ve dilenciliğin gider senden.”⁴⁹¹

Balıklar

“Ey inatçı! İçinde üç büyük balık bulunan bir göl hikâyesi vardır. Kelile’de okumuştundur; ancak okuduğun hikâyenin kabuğudur; buysa, canın özü. Birkaç avcı o göle doğru gitti; içinde o gizli olanı gördüler. Sonra ağ getirmek için koştular; balıklar haberdar olup kendilerine geldi. Akıllı olan yola koyuldu; zor ve istenmez yola koyuldu. Dedi ki: ‘Bunlara danışmam; zira kesin olarak benim gücümü zayıflatırlar. Vatan sevgisi canlarını aldatır; tembellik ve bilgisizlikleri beni etkiler.’ Danışmak için seni diriltecek iyi bir diri gerekir; ama o diri nerede? Ey yolcu! Yolcuya danış, çünkü kadın görüşü ayağını topallatır. Vatan sevgisi sözünü geç, durma; çünkü vatan o taraftır, bu taraf değil. Can! Vatan istiyorsan, nehrin o tarafına geç. Bu sahih hadisi yanlış okuma. Diğer balık bela vaktinde akıllı balığın gölgesinden ayrı kalınca dedi; ‘O denize gitti ve gamdan kurtuldu; ben öyle iyi arkadaşı kaybettim. Ancak onu düşünmeyeyim, işime bakayım; kendimi şimdi ölü yapayım. Sonra karnımı yukarıya, sırtımı aşağıya çevireyim ve su üzerinde gideyim. Çöpün gittiği gibi suda gideyim, insanların gittiği şekilde yüzerek değil. Ölmüş olayım, kendimi suya teslim edeyim. Ölümünden önce ölüm, azaptan güvende olmaktır. Ey yiğit! Ölümünden önce ölüm, emniyettir. Öylece öldü ve karnını yukarı attı; su onu aşağıya götürüyordu, bazen de yukarı. O avcılardan her biri; ‘Yazık! En iyi balık öldü’ diye üzüldü. O, o yazık sözünden, ‘Bu oyunum ilerledi, kılıçtan kurtuldum.’ diye seviniyordu. Sonra değerli bir balıkçı onu tuttu, ona tüh dedi ve toprağa attı. Gizlice yuvarlana yuvarlana suya girdi. O ahmak balıksa kaldı; çırpınıyordu. O saf, çabasıyla kilimini kurtarmak için sağa sola sıırıyordu. Ağ atıldılar ve

⁴⁹¹ Karaismailoğlu, 392.

ağın içinde kaldı. Ahmaklık onu o ateşe oturttu. O, ateşin tepesinde, bir tavanın sırtında ahmaklıkla yatak arkadaşı oldu. O, ateşin sıcaklığıyla kaynıyordu; akıl ona; ‘Sana bir korkutucu gelmedi mi?’ diyordu. O, işkence ve beladan dolayı kâfirlerin canı gibi ‘Evet geldi.’ diyordu. O yine diyordu; ‘Bu boyun kıran mihnetten bu defa kurtulursam, denizden başka bir yeri vatan yapmayacağım, bir gölü kalacak yer edinmeyeceğim. Sınırsız su arayacağım ve güvende olacağım; sonsuza dek güven ve sağlıkta yaşayıp gideceğim.’⁴⁹²

Katır ve Deve

“Bir katır, bir gün bir deve gördü. Bir ahırda onunla bir araya gelince, dedi; ‘Ben tepede, yolda, çarşıda ve mahallede çok yüz üstü düşüyorum. Özellikle dağın yukarisından aşağıya doğru korkudan her zaman tepe taklak oluyorum. Sen yüz üstü düşmüyorsun, nedendir? Yoksa temiz canın talihli midir? Her an tepetaklak olup diz çöküyorum; bu hatayla ağzımı ve dizimi kanatıyorum. Semerim ve yüküm ağzıma eğriliyor ve katırcıdan her zaman darbe yiyorum. Akılsız kişi gibi; her an günahta tövbesini bozar. O tövbe bozan görüşünün zayıflığından anında şeytanın maskarası olur. Her zaman total eşek gibi tepetaklak olur; çünkü yükü ağırdır ve yolda taş vardır. Zayıflık içinde zayıflığı vardır; kibri de kavuşmuş kişilere horca bakacak şekildedir. Ey deve! Sen mümin gibisin yüz üstü düşmüyor ve burnunu vurmuyorsun. Senin neyin var ki böyle afetin yok? Deve dedi; ‘Gerçi her saadet Allah’tandır, ama benimle senin aranda çok fark vardır. Benim başım ve iki gözümde yüksektir. Ben dağın başından dağın eteğini, her tepe ve düzü sıra sıra görürüm. Katır; ‘Ey deve! Doğru söyledin.’ dedi. Bunu söyleyip gözünü yaşla doldurdu. Bir müddet ağladı ve ayağına kapanıp dedi: ‘Ey kulların Rabbinin seçtiği! Kutlulukla beni kulluğa kabul edersen sen, ne zararı vardır?’ Deve dedi; ‘Madem benim önümde kabul ettin, yürü; zamanın afetlerinden kurtuldun sen. İnsaf ettin ve beladan kurtuldun; sen düşmandın, dostlardan oldun. Kötü huy senin varlığında asıl değildi; temelden kötü kişi ancak inkârcı olur.’⁴⁹³

Ceylan Yavrusu ve Eşekler

“Bir avcı bir ceylan avladı; onu acımasızca ahıra koydu. Ceylanı zalimler gibi inek ve eşekle dolu bir ahıra hapsetti. Ceylan korkuyla her tarafa kaçıyordu. Avcı, gece

⁴⁹² Karaismailoğlu, 533.

⁴⁹³ Karaismailoğlu, 574.

o eşeklerin önüne saman döktü. Her inek ve eşek, açlık ve iştahla saman şekerden daha iyi yiyordu. Ceylan bazen o taraftan bu tarafa kaçıyordu; bazen saman dumanı ve tozundan yüzünü çeviriyordu. Zıddıyla bir araya konulan kişi için bu ceza ölüm gibi düşünülür. Süleyman'da dedi; 'O hüdhüd ayrılması için geçerli bir özür dilemezse, onu öldürürüm yahut hesap edilenden öte ağır bir azapla ona azap ederim' Dikkat et! Ey güvenilir kişi! O azap hangisidir? Cinsinden başka bir kafeste bulunmak. Ey beşer! Bu bedenle azap içindesin. Ruh kuşun başka bir cinsle hapsedilmiş. O göbeği hoş kokulu, seçkin ceylan, eşek ahırında günlerce işkencedeydi. Bir eşek ona diyordu; Bu hayvanların babasının, padişahlar ve beyler kişiliği var, susun! Diğeri alay ediyordu; 'Gelgitle inci elde etmiş, nasıl ucuza verir? Bir eşek de diyordu; Bu naziklikle padişah tahtı üzerinde oturup yaslansın .' Bir eşiğin karnı şişti ve yemekten geri durdu. Sonra davet usulünce ceylanı çağırdı. Ceylan başını 'Hayır git filan. İştahım yok, güçsüzüm.' şeklinde yaptı. Eşek ona; 'Biliyorum, nazlanıyorsun veya arından dolayı çekiniyorsun.' dedi. Ceylan kendi kendine; 'O senin yiyeceğindir, onunla senin uzuvların diri ve tazedir.' Ben çayırılığa alışkınım; tatlı su ve bahçelerde dinlenirim. Kader bizi azaba attıysa da, o huy ve güzel tabiat nasıl gider? Yoksul olduysam da yoksul yüzlü nasıl olurum? Elbisem eskidiyse de ben yeniyim. Sümbül, lale ve reyhanı dahi binlerce nazla ve hoşlanmayarak yedim. Eşek; 'Evet laf et. Yabancı yerde çokça boş konuşulabilir. Ceylan dedi; 'Göbeğim bizzat tanıklık ediyor, ödağacını ve amberi umursamıyor. Ancak bunu kim dinler? Burun sahibi. Pislik seven eşiğe o haramdır. Eşek yolda eşek pisliği koklar. Bu topluluğa nasıl misk sunarım.'⁴⁹⁴

Oduncunun Eşiği ve Atlar

"Bir sucu vardı; onun mihnetten çember gibi iki kat olmuş bir eşiği vardı. Eşiğin sırtında ağır yükten dolayı yüz yara yeri vardı; ölüm günü ne âşıktı ve onu arardı. Arpa nerede? Kuru otlar doymuş değildi. Sırtına darbe ve demir çubuk vurulurdu. Sultanın ahır beyi onu görüp acıdı. Eşiğin sahibini tanıyan bir adamdı. Sonra ona selam verdi ve 'Bu eşek neden dal harfî gibi iki kat oldu?' diye hâlini sordu. Sucu; 'Benim yoksulluk ve kusurumdan; çünkü bu ağzı kapalı saman bulamıyor.' dedi. Ahır beyi de, 'Padişahın ahırında güçlenmesi için onu, birkaç gün bana ver.' dedi. Eşiği ona teslim etti ve o merhametli adam onu sultanın ahırına bağladı. Eşek her yanda yemli, iri, güzel ve genç Arap atı gördü. Ayaklarının altı süpürülmüş, sulanmış; vaktinde saman, zamanında arpa

⁴⁹⁴ Karaismailoğlu, 618.

gelmekteydi. Atların kaşağılanmasını, tımar edilmesini gördü; ağzını yukarı kaldırdı; ‘Ey yüce Allah’ım! Ben senin mahlûkun değil miyim? Kabul edeyim ki eşeğim; neden güçsüz, sırtı yaralı ve zayıfım? Geceleyin sırt ağrısından ve karın açlığından her an ölmek istiyorum. Bu atların hâli, böyle hoş ve yemli; Azap ve bela niçin bana mahsus? Ansızın savaş teranesi duyuldu. Atların eyerlenme ve iş zamanıydı. Düşmandan ok yaraları yediler; her yanlarına temren girdi. O atlar savaştan geri geldi; hepsi ahırda sırt üstü düştü. Ayakları geniş ipe sıkıca bağlandı; nalbantlar sıra sıra dizildi. Nalbantlar, temrenleri yaradan çıkarmak için onları tek tek bıçakla yarıyordu. O eşek onları görüp diyordu; ‘Ey Allah’ım! Ben yoksulluğa ve sağlığa razı oldum. Şu yemden ve o çirkin yaradan bıraktım; afiyet isteyen, dünyayı bırakır.’⁴⁹⁵

Fare ve Kurbağanın Arkadaşlığı

“Tesadüfen bir fare ile vefalı bir kurbağa bir ırmak kıyısında tanıştı. Her ikisi belirli bir vakitte anlaştılar; her sabah bir köşeye geliyorlardı. Birbirleriyle gönül tavlasi oynuyorlardı; gönülden vesveseyi siliyorlardı. Her ikisinin gönlü buluşmaktan genişliyordu; birbirlerine hikâye anlatıp dinliyorlardı. Dille ve dilsiz sır söylüyorlardı; Cemaat rahmettir’in yorumunu biliyorlardı. Bu sözün sonu yoktur; fare bir gün kurbağaya dedi; ‘Ey akıl kandili! Uzun zamandır sana bir sır söylemek istiyorum, sen suyun içinde koşturmaktasın. Irmak kıyısında ben sana bağıyorum, su da âşıkların feryadını duymuyorsun. Ey yiğit! Ben, bu belirli vakitte senin hikâyelerinden doymuyorum.’ Fare dedi; ‘Ey işi sevgi olan değerli dost! Ben, yüzünü görmeden bir an huzur bulmuyorum. Gündüz ışığım, kazancım ve parlaklığım sensin; gece huzur, teselli ve uyku sensin. Beni sevindirirsen vakitli ve vakitsiz keremle beni hatırlasan cömertliğinden olur. Ey iyi düşünceli! Bir gece ve gündüzde kuşluk vaktini buluşma anı yaptın. Ciğerimde beş yüz susuzluğum var; her susuzluğuma inek açlığı eş. Fare dedi; ‘Ey kardeş! Ben toprağa, sen suya mensupsun, ancak rahmet ve bağış sultanısın. Zamanlı, zamansız hizmetine geleceğim şekilde bağışta ve nasiplerde bulun. Ben ırmak kıyısında seni canla çağırıyorum, cevabınla merhametini görmüyorum. Suyu girmem engellendi, çünkü terkebim topraktan yeşerdi. Ya bir elçi, ya bir işaret lütfet de seni benim sesimden haberdar etsin.’ O iki arkadaş bu iş üzerine tartıştı; bu tartışmanın sonunda karar şu oldu; ‘Ellerine uzun bir ip alacaklar, böylece ipi çekmekle sır açığa çıkacak. Fare dedi; ‘Bir ucu bu iki kat kulun ayağına bağlanmalı, diğeri senin ayağına.

⁴⁹⁵ Karaismailoğlu, 671.

Bu yolla biz iki beden bir araya geliriz; bedenle can gibi karışırız.’ Böylece iki dostun, dostlukları daha da kuvvetlendi.”⁴⁹⁶

⁴⁹⁶ Karaismailoğlu, 824.

HARNÂME

39. “Yük taşımaktan pek incinmiş ve inim inim inleyen zayıf, çelimsiz bir eşek vardı.
40. Bazen odun, bazen de su taşırdı; (Yorgunluktan) gece ve gündüz keder ve sıkıntı içinde idi.
41. O kadar ağır yükler taşıyordu ki, yaralanmış teninde/ derisinde tüyden eser kalmamıştı.
42. Ne tüyü? Vücudunda et ve deri bile kalmamıştı; yükler altında kan tere batmıştı.
43. Onu bu hâlde gören: “ Çatılmış kemikten ibaret bir şeyin yürümesi şaşılacak şey değil mi?” derdi.
44. Dudağı sarkmış ve çenesi düşmüştü; arkasına bir sinek konsa, taşıyamaz, yorulurdu.
45. Bir avuç samanı görse (uzun süreli açlıktan) teni arpa gibi doğranırdı.
46. (Ölse de nasiplensek diye bekleyen) kargalar kulağında toplanır; sinekler ise gözünün yağında dolanırdı.
47. (Zayıflığı o hâldeydi ki) arkasından palanı alınsa, geriye kalan sanki bir it artığından farksızdı.
48. Bir gün (pek de insafı olmayan) sahibi ona yardım etti; yani lütuf ve iyilik gösterdi.
49. Palanını aldı ve onu otlığa saldı; eşek otlayarak biraz öteye yürüdü.
50. Otlakta gözleri ateşli göğüsleri gergin/dolgun hâlde yürüyen (mağrur) öküzler gördü.
51. Otlığı (iştahla ve yok edercesine) sömürüp yiyorlardı; bir kılını çekecek olsan (çekilen kılın yerinden) yağları damlardı.
52. Bazısının boynuzu ay gibi, kiminin ise halka halka yay gibiydi.
53. Koşuşarak etrafa keyifli nağmeler saldıklarında dağ ve kale kapısı yankılanırdı.
54. Miskin/ zavallı eşek (otlakta) dolanıp dururken sığırları görüp onlara hayran kaldı.
55. (Öküzer) bazen yaylalarda bazen kışlaklarda yaşarlar; rahat ve neşe içinde gezip dururlardı.

56. Ne yular dertleri vardı, ne palan sıkıntıları; ne de (zavallı eşek gibi) yük altında inliyorlardı.
57. Eşek bu duruma şaşırdı ve düşündü; kendi durumunu gözleri önüne getirdi.
58. Biz yaratılıştta, elde, ayakta, şekilde ve görünüşte bu öküzleri biliriz.
59. O hâlde bunların başlarına taç neden; bizdeki bu fakirlik ve ihtiyaç neden?
60. Bizi gör (ki), arpa derdi yay hâline getirdi; (ne ile beslendiler de) bunların boynuzları ay gibi oldu.
61. (Derin düşüncelere dalmışken) bu müşkülümü falanca akıllı eşekten başkası çözemez dedi.
62. Eşekler arasında hem bilge, hem anlayışlı, çok da akıllı bir eşek vardı.
63. Yük altında çalışmaktan çok yağlar sızdırmış/çile çekmiş, güngörmüş bir eşekti bu.
64. Tufan'da, Nuh Peygamber'in gemisine girmesi için kuyruğu ile İblise yol vermişti.
65. Bu bilge eşek: “ Üzeyr'in ölen eşek eşiği dirilirken döşegi ben döşedim” dermiş.
66. Hz. İsa/Mesih'in eşiği güzel sesli, maharetli ve güzel konuşur diye ona hürmet edermiş.
67. Bilge eşek o kadar büyüktü ki, kurt onun kulağından korkar; aslanda çomağından ürkerdi.
68. Bu miskin eşek, o ulu eşiğin huzuruna vardı; yüz sürdü ve “ey ulu önderimiz”:
69. Sen eşekler içinde en mükemmel olansın, akıllısın, işini bilen ve erdem sahibisin.
70. Senin hizmetinde olmak kötülerini ıslah eder; sana kıyasla Deccal'in eşiğine sağır ve kör derler.
71. Sen müminleri konaklarına ulaştırırsın; iyi kimselerin bineği olma şerefine mazharsın.
72. Hatip olanlara senin nesebin örnektir; nefesinse ediplere hoş gelir.
73. Yüce bilge! Şüphesiz sen bilge eşeksin; müşkülüm var; lütfedip hallet.
74. Bugün otlakta göğüslerini gererek yürüyen öküzler gördüm.
75. Her birisi semiz ve kuvvetliydi; içleri ve dışları yağlı ve etliydi.

76. Bunlara sultan tacı/ boynuz neden layık görüldü (biz de hayvan isek onlardan farkımız ne); bunu bize bildir.
77. Bizim gökyüzünde (talih) yıldızımız mı yok ki, yeryüzünde boynuzumuz olmadı.
78. Eşek sığırdan niçin daha kötü olsun; insanoğlu bunu atasözü olarak söyler ki:
79. “ Eşek her ne kadar hor ve anlayışsız ise de, yük çektiği için şerefli ve hürmet hak eden bir hayvandır”.
80. Mademki yük çekmekte biz sığırdan üstünüz; öyleyse boynuzla neden layık olmadık?
81. Görmüş geçirmiş ihtiyar eşek şöyle cevap verdi: Ey bela bağına esir olmuş eşek!
82. Eğer aklında noksan yoksa anla! Bu işin aslına sebep şu:
83. Yaratıcı öküzü yarattığında, O rızık verici, onu rızık sebebi yaptı.
84. (Öküzler) gece gündüz arpa ve buğdayla uğraşırlar, onu otlayıp onu dişlerler.
85. Bunlar böyle bir mukaddes nimetin (ekmeğin) meydana gelmesine sebep oldukları için, yaratıcı o şeref ve kıymeti bunlara verdi.
86. Başlarına devlet/mutluluk tacı konuldu; içlerine ve dışlarına et ev yağ doldu.
87. Bizim en önemli işimiz odun taşımaktır; içimizi yakan da o değersiz, aşağılık şeydir.
88. Boynuz bir yana, gerçekte bize kulak ve kuyruk bile çoktur.
89. Zayıf, inleyen ve gönlü yaralı eşek (bu cevap üzerine) yüz dert ile döndü.
90. Dedi ki: Bu işin aslı/esası açıklandığı için kolaylaştı (her şey açıklığa kavuştu).
91. (Öyleyse) ben de gideyim buğday yetiştirmek için çalışayım; yazı kışı o işte/ uğraşta geçireyim.
92. Daha ne kadar yükler taşıyıp odun ile dayaklar yiyeceğim; ben de buğday yiyerek şeref ve değer kazanayım.
93. (Düşüncelere dalmış hâlde) gezerken yeşermiş bir ekin gördü; sanki o ekine (mahrumiyet sebebiyle) kin beslerdi.
94. Aşk ile gidip tarlayı işlemeye başladı; (kavuştuğu nimetin sarhoşluğuyla) bir yandan ayağı ile çiğneyip eziyor, bir taraftan da ekinleri dişliyordu.

95. Aç eşek yeşermiş arpayı/ekini görünce (adeta) can derdinin ilacını buldu.
96. Her defasında şevkle kavradığı ekinle beraber toprağını da eşek yükü gibi götürüyordu.
97. Yeşil ekini ter içinde (kalarak) öyle yedi ki, ekinden eser kalmadı: Gören: “ ne kara/ekinsiz tarla” derdi.
98. Ekini yiyip karnı doyunca teganni edip (anırıp) yuvarlandı ve biraz debelendi.
99. Bağırıp şarkı söylemeye (anırmaya), taşıdığı ağır yükleri hatırlayıp anırmaya başladı.
100. Güzel sözlü bir adam: “ nimet, nağmesiz olursa gamdır” demiş.
101. Bunu bilen eşeğin içinde şevki kabardı ve âşıkların nağmesini rast makamlardan icra etti.
102. Tiz (ince, keskin) perdeden bağırdı, muhayyer makamında gezindi ve karar kıldı.
103. Düzenlemek bir yana, o dünyanın utancı olan eşek, perdesini açtığı için, ahengi/uyumu bozdu.
104. Eşek seslerin en çirkinini terennüm edince, hadise ekin sahibine arz olundu.
105. Adam elinde bir sopa hemen yola çıktı; tarlasını o hâlde görünce “ah” dedi.
106. Gördü ki yerler taneden temizlenmiş yeşil ekinliğin yerini kara toprak almıştı.
107. Sövmek gönlünü soğutmadı; eşeği dövmekle de hiddeti geçmedi.
108. Sövüp dövmeyi bırakıp bıçağını çekti; eşeğin kulağını ve kuyruğunu kesti.
109. Canı yanan zavallı eşek, gözyaşı yerine kanını dökerek kaçtı.
110. Yolda ansızın o yaşlı eşeğe rastladı; yaşlı eşek hâlini sordu; miskin eşek dert ile ah etti.
111. Acındırıp inleyerek dedi ki: Ey yaşlı ve koca tilki gibi yalan dolan dolu eşek.
112. Gerçek olmayan şeyi (batılı) isteyerek haktan ayrıldım; boynuz umudum kulaktan ayrıldım.
113. O gam yükü altında, kaygı balçığında şaşırıp kalmış, hayrete düşmüş topal eşek benim.

114. Ne ağır yükümü bir nefes kaldıracak biri var, ne de yükün taşınmasına yardım edecek bir kimse.
115. Ben ki, arpaya muhtaç koca bir dilenciye başıma taç giydirilmesini bekledim.
116. Helalden rızık isterken, varımı yoğumu haramilerin nasibi, kısmeti yaptım.
117. O domuzlara (hak ettikleri ceza için) padişahın emri olmazsa, ah kulak ile kuyruk gitti demektir.
118. Padişahın buyruğu daim olsun, gökyüzü onun uşağı, felek kölesidir.
119. Ayak takımından haddini bilmez bir iki yol kesici kişi kim oluyor ki padişahın fermanına karşı geliyor.
120. Padişahın kahır, -Allah korusun- felek bile serkeşlik etse onun altını üstüne getirir.
121. İnilti, feryat göklere ulaştı. Ey adaletli padişah! Merhamet ve adalet lütfen.
122. Şeyhi, inilti ve ahı/sızlanmayı artık uzatma; padişahın nüktedandır; meramını anlar.
123. Lütuf ve ihsanın çoğalmasını istersen, devlet duasını eksik yapma.
124. Bu her şeyin tersine olduğu zamane cahile naz, ehil kimseye niyaz ettirdiği müddetçe,
125. Kalbi temiz olmayan, riyakâr dünya, irfan ehlini dışarı atıp bilgisizi padişahın hususi meclisine aldırıldığı sürece,
126. O padişahın işi yücelik ve naz, düşmanlarını ise gam ve niyaz/yakarma olsun.”⁴⁹⁷

⁴⁹⁷ Mehmet Özdemir, *Şeyhi Harname*, Kapı Yayınları, İstanbul 2006, 10-77.

LA FONTAINE MASALLARI

Ağustos Böceği ile Karınca

“Ağustosböceği, bütün bir yaz şarkı söyledi avaz avaz, eli böğründe kaldı kış bastırınca.

Ortalıkta ne bir sinek ne bir böcek...

Komşusuydu karınca, Ona gidip ‘Açım’ dedi; dayanabilmek için gelecek mevsime dek birkaç buğday borç istedi;

‘Hayvanların başına yemin ederim, ilk harmana kalmaz, öderim, hem de faiziyle beraber.’

Borç vermemek karıncanın âdetiydi, bu bir kusur, kusursa eğer.

Borç isteyene sordu yalnız;

‘Havalar sıcakken ne iş yaptınız?

‘Siz belki kızacaksınız bana, gece gündüz şarkı söyledim.’

‘Şarkı mı söylediniz? Oh ne ala! Öyleyse oynayın şimdi...’⁴⁹⁸

Maymunla Kedi

“Tekir ile Meker, biri kedi biri maymun, aynı adamın malı ve sofrada arkadaşlardılar. Bu iki hayvan her kötülüğün başıydılar. Korkup çekinmezlerdi her kimden olursa olsun. Ev de bir ziyankârlık mı var, onlardan bil, gitme uzağa. Her şeyi çalıp çırpıyordu Meker, fare tutacak yerde peyniri yiyordu Tekir.

Bir gün kestane konmuştu ocağa. Kestaneler oluyordu kebab. Bizimkiler karar verdi onları aşırırmaya. Bu işten iki kat karlı çıkacaktır iki ahbab; Kendileri fayda, başkaları zarar görecektir.

‘Kardeşim, gün bugün işte kendini göstermen lazım, şu kestaneleri çek, çıkar bakalım. Tanrı beni, ateşten kestane çekecek gibi, hani yaratmış olsaydı eğer görürdü gününü kestaneler.’ dedi Tekir’e Meker.

Tekir pençesini uzattı hemen, ustalıkla, telaşa düşmeden. Açtı biraz külleri, sonra çekti elini geri, tekrar uzattı sonra, bir kestane çekti, bir, bir daha.

⁴⁹⁸ Nazım Hikmet, *La Fontaine Masalları*, Bilge Yayınevi, Ankara 1949, 13.

Kestaneler çıktıkça yiyordu onları Mekir. Derken bir hizmetçi geldi, yol göründü ahbaplara. Derler ki işten memnun kalmadı Tekir.”

Öküz Kadar Kocaman Olmak İsteyen Kurbağa

“Bir öküzü rastlar kurbağanın biri, öküz dağ gibi iri, kendisi ufacık, yumurta kadar.

Öküz gibi kocaman olmak ister kurbağa.

Yere sırtüstü yatar, bir yandan başlar şişip kabarmaya, bir yandan da şöyle der;

‘Hele, bana bir baksanıza kardeşler, onun gibi olmadım mı daha?’

‘Yok canım.’

‘Ya şimdi?’

‘Hayır, nafile.

‘Hala mı olmadı?’

‘Yaklaşamadınız bile.’

Nihayet, öylesine şişer ki bu cılız hayvan, çat diye çatlar ortadan.

İşte böyle sersemlemlerle dolu yeryüzü. Bir yarışmadır gider ortalıkta; ağaların beyzadelikte gözü, beyzadelerinki paşalıkta.”⁴⁹⁹

Kurtla Köpek

“Köpekler gayet iyi koruduğundan sürüleri, bir deri bir kemik kalmıştı kurdun biri.

Bu kurt, rastladı yolunu şaşırmış bir köpeğe.

Köpek, kuvvetli, temiz, güzel, iri.

‘Saldırıp parçalamalı şunu diri diri.’ diyordu içinden kurt hazretleri,

Fakat köpekte hazırды dövüşmeğe, yani belli değil kime kalır meydan yeri.

İşte kurt ona saygıyla yanaştı bundan ötürü.

⁴⁹⁹ Hikmet, 15.

Hele semizliğini övdü de övdü; ‘Benim gibi semiz olmak pek kolay bir iştir, güzel beyim. Hemen bırakın ormanları, görmüyor musunuz soyunuzdan olanları; hepsi açlıktan ölecek, hepsi perişan, hepsi sefil, hiç birinin yarını belli değil, hepsinin hayatı tehlikededir. Siz benimle gelin, bahtınız değişir.’ dedi köpek.

Kurt sordu; ‘Peki ne iş yapacağım?’

‘Hiçbir şey canım, eli sopalıları ve dilencileri defetmek. Yaranmak ev halkına, fendinin hoşuna gitme, işte bu kadar ama bu kadarcık işe karşılık dile dilediğini; çeşit çeşit yemek, piliçten tut da güvercin kemiklerine kadar. Sonra, okşanıp sevilme de var.’

Bin bir hayal geçiyordu kurdun içinden, yaşarmıştı gözleri sevincinden, neredeyse kucaklayacak köpeği. Fakat birdenbire ne görse iyi, köpeğin boynundaki tüyler dökülmüş;

‘Bu nedir?’ dedi.

‘Hiç.’

‘Hiç mi?’

‘Yani ufak iş.’

‘Ufak iş ne demek?’

‘Tasmanın yeri olacak, tasma. Biz tasmayla bağlanırsınız malum.’

‘Bağlanmak mı? Gezip tozmaz mısınız?’

‘Eh her zaman değil. Ne çıkar fakat?’

‘Ne mi çıkar? Yemeklerinizi başınıza çalınız! Benim işime gelmez bu zincirli saltanat!’

Bunu böyle söyledi, koşup gitti kurt. Hâlâ da koşuyordur, tutabilirsen tut.”⁵⁰⁰

Heybe

“Bir gün dedi ki Jupiter: ‘Canlıların hepsi huzuruma gelsinler, kendi biçimini beğenmeyen varsa eğer, söylesin çekinmeden, çaresini bulurum ben.

⁵⁰⁰ Hikmet, 17.

Maymun efendi, önce dinleyelim sizi. Şu hayvanlarınkiyle ölçün güzelliğinizi, memnun musunuz?

‘Ben mi? Elbet, her şeyim tamam. Ben de onlar gibi dört ayaklıyım, yüzümü de beğenmekte haklıyım. Fakat, ayı kardeşin yerinde olsam, pek canım istemezdi resmimi yaptırmayı’ Bu sözleri duyunca bir adım attı ayı. Dert yanacak sandılar. Fakat ne gezer, kendi güzelliklerini saydı birer birer, sonra döndü, alaya aldı fili;

‘Kuyruğunu uzatmalı biraz. Kulakları da kısalsa fena olmaz. Bu kocaman yığının ne başı ne sonu belli.’ dedi.

Söz sırası geldi file. Bu akıllı uslu hayvan bile, kendini övüp durdu, fakat balına hanımı pek şişman buluyordu...

Karıncaya gelince, kendisi devdi, peynir kurdu cüce...

Jupiter hepsini başından kovdu. Hepsi kendini beğenmiş, hepsi başkasına amansız. İçlerinde en delisi insanoğluydu; Biz ki başkalarında pireyi deve yaparız, kendimizde deveyi pire. Başkalarında günah ararız evire çevire, kendi ayıbımız başımızın tacı. Bize bir heybe dokumuş dokumacı; öndeki göze, başkalarının kusurlarını koyarız, arkada ki kendi kusurlarımıza mahsus.”⁵⁰¹

Sarıca Arılarla Bal Arıları

“İşçi, işinde belli olur. Sahipsiz, ortada kalmıştı bir petek. Sarıca arılar; ‘Bu bize ait.’ dedi.

Bal arıları itiraz etti; ‘Sen karar ver.’ denildi, eşek arısına gidilerek. Davayı hâlletmek kolay değildi pek.

Dinlenen tanıklara göre; girip çıkmıştı bazı hayvanlar bu peteklere, kanatları vızıltılı, renkleri sarı yani belki de bal arıları. Fakat sarıcalar da olabilir çünkü onlar da aynı biçimdedir. Eşek arısı şaşırdı. Hakkı da var. Yeni tanıklar dinlendi. İncelemeler, araştırmalar fakat iş aydınlanamadı gitti.

Nihayet söz alıp dedi ki bir bal arısı; ‘Çok rica ederim, bu dava altı aydır sürüyor ve başlanılan yerdeyiz hala. Hâlbuki petekte bal çürüyor. Yargıcın da artık işi çabuklaması lazım. Zaten yetişmez mi zıkkımlandığı? Hem boşuna uzatılıyor mesele.

⁵⁰¹ Hikmet, 20.

Sarıcalar da çalışsın biz de çalışalım, bir görelim hele, o tatlıların tatlısını, o kutu kutuları hangimiz yapabilirmişiz?”⁵⁰²

Meşe ile Kamış

“Günün birinde bir meşe; ‘Tabiat size zulmetmiş. Mesela, çalığışu küçüktür ama size göre çok ağır bir yükür. Hani esmesin hafif bir rüzgâr, hem de şöyle kırışabilsin sular, siz hemen kapanırsınız yerlere kadar... Hâlbuki benim alnım Kafkaslar gibidir, gün ışığını geri çevirir, fırtınalara karşı koyar. Bana bir meltem gibi gelir size kasırga olan... Siz benim gölgem de yetişseydiniz bari, çekmezsiniz bu eziyetleri, ben korurdum sizi her çeşit beladan... Evet haksızlık etmiş tabiat size karşı...’ dedi bir kamışa.

Cevap verdi kamış; ‘Minnetlisiyim ilginizin fakat siz pek de kaygılanmayın benim için. Hem de bana rüzgârlar zarar vermez size verdiği kadar; ben eğilirim kırılmam. Evet, bugüne dek siz rüzgârlara göğüs verebildiniz, dimdik durabildiniz fakat işin sonunu bekleyelim.’

Daha o sözünü bitirmeden, ufuklar inledi inim inim, sanki bir ejderhaydı kuzeyden doğru gelen. Fırtınanın böylesi görülmüş şey değildi. Ağaç dayandı, kamış eğildi. Hızı çoğaldıkça çoğaldı fırtınanın ve başı göklere, ayakları ölümler ülkesine dokunanı kökleyip çaldı yere.”⁵⁰³

Farelerin Topladığı Meclis

“Ciğerman adında bir kedi vardı, köküne kibrit suyu ekmişti farelerin, sağ kalanları da kaçacak delik aralardı, canları çıkardı bir lokma yiyecek bulmak için. Bu biçareleri öyle yıldırıyordu ki Ciğerman, onlara göre o kedi değil de şeytandı şeytan. Derken bir gün bu kurnaz kedi damların üstünde gezintiye gitti. Orada o safa sürerken toplandı bir köşe de kılıç artığı fareler, kötü durumlarını konuştular.

Muhtarları dedi ki; ‘Buna bir tek çare var; Ciğerman’ın boynuna bir çingirak asarsak eğer, o daha bize saldırmadan kendini belli eder, biz de kaçır gizleniriz hemen. İşte kurtarırsa ancak bu kurtarır bizi.’ Ona hak verdi farelerin hepsi, başka da çare yoktu zaten. Fakat bütün iş çingırağı asmaktaydı.

⁵⁰² Hikmet, 31.

⁵⁰³ Hikmet, 33.

Biri dedi ki; ‘Ben bunu yapamam, deli değilim.’

Öbürü dedi ki; ‘Benden de al o kadar.’

Hiçbir sonuç vermeden dağıldı toplantı. Ben böyle nice toplantılar, meclisler bilirim, hem farelerin değil insanların meclisi. Yığınla karar alırlar fakat yerine getirilmez hiç birisi. Akıl veren çoktur fakat işi üstüne alıp yapan yoktur.”⁵⁰⁴

Yarasa ile Gelincik

“Ver etti kendini, daldı bir yarasa, bir gelinciğin yuvasına. Bu gelincik düşmandı farelere. Saldırdı yarasanın üzerine, onu yiyecek; ‘Gözüme görünmekten korkmuyorsunuz demek! Ben neler çektim elinden sizinkilerin. Faresiniz değil mi? Dosdoğru cevap verin. Evet siz faresiniz, ben nasıl gelinciksem...’

Yarasa cevap verdi, sersem sersem; ‘Yanılıyorsunuz zannedersem. Ben mi fareyim? Aman gelincik hanım! Size bunu mahsustan söylemişler, canım. Ben bir kuşum. İnanmazsanız eğer, işte bakın kanatlarım var. Yaşasın kanatlılar!’

Bu ispat, bu sözler yabana atılır gibi değildi. Çekilip gitmesine izin verildi. İki gün sonra bizimki, yolu şaşırdı yine. Fakat daldı bu sefer, kuşlara düşman bir gelinciğin evine yaklaştı demektir ömrünün sonu. Evin hanımı uzattı uzun burnunu, hani yarasa, şu sözlerle feryada başlamasa, kuş olduğu için yiyecekti onu;

‘Bana bir iyice baksanıza canım. Ben nasıl kuş sayılırım? Tüylü olurdum kuş olsaydım eğer. Ben fareyim. Yaşasın fareler! Kahretsin kedileri Jupiter!’

Bu sözlerde tam yerini buldu, canını iki kere kurtarmış oldu. Her tehlikeden kurtulmanın bir yolu var. Hani tevekelli değil, bağırılmışlar; ‘Yaşasın ama kim yaşasın belli değil.’”⁵⁰⁵

Aslanla Sinek

“Defol, pis mahlûk, sıska böcek...” İşte bir aslan böyle deyince bir sineğe savaş ilan etti.

Sinek dedi ki; ‘Senin adın krala çıkmış diye korkarım, çekinirim mi sandın? Öküz ki, heybetlidir senden, sözümü dinletmişim ona bile ben.’

⁵⁰⁴ Hikmet, 37.

⁵⁰⁵ Hikmet, 41.

Evet, sinek böyle dedi, çaldı borazanları, hücumla geçti hemen. Çekildi biraz geri, biraz yukarı, toparlandı, saldırdı, soktu aslanın boynunu, deliye döndürdü onu. Aslan köpürüyor, gözleri kıvılcımlar saçıyor, kükredikçe de herkes bir deliğe kaçıyor. Sanki kıyamet kopuyormuş gibi dünyayı tutan bu korkunun sebebi, bir sinek. Mendebur bir sinek canını çıkarıyordu onun, bir sırtını sokuyor, bir suratını ve her yanını iğneleyerek taa içine giriyordu burnunun... Öfke buldu artık son haddini; durmadan işliyor huylanmış hayvanda diş, tırnak, al kan akıyordu her tarafından. Göze görünmeyen muzaffer düşman seyrediyordu onu sırtarak. Parçalıyor kendi kendini zavallı aslan, böğürlerini gümbürdetiyor çarparak kuyruğunu. İşte öfkesi yordu, bitirdi onu, nihayet kapandı yüzükoyun yere. Savaşçı sinek çekildi kavgadan zaferle ve marifetini ilan etmek için yola koyuldu. Fakat yolda rastlayınca tuzağına bir örümceğin kendi ölümüne de rastlamış oldu.”⁵⁰⁶

Sünger Yüklü Eşekle Tuz Yüklü Eşek

“Sürüyordu bir eşekçi, elinde asa, bir Roma İmparatoru edasıyla, çok uzun kulaklı iki yarış hayvanını. Sünger yüklüydü biri. Koşuyordu posta tutarı gibi. Öbürü tuz yüklü. Yürüyor cansız cansız fincancı katırı gibi. Bizim bu cesur seyyahlarımız dağları taşları aştılar, bir derenin geçidine ulaştılar ve duruldu orada zıncı diye. Eşekçi bu geçitten her zaman geçirdi. Bindi sünger yüklü eşeğe, ötekini de dahlayıp sürüverdi. O da başına buyruk yürüyüverdi, düşüp battı bir çukura. Çıktı suyun yüzüne. Sahile koştu. Çünkü suya dalıp çıktıktan sonra tuz erimişti. Eşek de artık sırtında n ufak bir ağırlık duymaz olmuştu. Süngerci arkadaş da tıpkı bir koyun gibi, ötekinin yaptığını yapmak istedi. Yapar mı yapar. İşte eşeğim suda. Hem de gırtlığına kadar kendisi, sürücüsü ve sünger. Üçü de suyu kana kana içtiler. O da öyle su emmiş, öyle ağırlaşmış ki yıkılıverdi eşek, tutamadı sahili. Eşekçi de eşeğin boynuna sarılmış titriyordu, ‘Kurtuluş yok, öldük...’ diyordu. Neyse biri koşup yardım etti. Kim? Kimse kim...”⁵⁰⁷

Aslanla Fare

“Bir aslanın pençeleri yanına bir fare şaşkınlıkla yerden çıkıverdi. Hayvanların kralı kıymadı onun canına, ne adam olduğunu da böylece gösterdi. Bu iyilik yabana gitmedi pek. Kim derdi ki, bir aslanın bir fareye işi düşecek? Fakat işte bu aslan

⁵⁰⁶ Hikmet, 44.

⁵⁰⁷ Hikmet, 46.

çıkarken içinden ormanın ağlara takılıp yakalanır. Boşu boşuna kükrer kurtulayım diye. Fare cenapları koşup gelir. Başlar dişlemeye, kemirilen bir ilmik bütün ağı dağıtır.”⁵⁰⁸

Güvercinle Karınca

“Su içiyordu berrak bir dereye bir güvercin, suya eğilmişti ki bir karınca düşüverdi ve bu okyanusta sahili tutmak için boşuna uğraştığı görüldü karıncanın.

Güvercin geldi merhamete, suya minik bir çöp bıraktı. Karınca sarıldı sapına bu kocaman karıncanın, bastı karaya, erişti selamete.

O sıra bir serseri geçti oradan. Yalınayaktı. Fakat oku yayı var, tesadüf bu ya. Herif gördü güvercini; ‘Buyurun çorbaya.’ dedi. Bizim dayı hazırlanırken kuşu vurmaya, karınca ısırды herifin topuğunu, adam irkildi. Güvercin duydu bunu, pırr dedi, havalandı, uçtu gider; serserinin çorbası da beraber.”⁵⁰⁹

Tavşanla Kurbağalar

“Düşünüyordu yuvasında bir tavşan. Bu tavşanın dehşetli sıkılıyordu ki içi, korku kemiriyordu on, kederliydi bu hayvan.

‘Korkaklar bedbahttır sahiden de, haklarını alamazlar hiçbir zaman. Korkmadan eğlenemezler. Yaşamak mı bu? Beni öyle sarmış ki bu kahrolası korku, gözüm açık uyurum, bu uyumaksa eğer. Kurtulun korkudan, diyecekler. Hıh korkak korkudan kurtulur mu? Ben eminim ki hatta, benim gibi korkaktır insanlarda...’ diyordu kendi kendine. İşte böyle düşünüyor bizim tavşan, etrafı da kolluyordu bir yandan. Telaşlıydı, kaygılıydı. Her şey ödünü koparıyor, bir gölge, bir patırtı.

Kara sevdalı hayvan, bütün bunları geçirirken aklından hafifçe bir gürültü işitir, fırlayıp kaçmasına bu kadarı yetişir. Koşarak geçerken de bir gölün kıyısından, kurbağalar suya atlayıp dalar, kovuklarına girip saklanır kurbağalar.

Bizimki; ‘Vay bana yaptırılanı demek ben de yaptırabilirmişim başkalarına. Benden de korkuyorlar. Ben de gözükersen ortalığı allak bullak ediyorum. Nerden geliyor bu yiğitlik bana? İşte hayvanları karşımda titretiyorum. Demek benim de bir cengâver olduğum doğrudur.”⁵¹⁰

⁵⁰⁸ Hikmet, 48.

⁵⁰⁹ Hikmet, 49.

⁵¹⁰ Hikmet, 50.

Çoban Olan Kurt

“Bir kurdun, koyunlardan payı gitgide azaldığından dolayı, o da tilki gibi hilekâr olmayı, başka bir kılığa girmeyi münasip bulur. Bir kepenek giyer, çoban olur. Elbette ki bu kurnaz; sopayı da, kavalı da, külâhı da unutmaz. Hani başarı sağlamak için bu hileyle neredeyse yazacaktır külâha boydan boya; ‘Bu sürünün çobanı Keloğlan benim!’ diye. Artık tam tebdil oldu ya, dayar ön ayaklarını da sopaya, bu düzmece Keloğlan yavaşça yaklaşır. Sahici Keloğlan ise çimenlere yan gelmiş, derin uykulardadır. Köpeği de kavalı da uykuda. Koyunların çoğu da uykuda. İkiyüzlünün pek hoşuna gider bu iş. Ve koyunları sürüp götürmek için kalesine, sesini de uydurmak ister elbisesine.

‘Bu herhâlde lazım.’ der. Bütün işleri altüst eder, uyduramaz sesini çobanın sesine, konuşayım derken ulur, inim inim inler orman, hile de ortaya çıkmış olur.

Köpek, çoban ve koyunlar hepsi uyanır uykudan. Şaşırır ne yapacağını zavallı hayvan, ne savunulabilir, ne kaçabilir: külâhıyla kepenegi engeldir.”⁵¹¹

Kartal, Yaban Domuzu ve Kedi

“Yavrularıyla kartal yerleşmişti oyuk bir ağacın tepesine. Ağacın dibinde bir domuz, ara yerde de bir kedi. Kardeş kardeş yaşarlarken bu bölüşme sayesinde kedi fesatlığıyla bozar bu ahengi, tırmanıp kartalın yanına gider. Ona şöyle der; ‘Bizimki değilse de her şeyimiz olan çocuklarımızın ölümü yakın. Şu melun domuz, toprağı boyuna eşeleyip azıyor. Ayaklarımızın dibinde lağım kazıyor. Meşeyi köklemek istediği çok belli. Niyeti yavrularımızı mahvetmek. Ben razıyım yine, hiç olmazsa yavrularımdan bir taneciği kalabilse bana.’

Fesatçı kedi burayı böylece kaygılandırdıktan sonra doğruca aşağı iner, yan gelip yatan domuza şöyle der: ‘Tavsiyem olsun size, sakın yavrularınızı yalnız bırakmayın kartal onları parçalayacak. Fakat aramızda kalsın bu sır. Sonra benim başımda patlar kabak.’

Kedi burayı da böylece kaygılandırır ve dediğine çekilir. Çocuklarına yem getirmeye bile gidemez kartal. Asıl tehlikenin açlık olduğunu görmez bu iki aptal.

Kartal der ki neredeyse patlayacak lağım, ayrılmaya gelmez, yavrularımı kurtarmalıyım; ‘Ve nihayet yapacağını yapar açlık; hiç kimse sağ kalmaz artık

⁵¹¹ Hikmet, 64.

domuzlardan, kartallardan, kediler için de gün doğar işte o zaman. Fesadın dili her haltı yer korkunç ustalığıyla ortalığı altüst eder.”⁵¹²

Kuğu Kuşu ile Aşçıbaşı

“Kanatlı hayvanlarla dolu bir yerde yaşıyordu bir kaz palazıyla bir kuğu kuşu. Besleniyordu bu iki ahabtan biri nurlansın diye efendisinin gözleri, ötekiyse ağzına layık.

Biri aklınca bahçede arkadaşlık edecekti ona öbürü evde arkadaşlık. Şatonun hendeklerinde dolaşırlardı boyuna, kâh görünürlerdi sularda, kâh koşarlardı sularda, dalıverirdi derken. Bir türlü de ulaşamazlardı boş emeklerine.

Bir gün aşçıbaşı birkaç kadeh atınca birbiri üzerine kuğuyu yakaladı, boynundan kaz palazı yerine, boğazlayacaktı onu, yapacaktı yahnisini.

Ölümü yaklaşan kuş yalvardı yükseltip tatlı sesini.

Aşçıbaşı afalladı, yanıldığını anladı; ‘Nee? Hayır, esirgesin beni Tanrı. Böyle bir hünerli boğazı kesmekten...’⁵¹³

Kurtlarla Koyunlar

“Bin yıldan fazla süren bir savaştan sonra, kurtlar barış yapar koyunlarla. Her iki tarafa da bu işin faydası var. Çünkü kutlar nice şaşkın koyunu yiyorlarsa da nice kurt postundan gocuk yaptı çobanlar. Rahat yoktu ne avcılık, ne de otlamak için. Maldan mülkten faydalanmak imkânsızdı çekinmeksizin.

Dedik ya, barış yapılır, verilir rehineler; kurtlar yavrularını, koyunlar köpeklerini verir. Taraflar tam anlayış gösterir. Antlaşmayı temsilciler imzalar. Fakat daha mürekkebi kurumadan yazarların kurt yavruları kurt hâline gelip, kan kokusunu alıp, çobanların yokluğunu da fırsat bilip boğarlar yarısını en tombul kuzuların. Takarlar dişlerine, ormana çekilirler. Zaten gitmiş kendi adamlarına haber gizlice...

Onlarda saldırırlar hemen, boğarlar köpekleri, verilen sözden emin, rahat rahat uyurken, parça parça edilir kurtulamaz hiçbirisi.”⁵¹⁴

Maymunla Yunus Balığı

⁵¹² Hikmet, 70.

⁵¹³ Hikmet, 77.

⁵¹⁴ Hikmet, 78.

Yunanlılarda bir görenek vardı; çıktıkları zaman deniz seferine, yolcular gemilerine maymunlarla köpekleri de alırlardı. İşte böyle bir gemi yana yatar, Atina dolaylarında batar. Deniz fırtınalı pek, hepsi de mahvolup gidecek, yunuslar imdada gelmeseler.

Bu balık soyumuzun dostuymuş meğer. Pline, tarihinde yazıyor bunu, bizde elbet buna inanıyoruz. Kurtarır kurtarabildiğini bir yunus, hatta bir maymunu... Oldukça benzediğinden biz kardeşlerine alır sırtına bir insan zannederek onu. O da öyle bir kurulur ki yerine, şu meşhur şarkıcıdır sanırsınız.

Yunus onu karaya çıkarmak üzereyken sorar tesadüfen; ‘Siz Atinalı mısınız?’

‘Evet. Orada pek tanılar, severler bizi. Görülecek bir işiniz varsa eğer, gelin bana. Akrabalarımın hepsi gayet yüksek mevkideler. Amca oğlum belediye reisi.’

Yunus der ki; ‘Mersi. Öğrenmek istiyorum yalnız, pireye de şeref verir mi varlığınız? Sık sık gidip gelir misiniz?’

‘Hemen hemen her gün... Ahbabız. Hem o benim en yakın dostumdur, bilir misiniz?’

Bizim kuyruksuz maymun aldanmıştı, bir limanın adını insan adı sanmıştı.

Yunus güler uzun uzun, çevirir başını, bakar yüzüne kuyruksuzun. Anlar ki sırtında ki hayvandır. Dalar suya, onu batırır. Gider birkaç insanı daha kurtarmaya.”⁵¹⁵

Kurt, Keçi ve Keçi Yavrusu

“Dolsun diye sarkık merdivenlerin içi taze ot otlamaya giden bir keçi kapatır kapısını, sürmeler, oğlağına da şöyle der;

‘Aman parolayı almadan kapıyı açmayın sakın ola.’

Parola; ‘Yuh kurda da soyuna da!’

Tam bu sözlerin üzerine oradan bir kurt geçmektedir. Duyar parolayı, alır ezberine. Oğlaksa tahmin edileceği gibi, kurdu görmemiştir tabi. Keçi gider kurt gelir sesini değiştirir, sofuca yılışarak;

⁵¹⁵ Hikmet, 85.

‘Yuh olsun kurda.’ der, parolayı verir. Sanır ki kapı açılacak da içeriye dalecek. Aralıktan bakıp der ki, şüpheye düşen oğlak;

‘Annemin eli beyaz, gösterin bana elinizi yoksa kapıyı açmam.’

Şaşırtır bizimkini de duyduğu sözler, tersyüzü dönüp evine gider.”⁵¹⁶

Altın Yumurtlayan Tavuk

“Az tamah çok ziyan getirir, doğrudur, inanın. Mesela, alalım ele masalın anlattığını, hani şu, tavuğu her gün altın yumurtlayanın tamahkârlığını.

Adam sanmış ki tavuğun için de define var. Boğazlamış onu, açmış bir de ne görse iyi, bir şeycik yok. O da tıpkı öteki tavuklar gibi. Böylece yanına kar kalmış ettiği zarar.”⁵¹⁷

Aslan Postu Giyen Eşek

“Aslan postu giyen eşek korku saldı dört bir yana. Yiğitlik çok uzaksa da ona dünyayı titrettiyordu mübarek.

Fakat aksiliğe bak, ucundan görünen bir kulak belli etti palavrayı.

Hemen girişti fasla değirmenci dayı, işin aslını bilmeyenler baktı şaşarak.

Öyle ya dayı aslanı katmış önüne sürüyordu değirmene.”⁵¹⁸

Aslanla Avcı

“Av meraklısı palavracının biri köpeğini kaybeder, köpek de cins, iri. Onu bir aslan gövdeye indirmişti diye düşer şüpheye, bir çobana rastlar.

‘Allah aşkına, bana şu hırsızın yerini göster, gidip hakkından geleyim hemen.’

Çoban der ki; ‘Şu dağlardır durağı onun. Ben her ay bir koyun borç veririm ona ve gezerim kırlarda çekinmeden, bakarım rahatıma.’

Çoban böyle konuşadursun, aslan çıkagelir çevik adımlarla sıfırı tüketir bizim palavracı tosun;

⁵¹⁶ Hikmet, 91.

⁵¹⁷ Hikmet, 109.

⁵¹⁸ Hikmet, 115.

‘Aman Jupiter, diye haykırır, aman Jupiter, bana kaçıp gizlenecek bir delik göster.’⁵¹⁹

Soyu ile Övünen Katır

“Bir başpapazın katırı asaletinden dem vururdu. Anası kısrağın yiğitliklerini anlatıp dururdu;

Filanca işleri görmüş o, gitmişti taa falanca yere, bundan dolayı da oğlu geçmeliydi tarihlere.

Bir papaza hizmet etmek doğrusu ona layık iş değildi.

Katır ihtiyarladı, bir değirmene koydular onu, işte o zaman babası eşek aklına geldi.’⁵²⁰

Tavşanla Kaplumbağa

“Koşmaktan ne çıkar, tam vaktinde hareket etmeli. İşte, tavşanla kaplumbağa bunun misali.

‘Sizinle bahse girerim ki, benden önce şu hedefe varamazsınız.’ dedi kaplumbağa.

Cevap verdi ayağına çabuk hayvan yani tavşan;

‘Aklınızı oynattınız galiba.’

‘Aklım başımda benim. Kendinize bakın si.’

Tutuşuldu bahis. Koydular hedefin yanına bahsi kazananın alacağı şeyi. Yani neyi? Orası lazım değil bana. Hatta lazım değil hakemin kim olduğuna da.

Tavşan, hedefe dört adımda ulaşabilirdi. İşi alaya döktü hâlbuki. Kovalamaca oynadı, köpekleri aldattı, çekti onları tarlalara. Yemek yedi, sırtüstü yattı. Ne yandan esiyor diye kulak verdi rüzgâra...

Kaplumbağa yola çıkmıştı çoktan. Yürüyordu ağır ağır. Uğraşıp çabalıyor durmadan... Hâlbuki hor görüyordu bu zaferi tavşan, hor görüyordu kaplumbağayı. Bir marifet sayıyordu yarışa geç başlamayı. Yatıyor, kalkıyor, filizleri yiyordu. Fakat bir de

⁵¹⁹ Hikmet, 120.

⁵²⁰ Hikmet, 125.

ne görse iyi, neredeyse hedefe varacaktı rakibi. Fırladı yerinden ok gibi. Fakat nafile, kaplumbağa birinci gelmişti bile.

‘Nasılmış diyordu, benim aklım üstünmüş meğer. Kaç para etti bacaklarınızda ki hız? Ya hâliniz ne olurdu benim gibi siz de eğer sırtınızda bir ev taşısaydınız?’⁵²¹

Köylü ile Yılan

“Bir köylü, safça bir adam, merhametli o kadar da, dolaşırken bir kış günü baba mirası tarlalarda, karın üstünde uzanmış bir yılan görür, donmuş kaskatı. Neredeyse çalacak son saati. Köylü alır onu evine götürür ve düşünmeden. Isınıp dirilmesi için boylu boyunca uzatır önüne ocağın.

Uyuşuk hayvan hisseder etmez tepkisini sıcaklığın, canlanır bir yandan, bir yandan öfkelenir, kaldırır kafasını, ısıklık çalmaya başlar hemen, çöreklenir derken, sıçrayıp saldırmaya yeltenir velinimetine, kurtarıcısına, atasına.

Köylü der ki; ‘Nankör, bu muydu edeceğin bana? Gebereceksin!’

Ve haklı olarak ateş püskürür öfkesinden sarıldığı gibi de baltaya iki vuruşta üç yılan çıkarır ortaya; bir baş, bir kuyruk, bir de beden. Hoplayarak birleşmek ister parçalar ama nafile.⁵²²”

Hasta Aslanla Tilki

“İninde hasta yatan hayvanların kralı aslan tebaasına ferman etti, şöyle ki, onun ziyaretine her çeşit hayvan bir elçi gönderecekti...

‘Hem maiyeti halkına, hem elçiye kötülük edilmeyecek.’ diye aslanca söz de veriyordu.

‘Bu yazılı ferman koruyacak onları, dişlerimizle pençemizin şerrinden.’

Fermana uyuldu hemen. Yalnız tilkiler kımıldamadı yerinden. Buna da şöyle bir sebep gösterdi içlerinden biri;

‘Dedi ki, gidiyor ine doğru hep ziyaretçilerin ayak izleri, fakat hiçbiri dönmüyor geri. Bu biraz tuhaf geliyor bize. Haşmetlimiz bizi bağışlasınlar. İnaniyorum şüphesiz

⁵²¹ Hikmet, 127.

⁵²² Hikmet, 132.

aslanca verilen söze. Fakat bir mesele var; yani ine nasıl girildiği besbelli artık fakat oradan nasıl çıkıyor anlayamadık.”⁵²³

Vebaya Yakalanan Hayvanlar

“Tanrının öfkesinden kuvvet alan bir bela, günahlarımızın hesabını soran, etrafa dehşet salan bir bela, adını sanını söyleyelim: veba. Musallat olmuştu hayvanlara.

Hepsi ölmüyordu ama hepsi hastaydı. Ümitsizce sürüklüyordu gitgide duran, gitgide sönen bir hayatı. Umurlarında değildi açlık. Günahsız tatlı avlarını gözlemiyordu artık ne kurt, ne tilki. Kumrular uçup gitmişti. Sevinç de ölmüştü sevgiyle beraber. Aslan bir meclis toplayıp dedi ki;

‘Aziz dostlarım, Allah’ın emriyle başımıza gelenler günahlarımız yüzündendir sanırım. Fakat en suçlumuz kendini kurban ederse eğer bu Tanrısal öfkeye, belki de kurtulur geri kalanlar. Tarihte bunun örnekleri var. Fertler feda olmuş cemiyet kurtulsun diye. Biz de hiçbir şey gizlemeden geçirelim vicdanımızı gözden. Kendi payıma ben, bir nice koyun yemiş, yutmuş parçalamışımdır. Onlar bir kötülük mü etmişti bana? Hayır. Bazen parçalayıp yediğim oldu hatta çobanı da. İşte ben kendimi fedaya hazırım. Fakat haksızlık etmemek için dinlemeliyiz günahlarını herkesin. Çünkü en suçlumuzun ölmesi lazım.’

‘Haşmetlim, siz ne iyi kralsınız. Sizinkiler suç değil kuruntu yalnız. Ne olmuş? Koyunları bu sersem hayvanları yemek günah mı sanki? Hayır, şeref vermişsiniz onlara, kendilerini afiyetle yiyerek. Gel gelelim çobanlara, her türlü kötülüğe layıktır bu herifler çünkü onlar hayvanlara akıllarınca söz geçirmek ister.’ Tilki böyle söyledi, alkışladılar dalkavuklar.

Ayıya, kaplana ve öteki büyüklere toz kondurulmalı. Hiç kimse onları suçlu bulmadı. Herkesin gözünde evliya kesildi birdenbire; dişlilerin hepsi, en adi çomara kadar. Sıra eşeğe geldi. İlerledi;

‘Hatırımda kaldığına göre karşıma çıkmıştı yemyeşil bir çayırılık, otların tazeliği, fırsat, açlık, galiba kör şeytana da kapıldık. Bir tutam koparıp yedim, dayanamadım artık. Doğrusunu isterseniz hakkım yoktu buna.’

⁵²³ Hikmet, 134.

Sözü biter bitmez çullandılar marsıvana. Az buz medrese görmüş kurdun biri dedi ki;

‘Yemeli bu melunu diri diri. Başımıza belayı bu uyuz getirdi, evet. Suçunun cezası asılmaktır, asılmak. Başkasının otunu yemiş. Ne korkunç cinayet! Bu işi ölüm temizleyebilir ancak. ‘Eşeğe de bunu anlattılar çabucak.’⁵²⁴

Ayı ile Bahçe Meraklısı Adam

‘‘Ayının biri, hem de pek de hantal bir ayı, düşmüştü kaderin cilvesiyle ıssız bir ormana, yapayalnızdı. Oynatmıştı da bundan dolayı. Çünkü dünyadan uzak yapayalnız yaşayanlar, akıllarını başında tutamaz sonuna kadar. Söz gümüşse susmak altındır ama her ikisinin de çoğu zarar verir adama. Ayının bulunduğu yere uğramazdı bir tek hayvan. Ayı da ayı olduğu hâlde içi sıkıldı bu kederli hayattan. Onu sarmışken böyle bir karasevda, yakınca bir yerlerde sıkıntıdan çatlıyordu bir ihtiyar da. Bahçe meraklısıydı, düşküncü çiçeklere. Hiç de fena değil bu merak. Fakat daha iyidir bana göre, tatlı dilli arkadaşların arasında bulunmak. Bahçeler benim kitaplarımda konuşsalar da aslında pek konuşkan değillerdir. Bıkar dilsizlerle yaşamaktan bizim ihtiyarda bir sabah alır başını, ahabap aramaya gider. Tam o sıra ayı da dağından yola çıkar. Şu dünyada ne tuhaf tesadüfler var, bir dönemeçte ikisi karşılaştılar. Adam korkar, nasıl sıvışsa, ne yapsa, ne etse ki... Ayı ayılığını belli eder, kaba kaba konuşur; ‘Buraya gelsene sen.’

Adam der ki; ‘Siz teşrif etmez misiniz bize, yemişlerim var, sütüm var. Layık değilse de ayı efendilerimize, misafir umduğunu değil, bulduğunu yer.’

Ayı daveti kabul eder, yola çıkarlar. Dost olurlar daha eve varmadan. Artık ayrılmazlar eve vardıkları zaman. Tercih eder de insan aptalların meclisine yalnızlığı, gün de ancak iki laf ettiğinden ayı, ihtiyar, yine işiyle uğraşabilir eskisi kadar. Ayı et getirir ava her çıkışında fakat asıl bir şeyi kaçırtmaz, hani vız vız kanatlı kara kara bir şeyler var ya, hani onlara sinek diye at takmışlar, işte dostu uyurken onları kovar yüzünden.

Bir gün, yine derin uykulardayken bizim ihtiyar, burnunun tepesine konar bir sinek, ayı kovamayınca oradan onu sinirlenir pek; ‘Bak seni ben nasıl yakalarım.’ diyerek, hemen alır, hızla fırlatır bir kaldırım taşını, sineği ezerken ezer adamın da

⁵²⁴ Hikmet, 141.

başını. Maluma akli da evveldir topçumuzun, rahat etsin diye de yatırır adamı upuzun.”⁵²⁵

Eşekle Köpek

“Yardımlaşmalı, bu bir tabiat kanunudur. Bir gün eşek bunun böyle olduğunu unuttur. Hayrettir doğrusu, bu güzel huylu kişi nasıl da yapar böyle bir işi.

Gidiyordu bir gün, o hiçbir şey düşünmeyerek, yanında bir köpek, arkasında efendisi. Bu adamın malıydı hem köpek hem de kendisi. Adam uyudu. Başladı otlamaya eşek. Burası bir çayırkıktı, otlarda tam onun ağzına layıktı. Devedikenini yoktu yalnız. Eh, her zaman sökmez kibarlık. Bir çeşit eksik diye artık insan kalmaz ya ziyafetinden, bu seferlik ondan vazgeçti marsıvanımız. Köpek de açlıktan ölüyordu, dedi ki eşeğe;

‘Aziz dostum, rica ederim biraz eğil, yemeğimi alayım ekmek sepetinden.’

Marsıvanda cevap yok, herif orali değil. Hani korkuyor vakit kaybederim de bir lokma daha az yerim diye. Uzun zaman köpeği duymazlıktan geldi, nihayet;

‘Dostum sana bir tavsiyem var, sabret efendin uykusunu alana kadar. Uyanınca elbette verir senin gündelik tayınını. Zaten şurada ne kaldı uyanmasına.’

İşte bahsin burasındayken iki hayvan, bir kurt çıkageldi ormandan. O da onlardan az aç değildi. Eşek köpektan imdat istedi. Yerinden kıpırdamayan köpek;

‘Dostum, sana bir tavsiyem var, durma kaç efendin uyanana kadar. Zaten şurada ne kaldı uyanmasına. Sen durma kaç, ver kuvveti tabana. Fakat dağıt çenesini de kurdun, yetişirse sana. Hani yeni de nalladılar seni. Yamyassı edersin onu, gibi geliyor bana.’

Kurt boğdu eşeği, bu nutuk böyle devam ederken. Yardımlaşmalı dedim ya ben.”⁵²⁶

Kedi ile İki Serçe

“Çok genç bir serçeyle yaşittı bir kedi, beşikleri sallanmıştı beraber. Yan yanaydı kuşun kafesiyle kedinin sepeti. Çok defa kediyi kuş rahatız eder, gagalayıp kılıç kalkan oynamaya kalkardı. Kedi de onu pençesiyle yumruklardı. Fakat ne de olsa dostunu

⁵²⁵ Hikmet, 161.

⁵²⁶ Hikmet, 164.

korurdu, falakayı incitmeden vururdu. Bu yüzden de yarım kalıyordu terbiye. Hâlbuki kuş, kıyasıya çullanırdı kediye, onu gagalar dururdu. Kedi, akıllı uslu bir zat olduğundan dolayı hoş görürdü bu şakayı. Arkadaşlar arasında hiçbir zaman iş dökülmemeli kavgaya. Onlarda birlikte yetişmiş olduklarından hiçbir zaman şakaları kavgaya dönmüyordu. Fakat bir gün komşu bir serçe uslu Tekir ile kavgacı arkadaşını ziyarete gelince iki kuşun arasında kavga çıktı. Tabi ki Tekir, arkadaşından yana çıktı.

Dedi ki; ‘Bu yabancı sokacak başını belaya, gelsin de hakaret etsin dostumuza, oh ne iyi, komşunun serçesi yesin bizim serçeyi! Böyle şey olmaz. Kedilik ölmedi ya!’

Hemen karıştı kavgaya, yakalayıp yuttu yabancı kuşu kedi. ‘Meğer serçe eti pek de tatlıymış.’ dedi. O bunu böyle düşününce de yalanıp yutuldu öteki serçe de.”⁵²⁷

İki Keçi

“Karınlarını doyurunca keçiler başlarında hürriyet havası eser, kısmet aramak için yolculuğa çıkarlar giderler ıssız otlaklara doğru. Oralara pek uğramaz insanoğlu, ne yol, ne iz var, bir kaya uçurumlu bir dağ. Bayanlarımız keyif çatarlar orada. Engel mengel tanımaz bu tırmanıcı, bu gezici. İşte böyle azatlaşan iki keçi, ayakları da ak her biri engin bir çayırılığa bırakarak, karşılıklı ilerlemektedirler, tesadüfe bak, çıkar karşılıklarına bir ırmak, köprü diye de bir tahta uzatılmış incecik. Geçebilirdi ancak bu köprüden yan yana iki gelincik. Akıntının hızı suyun derinliği de zaten korkudan titremeliydi iki amazonu. Fakat basar ayağını tahtaya onlardan biri, tehlike vız gelir, öteki de taklit eder onu. İşte bizim serseriler de tıpkı onlar gibi adım adım, yüz yüze yaklaşırlar. İkisi de dehşetli, kibirli. Gelince de köprünün orta yerine, yol vermek istemezler birbirlerine. İkisinin de soyunda ünlü keçiler var. Bizimkilerin ikisi de geri basmadığında, hep birden olur düşüşleri, birlikte yuvarlanırlar suya.”⁵²⁸

⁵²⁷ Hikmet, 191.

⁵²⁸ Hikmet, 193.

GRİMM MASALLARI

Kurt ile Yedi Keçi Yavrusu

“Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir anne keçi, onunda yedi tane mini mini yavrusu varmış. Günlerden bir gün, anne keçi ormana gideyim de yavrularım için biraz yiyecek bulayım demiş. Yedi yavrusuna şöyle demiş; ‘Sevgili çocuklarım, ben ormana gidiyorum. Aman şu canavar kurttan sakının kendinizi. Bir yol kapıdan içeri adım atmaya görsün, sizi postunuzla kemiğinizle yer yutar.’ Keçi yavruları da; ‘Sen merak etme anneciğim.’ demişler. Anne keçi ormana gitmiş, kurtta fırsattan istifade eve gelip yavruları kandırmaya çalışmış. Başlarda yavrular inanmamış ama sonra kurt gidip kılık kıyafetlerini anne keçi gibi giymiş ve keçi yavrularını aldatmış. Kurttan korkup saklanmışlar ancak kurt hepsini bulup çıkarmış ve bir çırpıda hepsini yutmuş. Böylece kurt bir kez daha kendine güvenilmeyeceğini yavruları aldatarak göstermiş.”⁵²⁹

Köpek ile Serçe

“Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir çoban köpeği varmış. Sahibi iyi biri değilmiş, sürekli onu aç bırakırmış. Günün birinde köpek artık daha fazla dayanamamış üzüntüsünden içi kan ağlayarak kaçıp gitmiş evden. Yolda karşısına bir serçe çıkıp sormuş; ‘Köpek kardeş! Neden bu kadar üzüntülüsün? Köpek de cevap vermiş; ‘Ne yapayım karnım aç, yiyecek hiçbir şeyim yok!’ Bunun üzerine serçe demiş ki: ‘Sevgili kardeşim, gel benimle kente inelim orada doyurayım karnını!’ Böylece köpek ile serçe kete inmişler. Bir kasap dükkânının önüne gelince serçe köpeğe demiş ki; ‘Sen bekle burada ben tezgahıdan bir parça et alıp geleceğim.’ Sonra serçe uçar ve köpeğe et parçası getirir. Köpeğin canı ekmek de istemiş ve serçe onun için ekmek de bulmuş. Böylece dostu köpeğin karnını güzelce doyurmuş, minik serçe. Dostlukları daha da ilerlemiş ve birbirlerini sonsuza kadar hep sevmişler.”⁵³⁰

⁵²⁹ Kamuran Şipal, *Grimm Masalları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018, 32.

⁵³⁰ Şipal, 399.

KISSADAN HİSSE

Sabırsızlık

“Ayının birisi yavrulamış. Fakat yavrusu o kadar çirkin o kadar kabaymış ki hiçbir şeye benzemez imiş. Biçare ayıcık ziyade kahrılanarak, derdini söylemek için karganın yanına gitmiş, ‘Aman karga ben bu çirkin yavruyu ne yapayım? Bunu âleme nasıl göstereyim? Ben bu çocuğu boğmak istiyorum. Ne dersin?’ dedi. Karga; ‘Sakın! Sakın! Böyle delilik etme! Sabret! Haydi git, yavrunu yavaş yavaş yalamaya başla. Yakında güzelleşir. O zaman zarfında sende iftihar edersin.’ Şeklinde iyi bir nasihat vermiş. Ayı bu nasihat üzerine varıp yavrusunu yalamaya başlar ve bir müddet yaladıktan sonra yavru güzelleşir. Anası bunu görünce pek ziyade sevinerek kargaya teşekkür eder. Ve der ki; Ey karga sen bana nasihat vererek, sabırsızlıktan vazgeçirmiş olmasaydın ben çocuğumu çoktan öldürmüştüm, hâlbuki çocuğum şimdi güzelleşti. Ben de onunla iftihar ediyorum.”⁵³¹

Arı ile Sinek

“Bir gün arı kendi kovanının yanında bir sinek görmesiyle hiddetlenerek; ‘Burada ne işin var? Bizim gibi yüce hayvanlar arasına karışmak sana mı kalmış be hey alçak!’ dedikte sinek yumuşaklıkla söze başlayıp ‘Evet efendim! Hakkınız var. Sizin gibi kibirli zatlari ziyarete gelmek gerçekten kabahattir.’ demiş ve bunun üzerine arı daha ziyade hiddetlenerek ‘Affedersin dünyada bizden yüce ve bizden olgun kim vardır? Bizim kanunumuz var. Cumhuriyetimiz pek muntazam bir hâldedir. Biz güzel ve kokulu çiçeklerden başka hiçbir şey yiyemeyiz. Cennet yemeği gibi bal yaparız. Siz ise ömrünüzü pis şeyler üzerinde geçirirsiniz. Daima murdarsınız. Yıkıl karşımdan hey murdar! diye sineğe sövüp saymaya başlayınca sinek yine edebi elden bırakmayıp, ‘Zararı yok efendim! Kuvvetimiz yettiği kadar biz de yaşıyoruz. Fakirlik ayıp değildir. Lakin sizin hiddetiniz ve kibriniz pek büyük bir kabahattir. Gerçi balınız yumuşak ve tatlıdır, ama yüreğiniz sert ve diliniz acıdır. Kanununuz pek akıllıca yapılmıştır ama davranışlarınızda hiddetli ve kibirlisiniz.’ der ve boynunu bükerek çıkar gider.”⁵³²

⁵³¹ Sabahattin Çağın, Ahmet Mithat Efendi Kıssadan Hisse, Dergah Yayınları, İstanbul 2011, 33.

⁵³² Çağın, 36.

Kurtlar ile Kuzular

“Kurtlar bir gün kuzuların yanına sokulup ‘Canım sizin bu köpeklerden çektiğiniz nedir? Hiç arkanızdan ayrılmazlar. Biraz uzaklaşacak olsanız gelip izi çevirirler. Dönmeyecek olsanız ısırırlar. Sizin dahi dört ayağınız olduğu hâlde düşmanınıza karşı koymayacak olsanız bile kaçıp kurtulmaz mısınız?’ deyince bu söze kuzular aldanıp artık köpeklerin muhafazasına muhtaç olmamak üzere onlardan ayrılırlar. Tamam biraz uzacık yere gidince kurtlar hücum edip biçareleri parça parça ederler.”⁵³³

Uluvv-i Himmet

“Karakulak bir gün sahrada gezip dolaşırken gayet güzel bir ılgın ağacının dibinde yuva kurmakla meşgul bir örümceğe tesadüf eder. ‘Yahu örümcek kardeş ne yapıyorsun?’ der. Örümcek, ‘Kendime bir köşk ve birkaç sinek minek avlamak için bir de tuzak yapıyorum.’ cevabını verir. Bunun üzerine karakulak bir kahkaha koparıp; ‘Şaşarım senin aklına ki âlemde kopkolay geçinmek varken böyle zahmetlere giriyorsun. Baksana bana bütün yırtıcı hayvanların komutanı aslana çattım. Her gün birkaç şaklabanlık ederek dost meclisine sokuldukça sokuldum.’ dedi. Ama örümcek daha akıllı ve bilge olduğu için karakulağın bu sözüne gülüp, ‘Vah biçare vah! Tembellik davranışıyla başını öyle bir belaya sokmuşsun ki tarif kabul etmez.’ dedi.”⁵³⁴

Köpek ile Kurt

“Gayet azılı çoban köpeklerinden birisi, sürüden koyun yakalamak için gelen bir kurdu, mandıranın bir köşesinde sıkıştırıp tam paralayacağı esnada kurt ricaya başlayarak der ki; ‘Ey benim aziz arkadaşım, niçin benim canıma kast ediyorsun? Bizim ikimiz dahi bir cinsten değil miyiz? Kurt demek köpek cinsi demektir. Bu hâlde birbirimizi öldürecekimize dost olsak da ittifak etsek daha güzel olmaz mı?’ Köpek bu sözü alaycı bir tavırla dinledikten sonra ‘Evet ikimiz bir cinsten gibiyiz. Şu kadar var ki ben bana emniyet edilen koyunları ve kuzuları müdafaa eyleyerek sahibime, efendime sadakatte bulunurum ve onun vereceği tayını yemekle kanaat ederim. Sen ise benim bekçisi olduğum sürüden koyun, kuzu kapıp parçalamak için buralarda dolaşır bir haydutsun.’ demiş.”⁵³⁵

⁵³³ Çağın, 44.

⁵³⁴ Çağın, 45.

⁵³⁵ Çağın, 56.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Aslıhan ÇOMAKLI
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum / 10/10/1996
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü
Y.Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Milli Eğitim Bakanlığı/Öğretmen
İletişim	
E-posta Adresi	aslhncmkl.25@gmail.com
Tarih	